

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

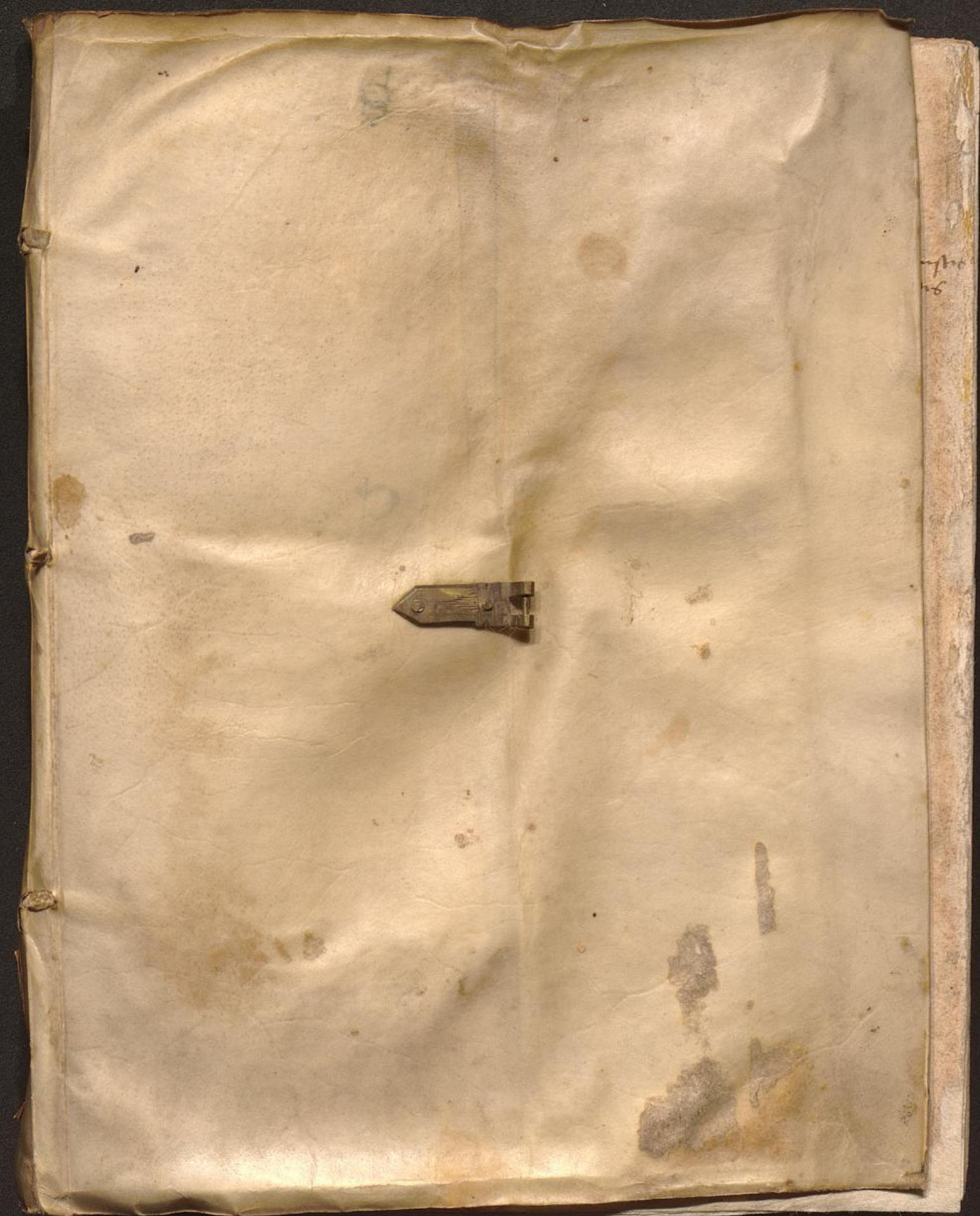
**Alfonsi Virvesii Canarien. Episcopi, Philippicæ
disputationes uiginti aduersus Lutherana dogmata, per
Philippum Melanchthonem defensa**

Virués, Alfonso de

Coloniae, 1542

VD16 V 1588

urn:nbn:de:hbz:466:1-33625

Th. 7287.

ALFONSI

VIRVESII CANARIEN. EPISCO

pi, Philippicæ disputationes uiginti aduersus Lutherana dogmata, per Philippum Melanchthonem defensa, complectens summam disputationes nuper Augustæ ac deinde Ratissponæ habitas.

Canaria
in mari atlantico
sic dicta a canum
studie ingens magis
nihil minus

Vox usurpata Luthero.
Verbum domini manet in æternum. Isaia. 40.

Vox ecclesiæ propria.
Et respondebo exprobrantibus mihi uerbum:
quia speraui in sermonibus tuis. Psal. 118.

COLONIAE, ex officina Melchioris
Noeſiani, Anno M. D. XLII.

S O O P E R I S T O T I V S

argumenta.

De dogmatum multitudine & uarietate.	Philippica I.
De communi articulorum fidei confessione.	Philip. II.
De iustitia & peccato originali.	Philip. III.
De fidei & operum iustificatione.	Philip. IIII.
De eodē ad argumenta confessionis responsionū.	Phil. V.
De eodē ad scripturæ loca responsionum.	Philip. VI.
De eodem ad philippica argumenta	Philip. VII.
De eodē Philippicarū responsionū cōfutatiōis.	Phi. VIII.
De pœnitentia & absolutione.	Phil. IX.
De ueræ pœnitentiæ ratione & sacramento.	Phil. X.
De eodē philippicarū rationū confutationis.	Phil. XI.
De ui & numero sacramentorum.	Phil. XII.
De ecclesiasticis muneribus & functione	Phil. XIII.
De ecclesiæ ritibus & cæremonijs.	Phil. XIII.
De politicis magistratib. et in eadē de lib. arbitrio	Phil. 15.
De cultu & inuocatione sanctorum.	Phil. XVI.
De communione sub utraq; specie.	Phil. XVII.
De cœlibatu & matrimonio.	Phil. XVIII.
De cœlibatu clericorum.	Phil. XIX.
De cœlibatu monachorū & monastica p̃fessione.	Phil. 20.
	Ad Cas

AD CAROLVM CAESAREM
inuictiss. Rom. Imperatorem, Hispaniæ regem catholicū,
noui orbis monarcham, & c. Alfonsi Viruesii Vl
metani, Canarien. episcopi, de Philippicarum dis
putationum dedicatione, Epistola.

Nisi scio multorum hactenus exercitationes
& studia, Caesar inuictiss. eo directā, &
summo conatu, totisq; uiribus intēta, ut Lu
theri dogmata ab omnibus si fieri posset, ex
ploderētur, sin minus, coercerentur, nō per
inde feliciter successisse catholicis atq; pie,
nequeo tamen, male locatas esse horas & operas in huiusmodi
argumento consumptas animum inducere. Neq; enim naturas
rerum, quod est in fabulis poetarum, oratiōe mutare nitimur,
sed animos hominum, animos, inquam, suapte natura flexibiles,
& ad cedendum ostensæ rationi, modo uitia non obstarent, p
pensos. Quāq; sunt, qui & hoc ipsum inferre uim uel naturæ,
uel fatali cuidā necessitati, ad quam omnia referre semel de
creuerunt, existiment. Ita nihil rōni, nihil arbitrio, nihil deni
q; diuinæ clementiæ, quod possit immutare, relinquunt. Sed nas
tura omnium quæ sunt parēs a philosophis credita, atq; diuinæ
providentiæ ab eisdem ut æmula semp opposita, nulla se rōne
magis declarat nihil nec posse, nec esse qdem præter ipsas eas
dem res, quibus inesse uidetur, quā incerta hac operum uicissi
tudine, ut sensibus frequentissima, ita occultissima intellectui.
Si enim per paucos ac numeratos quosdam motus prætermise
rimus, quis cæterorum oīm quæ quotidie, imo singulis quibusq;
* ij horis

EPISTOLA

horis modo fiunt, modo deficiunt, oriuntur, & occidunt, regnas
las, causas, & originem per scrutari queat? Aut qua ratione
poterunt philosophi tantam non ceterarum modo rerum, uerū
& opinionum, scientiarum, legum, religionum, dogmatum uas
riationum ad naturæ suæ thesauros, quos magnifice iactāt, res
ferre? Nos uero omnia hæc in diuinæ mētis liberam prorsus,
ordinatissimam tamen dispositionem, nempe prouidentiam res
ijcimus, quæ et si nobis sit incomprehensibilis, hoc tamen non
significat modo, uerum rebus ipsis ostentat, malorum scilicet
hominum uitij bonorum se uirtutes expromere, erroribus uero
pictatem & ingenia exercere. Qui factum est, ut ab orbe con
dito optimi quique inter iniquissimos, sapientissimi inter stultis
simos enituerint, oportueritque (quod ait Paulus) hæreses esse
ut qui probati sunt, manifesti fiant, ita tamen, ut nemini diuin
na dispositio uim ad peccandum intulerit, aut bene uiuendum:
tantum ad hoc inuitat & inuat, in illud uero sponte sua fertur
humana uoluntas. Quamobrem, ut ab illorum ego temeritate
uehementer abhorreo, qui, relictis hominum culpis, quicquid po
narum accidit orbi, neglecto deo, eiusque prouidentia præter
missa, omnia referunt ad arcana naturæ: ita querelis eorum
nunquam accessi, qui peccatorū uim adeo, ærumnis publicis in
gruentibus, augent, ut Christi misericordiæ pene diffidere ui
deantur. Unde et hoc habet, pro deplorata rempub. Christiana
nam, quæ cum indies multi inter has temporum mutationes exoris
antur allophili, ecclesiæ hostes, nullos e contra, ut olim, habeas
mus propugnatores. Non (inquam) his quam illis magis acce
do: Quoniam et si Augustinos, Hieronymos, Hilarios,
Athanasios

DEDICATORIA.

Athanasios, ac ceteros huiusmodi, quos desiderant, & a quibus defensa est olim catholica ueritas, non assequamur, non desunt tamen qui sequantur istorum uestigia, labores imitentur. His accedit principum pietas & religio, quæ maior est in omnibus fere Christianis principibus & uberior, quam fuerit olim. Inter quos tu Cæsar inuictissime, ut supremus es loco, ita summam religionis curam & sollicitudinem perpetuo sustines, adeo ut puerbij pene usu iam uulgo dicatur: Ita diuinæ maiestati res tuas esse curæ: ut tuæ maiestati omnia sunt curæ diuina. Non committam ut istius uirtutis exemplo, quæ numero & magnitudine omnem orationis mensuram excedunt, huius præfaciunculæ breuitate perstringam. Tantum illud commemorabo, quod ad nostri operis argumentum proprius accedit. Indixit tua maiestas solennem totius Germaniæ in Ratispona conuentum, quo posset facilius Lutherana dissidia quoquo modo, sine pietatis tamē offensionē, componere. Videbatur res per uiros in sacris literis eruditos, debere tractari. Hac fortassis de causa me, qui literas sacras utcūq; profitebar, euocari iussit in aulam, aut si alia fuit accessendi causa, ego certe hanc suspicatus ad certamen præparare me cœpi, argumenta colligere, quibus Lutherani catholicam ueritatem inuadunt, responsiones adornare, quin & argumentis argumenta refellere: hoc studium nostrum epitome peperit chartis lituratum. Postea uero quam Turcarum irruptio cōsilia commutauit & studia, subiit animum cupiditas, omnia illa, quæ in epitome congesceram, in iustas disputationes digerendi, atq; in lucem, quo prodessem forte nonnullis, ædendi. Cœpi ergo in ipso bellorum ap

* iij paratu

E P I S T O L A

paratuꝝ armorum strepitu in quandam Lutheranorum confessionem tuæ maiestati oblatā Augustæ & Philippi Melanchthonis pro eadem apologiam disputatiunculas commentari. Siquidem dum tuæ maiestatis aulam, in quam dudum fueram recens ascitus, per Germaniā ad Pannonias usq; consequor, operæ precium mihi facturus uidebar, si te unā cum inclito Romanorum rege Ferdinando tam ingens bellum suscipiente, uestris autem cum purpuratis tum militibus futura (si modo hostis ausus esset manere) prælia meditantibus, Diogenis exemplum imitarer, qui cæteris mœnium intentis ppugnatiōi, dolium ipse, ne inter suorum labores accusaretur ignauia, q̃ maxima poterat contentione uersabat. Melius uerō nos, qui (ut nostri) perduellibus reipub. Christianæ, ita ecclesiæ desertoribus parabamus occursum. Itaq; alij equos & arma, nos ingenium exercebamus et stylum, atq; ita in illius expeditiōis tam laborioso itinere harum disputationum maximā partem cōfecimus. Porro q̃ disputationē hāc per Philippicas distribuimus, nequaquam id magnifici nominis splendorem sequuti fecimus, aut q̃ quicquam tale præstare credamus, quale præstitit aduersus Philippum Demosthenes, aut Cicero aduersus Antonium. Illorum orationes sunt grandes, luculentæ, uenustæ, nostræ uero disputationes, rusticæ quidem sed modestæ, ut credimus, & nō prorsus ineptæ. Quæ fuit igitur causa nobilissimi nominis aucupandi? Hoc nimirū, q̃ Lutheros, Zuinglios, Pellicanos, Oecolampadios ac cæteros centimā nos ecclesiæ columinibus expugnandos relinquentes, nobis Philippum Melanchthonem (quo cum descenderemus in æquū cer-

tamen

DEDICATORIA

tamen illius apologiae occasionem praecipue delegimus: qui
etsi his quos modo commemoravi, non sit eruditione impar, &
ingenio sit fortasse praestantior, eo tamen facilius eius uide-
tur esse certamen, quo minus a ueritate recedit. In assertioni-
bus, & in disputationibus maiorem praese fert modestiam, mi-
nusque furiose uersatur. Haec nobis uisa sunt Caesar inuictissis-
me, apud tuam Maiestatem epistolari breuitate praefari, nam
cetera dabit Philippica prima: qua, proemij loco, Germanos
omnes, maxime quibus cordi est pietatis studium, alloqui-
mur.

F. ALFON.

F. ALFONSI VIR^{Fol. 1.}

VESII THEOLOGI, CANARIENSIS

Episcopi, Philippicæ disputationes viginti, quibus quorundam Germanorum confessio, Carolo Cæsari Augustæ, iuxta Lutheri doctrinam exhibita, expenditur:

& Philippi Melanchthonis, pro eadem confessione, apologiæ respondetur.

Philippica I. De dogmatum multitudine & varietate, quæ & totius operis præfationem continet.

Vemadmodum inter omnes omnium gentium nationes, nulla fuit vnquã Germanis, aut fide constantior, aut moribus grauior, aut ingenij cãdore simplicior: ita inter omnes Christiani orbis prouincias, nulla se hactenus (quod aliarum pace dixerim) pietate insignem, religione supplicẽ, obseruatione frequentem, vtriusq; demum tum legibus, tũ magistratibus obtemperantem, æque præbuit atq; Germania. Quæ quidem ingenij vestri & pietatis antiquæ laudes, haud idcirco nobis in huius præfationis exordio attinguntur, viri Germani, vt vos primulũ blandis (quod ait Sapiens) fictisq; sermonibus Prouer. 26 captans, postmodum facilius traham in sententiã (haud em̃ n̄ estis, quibus assentatione, in re præsertim grauissima, possit imponi) sed vt indolis vestræ & ingenuitatis admoniti, meminertis: quæ nunc placita, leges, instituta maiorum cõtem-

A nitis,

nitis, eadem vos non ita pridem & suspexisse modestius, & retinuisse contentius, & fidelius præstitisse. Quod cū ita sit, indignum mihi videtur vestra grauitate (animaduertite quod vobis nō assentari decreuerim) ad vnius aut alterius homin-
 cionis qui nunq̃, quod illorum cum verba, tum opera satis produnt, sibi constiterunt, voces nō dicam quales, sed nouas, ita repente vosipso, & vestra oīa, (vitijs duntaxat exceptis,) mutasse, & aduersus rectiora monentes, ita obturasse aures, vt risu ac derisione, ne dicam maledictis & conuicijs excipia-
 tis eos, qui istam animi impotentiam sistere & temperare co-
 nantur. Hoc malum nō rerum ipsarum, quas deseruistis, aut veritatum mutatiōe accidit, sed communi hoīm (ne interim diuina iudicia perscrutemur) conditione, qua ita est hominū naturæ comparatum, vt quo se sublimius extulerit, etiam vir-
 tute ac fruge bona, eo sit illi velut in summo periculo cauendū studiosius, ne præcipatione collidatur. Omnium re-
 rum vicissitudo est (ait ille) non tantum humanarum, ver-
 etiam diuinarum, q̃ diu versantur inter homines: nihil est em̃
 tam præcellēs, tam sublime, tam diuinum, quod si per homi-
 nes geri, dispensari, aut quoq̃ modo disponi cōtingat, huma-
 nis defectibus non sit obnoxium, quando ea est animi nostri imbecillitas, mentis inconstantia, perplexitas rationis, vt quā
 veritatem maxime illi expedit retinere, in ea se veritate siste-
 re & confirmare intellectus humanus minime queat, nisi vir-
 tute diuina roboretur. Huic virtuti, quæ præsto est, quem-
 admodum pollicetur Christus, expetentibus, pulsantibus, implorantibus, nihil hostilius aduersatur quam perui-
 ac

Nihil tam
 purum
 quod defe-
 ctu careat.

Matth. 7
 Luc 11

ac præfracta quædã præsumptio sapietia, qua sibi ipsi homo
 sufficere credens, cæteros omnes cæcutire & hallucinari, præ
 ut ipse sapit, arbitratur. Hic ille philautia morbus est, ut alti
 us tantorum malorum causas & exordia reputamus, qui ma
 ximam angelorum partem corrumpit, & ab illis in homines
 quasi contagione translatus, vniuersos in primo parente cor
 ripuit. Quem morbum ut cæterorum omnium caput & o
 riginem, diuini verbi Ecclesiastes ille Salomon significasse, va
 na atq; cohibere voluisse videtur: dum hominum ferme o
 mnium curas ac desideria vana pertæsus: aut (quod verius
 dixerim) spiritus sanctus per illum: studia quoq; nouos scri
 bendi libros, quinimo libidinē cōminiscendi noua dogma
 ta, quibus vetera fastidiri, simul & antiquari documenta in
 cipiant, disertissime iuxta ac saluberrime damnat. Verba, in
 quit, sapientium sicut stimuli & quasi clauī in altum defixi,
 quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore vno,
 his amplius fili mi ne requiras: faciendi plures libros nullus
 est finis, frequensque meditatio carnis afflictio est. Videtur
 siquidem hæc diuini spiritus sententiā in illos maxime fer
 ri, qui alienam sapientiam præ dulcedine proprii erroris
 fastidire solent, & materias a veteribus catholicis non mo
 do pie, verum diligenter & erudite iam olim explicatas,
 rursus excutiunt, atque de alienis laboribus sibi gloriam
 aucupantes, amplissima vsurpant argumenta loquendi.
 Loquendi, inquam, quia nihil aliud lucri præter inane lo
 quacitatis nomen sibi referunt, nihil vtilitatis lectoribus as
 ferunt, præter humanæ alicuius adinventionis fumos: qui

A ij bus

Dogmata
 radix phi
 lautia.
 Eccle. 12

Pro sub a periculo
 regit amplexum

Cominiscendi
 quæ sunt in m
 que nō sūt. p. t. p.
 12. Deperire. Dm
 Eccle. 12 et tractu

F. ALFONSVS VIRVESIVS

bus ad veterum enarrationes, alioquin sufficētes, adiecti, argumentum doctrinae susceptum confundunt, potius quam illustrius reddant. Atq; vtinam hoc tantum damno contenta esset inanis gloriae in scribendo cupiditas, & non aliud deterrimum adiecisset: quo totius pudoris et reuerentiae metas transgressi, cum nihil praetermissum a maioribus, quod a nobis adijci possit, videamus, quae ab illis sapienter, simul & catholice dicta sunt, ambitiosa doctrinae ostentatione conuelli-
mus, illorum dogmata vellicantes oblique, interdum etiā & aperte damnantes. Eo deniq; temeritatis processit immanis haec philautiae nostrae rabies, vt in diuinas demū scripturas irrumpentes, nihil firmū, nihil stabile, nihil solidum illis, quantum in nobis est, permanere sinamus: quin quibusdam locis manifestam vim inferentes, quosdam prorsus infringentes, alios omnino negantes, omnia propemodum euertamus: ita vt fuerint, qui integros vtriusq; testamenti libros, alij qui alterum testamentum in vniuersum sustulerint, & in diuinā sapientiae oracula virgam sibi censoriam ausi sint arrogare. Hinc exortae haereses, schismata, sectae, factiones, & id genus alia portēta quae Paulus inter opera carnis connumerat. Nā illorum meditatio carnalis est omnino, Quod idipsum Salomon aperte significat, cum dicit eorum frequentem meditationem, carnis tantummodo afflictionem esse. Phantasmātū enim agitatio, organicas cerebri potentias exercens extenuat, & fatigat. Porro ex huiusmodi potentiarum, quae corporeae sunt, & ad carnis pertinent portionem, varietate, opinionum solet varietas exoriri. Alioquin tanta est animorum similitudo,

Galat. 5.

Eccl. 12.

Vnde varietas opinionum.

tudo, vt intelligentiæ cōsensus philosophis aliquot imposue-
rit, vt crederent, alij eundem esse in cunctis hominibus intel-
lectum, quem cōmunem suis verbis appellant, alij diuersos
quidem, sed eisdem scientijs apud superos olim imbutos, at-
que adeo apud nos assensuros æque eisdem veritatibus, nisi
phantasmatum obstaret varietas, penes quæ vix hominem
inuenias, qui cum alio in opinando conueniat. Sicut em̃ exte-
rior corporis habitudo, ita & interior organica dispositio in
singulis hominibus propria est, & a ceterorum vnoquoque
diuersa, qui fit, vt in ijs quæ per organicę cogitatiōis specialia,
quæ vnicuiq; (vt diximus) propria sunt, contemplamur, in-
gens inter nos oriatur opinionum varietas: In ijs vero quæ
sola spiritus acie, intellectu scilicet, intuemur, summus sit om-
nium hominum in iudicando consensus. Id quod maxime
nobis vsuuenit, cū intellectus noster, sicut similitudinis sim-
plicitate vnus est, ita vnico tantum fidei & gratiæ lumine il-
lustratur. Cuius quidem luminis capax non est vlla quan-
tumlibet perspicax, & in fingendis nouis dogmatibus so-
lers corporea potētia, quoniam spiritus sanctus discipline ef-
fugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine in-
tellektu. Siquidem intellectualis & vera sapientia hoc distat
a phantasticis opinionibus, quod sine fictione discitur, & si-
ne inuidia comunicatur, vt quam non sibi quisq; priuatis
excogitauit proprii cerebri simulachris, sed in communem
omnium hominum vtilitatem Deus velut æquamento lar-
gitur cūctis, q̃ sese illa dignos exhibent & capaces: Alioquin
in malēuolam animam non introibit sapientia, neq; habitat

Sap. 1.

Sap. 7

Intellectu-
alis sapien-
tia distat a
phantasti-
cis opinio-
nibus.

Sap. 1

A iij in

Iacob. 3

in corpore subdito peccatis. Et spiritalis sapientia, quam aduersus carnalē Iacobus distinguit, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiēs, &c. Multa in hanc sententiam passim in sacris literis reperiuntur, q̄ omnia huc spectant, vt sciamus intellectualem sapientiam, hoc a phantastica opinione differre, quod illius veritatibus oēs fere homines (quorū animos philautia furor non corripuerit) facillime assentiuntur, in huius vero placitis, vix hominē inuenias, cui cum altero in vniuersum conueniat, nisi forte factione potius, q̄ doctrina, in cuiusq̄ verba iurauerint. Tunc em̄ coguntur homines, interdum q̄ minime probant, assentire: quinimo, quod non raro deprehensum est euenire, affectus ipse peregrinis dogmatibus semel addictus, vsq̄ adeo in cæteras animi potentias tyrannidem exercet, vt eas pro se cogat etiam iudicare, & intellectum (qui nudus alioquin & liber veritatem erat inuenturus) quasi refragantium cogitationum improbitate obruere. Verissime namq̄ dictum est a Quintiliano. Id quod iudices fuisse volunt, esse facili credere. Et sicut amātes de forma iudicare nō possunt, q̄ sensum oculorū premit amor, ita oēm ingrendæ veritatis rationē a nobis amitti, cū affectibus occupamur. Quamobrem haud immerito apud Ciceronē de natura deorū differentē C. Cotta Velleium idcirco falsum existimat, quod ante iudicauerit Epicurū se esse oportere, q̄ dogmata Epicuri cognouerit. Omnino animus commentitiæ opinionis fuco præuentus, sui cōpos non est, vt proprię adinventionis aut factitiij dogmatis, cui semel se addixit, deceptioni veritatis pulchritudinem præ-

præferre valeat. Trahitur vnusquisque nostræ a morbo illo, quæ diximus philautiæ, vt semper propria cōmunibus præferamus. Porro veritas & intellectualis sapientia, q̄ vna illam attingit, communissima est, opinio cuiusq̄ propria. Hinc fit, vt non modo hæretici, (quod quotidie experimur) singuli singulas condant hæreses, & vicissim seipsos, qui modo aduersus oēs alios pugnabant, infectent, illis damnātibus, quod his egregie luculentū apparet, & rursum his explodentibus, & irridentibus, quod illis maxime probatur: veræ & catholici, quatenus absq̄ pietatis dispendio licet, Scotus differat ab Aquinate, Durandus ab vtroq̄, Ariminensis ab omnibus: et quemadmodū olim philosophia, ita & nunc theologia in sectas pene innumerabiles sit dissecta, idque non sine magnis (quod aperte dixisse per sophos quosdam gymnasiarchas nō sit mihi fraudi) cruciatibus ingeniorū et conscientiarū interdū periculo non mediocri. Ego vero de his oībus ita iudico: vt q̄ ab ecclesia vniuersali perpetuo sunt credita, & obseruata, ea tanq̄ oracula diuina religiose suscipiam, & vniuersis hæreticorum dogmatibus præferam: Nihil enim aliud quā hæretici mihi sunt, quicunq̄ aduersus hæc scribunt aut docent. Quæ vero nouis sunt inter Christianos traditionibus exorta, ita vt nullo mō in sacris literis antea fuerint, illa, si conciliorum aut pontificum sint decreta, vt leges & placita Christianæ reipublice perquam vtilia venerabundus suscipiam. Quoties aut de diuinis aut humanis hisce legibus alicubi fortassis ambigitur, optima mihi legum interpretes est Christiani populi generatim recepta cōsuetudo, nam cæteræ omnes in-

terpre-

In tanta af-
fectionū
varietate
qd sequen-
dum.

Isaiæ 40
Iohan. 3

Perpetui-
tas et con-
stantia si-
gnū quo
dignosci-
tur eccle-
sia inter hæ-
reses.
Matth. 16

Variabāt
antiquo-
rum senten-
tijs inter-
dum, con-
tendebant
vero pene
nunquā.

terpretationes, quas heretici hæcenus attulerūt, velut huma-
na figmenta, & carnis tantum prudentiæ innitentes, marces-
cunt et emoriuntur. Omnis namq; caro fœnum. Et quod na-
tum est ex carne, caro est. Cecidit fœnum, & quotidie cadit,
quod etsi diu aliquoties durare videatur, tandem arefcet, ver-
bum autē dñi manet in æternū. Cui verbo, quantūvis illud si-
bi oēs hæretici arrogant, sola ecclesia catholica innititur. Hu-
ius rei signū haud obscurū est, quod hæresibus cunctis pro-
cessu temporis euanescentibus, sola ecclesia catholica inter hæ-
reticorū turbines, & malorum Christianorū, quibus vterque
ordo satis abundat, alluuiōes permanet, et in æternum per-
manebit, vtpote aduersus quam neutra inferorū porta, nec er-
roris neq; iniquitatis preualere potest. Sed interim pene præ-
terieram tertium partitionis quæ proposita nobis est mem-
brum, hoc est, opinionū, q̄ inter orthodoxos sine fidei offen-
sione quotidie oriuntur. Horū omnia in quibus doctores si-
bi mutuo aduersantur, priuata mihi videntur & phantasti-
ca vtrorumq; frequenter commenta, semper tamen alterorū.
Quorū fortasse requiras, Illorum scilicet qui magis a veterū
doctrinis & traditionibus distant, nam (mea quidem senten-
tia) ea tm̄ ad intellectualem sapientiam pertinent, aut propi-
us accedunt, in quibus neotericis inuicem & cū veteribus cō-
uenit. Nec mihi obijci patiar quorundam antiquorū sapien-
tium sententias, quæ inter sese pugnare videntur: Illi em̄ fer-
me oēs operas suas diuinę philosophię studijs impendebāt,
quam tm̄ haud oēs æqualiter adipiscebantur, contingebatq;
illis, q̄ eandem rem simul, non tm̄ eadem loci intercapedine
intuens

intuentibus vsuuenire solet, vt quo quisque propinquior est
videndæ rei, verius atque distinctius de illa iudicare valeat,
quare ex locorũ vñ prospectus fieri contingit varietate, varia
necesse est oriri iudicia, quod si omniũ proximus rem ipsam
cæterorum oculis æque admoueat, facile oēs tunc in vnus
sententiam discedunt, qñ non contentionis libidine, sed pro-
spiciendi varietate, & ab illo & a sese inuicem dissentiebant.
Vetere ergo sapiētium dissensio tam ciuilis erat et modesta,
vt facile in consensum mutua coalesceret admonitione, nūc
vero cum non de Christi gloria, sed de nostra vicissim con-
tendamus, neutri volumus alteris cedere. Hæc omnia haud
idcirco nobis dicuntur, vt conatus illorũ & labores damne-
mus, q ad diuinam sapiētiam per se quidem illustrissimam,
hominibus tñ velut ostentandam, & a suæ lucis fulgore ad
imbecillitatis nostræ captum accōmodandum, verbis et lite-
ris in ecclesia laborant, nouos edunt libros, interpretantur æ-
ditos, optima quæq; colligunt, obseruant, in ordines redigūt,
& quasi per classes distribuunt, proferunt in lucem, & sapiē-
tiæ suæ ad posteros monumenta relinquunt: Omnia em̃ hæc,
si non ad nouorũ dogmatum, quibus sophorum sibi titulos
parent, factiosam ostentationem sed ad sanctarum scriptura-
rum eruenda mysteria, aut optimarũ artium illustranda do-
cumenta, cum modestia simul et pietate fiant, & hic maxima
digni sunt laude, et grandes in futurum pijs doctoribus præ-
miorum cumulos parient: qm̃ qui docti fuerint, vt Prophe- Dani. 12
ta inquit, fulgebunt quasi splendor firmamenti & qui ad ius-
titiam erudiūt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates:

B & ab

1. Tim. 4 & ab apostolo Paulo duplici honore cēsentur digni, qui pascendo gregi Christiano laborant verbo & doctrina. Ceterum oportet eos qui in diuinis literis condiendis, excolēdis, & Christiano populo propinandis, incumbunt, pastoris illius vnici meminisse, a quo sumus huius disputatiōis exordiū auspicati. Ab illo em̄, iuxta Salomonem, veterē sapientiū verba prodierunt, q̄ per magistrorum consiliū data sunt sicut stimuli, & quasi clauī in altum defixi. His amplius, inquit, fili mi ne requiras. Rogat fortasse quispiam, quisnam sit ille pastor, qui sapientes, qui magistri, quorum consilio sapientium verba ab vno pastore profecta, ac nobis tradita perhibentur: Ego pastorem vnum Christum intelligo, qui de seipso prædicat. Ego sum pastor bonus, sapientes, prophetas, apostolos, ac cæteros vtriusque testamenti autores, magistros, vetera ecclesiæ columina, doctores scilicet antiquos, qui sacras literas interpretantes, non temere, non arroganter, non præcipiti humanæ existimationis affectu, sed consulto ac pia sollicitudine Christiana nobis dogmata tradiderunt, quibus amplius ne requiramus ab Ecclesiaste præcipitur: Nam in his versanti, etiam si multa composuerit volumina, non multi conduntur libri, sed vnus duntaxat mysteria producuntur, enarrantur, lucubrantur, & mortalium oculis admouētur: Vnius, inquam, nempe illius, cuius septē signacula soluere soli datum est agno. Quod si ab illorum, quos modo cōmemorauī vestigijs discedatur, mox immensa librorum simul et errorum confurgit farrago, q̄s accusandis & excusandis cū alijs, rursus dictentur, ædantur, inuulgētur.

Iohan. 10

Apoca. 1

tur: sit vt quod Ecclesiastes dixerat, faciendi plures libros nullus sit finis: Quod idipsum p̄js & catholicis viris non debet vitio dari, sed ijs, a quibus nouorum dogmatum iactatione non minus periculosa quam vana, quotidie prouocantur, quique nouas passim argutias in Christianæ simplicitatis perniciem comminiscuntur, quibus semel assertis, aut admissis vanitatibus patrocinentur. Nam (quod vulgo quoque dici solet) necesse est vni sustinendo mendacio accumulari multa, quippe quod eo quisque plus errat, quo per errorem semel ingrediens, longius fuerit progressus.

Facile, vt reor diuinatis viri Germani, imo potestis nihil obscure perspexisse, quorsum tendat tam longæ præfationis oratio. Vobis enim hoc, quicquid est nostri laboris, infumitur, vobis hisce nostris lucubrationibus insudatur, vt quando Germanis ferme omnibus, ad quos diuertere, migrare, aut accedere contigit, commodis ac perbenignis vti in nostra peregrinatione sumus, hoc velut xeniolo erga vos gratitudinis hostimentum exhiberemus. Hac de causa admonitos inprimis hos esse volui, vnde inter vos, quibus hactenus religio erat, vellatum (quod aiunt) vnguem a maiorum præscriptionibus discedere, tam multiplicum dogmatum, tam multorum libellorum, tam diuersorum denique errorum scaturierint fontes, ex quibus fontibus, hæc animorum labes, quæ totam pene Germaniam infecit: quotidie permanat. Est nanque salutis maxima spes, & pro modum recuperatio, aduersæ valetudinis causas & principia habere comprehensa. Quin & obiter, dum totius

Inuestigā
suam sub
tuli stilo
Germanis
applicat.

F. ALFONSVS VIRVESIVS

argumenti primordia repeto, consilij etiam nostri rationem
 visus mihi sum declarasse. Nam decreui apud me post tot
 sapientissimos viros, quibus cum hactenus doctores vestri
 hisce de rebus sunt conflictati, in arenam vobiscum descende-
 re, non quod existimem quicquam me posse præstare, quod illi præ-
 termiserint, sed quod confessio quam triennium ab hinc Augu-
 stæ Vindelicorum in solenni conuentu Germaniæ Carolo Cæ-
 sari in primis Christianissimo obtulistis, maximam spem mi-
 hi facere videatur fore, ut quod in tam multis nobiscum conue-
 nire animum induxistis: in reliquis, si modo vobis illorum ratio ci-
 uiliter & modeste fuerit ostensa, minime sitis dissensuri. Nam
 hucusque tam vestri quam nostri sapientes, utriusque alteris longa con-
 tentionis simultate perosi, non minus conuicijs & scommati-
 bus, quam solidis rationibus, & scripturarum testimonijs conflixe-
 runt. Ego vero ab istis omnino abstinens, his tantum cum verbis
 tum rationibus utar, quam plurimum lucis, minimum contentio-
 nis causæ, ut spero attulisse videbuntur. Erunt permulti (scio)
 qui me frigidum, dilutum, & inertem propugnatorem eccle-
 siæ iudicabunt, ita sibi persuaferunt, quos semel iniusta here-
 sis nota anathemate deuouerint nullis esse verbis mollioris
 corrigendos, sed igne & ferro cominus, eminus vero con-
 uitijs & maledictis incessendos. Quorum tamen ego ut stu-
 dia non damno, ita iudicia nihil moror. Sim illis quantum-
 uis dilutus & frigidus, dum tamen Christianæ charitatis mi-
 hi ardor (Christo fauente) non desit. Sim logomachiae parum
 acer antagonistes, dum tamen Evangelicæ mansuetudinis
 spolia nobis contingant Christo suspendere. Quod si mi-
 nus

nus assequutus fuero, certe modestiæ meæ me nunq̃ poenirebit: vtpote quam mihi nullus incutit metus, sed prudentia suggerit Christiana. Illius igitur confessionis vestræ, quam mihi nunc demum videre contigit, occasionem arripies, ad ea quæ tam in illa, quam in apologia Philippi Melanchthonis eidem adiuncta, pro vobis & aduersum nos prolixius dicta sunt, respondebo: non quidem omnia vestra improbens, nec nostra quidem omnia probant (si modo nostra dicenda sunt omnia, quæ quorundam abusus, non bonorum doctrina aut approbatio inuexit) sed pro illis duntaxat, quæ sanctarum scripturarum & ecclesiæ autoritate subnixæ, impium est ab hominibus conuelli, pro mea virili parte propugnans. Vnde & hoc opus non confutationem, sed disputationem malui appellare, Quicquid enim disputando facturi sumus, melius re ipsa quam magnificis verbis vel speciosis nominibus declarabitur.

Philippica II. De primo articulo confessionis, quo continentur omnia ferme, quæ ad commune symbolum ecclesiæ spectant.

Primum omniū gratulor modestiæ vestræ Germani, quod multa in confessione prætermiseritis, quæ hæcenus non parvæ contentionis argumenta fuerunt, vt sunt purgatoriū cruciatus, diuorum imagines, peccatorum hyperboles, liberum arbitrium, & id genus alia. Cum enim istam animi magnitudinem, grauitatem, & eam, qua natura præditi estis, ingenuitatem ac libertatem

B iij tem

F. ALFONSVS VIRVESIVS

tem cōsidero,haud possum animum inducere vt credam,fi-
 cte a vobis aut maligne cōfessionem exhibitam,quin potius
 ita existimo,vos illa omnia cōsulto prateriisse,vtpote de qui-
 bus inter nos vel conueniat,vel nullo sit negotio conuentu-
 rum,si cæterorum consensus possit obtineri.Omnium tamē
 mihi gratissimum fuit,quod de fidei summis & apicibus pu-
 blice per symbola in ecclesia propositis,catholicam exhibue-
 ritis confessionem.Non solum enim eisdem verbis singulos
 articulos,verum eodem sensu,quo sunt olim per concilia ex-
 positi,descripsistis:oppositas damnastis hæreses,hæreti-
 corum cōmenta,quibus euangelicā veritatem peruerse mo-
 liebantur interpretari,reijcientes.Conciliiorum antiquam ex-
 positionem estis amplexi,quibus quidē concilijs eundem ho-
 norem deferre meminertis,obsecro,si quādo inter conferen-
 dum inferius a nobis fuerint allegata,quē modo non minore
 pietate,quam reuerentia vltro detulistis.Est tamen,quod in
 vestra confessione vehemēter admirer,nempe quod vos ab
 alienis hæresibus immunes esse omnino confiditis,prædica-
 tis:quibus tamen hæresibus,nunc recens exortis,magnā per
 noua dogmata præbuiistis occasionem:Nam ante Lutheri
 doctrinam,nemo vnq̃ in Germania aduersus Eucharistiæ
 sacramētum ausus est disputare,qñ nec dubitare quidem,vt
 credo,contigerat:nemo rebaptizādos censuerat Christianos,
 nemo in trinitatis arcanum est ausus irrumper.Ecclesia ni-
 mirū,iuxta Pauli doctrinam,redigente in captiuitatem oēm
 intellectum in obsequium Christi.A qua tam felici seruitute
 cum in miserrimā libertatem vos Lutherus asseruerit,libere
 fecit

Luther a-
 liarū hæ-
 resum in-
 strium est.

1. Cor. 10

fecit vnicuique credere, quod sibi proprii capitis sententia suggesterit, liberum fecit sanctarum scripturarum vulgari mysteria, sanctum dari canibus, & spargi margaritas inter porcos, illos videlicet, qui cupiditatibus obruti, affectibus indulgentes, quo securius possint suis voluptatibus, vti coeno, prouolui, scripturarum sibi patrocínio blandiuntur, quas cum non intelligant (animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei) sit ut antidotus vertatur eis in venenum, & qui humiliter noluerant esse veritatis discipuli, superbe fiant errorum magistri. Videor mihi videre quod de animali homine ex Paulo citavi, sannis a vobis & risu, sed sardonico legi. Quasi apud vos sint omnes spirituales (dixerit aliquis) aut quasi pontifices, cardinales, & episcopi, quorum vos magisterio vtimini atque doctrina, eisdem criminibus, quibus & nostri non inueniantur frequenter immergi. Non placet modo collationem expendere, quod vulgo odiosum habeatur, & maioris sit operis, quam utilitatis. Simus utriusque peccatores ut sumus: non est tamen cur nostrorum mores mihi obsint, quo minus vestrorum vulgum a scripturarum interpretandarum præsumptione deterream: quando multis virtute muneris & loci quem habent in ecclesia, concessum esse ad eius duntaxat ædificationem credendum sit, quod meritis nunquam attingerent. Prophetavit Caiphas homo sacrilegus & scelestus: non ob aliud nisi quod pontifex esset anni illius, Et notum est illud Christi de huiusmodi doctoribus: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: quæ ergo dicunt facite: quod autem faciunt, facere nolite. Quanquam nec nos pontificibus aut cardinalibus crederemus.

1. Cor. 2

Officium:
dat creditum & non
persona.
Iohan. 11

Matth. 23

deremus si aliter nobis scripturas interpretarent: atq; ab apostolis et apostolicis viris sunt olim expositae. Vtuncq; igitur illi viuant, nihil obesse debet recentioru praua vita, antiquorum cum sapientium tum conciliorum optime doctrinae, ad quorum praescriptum scripturae sanctae sunt intelligendae, tractandae, & explicandae, non ad cuiusuis homuncionis libidinem vel opinionem. Alioquin nihil esset in mortalium rebus infirmius, nihil incertius, quam ea de quibus summam certitudinem nos habere existimamus. Nam quae per deum lex, aut secta leuior esset et imbecillior Christianorum lege, si cuius liceat impune proprio illam accommodare sensui, & quicquid sibi visum fuerit, non de spiritu sancti (qui nemini vnquam post apostolos priuato homini promissus est) arcano thesauro sed de proprii cordis abyssu velut oraculum proferre. Licet quidem in sanctarum scripturarum abdita introeuntibus, modo per Christum qui solus est ianua, introierint, varios ex illis sensus eruere, diuersas interpretationes, modo non sint aduersae, in lucem proferre: & est, vt Augustinus docet, non modo grata, verum & utilis ista varietas, ita tamen vt in huiusmodi expositionibus nec nouum dogma necessario credendum inducant, nec receptis ab ecclesia aduersentur. Alioquin tot suborirentur nobis sectae: quot haberemus magistros: imo vnusquisq; sibi doctoris munus arrogaret: qui se suamq; sententiam posset scripturis deprauatis, retortis, coactis: quoquo modo tueri: Quod malum quondam Africa diu multumq; pertulit: id ipsum vero Germania nunc vberius producit. Horum caput & causa malorum fuit libertatis fuscus,

Iohan. 10

cus, quem Lutherus omnium primus inuexit, haud prospiciens tunc temporis (vt credo) quanta malorum seges: quanta errorum licentia, esset olim per vniuersam Germaniam ad libertatis illius speciosum quidem nomen, sed rem: supra quam dici potest, perniciosam exoritura. Liberum itaque fuit primum per Lutherum, & omnes qui Luthero crediderunt: veterum sanctorum auctoritatem eleuare: doctrinam proscindere: conuellere placita: & tanquam hominum commenta reijcere: quasi Lutherus non homo: sed numen esset: aut aliquid homine maius: vt eius verbis pro oraculis acceptis: cæterorum omnium proprii labores, vt si essent meræ nugæ, deberent explodi: Atque hic primus imminentium laborum gradus fuit, quem sequutus est alius deterior, & in futuram ruinam, vt fieri solet procliuior. Liberum enim post hæc fuit omnia pene fidei catholicæ quantumuis solida fundamenta in dubium reuocare, ita vt non modo de sacramentorum numero, functione, virtute, verum & de Christi Iesu & spiritus sancti diuinitate dubitare cuidam, aut certe dubitandi occasionem cæteris præbere, impune licuerit, vbi nec de his quidem differere opus erat. Hanc fluctuantium animorum execranda ambiguitatem sequutæ sunt multiplices, non modo diuersæ, verum & aduersæ assertiones, temerariæ, insolentes, hæreticæ. Quid nisi? Cum magistros habueritis, quos Petrus apostolus proprijs, quod aiunt, coloribus, graphice depingit: Fontes sine aqua, & nebulae turbidibus exagitata, quibus caligo tenebrarum reseruatur, superbia enim vanitatis loquente pelliciunt in desideria carnis luxuriæ, eos qui paululum effugiunt, in errore versatos libertatem illis

Libertas
ansam de-
linquendi
dedit.

2. Pet. 2

C pro-

promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis. Exorta sunt ergo varia dogmata, dum hic eucharistiae sacramentum velut commune ac dilutum aliquod symbolum contēnit, & in cæterorum ordinem redigit, ille baptismi gratiam paruulis adimit, baptisma aliis adultis multiplicat, nec deest qui circa sacrosanctum trinitatis mysterium ambiguitatis olim semina iacta ad pestiferi germinis culmum produxerit, nisi quod ille propensior videbatur in Arrium, hic Sabelio fauet apertius, negans realem personarum distinctionem, & (quod vestra confessio continet) de verbo & spiritu sancto astute rhetoricans. Ab his & id genus alijs errorum capitibus tam varia quotidie membra exoriuntur: vt, quod superius diximus, vix iam inueniatur, cui cum altero in vniuersum cōueniat, ita singuli singulas sibi cōfinxerunt non fides, sed perfidias, dum libertate abutuntur illa, quam primo Lutheri doctrina dudū inuexit. Hæc & id genus alia portenta germana libertas tantopere a vobis adamata, cum produxerit, educauerit, prouexerit, interim mire (si diuis placet) in confessione vestra hæreses execramini, & ab illis vos existimatis immunes, quas ab ecclesiastica disciplina discedendo genuistis, aut certe aluistis, & roborastis. Verissimum namq; est illud tritum ore vulgi prouerbiū confirmatū apostoli Pauli doctrina, quod q̄ causam damni dat, damnum dedisse videtur, quāobrem dignos morte pronunciat Apostolus, non solum qui talia agunt, verum & qui facientibus consentiunt. An non plusq̄ consentire facientibus est præter hoc quod illorū erroribus viam aperuistis, nunc demum illis fauere, & ne per principes aut magistras

Rom. 1

gistratus compescantur, sacro foedere coniungi? Ingreditur
 Zvinglius Norimbergam, Vuittenbergam, Reuthlingam,
 ac ceteras doctrinae vestrae ciuitates, ingreditur anabaptista,
 ingreditur rebaptizatus, ingreditur nouus aliquis Sabelia-
 nus, & omnibus his patet ad vos facilis aditus, & benigna re-
 ceptio. Excipiuntur hospitio, audiuntur, & siue de dogmatibus
 siue de Niobes filijs verba fecerint, applauditur illis, & li-
 bere quicquid libuerit in fidem permittitur. Ingreditur mo-
 nachus siue sacerdos aliquis orthodoxus, & mox ad eius in-
 gressum tanq̃ ad monstri cuiusdam aspectum omnes accu-
 runt, explodunt, pueri, senes, exhibitant, iuuenes execrantur, ma-
 ledictis incessunt, interdum nec manibus quidem temperant.
 Num iudicio haec vobis fieri videntur, & non inueterato o-
 dio, quod in omnes catholicos iam pridem suscepistis? Certe
 quales quales sumus, haereticos omnes quas in confessione recen-
 setis, vobiscum damus. Quid igitur est in causa cur illarum
 autores, cultores, fautores amplectamini, nos excremini? Num
 quid verbum Dei quod vobis peculiariter vendicatis, magis
 exhorret peregrinum aut peculiarem cultum in veste, q̃ abo-
 minandas ac pertinaces haereticas in mente? Quid dicam vo-
 bis? Laudo vos, in hoc non laudo: Laudo, quod haereticas
 damnatis, non tamen possum laudare quod haereticis nullo
 ipsorum comodo (nam hoc insolentius errant, & confiden-
 tius) maximo vestro periculo communicatis, indulgetis, fa-
 uetis. Haereticum hominem, ait Paulus, post primam & secundam
 admonitionem deuota. An non pudet haereticas illorum dam-
 nare quos non vitatis? Immo non veremini probare consuetudine,

C n patro

patrocínio, foedere, quos damnatis in confessione? Sed iam alienis dogmatibus prætermiſſis, quorum tamen maliciam præſtare quilibet innocens fautor vniuerſis tenetur legibus: ad veſtra descendamus, vt confessionis ſimul & apologiæ grauiora capita excutiantur.

Philippica III. De Iuſtitia & peccato originali.

Nouitatē
verborū
recētes hęc
retici ma-
xime a-
mant.
1. Tim. 6.

2. Tim. 3.

DE peccato originis, quod ſecundus articulus confessionis veſtræ continet, idem mihi viſus eſt, vna nobiſcū ſentire Philippus, quod theologi docent, & a cunctis fidelibus creditur, idcirco præter verborum nouitatem, quam Lutherus & Philippus maxime amant, Apoſtolus vero Paulus ſummopere cauendum admonet, nihil veſtra confeſſio differt a fide catholica. Nam quod Philippus cauſatur ſe nouis illis vocibus vtī, propterea quod ſcholastici originis peccatum extenuant, docentes naturam humanā vniuerſis ſuis viribus eſſe integram, & poſſe citra peculiare illud Dei donum, quod gratiam appellamus, Deum ſuper omnia diligere, Deo credere, & omnia eius præcepta ſeruare: hoc, inquam, eius pace dixerim, falſum eſt & vanum, in eoque vobis luculenter imponit: nihil horum docent theologi noſtri, quin potius veriſſimum eſſe illud Pauli, quod ſcilicet non ſumus ſufficientes cogitare quicquam ex nobis: quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo ſit. Tam eſſi de virtutibus (quas vocant morales) differens Scotus, dicit, ad illas efficiendas vnicuique noſtrum ineſſe vim a natura, vere ne an ſecus, viderint ſui: mihi non placet, eius tamen

tamen doctrina nec communis theologorum sententia est: nec si esset, quicquam ad Philippi debacchationem. Virtutes enim morales, si modo virtutes merentur dici, non perficiunt hominem, nec dignum vita æterna reddunt. Quin & amor Dei, si quoniam, utpote summi boni, summeque diligibilis affectio, elici sine gratia contingat, aut possit: non magis charitas quam æstus est calor vitalis. Scio esse inter gymnasticos theologos sophismata quædam, quibus propositiones quarum vis est in verbo posse, variantur secundum structuræ variationem, ut aliud significet hæc enunciatio. Vnusquisque sine gratia potest Deum super omnia diligere, & aliud hæc: Vnusquisque potest Deum sine gratia diligere super omnia: quibus variationibus (nam multis alijs modis variare contingit) diuersissime depronunciati, quod idem prorsus specie prima videtur veritate iudicare consueuerunt. Sed hæc non video cur vobis stomachum moueant, quæ tantum exercitationis gratia in scholis excutiuntur. Vniuscuiusque vestrum conscientiam conuenio, ut bona fide mihi proferat vnum aliquem theologum, quem hæc de suggesto ad populum disserentem audierit. Quod si vobis displicent immodica sophismatum studia, nostrorum quoque plurimis atque grauissimis non probari, vel ipsa iam propemodum emortua iudicio esse potest. Hæc tamen utcumque se habeant, non ad fidei questionem attinent, sed ad morum correctionem, in quibus, ut quæ res minime nobis probatur eam pro veteri consuetudine obiter excusamus, quotumquenque reperieris, quod medium tenere sciat, præsertim inter iuvenes gloriæ cupiditate flammam

Varietas
propositi-
onũ gym-
nasticorũ
non con-
demnan-
da.

Vir scholasticus non in perniciem, sed ad explicandas propositiones.

grantes, cuiusmodi solent esse scholastici ferme omnes: habet vnaquæque ars, maxime tamen quæ honestissimæ sunt, suam farraginem, quæ quo est vberior & copiosior eo magis oculis arridet, maioremque de se spem facere videtur, aduenientibus vero culmis, fructibusque ad maturitatem perductis, cætera omnia deficiunt & emarcescunt, quod idipsum in gymnasticis exercitationibus factum videmus. Quamobrè, ut ad causam reuertar, non est quod nobis Philippus identidem obiiciat. Scholastici dicunt. Scholastici dicunt. Catholici in nullius scholastici verba iurarunt, sed liberum est unicuique ab illis dissentire cum vellet, utimur tamen eorum doctrina eo libentius, quo modestius illorum grauissimi a verborum ambagibus temperantes non rhetoræ pigmentis, non periphrasibus, fumos nobis offundunt, sed certis verborum legibus materias explicant, quibus intellectis, liberum est ijs quæ doctorum munere funguntur, inter differendum ad populū, quocum non disputandum est, sed pro rei dignitate ut credant, moueantur, & afficiantur adnitendum ecclesiastæ oratoriæ adhibere artem, & rhetoricis uti coloribus. Haud enim idem est a gymnasticis exigendum in scholis, quod concionatores præstare debent in templis. Illos decet stylus argutus & proprius, hos oratio copiosa, ornata, disertæ. Nec me tamen later utrosque munere suo interdum abuti: Nam hi inanæ copiarum ridicula affectione in meras nugas, & somnia mulierculis & cerdonibus plausibilia effundunt, illi vero dum argute loqui cauillosas captiunculas struere interpretantur, in sophismatum senticosis se anfractibus implicant, quorum tamen abusus

abusus viri graues: cuiusmodi fuerunt Longobardus, Thomas, Bonauentura Gersonus, Altfiodorensis, & reliqui eiusdem classis, præstare non debent. Nec statim vt scholasticus doctor delirat, omnes sumus in ius vocandi, quibus id in quo lapsus est, plus fortasse displicet quam vobis: Hæc nunc semel ad scholasticorum inuidiam, quam illis Philippus non semel excitat, eleuandam, dixisse sufficiat. Quorum tamen si circumspectionem in loquendo & scribendo didicisset, nunquam illis impingeret cōtradictionis notam, ipse proculdubio sibi contradicens. Id quod non obscure monstrabo, si prius nostros eiusdem vicij calumnia liberauero. Principio cum theologi omnes ad vnum hoc habeant, nemini posse iustitiam, quæ vera sit; & æternæ felicitatis commertio digna, contingere citra gratiam Christi, etiam si dicerent, quod eis Philippus (quo possit facilius contradictionis crimen cōflare) falso tribuit: vnumquencq; scilicet hominum natura posse Deū super omnia diligere, & eius facere præcepta: non statim sequeretur hominem posse naturæ solius viribus iustificari: cū per vos nihil horum iustificet, sed fides in Christum. Non igitur hæc: Potest aliquis solis naturæ viribus præcepta Dei facere, &: Nemo potest solis naturæ viribus iustificari, sibi vicissim (quod Philippus conatur efficere) contradicunt: nec aduersantur quidem vllō modo, quandoquidem facere præcepta & iustificari: non sunt idē, vobis præsertim, quibus mandata Dei etiam cum perfecta fuerint minime iustificanti: Nota est autē oppositionis communissima lex, nēpe debere pronunciata idem prorsus et eodem modo alterum negan-

Inuenit
theologorum
verba Philip-
pus.

Facere præcepta & iustificari non sunt idem.

negando, alterum affirmando significare. Nemo licet recla-
 met, nemo queratur me sophismata cōfingere, vestrā vobis
 doctrinam, vestra ipsorum verba vobis obijcio, q̄ nos qua-
 damtenus & agnoscimus & probamus: Fatemur sane vo-
 biscum, q̄ etiam si infidelium quisq̄ quod tñ est impossibile,
 Deum super omnia diligeret, & cætera eius præcepta serua-
 ret, non iustificaretur per illa. Cum em̄ fecerimus omnia que
 præcepta sunt nobis, serui sumus inutiles, qm̄ que debuimus
 facere, fecimus. Facere autem quod fieri debet, non iustificat,
 id quod sibi aliunde non debetur, expetentem. Porro æter-
 nam felicitatem omnes expetimus, quæ nullo potest homi-
 nibus provenire commercio, qm̄ non sunt condignæ passio-
 nes huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in
 nobis: nisi de Christi Iesu thesauro, cuius meritis & fidimus
 patientes, & innitimur operantes, iustitiæ munere gratis do-
 nemur: quo pignore relicto nobis futuræ beatitudinis arra-
 boni: quod momentaneum est & leue tribulationis nostræ, su-
 pra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus opera-
 tur in nobis. Hic videtis hominem non sine fide, nec tamen
 per solam fidem iustificari, hoc est, æternitatis mercedem ius-
 te capescere. Etenim cum iustitia hæc sit quædam commer-
 cij (licitantibus nobis regnum cœlorum) æquatio, hanc non
 fides tantum efficit: sed & charitas, cuius est, vt idem Paulus
 commemorat, omnia ferre: ab ea nanque proficiscitur mo-
 mentaneum illud & leue tribulationis nostræ, quod æternū
 gloriæ pondus operatur. Qua de re copiosius infra disser-
 mus. Nunc satis sit ostendisse, illa duo pronunciata quæ no-
 bis

Lucæ 17

Rom. 8

2. Cor. 4

1. Cor. 13

his Philippus tribuit, vt contradictionē attribuat, nec verbis, nec significatione pugnare, quorum tñ posterius fatemur esse nostrum, prius vero nō agnoscimus, id ipsum vero etiam si a quibusdam ex nobis esset profectum, minime tñ aduersa retur veritati, ab vtrisque nostrum de iustitia fidei receptæ: nempe q̃ nemo sine Christi Iesu gratia et misericordia iustificetur. Reliquum est, vt ostendamus Philippum ad lapidē contradictionis, quam nostris obiecit, offendere: Id vero faciam simplicissime, eius tantūmodo verbis productis. Scholastici (inquit) tribuūt interim humanæ naturæ integras vires, ad diligendum Deum super omnia, ad facienda præcepta Dei, &c. Hæc sunt eius verba, quorum mox oblitus restituit nobis inferius, quod in illis detraxerat, dicens. Nam & ipsi theologi in scholis tradunt, ista non effici certis donis et auxilio gratiæ, &c. Loquebatur de dilectione Dei & cæteris præceptis: de quibus quod doceamus solius naturæ viribus posse fieri sine gratia, modo ait, modo negat. Vbi quæso te, naturæ tantas vires tribuimus, quantas nec ipsa potest circa impietatem agnoscere, si tam pie docemus in scholis, vt asseramus non fieri præcepta sine certis Christi donis & gratia? Vbi sunt igitur, aut quid possint integræ vires illæ, quas dum tribuebamur naturæ? Hic alius vrgeret acerbius, & in inuidiam conaretur aduersarium adducere, liuoris illi, malevolentiae, impudentiae crimen impingens. Sed ego malo omnia commodius interpretari, & credere Philippo incuriam obrepisse, quæ multa scribentibus interdum obrepit, idcirco salua sit illi per me sua autoritas, modo ei non

D vt

vt numini fides habeatur, sed vt homini qui errare, labi, de-
 pi quandoq; possit, atq; adeo opus illi sit audire alios, a qui-
 bus iuuetur, & quos vicissim ad inueniendam veritatem ad-
 iuuat. Iam quod inferius dicit quodq; magis ad praesentem
 disputationem pertinere videtur. Lutherum scilicet recte
 scripsisse de originali iustitia & peccato, in hoc praecipue qd
 dixit peccatum originale manere in nobis etiam post bap-
 tisma, quae sententia damnata est a Leone pontifice, cogit nos
 vt peccati nomē quod varie in sacris literis accipitur, vel per
 functorie explicemus. Peccatum defectus est aut obliquitas,
 qua aliquid deficit a rectitudine quam posset, & iure saltem
 integritatis habuisse debet. Hinc est, quod monstra, natu-
 rae peccata dicimus, quia a naturae regula & integritate de-
 ficiunt. Idcirco haec descriptio tam late patet, & tam mul-
 tas peccati distinctiones complectitur, vt etiam Christi car-
 nem hac significatiōe Paulus videri possit appellasse pecca-
 tum. Si enim hominem ad primaeuam originem, statū scili-
 cet illum in quo conditus est, referas, humanae naturae mon-
 stra sunt omnia, quae nostra nunc patitur fragilitas, vt sunt
 morbi, cruciatus, fames, sitis, frigus, aestus, tedium, lassitu-
 do & id genus alia, quorum immunes conditi sumus. An
 non monstrum videtur, hominem aeternitati conditum
 nihil a pecudibus morte differre? Nonne monstrum est &
 prodigium, vniuersa quae ad obediendum, & seruiendum
 homini facta sunt, eidem non obedire, sed resistere, non in-
 seruire, sed aduersari? Hoc genus peccati aliud deterius in-
 uexerat, illud scilicet quo primus homo, in quo tota hu-
 mana

Peccatum
 comunissi-
 me dictū.

Christus
 quō sic pec-
 carum a-
 pud Pau-
 lum.

mana natura tunc erat, creatori suo non obediuit, quo mon-
 stro nihil accidere potuit homini prodigiosius. Interim ta-
 men sicut illa intemperies animi & inobedientia, qua ho-
 mo auersatus est dominum & conditorem suum peccatū
 fuit, ita hæc rerum omnium & corporis nostri intemperies,
 illam vt poena culpam sequuta, qua reliquæ inferiores crea-
 turæ suo nō conditori sed domino inobediētes aduersantur,
 dicenda est vtrunque peccatum, quod cunctis hominibus
 quamdiu & quatenus mortales sumus inest, cum nihil ali-
 ud sit quam morituram imo et moribundam ac reliquis cre-
 aturis, quibus natura præstat infensam circumferre carnem.
 Idcirco apostolus Paulus de Christo Iesu, qui naturæ no-
 stræ non culpas sed defectus & incommoda pro nobis as-
 sumpsit, vt suæ naturæ perfectionibus nos donaret, dicit
 enim: eum qui peccatum non nouerat pro nobis factum es-
 se peccatum, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Quo
 in loco Apostolus duabus peccati acceptionibus est vsus, ^{Duplex}
 altera quæ infrequens est, & a vera peccati ratione aliena, ^{peccatū.}
 secundum quam asserit Christum pro nobis factum esse
 peccatum, altera quæ frequentior est & propria, qua fate-
 tur, eundem non fecisse peccatum. Nunc si quæratu-
 r prius illud peccatum, sit ne originale an actuale (quod vo-
 cant) nemini dubium est, quin actuale non sit, vt quod no-
 bis non modo non facientibus verum & nolentibus inest:
 originale dici non patitur catholicæ doctrinæ consuetudo.
 Quis enim audeat dicere CHRISTVM habuisse pec-
 catum originale, quod quantumcunque pie conemur expo-

D ij nere,

nere, pietatis tamen vel sola indole imbuta mens refugit.
 Relegandum ergo illud est a peccatorum classe, de quibus
 communiter loquimur, quibus rebellio quædam aduersus
 legem Dei, atque adeo culpa semper est adnexa, hoc vero
 de quo modo differuimus, vt culpa non est, ita non tam
 peccatum quam peccati poena proprie solet appellari. Quã-
 obrem etiam ex causa, quam modo reddidimus, sit vt pec-
 catum large sumpto vocabulo dicatur Christus, quoniam
 genus quoddam sacrificij peccatum in veteri lege dicebatur
 & exprobatum sacerdotibus, quod peccata populi comede-
 bant otiosi, hoc est, hostias quæ pro peccatis offerebantur.
 Hoc ergo genere peccati prætermisso, cætera omnia diui-
 duntur in originale & actuale peccatum. Quæ quidem
 hoc conueniunt in communi ratione peccati, quod omni-
 bus insunt motus & propensiones quædam, quibus legi
 Dei aduersamur: sed voluntatis applicatione differunt.

Osee 4

Peccatum
originale

Rom. 7

Originale varie describitur a doctoribus, alijs proprie, ali-
 is per proprietates & circumloquia illud diffinientibus, o-
 mnium tamen sententiam colligit Longobardus sententia-
 rum cognomento magister, dicens: Peccatum originale est
 se concupiscentiam aut fomitem, quam Apostolus legem
 membrorum appellat. Hæ diffinitiones, & quæcunque his
 videntur æquipollere, incidunt in illam, qua vulgo dicitur
 peccatum originale carentia iustitiæ originalis, nisi quod
 illa plus lucis, hæc plus artis videtur habere. Nam cum pec-
 catum (vt superius diximus) sit obliquitas, proprius diffi-
 nitur per carentiam, quæ vox a theologis semel recepta de-
 fectum.

fectū significat, quam per concupiscentiam, quæ vox esse videtur appositiva. Vtraque tamen diffinitio semel intellecta eundem efficit sensum. Peccatū quippe originis concupiscentia est, non quæ priuata alicuius rei affectum significet, sed illa qua caro in vniuersum concupiscit aduersus spiritum, & hac potissimum ratione apparet esse defectus & carentia iustitiæ originalis, qua caro per omnia spiritui seruebat. Huius theorematis intelligentia pendet a cognitione iustitiæ, vt nunc accipitur, quæ non est omnino legalis illa quam Philippus significat, in vtraque legis tabula contenta, tametsi coniuncta sit illi, & inseruiens. Sed est ordo quidam superiorum vna atque inferiorum regulabilis per voluntatem. Sicut enim non est idem peccatum originale & actuale, ita nec iustitia originalis & legalis: Nota est illa dialecticorum regula. Quod modis accipitur alterum oppositorum totidem & alterum esse accipiendum: Iustitia ergo legalis, quæ decalogo continetur, peccato opponitur actuali: originali vero, iustitia originalis, eam diximus esse ordinem inferiorum ad superiora, quoniam per illam animus erat subditus Deo, animo corpus, corpori omnia quæ iuxta prophetam subiecerat Deus pedibus nostris, nempe oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi volucres coeli & pisces maris. Quod autem hic ordo esset iustitia, patet ex eo quod secundum illum reddebatur unicuique quod suum erat, quod vero originalis, per hoc apparet quod ad hunc ordinem seruandum, & in eo primum conditus est homo dicente domino: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, volatilibus

Iustitia originalis.

Differt iustitia originalis a iustitia legali.

Ordo proueniens ab originali iustitia. Psalm. 8

Gene. 1

D iij bus

bus coeli, & bestijs terræ, cui etiam mox a conditione iure suo
 vtens addit præcepta. Ab hac norma discedere homini pec-
 care fuit. Sicut iustitia ordinem seruabat, ita peccatū subuer-
 tit, vnde & peruersitas etiam dicitur: Iure etiā appellatur con-
 cupiscentia, hoc est, rebellio & inobedientia eius quæ debue-
 rat obedire. Porro quēadmodum iustitia originalis omnes
 illius ordinis gradus cōplectitur, ita & pētm̄ originis eorum-
 dem euersionem, vt pro subiectione, qua mens per dilectio-
 nem fidem & timorem Dei erat subdita Deo, successerit in
 eadem Dei contemptus & diffidentia, pro subiectione vero
 qua corpus animæ omnibus suis motibus obtēperabat, suc-
 cesserit omnium illorum rebellio. Tertius huius ordinis gra-
 dus non potest ad iustitiam aut peccatum originis proprie
 pertinere tanq̄ pars eius, sed tanq̄ pœna, quia non est regula-
 bilis a voluntate, nisi quatenus diligentibus Deum oīa coo-
 perantur in bonum. Huius ordinis euersio in primis paren-
 tibus fuit peccatum actuale, in cæteris omnibus est originale,
 quod per baptismū remittitur. Nam in eo pro dei odio dif-
 fidentia & contemptu, morbis (quorū semina & inchoatiōes
 quasdam, quæ sunt nobis per vitiatā naturæ propagationē
 ingenita, fomites appellamus) succedunt in anima, fides, spes,
 et charitas gratis infuse. Alioqn quō baptisma quod vos etiā
 fatemini, gratiam conferre pōt nisi hæc efficiat? Valet ne hu-
 mana mens sine fide & charitate Deo esse grata? Quod si nō
 est, vbi est aut quidnā prodest illa gratia, q̄ in baptismo con-
 fertur? Iam si in baptismo, fide, spe & charitate atq; adeo gra-
 tia donamur, profecto pētm̄ originis, quod his aduersat, ne-
 cesse

Roma. 8

cesse est aboleri. Atq; adeo iure a Leone P. M. dānata est Lu-
 theri assertio, qua dicebat originale peccatum manere in no-
 bis, etiā post baptisma. Haftenus nihil pene diuersum a con-
 fessione vestra docuimus, nisi vos Philippi Melanchthonis
 polipus, quod aiunt, vsq; adeo delectat, vt quod nō eodē or-
 dine, quo ille tradidit, est a nobis elucidatū, illud prorsus vo-
 bis aduersum esse credatis. Dicit tamen Philippus Lutherū
 iniuria damnatum, qui non reatum ad concupiscentiam tm̄
 docuerit post baptismum manere, in quo, vt ait, patrocina-
 tur illi Augustinus. Et quis non patrocinetur dicēti in nobis
 esse concupiscentiam, quam Paulus agnoscit in seipso nō re-
 nato tantum per gratiam, verum & in eadem confirmato?
 Attamen aliud est dicere quod post baptisma pctm̄ originis
 maneat, aliud quod concupiscentia quædam nobis insit. Nā
 pctm̄ (vt nūc accipimus) culpam habet annexam, quæ cum
 nobis fuerit in sacramēto remissa, oportet & abolitum fuisse
 pctm̄. Seposuius em̄ superius quamcuncq; peccati significa-
 tionem, quæ culpā aut reatum non habet. Atqui Paulus, inq-
 es, concupiscentiam appellat pctm̄: verum est: & Christum
 etiam peccatum appellat. Sed quā ridiculum est dicere Chri-
 stum esse pctm̄ originale, tam vanum esse & ineptū asserere
 concupiscentiam illam, quæ reliqua est post baptisma, origi-
 nale peccatum esse. Idem est enim ac si de homine mortuo,
 quoniam remanet ei aliquid hominis quo solet æque atq; vi-
 uus appellari homo: dixeris strenuum esse aut ignauum, quæ
 de viuentibus necessario sub distinctione dicuntur. Quod
 ergo peccatum est, si quādo contingit nominari peccatum?

Pec-

Peccatum
naturæ
quid sit.

Iacobi

Lutheri
dogmata
non addu-
xerūt nos
ad cogni-
tionē de-
lecti.
Roma. 8
2. Cor. 12

Peccatum naturæ, hoc est, deficientia ab illa integritate in qua condita est humana natura. Atque adeo simile illi, de quo primo differuimus, non tamen idem quod illud: est enim poena sed cui cōgenita fuerat culpa, & ideo hoc genus peccati Christus noluit accipere, a quo cæterorum omnium nemo generatus est immunis. Sanæ in baptismo condonatur nobis culpa originalis: quæ est peccatum originis, manet autem concupiscentiæ non nihil tametsi remissius, nisi peccandi consuetudine augeatur, non quod Deus maligne aut parce sua munera nobis impartiat, dat enim affluenter, & non impropert, sed quod ita expediat accipientibus, ut qui securitate quondam sumus lapsi, nunc timore contineamur in officio pietatis, & nobis diffusi, Dei semper auxilium imploremus, cuius præsidio a propria concupiscentia & cæteris ad iniquitatem pellicentibus morbis, tandem solviamur. Verissime namque dictum est a Philippo, non posse intelligi magnitudinem gratiæ Christi, nisi morbis nostris cognitis, quibus cognoscendis, maxime seruit improba carnis nostræ cupiditas, ad iniquitatem pellicens, & spiritui semper aduersa: quæ nostris quotidie operibus vel augenda vel minuenda, relicta est post baptisma. Hanc tamen cognitionem ante Lutherum natam, vniuersa prædicabat ecclesia: & nos modo absque Lutherani dogmatis adminiculo, manifestam fecimus humanæ naturæ calamitatem: quæ tamen diligentibus Deum, sicut cætera omnia, cedit in bonum: quoniam virtus ut olim securitate defecit, ita nunc in infirmitate perficitur. Duo testimonia citat Philippus ex Augustino, quorum posterius loquitur de concupiscentia

scientia peccati originalis, aduersus Pelagianos, qua de nos, &
 quatenus post baptismum remaneat, modo tractauimus: Prius
 vero quo dicit peccatum esse extinctum, non ut non sit, sed
 ut non imputetur, idem est ac si diceret. Extinctum est quod
 erat (ut ita loquar) imputabile, scilicet culpa: inest quod non
 imputabile, nempe poena: quæ tamen interdum, nisi cauemus,
 pellicit in culpam. Quod si aliter Philippus (ut est in inter-
 pretandis autoribus uaser) Augustinum conetur exponere,
 qui poterit non dissentire ab Apostolo, qui prædicat Chri-
 stum per lauacrum regenerationis mundauisse sibi populū
 acceptabilem: Quomodo autem diceretur acceptabilis, si quicquid
 in eo esset reliquū culpæ: Quomodo mundus, si peccati for-
 des, etiam si non imputarentur, mansissent in eo: Porro uer-
 ba Lutheri quæ damnata sunt a Leone pontifice, non hunc
 sensum faciebant, quem præ se ferunt uerba Philippi, sed ali-
 ud non ferendum omnino, quo aperiebatur uia ad errorem,
 qui liberum arbitrium adimit homini. Quis enim nescit Phi-
 lippi modestiam Lutheranum temperasse furorem, ita ut
 non sine tanto Thesæo potuerit ille insanos exantlare labo-
 res: Mihi sane idem uidetur esse Philippus Luthero, quod
 L. Torquatus apud Ciceronem est Epicuro, cuius dogma
 sordidum alioquin & obscurum, uerbis illustrat, & ingenij
 dexteritate facit esse perspicuum. Hærent tamen & variant
 utrique, illi in boni & mali uoluptatis & doloris nominibus,
 isti in peccati, meriti, fidei, quæ nomina illis sunt totius do-
 ctrinæ α (quod aiunt) & ω, idcirco opus est illis, quid his uo-
 cibus tandem intelligere uelint: nunquam satis explicare, ne
 E capi-

capiantur: Nam interdum ita de fide, cui pietatis summam dederunt, loquuntur, ut cerdones & fabri: quam fidem in proclui sit habere perditissimis quibusque nepotibus, imo quam nemo non habeat inter Christianos, interdum verum pudore, tum ratione victi, fidem quandam comminiscuntur: quam nec Paulus quidem intelligat, tantum abest, ut illam habere possint opiliones & agricolæ. Verum ut ad originalis peccati causam redeamus, non libet modo verba quæ damnata sunt excutere, ac denuo refellere, cum satis superque confutata sint, & explosa, per egregium antistitem Iohannem episcopum Roffensem. Nunc sufficiet Philippo qui vestram confessionem interpretatus est & tutatus, ita respondisse, ut cognoscat nobis quæ bene docet, non improbari, tantum offendi nouitate verborum, quam Apostolus etiam damnat. Quorsum (rogo) attinet, ab illis differre voce cum quibus tibi conuenit in re? Nam quantumuis confessionis verba, quæ de Lutheri doctrina exprompta sunt, excuset: inficiari tamen neutiquam valet, quin illorum nouitas, noua dogmata atque adeo noua scandala in ecclesiam aduexerit. Quæ omnia facilius vitasset Philippus, aut certe sedasset, si quo studio sensum, quem præ se ferunt conatus est euertere, & mutare, ipsa quoque verba, quod facillimum erat, mutare vellet, & catholicas sententias receptis ecclesiæ verbis explicare. Sed hoc esset cedere theologis rectiora monentibus, Nunc ad cæteros articulos accedamus.

Philippica IIII. De fidei & operum iustificatione.

Quar-

Quartum, quintum & sextum articulos confessionis vestrae Philippus simul colligit in apologia, quibus addere posset & vigesimum, quoniam eadem rem continet, nempe iustificationis nostrae causas & originem. In illorum expositione multa dicit, quae nobis magnopere probantur, verum ne quis illud obijceret οὐδὲν πρὸς τὸν ἀντικείμενον, vetus prouerbum scholasticos theologos fingit nescire quid sit fides, quid iustitia, quid meritum, quid gratia, & cetera id genus: fingit nescire quibus operibus obtemperetur legi, sed existimare sola externa operatione quicquid in lege praescriptum effici. Fingit illos credere, quod proprijs viribus sine gratia possint deum super omnia diligere, fingit denique iustitia rationis reputare se iustos sine gratia coram deo. Vbi non possum mihi temperare, quin illum stomacho tantisper commoto conueniam: Obsecro bone vir qui fieri potuit, ut theologo qui confessionem expendere, ista docerent, aut crederent, cum subscripserint duodevigesimo articulo confessionis, in quo dicitur quod humana voluntas non habeat vim sine spiritu sancto efficiendae iustitiae Dei, seu iustitiae spiritualis? Forte dicis te per aduersarios (hoc enim verbo vteris) intelligere non tantum illos, sed & omnes gymnasticos theologos. At vnde scis (rogo) quid gymnastici theologo credant? Ex illorum fortasse libris. Atqui oportebat in re tanti momenti, illorum etiam verba referri. Alioquin quis tibi, sanus modo sit, fidem adhibeat, nullis testibus, aut testimonijs tam sacrilega crimina tuis fratribus impingenti? Anne dubitas illos

E ij quales

Fictio Philippi in theologos

Humana voluntas nihil potest sine spiritu sancto.

quales quales Christianos tamen esse, & Euangelium, ut nunquam
domi sui legerint, in templis saltem audiuisse. Quod si audi-
erunt, & Latine utcumque sciunt, qui possunt ignorare multo-
ties Christum obiurgasse phariseos & scribas, quod ad ex-
ternam duntaxat operum perfectionem existimarent se lege
teneri. Fortasse tam stupidos illos facies, ut nec ista unquam
audiuisse, vel si audierint minime intellexisse credas. Quippe
pe quibus deest spiritus ille Lutheri, sine quo hactenus nemo
intellexit scripturas. Attamen si ita est, qua de causa (vide ut
te dictorum inconstantia prodas) tantum laboris insumunt
ad probandum, quod illos fingis astruere posse scilicet
hominem, solius naturae viribus Deum super omnia
diligere. Nam huiusmodi dilectio non est opus internum,
nempe solius voluntatis, quae est intimus animi affectus.
Quid igitur opus est huiusmodi dilectione ijs qui, ut tu
dicis, existimant se ad externa tantum & civilia opera lege
teneri. Vides in quas te salebras scribendi praecipitatio & ig-
norantia eorum de quibus differis, coniiciat. Nihil enim de-
terius suspicari est animus, quanquam non video qui potue-
ris imprudentia labi, qui dicas te non temere sed consulto
& aliorum adhibito iudicio hanc apologiam instituisse.
Caeterum Philippi lapsibus praetermissis, vestram o germa-
ni clamo, postulo, obsecro, oro, ploro, atque imploro fi-
dem, non leuissima de re, ut quondam ille, sed ut in grauissi-
ma pietatis causa & totius humanae salutis summa vos æ-
quos & integros ac liberos præbeatis, memineritis antiquae
vestrae ingenuitatis, Christianae libertatis, quam tantopere præ-
dicare

dicare soletis & extollere, in quam si vocauit vos Christus, nolite fieri serui hominū, Lutherus homo est, Philippus homo est, quandiu vos libertatis prætextu fascinant, nō dominum excutitis, sed dominos mutatis. Quanquam non illorum nunc agitur causa, sed veritatis, quam solam regnare, vincere & triumphare, de tenebrarum & erroris principe decet, qui mendax est, & pater mendacij, nec ille tantum, sed & omnis homo mendax. Quamobrem quantum autoritatis hominibus, quibus non est a Christo concessum tribuitur, tantum diuinae veritati decedit, quæ sola nec falli potest, nec fallere. Non tam autoritas in disputando, ait Cicero, quam rationis momenta quærenda sunt. Quod si de rebus humanis ac cæteris philosophiæ placitis differenti, non est maior habenda fides, quam pondus argumentationis exegerit, quantominus fidentum est homini de rebus diuinis differenti, nisi illius de quo loquitur nos coegerit testimonio? Deum nemo vidit vnquam, sed vnigenitus qui est in sinu patris ipse annuntiabit nobis. Et quemadmodum nemo scit hominū quæ sunt in homine, ita & quæ Dei sunt nemo scit nisi spiritus Dei. Ap-
 plaudite interim (vt reor) Philippus, vt qui scripturæ sacræ testimonijs quibus vsus est, maxime fidat, ad confirmandū, hominē non operibus, sed sola fide iustificari. Hoc enim discriminis est inter Lutheranam & Catholicā sententiam, quod Lutherus & eius interpretes Philippus sola fide nullis meritis, nullis operibus, hominē iustificari cōtendunt, hoc est, quod habere fidem, est hominem esse iustum, et vita eterna dignū, adeoque bona opera ab hominibus quidem fieri iustis, non

Iohan. 8
 Pfaml. 115

Iohan. 1

1. Cor. 2

Discrimē
 Lutheranae doctrinae & Catholicæ.

facere homines iustos, nullam iustitiæ esse partē, nullum ius homini ad felicitatem tribuere, vt q̄ nullius sint meriti apud Deum, qui vt sola fide iustificat sine operibus, ita sola gratia sine meritis saluat credētem. Ecclesia vero fatetur nullis nos meritis aut operibus præcedentibus, quibus iustitiam meriti simus, iustificari: sed solius esse fidei, iustificationem vt causam, vel tempore vel natura præcedere, hominem vero non sola fide iustum fieri, sed etiam diuine legis obseruatione, charitate præsertim, q̄ vniuersa bona opera gignit, & complectitur, ita quod iustitia hominis non sola sit fides, sed etiam charitas, quam q̄dem iustitiam nemo potest, vllis præcedētibz operibus promereri, sed gratis per Christum homini datur, tametsi contingat, hominem se ad eius susceptionem disponere quibusdam operibus præcedentibus, eisdem tamen nō sine Christi gratia perpetratis, vt omnia demum referenda sunt gratiæ, a qua habemus, quod bonis operibus gloriam mereamur. Hæc summa est totius controuersię, hæc totius disputationis huius, & aliquot sequentium, argumentum, in quo sibi non disceptare videtur Philippus, sed triumphare, ita gestit, effertur, extollitur, quod loca quædam habeat pro sua doctrina, quæ specie prima verborum imperitos & scripturarū sanctarum præcipue rudes mouere possint, ad existimandum se sola fide, quod carnales maxime cupiunt & libentissime credunt, fore beatos. Sed priusquam ad huiusmodi locorum veram intelligentiam accedamus, fidei & operum discrimen, vel perfunctorie nobis est attingendum. Fides interdum annumeratur operibus, Christus exponēs quod

Ecclesię cō
fessio de fi
de

Carnales.

Fidei & o-
perum discrimen.

quod praeceperat: Operamini non cibum qui perit, sed qui ^{Iohan. 6} permanet in vitam æternam, ait. Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem ille misit. Vnde qui dicunt, nos non meritis nostris aut operibus iustificari, sed fide, mea quidem sententia suas voces ignorant, nisi quatenus fidem ab operibus separent, apertioribus verbis exponant, quandoquidem fides ipsa, tametsi Dei nobis dono contingat, ut opus nostrum est, ita meritum esse nostrum negari nequit, nisi ab eo qui omne prorsus meritum nobis ademert: Quis autem adimat, nisi qui mercedem toties a Christo promissam ostentatam, oblatam non intellexerit? Verum non in hoc sensu nunc opus accipimus, nisi quatenus a fide distinguitur, ita ut idem sit nobis fides, quod philosophis est theoria, opus vero quod illis est praxis: quarum altera est in intellectu, altera in affectu, nempe voluntate, cuius aut motu, aut imperio operamur. Nam si vtrunque (quod Philippus contendit) voluntati dederimus, intellectui, fide subtracta, quid superest: quo in huius mundi caligine illustretur, adeo dirigatur, & perficiatur? Qua de re inferius. Primo itaque & propriissime opus erit charitas, & post illam cæteræ affectiones, quæ obtemperant charitati. Testantur hoc Pauli verba, ^{Rom. 2} dicentis: quosdam qui legem non habuerant, ipsos sibi fuisse legem, ostendentes opus legis scriptum in cordibus suis. Porro legis opus charitas est, ut & finem esse legis, alibi Paulus ^{1. Tim. 1} exponit: hæc cum vere inest, opere inesse dicitur. Diligamus, ^{1. Iohan. 3} inquit Iohannes apostolus, non verbo & lingua, sed opere et veritate. Est tertium genus bonorum operum, nam de illis dunt-

duntaxat loquimur, quæ prorsus opera sunt externa, ut ieiunium, ut eleemosyna, & cætera quibus aut iuuamus proximum, aut carnis moderamur affectus, aut pietatem & obedientiam extrema quapiam exercitatione præstamus. Horum rectitudo a charitate pendet, quam legis finem dicit apostolus: finis vero in moralibus (quod sapienter animaduersum est a philosophis) eandem mouendi vim habet: quam principium in naturalibus: unde & charitas cæterorum omnium ministerio utitur, dum iustificat, id quod inferius latius explicabitur. Sane quoties charitatem iustificare dicimus, haud est accipienda tanquam causa efficiens humanæ iustitiæ. Est enim Christus causa prima efficiens. Et iustificabit ipse iustus seruos meos multos. Sunt & causæ aliæ efficiētes, sed secundariæ, diuina gratia, & humana interdum voluntas. Quibus, tametsi alia ratione, adiicienda sunt sacramenta. De nulla istarum causarum modo disquirimus, sed de causa formali, hoc est de ea re vel ijs rebus, quas dum habemus iusti sumus, quandiu non habemus iniusti. Sicut cum queritur quid calefaciat, non adæquate respondetur per causam efficientem, nempe ignem, nam possunt & alia multa calefacere, sed per formalem quæ est calor: Quo in genere quæstionis hæc exempli gratia proponatur. Quid scilicet sit illud quo Paulus est homo: Vere respondebitur. Humanitas, sed non complete, superest enim adhuc quærendum, qua in re aut quibus in rebus humanitatis sita sit ratio, huc enim spectabat prior quæstio. Quod si responderis animalitate, & rationalitate (nempe quod homo animal sit rationale)

Quo charitas sit causa iustitiæ.
Isaïæ 53

Causa formalis & efficiens differunt.

le) & vere & complete respondisti, sed pene superfluum, nam satis erat dixisse rationalitate, quod homo ratione differat a brutis, quibus cum habet commune esse animal, & rationalitas animalitatem præsupponit, sine qua non potest esse nec intelligi quidem. Ad eundem igitur modum cum quæritur, quid sit illud quo Paulus est iustus, non satis est respondisse, iustitia. Est nanque vitiosa responsio, quæ ambiguitatis, qua quæsitum est, causas non tollit. Est ergo respondendum explicatione rerum in quibus sita est ipsa iustitia, hæ sunt fides & charitas, quas qui habet iustus est, qui non habet iniustus: itaque fide & charitate si dixeris, non modo perfecte respōdisti, sed propemodum superflue. Charitas enim est, non fides, qua iusti differunt ab iniquis, quos sæpe contingit habere fidem. Declarat hoc Paulus, dicens: 1. Cor. 13. Si habuero fidem ita vt montes transferam, charitatem autē non habuero nihil sum. Charitas ergo fidem perficit, cui aduenit vt species generi, vt vita corpori, vt forma materiæ, aut si mauis, vltimæ dispositioni, idcirco non potest sine illa, vel quæ illi succedat euidenti cognitione inueniri, magis quā rationalitas (quod modo diximus) sine animalitate aut vita sine viuento. Et quoniam non de fide, sed de charitate & eius operibus, quam Philippus a iustificatione secludit, proposita est nobis difficultas, hoc illi damus, quod fides iustificet, sed non sola: hoc vero quod charitas & eius opera, quibus lex adimpletur, si non sola, certe præcipue ac maxime hominem iustum efficiat, imo ipsa sit plena & perfecta iustitia, id superest nobis per sacras literas adstruendum. Nisi abun-

Math. 3 daverit (inquit Christus) iustitia vestra plusquam scribarū
 & pharisæorum, non intrabitis in regnum coelorum. Hic
 non de civili aut quavis alia iustitia incipit nos instruere, sed
 de ea quæ pertinet ad ingressum regni coelorum, cuius abund-
 antiam non fidei, sed legis operibus tribuit: modo legitime
 feruentur: quod scribarum & pharisæorum hypocrisis nun-
 quam est assequuta: Notus est locus & eius exempla quibus
 Math. 6 Christus veram iustitiam exponit, & a pharisaica discernit,
 ideo non est opus recenseri prolixius. Addit tamen inferius:
 Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus
 ut videamini ab eis. Quam iustitiam inquires? Nempe elee-
 mosynas, ieiunia, preces, & id genus alia, quæ ibidem enume-
 rantur. Hanc tamen ideo nostram appellari dicit Philippus,
 quod non sit iustitia fidei, sed legis, quam Apostolus nō pro-
 bat. Quid ego audio? Apostolo Christi nō probatur, quod
 Christus ipse tantopere nobis commendat, & cauet ut legi-
 time fiat: Probantur (inquit) a Christo & eius apostolis bo-
 na opera, estque in illis sita ratio quædam humanæ iustitiæ,
 que tamen iustificare hominem non valet, sed sola fidei iusti-
 tia, de qua scriptum est: Credidit Abram Deo, et reputatum
 est ei ad iustitiam. Et illud: Iustus ex fide sua vivit. Et illud
 Gene. 15
 Rom. 4 Apostoli: Arbitramur hominem iustificari per fidem sine o-
 Abac. 2
 Rom. 2 peribus legis. Congerant hic, si velint, totius scripturæ testi-
 monia, quibus fidei iustitia tribuitur, nam de eis postea vide-
 bimus: utcunque tamen se habeat fides ad iustitiam, id ta-
 men ab illis quæro, si ne fidei iustitia eadem ipsa quam Chri-
 stus exigit pharisaica superiore, pro qua regni coelorum
 ingre-

ingressum est pollicitus, an ab illa diuersa. Quod si eandē esse dixerint, cū hanc efficiant opera illa quæ Christus de eadem differens enumerauit, necesse est illos fateri quod res est, hominem scilicet fide simul & operibus effici iustum, nec alteram sine alteris ei sufficere ad iustitiam. Si vero negent, habeant illi sibi sua commenta iustitiæ, mihi sufficit illa iustitia, pro qua Christus Iesus vitam promisit æternam, & quam iudicaturus exiget, cuius etiam desertoribus mortem comminatur æternam. Si vis, inquit, ad vitam ingredi serua mandata: Et alibi, enumeratis decalogi præceptis: Matth. 19 Hoc fac, inquit, & viues. Et pauperum pronunciat esse regnum Lucæ 10 coelorum, in quod diuites difficile sint ingressuri. Matth. 5 Vnde Lucæ 16 de oritur & illud: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis in via, recipiant vos in æterna tabernacula. Alioquin nec fornicarij, nec idolis seruientes, neque 1. Cor. 6 adulteri, nec molles, nec masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, nec maledici, neque rapaces, vt Apostolus ait, etiam si fidem habuerint qua montes 1. Cor. 13 trāsferant, regnū Dei nō possidebūt. Huius rei causam prædixerat, qđ scilicet iniqui regnum Dei non sint adepturi. Iniquitas est ergo legis transgressio & eiusdē obseruatio æquitas. Iniquitas & æquitas, quid sit. Iam æquitatem quis vnq̃ segregauit a iustitiā? Denique Hieremias Dei oculos apertos esse prodit, super omnes vias Hiere. 32 filiorum Adam, vt reddat vnicuiq̃ secundū vias suas, & secundū fructum adinventionū eius. Et Christū redditurum Rom. 2 vnicuiq̃ secundū opera sua pronūciat Apost. qđ id ipsum Mat. 20 Christus ipse pollicitus fuerat. Adde quod iudicij formā &

F. ALFONSVS VIRVESIVS

iudicandorum discrimen exponens & merita, nunquam si
 dei: sed operum semper meminit, Pro quibus, Venite, inquit,
 benedicti patris mei percipite regnum, quod paratum est
 vobis ab initio mundi. Hos eosdem, quorum enumeravit
 opera (tametsi non sine fide, quam in pronomini-
 bus mihi & meis significasse videtur) iustos appellat, dicens: Ibunt
 iusti in vitam æternam. Eat ergo Lutherus, eat Philippus,
 & aliam sibi fingant iustitiam ignauam, nulla exigentem o-
 pera, nec ferentem quidem præ zelotipia, nobis sufficit illa,
 cuius commercio pro paupertate regnum, pro luctu gaudi-
 um, pro mansuetudine dominium, pro cordis munditia di-
 uinam fruitionē, denique pro eleemosynis, ieiunijs, precibus,
 modo legitime fiant, pater meus qui videt in abscondito, red-
 det mihi. Nisi forte dubitamus de Christi verbis, qui hæc o-
 mnia quæ de scripturis sanctis protulimus, cū frequenter ali-
 as tum Mat. V. & VI. cap. prodit & promittit. Age tamen
 quo res facilius intelligi queat, iustitiam ipsam de qua loqui-
 mur, certis limitibus diffiniamus. Quid est Evangelica iusti-
 tia, nisi æqua proportio meritorum ad præmia? Dicent hæc
 esse mercenariam, non liberam, nec Evangelio dignam iusti-
 tiam: Atqui mercenariam non faciunt opera nec merces, sed
 animus operantis, nec est a mercede prorsus alienum, quod
 ipsi docent de fide, quæ ut promissis inicitur, ita rerum quæ
 promissa sunt, aviditate & expectatione maxime incitatur.
 Sed bene se res habet, qd mercedis affectus nunq̃ Euāgelio
 damnatur, quin illum in nobis frequētissimis ostentatiōibus
 pollicitationibus & pactionibus identidē excitat. Pactus est
 pater

Matth. 25

Matth. 25

Matth. 5

Matth. 6

Iustitia E-
uangelica.

Mercen-

pater ille familias cū operarijs, se, quod iustum foret, illis esse daturum: & finito opere. Voca, inquit, operarios & redde illis mercedem. Rursus dicent, nullo modo posse inueniri adæquationem humani operis ad diuinam retributionē, cum finiti ad infinitū nulla sit proportio. Nos vero haud ita conferimus humana merita diuinę mercedi, vt opera nostra per se se cuiusuis ponderis, aut precij esse credamus, aut si sunt, nō modo finiti, verum & perexigui fecimus: infinitam autem vim quandam & efficaciam communicatam illis existimamus a Christo, cui sumus insiti per fidem, & a quo per charitatem tam diu agimur, quandiu recte quicquam operamur: Nec enim fidem excludimus a iustificatione, quēadmodum illi charitatem & eius opera: sed vtrique virtuti iustitiam nostram acceptam ferimus, vt scriptura, quę nunc hac nunc illa hominem iustificari pronunciat, singulis suis locis verissima constet. Vnde, sicut superius diximus, etiam si ethnicus aut paganus quispiam eadem opera æque perfecta faceret, atq; fiunt ab egregijs fide & pietate catholicis, haud propterea vita illi deberetur æterna, quę tamen Christiano, modo fidei & charitati non desit, iure conuentionis Euangelicę debetur. Siquidem bona opera, præter hoc quod a fide proficiuntur & charitate, sunt velut chirographum, quod nisi fidei autoritate firmetur, nullius est ponderis apud Deum, qui sola gratuita sponcione fide debitor, eandemq; ratam habet, Christi Iesu nomine per fidem intercedente, cuius meritis iuste redditur, quicquid misericorditer fuit homini promissum, vt misericordiam & iudiciū simul cantare, non mi-

Math. 20

Psalm. 10

F. ALFONSVS VIRVESIVS

Iacobi

Galat. 5.
1. Cor. 13

nus frequēs sit quam familiare prophetis. Iuste, inquam, red-
ditur, quod fuerat ultro promissum, si fidem & charitatem
habeas erga promittentem, quia coronam vite promisit De-
us diligentibus se, & est etiam inefficax promissio, nisi addit
in exigendo conditio, quæ intercesserat in promittendo. Ita-
que quicquid in nomine Christi per fidem petierimus, non
nisi charitate intercedente sumus accepturi, quoniam fides
per dilectionem, ait Paulus, operatur. Et si habuerimus fidē
qua vel montes valeamus auellere, nihil nobis sine charitate
prodest. Iam quæ pronūciatur nihil sine charitate prodesse,
qui poterit, obsecro, sine illa iustificare? Quo res per se quidē
non admodum difficilis dilucidior fiat & intellectu facilior,
operæ precium erit similitudinem asserere non prorsus in-
eptam: Fingamus esse regnum aliquod, cuius princeps gra-
tuito largiatur vniuersa ciuium vsibus necessaria, ita tamen
vt ne ciues segnicie torpescant, non eis arma, sed ferrum aut
calibem: non panes, sed frumentum, non denique pecuniam,
sed æs duntaxat ex quo possint fieri, donet: ita vt non minus
prouidus sit in suis ciuibz omnium rerum commercio &
sedulitate exercendis, quam munificus in ditādis. Hinc si fru-
stulum æris mercatori pro re quapiam, quæ in eius taberna
proftet venalis, obtuleris: iure te derideat, atque respondeat,
suas merces non lapidibus aut metallo venire, sed pecunijs:
quod si tantundem æris principis sigillo publico percussum
produxeris, faciet tibi pro rata collatione valoris, mercandi
copiā, quicquid volueris: Nihil est in rebus humanis quod
diuinas vsquequaque possit imitari, & ad exemplar, quod
aiunt,

aiunt, exprimere: quando nec mente quidem eas homo va-
 let, quandiu mortalis est, assequi: tantum abest, vt vllis aut
 verbis aut rerum similitudinibus queant explicari. In hac ta-
 men, quam modo descripsimus, similitudine, relucet vtuntur ^{Species}
 que species quædam Christianæ reip. cuius caput & prin- ^{Christia-}
 ceptus est Christus, qui dedit quosdam quidem apostolos, ^{næ reipu-}
 quosdam autem, vt Paulus ait, prophetas, alios vero euan- ^{blicæ in}
 gelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummatio- ^{quo relu-}
 nem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corpo-
 ris Christi. Secundum cuius mensuram vnicuique nostrum
 data est gratia. Hanc oportet non inesse nobis rudem & iner-
 tem, sed sedulam & officiosam, quo possimus eiusdem Pauli ^{Ephe. 4}
 verba dicere: Gratia Dei sum, id quod sum, gratia tamen ei-
 us in me vacua non fuit. Alioquin princeps ille paterfamilia-
 as, qui suos domesticos non fert, nec socordia, nec segnicie tor-
 pere, cum vsuris exigit, quod in ecclesiæ vsus & commercia
 distribuerat. Nam seruus desidiosus & iners audit. Serue ^{Lucæ 19}
 nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, &
 ego veniens cum vsuris vtique exigissem illam. Quantum
 ergo, vt similitudinis vim ostendamus, discriminis est in hu-
 mana repub. inter informem materiam, vilem alioquin, &
 eandem in numos conflata, tantum in Christiana Hier-
 archia interest inter opera illa, quæ moraliter bona dicun-
 tur, & eadem fidei & gratiæ caractere signata. Illa prin-
 ceptus non agnoscit, nec eius promi: quia sine fide impos-
 sibile est placere Deo. Hæc vero probat & eorum quo ^{Hebr. iii}
 que commercio ampliora promittit, quoniam qui fidelis
 est

est in modico, supra multa constituitur. Adde etiam, si vis, in
 collatione, quod sicut in hūana rep. nihil tibi prodesset prin-
 cipis sigillum per tabernas ostentando circumferre absq; me-
 tallo, cui impressum efficit numos, nec si metallum sine prin-
 cipis caractere ostentes, quicq; proficias: ita in Christi Hier-
 archia æque propemodum inutilis est fides sine operibus, at-
 que opera sine fide, vtracq; verum simul preciosi numisma-
 tis instar habent, quo euangelica nobis comparanda est mar-
 garita, hoc est, æterna felicitas, cuius commercio Christus si-
 mile prædicat regnum cœlorum. Et in Apocalypsi suadet no-
 bis emere ab eo aurum ignitum, quod est diuinæ fruitionis
 amore flagrantem sapientiam, qualis in æterna felicitate pos-
 sidetur a iustis, operibus & fide mereri. In huiusmodi com-
 mercio sita est ratio iustitiæ nostræ, quæ Dei misericordiam
 minime secludit, quinimo eidem prorsus innititur, & in ea
 perpetuo versatur, quippe quod fateamur, Dei esse gratuita
 munera bona quæcunque, siue naturæ sint, siue gratiæ, quæ
 possidet homo, quibus si legitime fuerit vsus, & etiam mu-
 nus hoc dei esse crediderit, ampliora sibi multo comparabit.
 Nam exiguis bonis, cuiusmodi sunt q̄tumuis perfecta no-
 stra opera, ingentia merebitur præmia, atq; adeo re ipsa verè
 experietur esse, quod de Christiana iustitia proposuimus, qd
 scilicet non a sola fide aut a solis operibus pēdeat, sed ab vtrius-
 que per Christum Iesum, cuius & pollicitis fidimus creden-
 tes, & meritis innitimur operantes, vt misericordiam illi &
 iudiciū (quod ait Propheta) cum peruenerit ad nos in via
 im maculata cantare possimus. Porro ea quo modo vsi su-
 mus

Matth. 23

Fides quid
 valet sine
 operibus
 & opera
 sine fide.
 Matth. 13

Apoc. 3

Iustitiæ
 nostræ nō
 secludunt
 misericor-
 diam Dei.

Psalm. 100

mus collatio (ne interim aduersarij nasum adducto supercilio producant) haud omnino commentum est nostrum, sed robur & virtutē accipit a Christi parabolis & doctrina, qui decem millium talentorum debitorem facit eum qui decalogum fuerat peccando transgressus. Et numismatis symbolo vtens, admonet reddenda esse quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo: Hoc est, vtrique iuxta sui characteris notā pendendum esse tributum. Quingentorū præterea denariorum debito plura, quinquaginta vero pauciora peccata Lucas significauit. Cum itaque quas res iustitiam seruando perficimus, earundem debitores transgrediendo fiamus, apparet iustitiam nostram hoc esse, vt per bona opera inscripta fide, charitate signata, mercedem comparemus illam, quam Christus strenue pietatem colentibus pollicetur dicens: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Cuius obsecro rei merces? Non fidei tantum, sed paupertatis, mansuetudinis, luctus, piæ æmulationis, misericordie, puritatis, patientiæ, & quæ omnia complectitur charitas: nam charitas patiens est, benigna, modesta, comis, ceteraque omnia (vt est in Galatis Pauli videre) præstans, quibus demum enarratis Christus copiosum pollicitus est mercedem. Quod si aduersarij hanc iustitiam, quod commutatoria videatur et mercenaria, omnino non probant, proferant nobis aliam, quæ citra honoris laborem possit homini contingere. Iustitia fidei nos obtundent. Atque nos fidem a iustitia non excludimus, sed nomen iustitiæ, si non sit prorsus inane, oportet vt paritatem quandam secum afferat, adæquationemque rei alterius ad alteram significet. Dicant igitur

Math. 22

Luce 7

Math. 5

1. Cor. 13
Galat. 5Fidem a
iustitia
non exclu-
dimus.

G mihi

mihi quæ sint illa duo, quorū alterū alteri iustitia coæquatur,
 vt iusti fiamus, iustum vna Deum erga nos sentiamus: Satis
 scio, nihil eos posse proferre, nisi meritum & præmiū, quorū
 æquatio specie quidem prima videtur iniqua (nēpe qđ meri-
 tum res humana sit, adeoq; finita, præmiū vero diuina & æ-
 terna) nisi merita nostra infinitatem quandam (vt paulo an-
 te diximus) sortirentur a Christo, cuius membra fide sumus,
 in quo viuimus charitate, vt bonorū operum fructus, non iā
 palmitis expendantur mensura, sed vitis æstimentur immen-
 sitate: Qui manet in me & ego in eo, ait Christus, hic fert fru-
 ctum multum. Hoc (dicendum est em̃ sæpius quod subinde
 negatur) non sola fides nobis præstat, sed etiam charitas: Qm̃
 qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. Fortasse
 tamen Philippus, vt est cæteris acutior, commercij iustitiam,
 quod politica videatur & ciuilis diuturna contentione per-
 ræsus, alteram nobis proponet, qua non merita nostra, quæ
 nulla esse vult, ad præmium, sed mens ipsa referatur ad Deū,
 sitq; in hac relatione iustitiæ adæquatio quædam quasi con-
 tinentis ad contētum: In hoc enim, vt Augustinus ait, homo
 factus est ad imaginem & similitudinem Dei, vt eius capax
 sit, & particeps esse possit. Hæc est originalis iustitia, inquit,
 quam primorū parētum scelere amissam, Christus nobis de-
 mum vsq; adeo perfecte restituit: vt non modo adæquatio
 fiat animæ ad Christum, verū & intima vnio, ac pene dixe-
 rim identitas: quoniam qui adhæret dño, vnus spiritus est.
 Hanc adhesionem, secundum quam, vt idem Apostolus ait,
 in eandem imaginē transformamur a claritate in claritatem,
 tanq̃

Iohan. 15

Iohan. 4

1. Cor. 6

2. Cor. 1

tanquā domini spiritu. Sola fide Philippus fieri cōtendet, vel
 propter Apostoli verba, quibus dicit Christum habitare per ^{Ephe. 6}
 fidem in cordibus nostris. Cāterum, vt donemus ei hanc es-
 se iustitiam, qua animus vt habitaculum deo tanquā habitato-
 ri confertur, qui probat, illi alteri collationi, quam inter hu-
 mana opera & diuinam esse mercedem ostendimus, non in-
 esse iustitiam, cū illā tam multis sanctarū scripturarum locis
 astruxerimus. Sit prāterea illa Dei capacitas & adhāsiō no-
 stra omnino iustitia, nulla sane alia, si vult, iusti fiamus: num
 statim dabimus ei, hanc a sola fide pendere, nec vllō prorsus
 modo illi opus esse charitatē. Prādicat Paulus habitare Chri ^{Ephe. 3}
 stum per fidem in cordibus nostris: Num per solam fidem?
 Mihi ita videtur, inquires. Atqui Iohannes ex aduerso prādi-
 cat, habitare per charitatē. Si diligimus inuicem: Deus, inqt,
 in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc ^{1. Iohan. 4}
 cognoscimus, qm̄ in eo manemus, & ipse in nobis, &c. Quid
 ergo dicemus, pugnant aduersum se inuicē Paulus & Iohan-
 nes? Pugnant omnino, si per exclusionem illos exponas. Sed
 si Paulus non excludat charitatem ab animo, quem Christus
 inhabitat, nec Iohannes fidem, idē prorsus vterq; sentit, idem
 prādicat, idem docet, nempe ad hoc vt Christus humanam
 habitet mentem, opus esse fide & charitate, atq; adeo si hāc
 inhabitatio iustificatio nostra est, neutrā sine altera posse iu-
 stificare. Quid quod Philippus nihil horum etiam si maxi-
 me velit, inficiari valet, nisi penitus sibi contradicat? Verba <sup>Verba Phi-
lippi.</sup>
 enim eius sic habent: Porro iustitia in scripturis cōtinet non
 tantum secundam tabulam decalogi, sed primam quoque,

G ij quæ

F. ALFONSVS VIRVESIVS

Genet

quæ præcipit de timore Dei, de fide, de amore Dei. Et parum infra: Id testatur, inquit, scriptura, cum dicit: hominem ad imaginem & similitudinem Dei conditum, Quod quid est aliud, nisi in homine hanc sapientiam & iustitiam effigiatam esse, quæ Deum apprehenderet, &c. Hic iustitiam, quæ imaginis propemodum amissæ restitutionem esse, verissime docet, non tantum ad fidem retulit, sed ad cætera etiam pietatis & iustitiæ opera, quæ utraq; legis tabula præcipiuntur, quorum amorem Dei timorem & fiduciam diserte nominat. Quo magis admiror, cum semel in hanc veritatem inciderit, siue eam disputanti, & per varia scripturarum loca discurrenti, res ipsa suggererit: qui potuerit aduci, ut si non sententiæ varietate specie saltem verborum, & contentionis libidine ab illa recesserit. Defendit enim mordicus, & pedibus manibusq; conatur confirmare Lutheri dogma quo nos sola fide iustificari cõminiscitur, ita ut non semel charitatem diserte ac suo nomine a iustificatione secluserit. Quod si iustitia nostra Dei quodammodo complexus est, & apprehensio, ut Philip pus modo significauit, qua apprehensione mens vnita Deo immanēsque illi & eundem manentem in se habens configuratur ei, & in pristinam imaginis dignitatem restituitur, qua fronte negabit hanc iustitiam, charitate maxime fieri, cum præter legis tabulas, quas ipse pro veritate produxit. Christus Iesus dicat: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: Vides ut similitudinis ratio quæ inter contentum & eum qui continet, necesse est intercedere, fide

Iohan. 14.

fide inchoata charitate perficiatur, quæ vere hominem iustificat, hoc est, Deo, cuius participationi conditus est, quodammodo coæquat, ita ut Iohannes apostolus fidentissime prædicet, quod qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo: Philippus cum iustificationis nomine parum sibi constare, & a seipso vinci sibi videatur, specialem facit difficultatē de peccatorum remissione, dicens: nō posse nobis operibus nostris contingere sed fide, Veruntamen hæc difficultas nō indiget, opinor, noua lucubratione, cum remitti nobis peccata nihil aliud sit, atque iustificari, ideoque eisdem omnino rebus & iustitiam Christi induimus, et nostras iniquitates exuimus: quemadmodum eadem qualitate & eidem principijs naturalibus illam gignentibus & frigus remittitur, & augefcit calor: Nisi forte nouo commēto velit Philippus esse medium aliquem hominis statum: in quo nec iustus sit nec iniustus. Sed nihil est quod minus illum dicturum existimē: Scit enim semel nos ex iniustis effici iustos, quemadmodum & aer eadem alteratione qua lumen recipit, tenebras deponit. Fit igitur homo iustus ex iniusto, atque adeo eisdem rebus quibus iniquitatem depellit, iustitia donatur, nempe fide & charitate, ut non sit opus, iustificatione exposita, remissionis peccatorum demū causas inquirere. Quod idipsum, & si perspicuis hactenus demonstratū est testimonijs, aliud tamen apertissimum non grauabor adijcere: Verba sunt Christi Iesu de peccatrice foemina iam iustificata: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: Quo in loco non fidei tantum, sed dilectione quæ opus est, & cæterorū

1. Iohan. 4

Iustus quā
fit ex iniu-
sto.

Lucæ 7

G iij omni-

F. ALFONSVS VIRVESIVS

omnium operū princeps, huic sceminæ sunt dimissa peccata: nec intima tantum dilectione hunc sibi fauorem promeruit, verum & alijs quibusdā, tum internis, tum externis operibus: Nam fleuit primum, sciens quod cor cōtritum & humiliatum Deus non despiciet: procidit ad Christi pedes, extime professa pudoris affectum, quem intime sentiebat, nec tamen animum in tam ingentis angustiae acerbitate despondit, sed fiducia diuine mansuetudinis, cuius specimen multis argumentis dederat Christus, a tanti mœroris consternatione excepta, ausa est Iesu pedes attingere, profluuiū lachrymarum abluere, abstergere capillicio, & vnguento fovere. Inuaserat nimirum fortissimus ille gigas voluntatis arcem, quæ cæteris affectiōibus cellior eminet, atq; adeo imperat, & iam vniuersa hostis vasa abducebantur in prædam: vt quemadmodum serui erant iniquitati ad iniquitatem, de cætero iustitiæ ad sanctificationem inseruirent. Quod et si infirmum adhuc Apostolus censeat, & quasi Evangelici roboris inchoationem: gradum tamen huic felicissime fecit peccatrici ad omnium delictorum veniam promerendam, quam simul atq; diligere incoepit, coepit etiam possidere. Non ergo sine fide dimittuntur peccata, quādoquidem fides tua te saluam fecit: demum Christus mulieri dixit. Verum nec sola dimittuntur fide, quinimo tota dimittendi ratio confertur in charitatem, quod ipsa verborum Christi phrasis & ordo, etiam si aduertere nolis ostentat. Accusanti enim pharisæo quod a peccatrice se pateretur attingi. Quinimo non iam peccatrix est, cui peccatorum debitum condonatur (ait Christus) idque

Psalm. 50

Rom. 6

que non leui diuinæ sententiæ mutatione, sed grauissimis
causis, nempe pudore, lachrymis, obsequio, & quæ omni-
um maxima est, dilectione: nam dimissa sunt ei peccata mul-
ta, quoniam dilexit multum.

Philippica V. De Philippi rationibus pro solius fi-
dei iustificatione.

ON vos existimo viri Germani, tam præfractis
ad resistendum veritati esse mentibus, quin ani-
mos vestros, quas attulimus ex sacris literis ratio-
nes commouerint. Sed obstabunt interim aliæ
validiores, vt vobis videntur, a Luthero, cæterisque com-
plicibus eius, ac nunc demum a Philippo luculentius instru-
ctæ, quibus necesse est, vt nostra iam sententia tum exposita
tum confirmata respondeamus: Qua in re haud opinor illū
vsque adeo esse morosum, vt hic velit inutiles quæstiones in-
gerere quibus disquiritur: præcedat ne charitas peccatorum
remissionem, an remissio peccatorum charitatē præueniat.
Nam si propterea dixerit, peccata nobis non dilectione et pie-
tate remitti, qđ dimissio nature saltē ordine prior esse debeat
charitatis infusione. Si hoc, inquam, dixerit, obijciam illi Lu-
theranæ fidei dogma, qua fides nihilo magis potest remissi-
onem peccatorū præcedere q̃ charitas. Cum em̃ iuxta Luth-
erī cōmentum nulla fides peccatū mortale vna secum inesse
aīo ferat, eodē Philippus argumento, qđ de charitate fecerit,
cogetur ad confitendū, non posse nobis fide, quā peccatorū
remissio præcedit, eadē peccata dimitti, nisi, contra quā ratio
ipsa nos admonet, daremus causam suo effectui esse posteri-
orem.

orem: Philosophorum sunt huiusmodi quæstiones, quæ an-
cipiti difficultate vrgentur ad disquirendum, vtra sit prior
in generationibus, præcedentis formæ, quam vocant termi-
num a quo, destructio, an succedentis introductio, quæ termi-
nus ad quem appellatur: Nam si forma quæ facescit non cor-
rumpitur formaliter nisi per successuram, oportet hanc prius
gigni quæ excludatur illa, rursus vero cum hæc non possit nisi
insit materiæ subsistere, necesse est, quando vtraque materia
(quod omnes philosophi consentiunt) haud capit, præcedē-
tem prius corrumpi quam hæc inducatur. Philosophorum,
inquam, hæc sunt anxietudines, & inextricabiles labyrinthi, quibus
intellectum non tam illuminant, quam tenebris offundunt.
Philippus theologus est, haud sane de sophistis vel tri-
uialibus magistris nostris, quorum plenus est mundus, sed
de ijs qui ab ipso scripturarum sanctarum alveo, non ab homi-
num cisternis dissipatis (quod ait Propheta) cœlestis philo-
sophiæ oracula mundo propinant: idcirco sophismata om-
nia missa facit, lucidissime proponit, & per quæ solerter argu-
mētatur. Imprudentissime, inquit, scribitur ab aduersarijs quod
homines rei æternæ iræ mereantur remissionem peccatorum
per actum elicitum dilectionis, cum impossibile sit diligere
Deum, nisi prius fide apprehendatur remissio peccatorum.
Nō enim potest cor, vere sentiens Deum irasci, diligere Deum,
nisi ostendatur placatus, donec terret, et videtur nos abijcere
in æternam mortem, non potest se erigere natura humana,
vt diligat iratum, iudicantem, & punientem: Facile est otiosis,
fingere ista somnia de dilectione, quod reus peccati mortalis
possit

Hier. 2

Philippi-
ca propo-
sitiō.

possit Deum diligere super omnia, quia non sentiunt, quid sit ira aut iudicium Dei. At in agone conscientiae & in acie experitur conscientia vanitatem illarum speculationum philosophicarum. Paulus ait: Lex iram operatur. Non dicit per legem mereri homines remissionem peccatorum. Lex enim semper accusat conscientias, & perterrefacit. Non igitur iustificat, quia conscientia perterrefacta lege, fugit iudicium Dei. Errant igitur qui per legem, per opera sua mereri se remissionem peccatorum confidunt, &c. En doctoris vestri verba Germani, quae ut libere dicam, plus habent fumi quam ignis, non enim causam elucidant, sed magis confundunt, & obscurant: tentabo tamen utcumque, quod dicere ille conatur, in lucem quo possim illi respondere, proferre: Duo nobis, ut video, obijciuntur a Philippo, nam cetera quae recensuimus, quaeque praetermissimus pleraque omnia, magnifica sunt & speciosa verba, quibus instar Helici sententias inuoluit. Alterum ergo eorum quae damnat & arguit est, quod asseramus hominem reum peccati mortalis Deum super omnia posse diligere: alterum, quod operibus legis existimemus nos peccatorum mereri remissionem. Prius si negemus oporteret illum nouam addere apologiam, ad probandum hoc & id genus alia, quae in hac tam facile dicit, quam difficile probaret: Neque enim quod vnus aut alter theologus comminiscitur, statim est omnibus imputandum, aut catholicis omnibus, quasi communis sit omnium doctrina, obrectandum. Quanquam si de potentia absolute loquamur, nemini debet esse dubium, quin reus peccati mortalis possit Deum super omnia diligere. Quid enim obstat? Id-

Rom. 4

Duo Philippi obiecta.

H ipsum

Peccati p-
teriti reū
vitem in
omni ge-
nere pec-
cato.

ipsum peccatum. At fac illum ita esse præteriti reum, ut tamē
nunc demum non sit actu peccās. Dices hoc esse impossibi-
le. Quid ego audio? Nunquā potest non peccare, qui semel
peccauit? Nunquā vacabit, nunquam cessabit, semper aliquid
faciet, & quodcumq; fecerit, dixerit, cogitauerit, erit peccatū:
etiam si cogitet se male vixisse, atq; ei esse de cætero aliter vi-
uendum? Quid si comedat, cum ei maxime fuerit opus? Di-
ces fortassis illum peccare, q̄ abutatur Dei muneribus, alen-
do eum qui indignus est vita, nedū victu. Sinat ergo se mo-
ri fame, ne comedendo peccet, licet enim omittere, quod cō-
mittendo peccamus. Dices illum nō peccare opere comedē-
do, sed cogitatione, ad ea forte attendendo, quę non decet, vel
omittendo cogitare, quę debet. Atqui fieri potest, ut tanta il-
lum fames vrgeat, atque adeo multum efuriat, ut non possit
tunc temporis, nisi de reficienda vita cogitare. Ad hunc mo-
dū possem de eleemosynis quærere, quas multi peccati mor-
talis rei liberaliter conferunt, ea tantum ratione ut subueni-
ant indigenti, idque propter Christum, alioquin minime da-
turi: Nunquid etiam in hoc peccant? Melius ergo erit, ab hu-
iusmodi operibus omnino cessare. Quis hoc dicat? Quis
admittat hypothesim, vnde hæc & id genus alia non feren-
da colliguntur? Potest igitur reus peccati mortalis non pec-
care mortaliter: tum quid quæso obstat ei, quo minus possit
Deū super omnia diligere? Reatus ille peccati mortalis, qui
quandiu peccatū a Deo nō dimittitur, semper adest, etiā præ-
tereunte peccato. Atqui reatus ille, & quicquid admissio pec-
cato remanet in animo, aut habitus est, aut relatio, quæ nec
agit

agit quicquam, nec impedimento est agere molienti: habitus vero etsi impediatur, & retardet ab operibus e regione diversis, non tam prorsus impedit, quin si maior conatus adhibeatur, contrarijs operibus resistamus habitui. Habitus nanque habitui tantum, actus vero actui repugnat: Quare nemini dubium esse debet, quin avarus possit vel semel, reluctante etiam ingenio, liberaliter largiri, & ignavus fortiter dimicare, præsertim si adsit causa quæ avaritiam pro tempore aut ignaviam superet. Ecquænam causa, inquires, inesse queat homini peccatori, qua superet habitum illum vincientem, eneruantem, & consternantem voluntatem humanam, cum ne libera quidē & integra suis viribus possit Deū super omnia diligere? Qua causa? Recte interrogas: Gratia, haud illa sane quæ nos efficit gratos, sed quæ gratis a Deo collata adiuuat infirmitatem nostram ad quædam opera, ad quæ vires humanæ nec integræ quidem valerent: An est qui nesciat, Christianus modo sit, duplicem esse gratiam, alteram gratum facientem, qua peccata nobis dimittuntur, alteram quam gratis datam appellamus? Harū prior amicitia quædam est, qua Deo recōciliamur, idcirco reatum peccati mortalis prorsus excludit ab anima: posterior minime, cū facultas tñ sit gratis homini collata, ad faciendum ea, quæ alioqui perfecisse nequirit: de qua gratia apostolus haud infrequentius loquitur, quàm de priore. Iam quis dubitet, earum alteram siue altera Deū nobis posse dare, cū posteriore sine priore sæpiissime dederit? Nisi forte dicamus, posse Deū hominis peccato etiā immanētis intellectum illustrare prophetico lumi-

Gratia
gratum fa-
ciēs, & gra-
tis data
quid sit.

H ij ne,

1. Cor. 12

Philippi-
ca argu-
menta.

ne, ad intuenda & contemplanda ea quæ nunq̃ suis viribus
attigisset, & non posse accendere voluntatem, ad amandum
quæ suis viribus non potuisset amare. Imo ego credo, quo-
ties peccator orat, ieiunat, indigentibus subuenit, aut quicq̃
huiuscemodi facit, Christi gratiam illi adesse, non quæ Deo
gratum omnino reddit, sed quæ gratis duntaxat, immeren-
tem iuuat, & ad alteram, quæ vere gratia est, gradum illi faci-
at: Nemo enim potest dicere dominus Iesus (vt Paulus ait)
nisi in spiritus sancto, hoc est, nisi insit ei gratia hæc: de qua
ibidem Apostolus disserit. Posset ergo diligere Deum ea-
dem, velit tantummodo Christus, quæ desunt vires animo
suppeditare: quando nihil aliud obstat quibus Deum super
omnia diligit. An quia non fit negabimus fieri posse? philo-
sophica sunt hæc, quæ de potentia siue Dei, siue nostra, nunq̃
ad actum processura disputamus: et fortassis inutilia: non ta-
men possunt non incidere differentibus, aut non responde-
ri proteruis. Philippo videntur somnia otiose conficta, idcir-
co grauioribus argumentis negotium nobis exhibet, allegans
experientiã, quam conscientia in agone & in acie experitur.
Si experimentis agendum est, innumerabiles possum produ-
cere testes pios iuxta atq̃ catholicos, q̃ nihil sunt hæcenus ex-
perti, eorū quæ Lutherus & Philippus de conscientie terro-
ribus & pacatione, eis in iustificatione succedente, docent: Fa-
tentur viri sancti experiri se vicissitudines quasdam diuinæ
consolationis, nunc aduentantis animæ, nunc eidē sese subtra-
hentis. Quales describuntur in canticis Salomonis. Sed hæc
omnia nō vt iustificēt, sunt, quin potius iustificatis et amicis
Dei

Dei eueniunt: Cæterum terrores illi conscientiæ communes
 sunt bonis & malis, & frequentius accidunt melioribus. Scri-
 ptura sancta beatum prædicat hominem, qui semper est pa- Prouer. 28
 uidus: Si simplex, inquit, fuero: hoc ipsum ignorabit anima Iob 9
 mea. E conuerso aut conscientiæ pacatio non modo in ma-
 lis verum & in deploratissimis quibusque mentibus hos ter-
 rores, si quando illis accidunt, solet excipere: Sunt impij qui in Eccle. 8
 ta securi sunt, quasi iustorum facta habeant. Quamobrem
 experientijs prætermisiss, ex quibus vnoquoque proprium
 proferente aut confingente experimentum, interminabilis or-
 riretur contentio, ad scripturarum sanctarum trutinam Phi-
 lippi rationes expendamus. Impossibile est, inquit, Deum di- Alterum
Philippi
argumen-
tum.
 ligere, nisi fide apprehendatur remissio peccatorum. Hoc est
 primum medium quod assumit ad improbandum doctri-
 nam theologorum, de charitate & eius effectum, qui est remis-
 sio peccatorum: quod tamen medium non probat per scri-
 pturas, sed vult sibi simpliciter proponenti credi, nisi forte
 præcedentis suppositionis probatio est id quod sequitur:
 Non enim potest cor vere sentiens Deum irasci, diligere de-
 um, nisi ostendatur placatus, &c. Sed ne hoc quidem probat
 per scripturas tantum confidit experimentis. Possemus nos
 quidem iure conuentionis argumentationem redargutione
 repellere. Nam si Deum iratum non potest homo diligere,
 quod charitatis est, nec irato se committere audebit, aut com-
 minanti se credere: quod fidei esse dicunt. Qua ratione igitur
 charitate non remittuntur peccata, quia non potest con-
 tingere peccatori, eadem nec fide remittentur, cui nullus est

H iij locus.

locus inter peccata. Videtis vt eisdem semper difficultatibus
 quas nobis facit, teneatur Philippus. Maioris em̃ multo diffi-
 cultatis est, irato fidere & cōminanti, quam diligere offenden-
 tem in nobis, quod iure succenseat. Adde quod Philippus,
 cum dicit: nō potest se erigere natura, vt diligat iratum, signi-
 ficat naturam erigere se posse: vt placatum diligat, quo quid
 potest imprudentius dici, aut credi? Erigit se, qui ceciderat,
 aut quoquo modo iacebat, natura aut̃, nec cōmunis omnium
 hominum posteaq̃ tota corruit nec vniuscuiusq̃ nostrum si
 semel peccando ceciderit, non se potest erigere, etiam si millie
 es diuinæ misericordiæ ostentatione inuitetur, nisi ab eodem
 qui nos inuitat, vna subleuetur. Dominus enim soluit com-
 peditos, illuminat cæcos, erigit elisos, diligit iustos. Natura
 ergo nostra sine speciali Dei gratia, illa quam superius attigi-
 mus, nec si grandissima fide sibi millies persua-deat Deū pla-
 catum, eum super omnia diligere poterit, quoniam sine me,
 inquit Christus, nihil potestis facere: Si vero gratia illa sal-
 tem præueniens adsit, quæ mentem erigat, poterit diligere e-
 tiam iratum, quemadmodum filius diligit bonum ac benefi-
 cum patrem, sibi merito succensentem. Instabit Philippus et
 dicet: Quomodo potest diligere, quem timet iudicantem,
 declinat comminantem, fugit exterrentem? Hæc omnia auer-
 sionem efficiunt, cui necessario repugnat conuersio, quæ di-
 lectione fieri consuevit. Horsum, ni fallor, procedere potest,
 vniuersa Philippi collectio, quæ non scripturis innititur,
 sed philosophica collatione affectionum, quæ secum in ani-
 mo vicissim pugnare: videntur, & aliæ alijs impedimen-

Psalm. 145

Iohan. 15

Collectio
vrgēs pro
Philippo.

to esse, ne extent. Sed si physice agendum est, facile respon-
debimus, pugnare fortasse motus illos & affectiones sed non
semper. Nam quod sine cunctatione dicendum est, dile-
ctioni odium, timori fiducia, desiderium fugæ, aut si malis
fastiditioni opponitur, & ita resistit, vt eidem animo de ea-
dem omnino re non possint inesse: pugnent tamen (esto)
motus illi timoris & terroris cum dilectione: verum ea le-
ge, vt ab eodem prorsus obiecto proficiantur, & quod
addi non inepte solet, sub eadem ratione. Alioquin vt non
pugnant sectionis timor, & amor chirurgi, ita nec amor
boni iudicis & pœnæ metus vsque adeo pugnabunt, vt se
vicissim excludant ab animo. Sed hæc philosophica &
propemodum sophistica missa faciamus, accedat scriptu-
rarum lumen, qua pellatur omnis ambiguitas. Frequens
est apud prophetas, apud apostolos, apud ipsum etiam Chri-
stum exhortatio ad conuersionem peccatorum, in qua non
illis proponitur Deus placatus aut propitius, sed iratus &
comminabundus. Clamauit Ionas & dixit: Adhuc quadra-
ginta dies, & Niniue subuertetur, & crediderunt in domi-
no, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis, &c.
Exclamat Isaias: Væ genti peccatrici, populo graui iniqui-
tate, semini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt dominum,
blasphemauerunt sanctum Israel, ab alienati sunt retrorsum.
Super quo percutiam vos vltra, addentes præuaricatio-
nem, & cætera. Instant tamen sancti Dei præcones, vt con-
uertamur ad Deum, tamen si interminantem & iratum: quia
si fuerint, inquit, peccata vestra vt coccinum, quasi nix de-
alba-

Philippus
inepte con-
fert affec-
tiones.

Dilectio
& timor
qualiter
pugnant.

Ionæ 3

Isaiæ 1

F. ALFONSVS VIRVESIVS

Isaie 1

Hier. 18

Zacha. 1

albabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Et repente loquitur aduersus gentem, ait dominus per Prophetam, & aduersus regnum: vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Mox tamen addit: Si poenitentiam fecerit gens illa a malo suo, quod loquutus sum aduersus eam, aagam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi vt facerem ei. Et iratus est dominus super patres vestros iracundia, & dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum, conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. His omnibus locis & alijs huiusmodi, qui passim etiam non querentibus in sacris literis occurrunt, ad Deum, qui nobis iratus ex terrenis, & acerbissima quæque interminans proponitur, conuerti præcipimur, Quod si (vt Philippus ait) est impossibile, frustra non potentibus facere, tantopere suaderetur vt faciant, iam conuerti humanæ voluntati, quid aliud est, quam quæ prius neglexerat, eadem ipsa diligere? Quamobrem vt auersio Dei contemptus & neglectus fuerat, ita conuersio eiusdem dilectio est. Conuersa est itaque Niniue ad Deum, qui minabundus eius euersionem prædicari præceperat, nec solum conuersa est animo (vt & hoc attingamus) sed prædicauit ieiunium, faccos induit, vt videre esset populum vniuersum, impietate damnata, quasi nouæ vitæ candidatū & diuinæ misericordiæ petito rem agere: Et vidit Deus opera eorum (ait Propheta) quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est, &c. Non satis illi fuerat, vidisse fidem, cum crediderunt, nisi & opera videret, vt misereretur: quia conuersionem adhuc expectabat, quæ fide inchoata aliorum cum operum tum affectuum

etuum mutatione erat consummanda. Nam & huc spectat,
 quod Israel admonetur, vt conuertatur, si velit ad se Deum ^{Ezech. 3}
 conuertere. Hoc est vt amet, si velit amari. Quod si obiecerit ^{Zacha. 1}
 fortasse Philippus illud: Nō quasi nos dilexerimus eum, sed ^{1. Iohan. 4}
 quia ipse prior dilexit nos: Omnia hæc patent in cōuersione
 peccatoris, nam prius amatur ab illo, qui admonet, fatagit,
 prospicit, vrget, vt conuertatur: alioqui non vocaret, nisi dili-
 geret, cuius vocationi diligendo etiam respondemus, quia di-
 ligendo conuertimur. Estq; conuersio hæc nostra, eius qui
 nos amauerat redamatio, & qui nos vocauerat inuocatio, vt
 ignoscat peccare iam desinentibus, qui peccantes dignatus
 fuerat non modo vocare, verum & reuocare. Hic amor con-
 tingere potest etiam peccati mortalis reo, cuiusmodi sunt o-
 mnes, qui a deo vocantur, vt resipiscant, sed mox vt sic amat,
 desinit esse reus. Nec obstat ei, quod sciens se æterna morte
 damnatum, vere sentit Deum sibi iratum, terrentem & com-
 minantem, qualem propheta proposuit Niniuitis. Nam si-
 mul potest illum considerare placabilem, mansuetum, pium,
 propiciabilem, misericordem, præstabilem super malitiam,
 quæ consideratio mouere potest affectum, ad amandum, &
 fidendum ei, qui tam facilis est ad ignoscendum. Id quod si-
 gnificare videntur cōuertentium se Niniuitarū verba: Quis
 scit, inquiunt, si conuertatur & ignoscat Deus? Simul ergo ti-
 mebit iratum, & placabilem diliget, verebitur vna iudicij fæ-
 ueritatem, & cōdonandi facilitatem amplectetur. Adest em̃
 ei gratia illa præueniens, quæ huiusmodi conscientijs nunq̃
 nō adest, modo sibi quisq; nō desit, donec cōuersione hac vo-
 luntas

LUC 7

luntas prouehatur ad charitatem illā, qua peccata demū vni-
 uersa fugentur, audiatq; dimissa sibi pēta multa qm dilexit
 multum. His gradibus conuersa est Niniue, atq; eisdem pro-
 uecta est illa peccatrix foemina quæ merita est, vt non modo
 interne, verum externe huiusmodi sententiā de se a Christo
 prolata audiret: id quod in procliui est intelligere vnicuiq;
 conuersionis eius progressum & incrementa cōsideranti. Ti-
 mebat em̄ & amabat, quæ flebat: & accedebat, verebatur sæ-
 ueritatem iudicij, quæ retro stabat secus pedes sed clementiæ
 conceperat spem, q̄ non cessabat officijs sibi promereri Chri-
 stum, vt tandem patronum experiretur, quem timuerat iudi-
 cem, quod & assequuta est. Volens em̄ Christus illam ostē-
 dere non iā peccatricem esse, sed iustam, vniuersa commemo-
 rat, quibus a propria iniquitate ad Christi iustitiam consequē-
 dam peruenerat: atq; interim tacite pharisæum quasi per re-
 conuentionem Christus accusat, & pētorem ostendit, quod
 nihil eorū fecisset, sine quibus nemo peccatorū remissionem
 adipiscitur. Omnes igitur eodē, quo felix illa mulier assequu-
 ta est, ordine, pētorum remissionem assequimur, timendo sci-
 licet & fidendo, tremendo & amando. Quæ vicissitudines
 affectionum, imo nō vicissitudines, sed sympathiæ, quō que-
 ant vni animæ accidere, & animæ quæ peccatorū condēna-
 tionem nondū est assequuta: Sed ijs mediātibus assequitur,
 tametsi gratis propter Christum, qui oīa hæc decreuit prius
 donare, quā peccata cōdonet, vt minoribus donis mereamur
 maiora: quomodo, inquam, vni cōscientiæ eidemq; peccato
 nondum exuta tam multi, tā varij, tam diuersi, & (vt viden-
 tur)

Peccatorū
 remissionē
 eo ordine
 assequi-
 mur oēs
 quo Ma-
 gdalena.

tur) aduersi affectus possint inesse, nouit ille, qui per Hieremi ^{Hier. 20}
 am dicit: se prauum cor hominis, & inperscrutabile cogno-
 scere, scrutans cor, & probans renes, qui dat unicuique iuxta
 viam suam, & iuxta fructum adinventionum suarum. Nobis
 vero satis est ostendisse, quæ quotidie poenitentes experimur,
 Christo Iesu seruatori nostro, Luthero etiam inuito, proba-
 ri. Quod idipsum per scripturas obiter & perfunctorie de-
 monstrauius, multa enim alia sunt, quæ consulto, ne prolixior
 essem prætermisi. Ea vero quæ sumus hactenus persequuti,
 non modo probant, quod conscientia peccati mortalis rea pos-
 sit, Christi gratia præuenta, dilectione Dei super omnia inchoa-
 re, verum quod inchoatione hac prouehatur ad perfectiorē cha-
 ritatis gradum, qui animam iustificans peccatum prorsus ex-
 cludat. Superest tamen aliud argumentum, quo rursus hæc omnia
 oppugnantur. Lex, inquit, iram operatur, ait Paulus: non ergo
 per legem merentur homines peccatorum remissionem. Et
 rursus eandem feriens incudem, lex semper accusat conscien-
 tias, & perterrefacit, non ergo iustificat. Tandem propositum colligens
 ait: Errant igitur, qui per legem, per opera sua, mereri se re-
 missionem peccatorum confidunt. Totius argumentationis basis
 est Pauli testimoniū: idipsum vero tametsi de litera legis in-
 terpretetur Augustinus: & nos intelligi posse non negemus,
 non tamen de morali lege decalogo contenta, sed de Mosai-
 ca pronunciat Paulus: hoc apertius est quartum caput epis-
 stolæ ad Romanos, unde petita sunt verba, legenti, modo
 velle latine intelligat, quam ut indigeat admonitione. Ibi enim
 Paulus succenset fiduciæ Iudæorum, quam habebant

Tertium
 Philippi
 argumen-
 tum.
 Roma. 4

I ij de

F. ALFONSVS VIRVESIVS

de cæremonijs. Summam omnium cæremoniarum legalium quæ fuerat circuncisio, atq; adeo totam illam legem confert cum fide Abraæ. Cæterum nos non de lege illa cuius indoles coepit in Abraam patriarcha, quando circuncisus est cum tota domo sua, promulgata est autē per Moysen, loquimur cum de iustificatione differimus: sed de geminæ charitatis lege, eademq; non litera duntaxat tradita, sed spiritu inscripta fidelibus, a cuius duobus p̄ceptis (vt Christus ait) vniuersa lex pendet & prophetæ. Nam de litera legis etiam moralis (vt semel pluribus scripturarum locis respondeam) confitemur quod non iustificet, nec iustificare quidē possit, aut potuerit. Non enim lex charitatem quam præcipit confert, sed vetat cupiditatem, quam nobis non adimit virtute, quin auget quodammodo prohibitione. Idcirco Paulus legem dicit infirmari per carnem, cui vt subueniret Deus, filium suum mittens in similitudine carnis peccati: de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Hic vides legem iustificare, si impleatur in nobis, quam si transgrediaris condemnat. Quod vero impleatur, nō valet ipsa præstare sine fide illius, cuius meritis innixi, multa perficimus: quæ per solam legem efficere non poteramus. Infirmitur enim per carnem in infidelibus, cum tamen in credentibus, modo velint periculum facere, spiritale robur adipiscatur a Christo. In hoc itaque versatur tota Pauli controuersia aduersus Iudæos, quos vbique maxime tamē in epistolis ad Galatas & ad Romanos, ad fidem non modo allicit,

Matth. 22.
Lex moralis non iustificat.

Roma. 8.

allicit, verum & validissimis cogit argumentis ostendens legem Mosaicam, quatenus cæremonialis erat, mortuam esse: quatenus vero moralis, inuolidam & imbecillem, nisi adsit ei fides, quæ illi vim conferat ad iustificandum; vnde cum visus sibi esset hanc legem plus nimio lacesse, ita obiicit sibi. Legem ergo destruimus per fidem? Sequitur tamen mox correctio. Absit, sed legem statuimus. Quomodo vero per fidem statuitur lex, nisi hoc quod adijciuntur eidem vires, sine quibus seruari nunquam potuit: seruata autem, seruatores suos seruat, & iustificat, sicut neglecta desertores cõdemnat: Nam ipsa ex sese indifferens est ad iustificandum, aut condemnandum, secundum quod vel seruatur vel contemnitur: nisi quod cum omnes obliget, infideles damnare quidem potest, non autem seruare, etiam si seruaretur ab eis: fideles vero transgressores damnat, nisi resipiscant, & ad eãdem reuertantur, obediens autem iustificat per Christum, cuius gratia adimpletur in illis qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum. Videtis igitur o Germani, vt nobis qui per fidem & legis obseruationem, hoc est, fide & charitate dicimus hominem iustificari, eidemque peccata dimitti, quod idem est, vniuersa scriptura concordet: Illis vero qui per solam fidem hæc fieri docent, nec minima quidem scripturæ pars constare queat, id quod hæcenus monstratũ est & apertius infra monstrabitur. Nunc ad primam Philippi collectionem: Lex, inquit, iram operatur, nõ ergo iustificat: De lege Mosaica, de qua Paulus ibi loquitur, & antecedens fateor, et consequens, tametsi collectio nõ sit admodum apta,

1. Pet. 4

Eccij
Lucæ 11

non nego. De lege charitatis, qua de suscepta nobis est controuersia, dico quod neglecta operatur iram: seruata vero iustificat, & a peccatis emundat, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Et sceminae illi quae se inhoneste optauerat nobilitare peccatis, dimissa pronunciantur peccata multa, quoniam studio commutato, & alio translatis affectibus, dilexit multum: De beneficentia autem, qua non verbo & lingua, sed opere & veritate charitas exhibetur: scriptum est quod talibus hostijs promereamur Deum. Et rursus de eleemosyna qua omnis beneficentia complectitur, & charitatis opus solenni consuetudine appellatur. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Cui concordat illud Christi: Date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis. Ecquis ergo neget charitatem iustificare, quae operit, quae remittit peccata, quae Deum nobis reddit propicium, quae peccatum extinguit, atque nos ab eodem emundat? Sed dixerit quispiam: Quid igitur (si charitas iustificat) relinquimus fidei, quod gratiae, quid Christo, cuius vnius meritis et gratia, quotquot fuerunt sancti, seruatos sese praedicant, & qui modo sunt catholici, seruatum iri confidunt? Multum profecto. Quid vero multum? Imo haec omnia Christo Iesu accepta referimus, sine cuius gratia charitatem nemo posset habere: sine cuius meritis, habita etiam & praestita, si fingatur, non sufficere ad consequutionem aeternae vitae: quoniam cum fecerimus omnia quae praecepta sunt nobis, serui sumus inutiles, nisi opera nostra fiant in Christo, a quo, velut a radice fructus, ingentem vim & quasi valorem infinitum accipiunt, in illis duntaxat,

xat,

xat, qui sibi alias & suis operibus diffusi, quicquid boni sese
 aut esse, aut fecisse videri possunt: id totum in Christi vnus
 fauore, gratia, & beneficio ponunt. In hac persuasione, non
 agnita modo sed penitus mente recepta, et animo insita, vni-
 uersa fidei ratio versatur, quę adiuncta operibus iustificat, vt
 ostensum est paulo ante. Etenim finis legis est Christus ad Rom. 10
 iustitiam omni credenti. Hoc est: Lex non iustificat, nisi per
 Christum, qui est eius finis, non in quo deficit, sed in quo
 perficitur, & adimpletur. Hactenus de prima Philippi ar-
 gumentatione: Proxima assumit, legem accusare semper, &
 perterrefacere conscientias, quod tamen in scripturis nō ha-
 betur quin potius Dauid aliunde animo consternatus ad le-
 gis memoriam erigitur, & vires resumit: Nisi quod lex, in- Psalm. 118
 quit, tua meditatio mea est, tum forte periissem in humilita-
 te mea: in æternum non obliuiscar iustificationes tuas, &c.
 Quam modo legem appellauit, eandem mox iustificatio-
 nem esse declarat, alioquin non erigeret nisi iustificaret, quod
 tamen perficere non potest sine Christo. Hoc idem aperti-
 us ostendit: Si iniquitates obseruaueris domine, domine Psalm. 129
 quis sustinebit: quia apud te propiciatio est & propter le-
 gem tuam sustinui te domine. Sustinuit anima mea in ver-
 bo eius, &c. Videtis legem non accusare conscientiam, nec ter-
 rere, quin potius leuare, atq; reficere, modo adsit propiciatio:
 hoc est, Christus, quem propiciationem pro peccatis nostris
 esse prædicat Iohannes: Affuturum autem se in lege meditā 1. Iohan. 2
 tibus, versantibus, laborantibus pollicitus est frequēter in scri-
 pturis, non modo vt adiuuet operantes, verū vt deficientes
 resti-

Tertiā ar-
 gumēti al-
 tera colla-
 tio.

Lex nō ter-
 ret conscien-
 tiam sed
 reficit.

F. ALFONSVS VIRVESIVS

reficiat, labātes erigat, quoniam apud dominum gressus ho-
 minis dirigetur, & viam eius volet, cum ceciderit non colli-
 detur, quia dominus supponit manum suam. Et alibi: Proui-
 debam, inquit, dominum in conspectu meo semper, quoniā
 a dextris est mihi ne commouear. Et vt hæc de obseruantis
 bus legem, ita de contemnentibus e contrario. Non est Deus
 in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempo-
 re. Isaïas vero ad oēs, enumeratis operibus quibus legi Dei
 est obtemperandum: Tunc inuocabis, inquit, & dominus
 exaudiet, clamabis & dicet: Ecce adsum, quia misericors sum
 dominus Deus tuus. Non igitur misericordiam Dei erga
 nos prouocat sola fides, sed opera illa quæ recensuerat, quæq;
 subiungit. Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris ex-
 tendere digitum, & loqui quod non prodest cum effuderis
 esurienti animam tuam, et animam afflictam repleueris, &c.
 His ergo & alijs huiusmodi promissionibus cōfisa mens,
 tametsi fragilitatis suæ conscia, sustinet in verbo domini pro-
 pter legem eius & propiciationem, quorum alterum sine al-
 tero nihil efficit. Nam Iudæis non prodest lex, quā sine Chri-
 sto seruare minime possunt, nec deficientes habent vnde refi-
 ciantur: mali vero Christiani, etiam si habeant Christum, cui
 insiti sunt per fidem, sine legis obseruatione, hoc est, sine chari-
 tate, fiunt vt membra arida & inutilia, & quasi palmites non
 ferentes fructum, quos pater agricola tandem succidet, & in
 ignem mittet & ardebunt. Vtrosque hoc loco præstingit
 scriptura. Illis non prodest lex, quia non manent in Christo
 in quo si quis non manserit, mittetur foras, his non prodest
 Chri-

Psal. 36

Psal. 15

Psal. 9

Isaïa 58

Iudæis nō
prodest
lex.

Christiani
mali mē-
bra arida.

Iohan. 15

Christus etiam per fidem agnitus, quia omnem palmitē in
 eo non ferentem fructum sustollit pater, qui fructum afferē-
 tem purgat, vt fructum plus afferat. Hunc lex non accusat,
 non perterrefacit, quin potius nisi lex domini esset medita-
 tio eius, perisset quod propheta dixerat, in humilitate sua.
 Cæterum quia apud Deum propiciatio est, & propter legē
 eius sustinet dominum: Sustinet, inquam, in verbo eius, illo
 nempe, quo, vt paulo ante diximus, identidem pollicetur af-
 futurum se gnauiter laborantibus, cum vt adiuuet, tum vt
 (iuxta alium Prophetam) quicquid humana fuerit imbecil-
 litate confractum alliget: quod infirmum fuerit consolidet,
 quod pingue & forte custodiat: & ita (quod ait Paulus) ni-
 hil damnationis sit ijs, qui sunt in Christo Iesu per fidem, qui
 non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum
 per charitatem, quorum virtutū neutra sine altera prodest.
 Et quoniam magna misericordia domini est & propiciatio
 illius conuertentibus ad se, vt sapiens ait: hoc est, a legis trans-
 gressione ad eiusdem obseruationem respicientibus, idcir-
 co prouide vtrunque posuit Propheta. Quia apud te, in-
 quit, propiciatio est, & propter legem tuam sustinui te do-
 mine. Admonent me & locus & verba Dauidis, vt Philip-
 picam simplicitatem in citandis scripturis attingam. Citat
 enim hunc psalmum pro fide, sed fide non admodum in-
 tegra, nec veritus est verbum Dei, de quo subinde se iactat,
 tam graui afficere iniuria, vt bona illud sui parte, & sine qua
 non potest intelligi, mutilaret. Huc, inquit, pertinent (nem-
 pe ad fidem & peccatorum remissionem) illæ crebræ repe-

Ezech. 34

Rom. 8

Eccle. 17

Philippi-
ca fides in
producen-
dis scriptu-
ris.

K titi

titiones misericordiae & fidei in psalmis & prophetis, ut hic:
 Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustine-
 bit. Hic confitetur peccata, nec allegat merita sua. Addit:
 Quia apud te propiciatio est. Hic erigit se fiducia misericor-
 diae Dei: Et citat promissionem. Sustinuit anima mea in ver-
 bo eius, sperauit anima mea in domino, id est, quia promi-
 sisti remissionem peccatorum, hac tua promissione susten-
 tor. Adeste animis obsecro viri Germani, & Philippi non
 modo doctoris vestri verum & patroni verba, quibus ve-
 stram tuetur confessionem si placet expēdamus. Productis
 prophetis aliquot verbis. Hic, inquit, confitetur peccata
 nec allegat merita sua. Quid si mox alleget in verbis quae tu
 praetermittis, quanquam bona opera nemo fere sanctorum
 merita sua vnquam appellauit, sed Dei munera, tunc praefer-
 tim, cum misericordiam implorat, ubi potius illi commemo-
 randa est, qua vndiq; septi & propemodum obruti sumus
 miseria. Sed rursus Philippū audiamus. Addit: Quia apud
 te propiciatio est. Hic erigit se fiducia misericordiae. An non
 pudet, ita mutila, trunca, sine vllō sensu, prophetica verba di-
 mittere? Quid sibi vult hoc: Quia apud te propiciatio est,
 nisi aliud addas? Vnde scis conscientias his verbis erectum
 iri? Vbi est verbum fiduciae aut erectionis? Vis credo subin-
 telligi. Quid si aliquis scripturarū omnino rudis addat: De-
 speraui prorsus adipisci, quod a me tam lōge sepositum ab-
 didisti? Nam & Iob difficilem inuentu sapiētiam esse dicit,
 quod illam Deus apud sese repositam habeat. Num huius-
 modi animam erigere, truncus ille verborum fiducia miseri-
 cordiae

Scriptura
 trūcat Phi-
 lippus.

Deb. 18

cordiæ valebit? Existimasti fortasse neminem fore, qui ne sciret quibus Propheta verbis fiducia clausit erectionem: Atqui ijdem quotquot prophetæ verba meminerint, animaduertent vna, te arte ac dolo malo legis mentionem: quæ se David erectum prædicat, prætermisisse, decreuisseque potius ad propheticum conuiere lumen: quàm Lutheri dogma semel susceptum deserere. Ne tu illi strenuum præstas te militem, quando nec spiritus sancti oraculo, in quod tute nemine admonente incideras, cedere voluisti: David enim deser te pronunciat, se misericordiæ fiducia propter legem domini & propiciationem, quæ apud illum est sustentari, quæ in re, quia superius exposita est, non est nunc opus diutius immorari, quin posteaquam scripturæ sacræ testimonia, quæ Philippus produxit in apologia examinare coepimus, præstabit & illa quæ in confessione vestra citantur, ordine repetere.

Philippica VI. De testimonijs in confessione pro iustitia fidei contentis.

PRINCIPIO, quandoquidem in confessione vestra Germani, ita vocem agnoscimus Iacob, ^{Quid Philippus oppugnet.} vt subesse non ignoremus manus Esau, est opere præcium animaduertere, quod Philippus non ecclesiæ communem doctrinam, sed iustitiam rationis in apologia sibi proponit oppugnandam, vt dum vos a nostra confutatione defendit, eo videatur euicisse, quod aduersarium sibi facit imbecillum & inermem, in quo nos omnes superatos esse vult credi: nec desunt illi (si diuis placet)

K ij qui

Ratio gd. qui credant. Quasi nos ratione sola hominem iustificari, vn-
 quam arbitrati simus, cuius nec ymbra quidē dogmatis vsq̃
 inuenitur apud theologos. Vtuntur quidem rationis no-
 mine, a Latinorum omnium optimis quibusque recepto,
 sed eo naturæ tantum lumen significant, malignum sane il-
 lud & inefficax, nisi gratia subleuetur: quo tamen lumine
 semper animus gliscit, & gestit ad meliora, id quod Ari-
 stoteles dixit, ad optima deprecari, haud tamen Aristote-
 Rom. lis verbis innitimur, sed Pauli doctrina, qui mentem in se
 agnoscit diuinæ legi vltro consentientem & inseruientem,
 Gala. quam etiam ad Galatas spiritum a carne per omnia dissen-
 tientem appellat. Nemo est enim quantolibet peccatorum
 pondere prægrauatus, qui non intima quadam animi ener-
 gia reuocetur a turpitudine: a qua tamen haud nostrarum
 est virium prorsus recedere, nisi adsit Christi gratia, quæ ra-
 tionem frustra conantem & adnitentem erigat & perficiat.
 Illud igitur, quicquid est, animi nostri, cui turpitudine, eti-
 am cum maxime delectat, non probatur, quodque vel in
 medijs facinoribus ad honestum prouocat, sollicitat, con-
 spirat, id ipsum Paulo dicitur mens, a theologis vero nunc
 mens, nunc ratio nuncupatur, quam sub vtroque nomi-
 ne Cicero describit, cuius verba sunt: Humanus animus
 decerptus ex mēte diuina cum alio nullo nisi cum ipso Deo,
 si hoc fas est dictu, comparari potest. Hic igitur si excultus,
 & si eius acies ita curata est, vt ne cæcetur erroribus: sit per-
 perfecta mens, id est, absoluta ratio, quæ est idem quod virtus.
 Explicauit Cicero quicqd natura præstare potest imo quod
 a Deo

a Deo naturæ præstitum est etiam lapsæ, tametsi cultus hic animi & curatio non est naturæ, sed gratiæ: non dubito tamen, quin apostolus Paulus eius verba reciperet, quando alia haud dissimilia ex Arato probat, & citat: ex quibus colligit, non debere nos Dei munus tam ingens & sublime fictitijs submittere numinibus, sed vni & viuenti Deo, cuius non vero modo figmentum vt cæteræ res, verum & genus quodammodo sumus. Philippus igitur aduersus hanc siue rationem siue mentem siue naturæ vim acriter insurgens, vt sit quod nemine repugnante possit expugnare, fingit sibi monstra quæ vincat, & magnum (quod prouerbum habet) emortuo hosti vulnus infligit. Nos vero hasce omnes Philippicas in umbras & inania, impressiones excursionis, ouationes etiam si velit, & triumphos, æquis sane oculis spectamus, quinimo quod insolescentem naturam tanta felicitate prostrauerit, atque prostrauerit, victoriam illi gratulamur, nulla nos tantæ gloriæ inuidencia vrit: Magis nunc vestræ acies Germani & testimoniorum structæ copię sollicitos reddunt, haud enim vnum aut alterum frustratim locum pro fidei iustificatione aduersus opera nostra profertis, sed primo statim congressu tota Pauli ad Romanos epistola producit, quæ nos III. præsertim & IIII. cap. velut genuino ariete prosternat. Sed nos quarto capiti paulo ante respondimus, & nunc demum respondemus, non ibi de lege morali quæ & naturalis est, agit sed de lege cæremoniæ, quæ peculiariter solis est data Iudæis, de qua tertio etiam cap. incipit differere. Declarant hoc Ambrosij verba, quibus illud: Arbitramur iustificari hominem

Confessio
nis Ger-
manice lo-
ca pro fi-
de.

Ambrosi-
us de duo-
bus j. & 4.
capit. Pau-
li ad Ro-
manos.

K in per

per fidem sine operibus, exponit in hunc modum: Gentilem dicit hominem pro certe haberi, quod iustificetur credens, nulla faciens opera legis, id est, sine circumcissione, aut neomeniis aut veneratiōe sabbati: Et paulo superius illud exponēs: Nunc vero sine lege iustitia Dei manifesta est, testimonium habens a lege & prophetis. Apertum est, inquit, quia iustitia Dei sine lege apparuit: sed sine lege sabbati & circumcissionis & neomeniæ & vindictæ, nō tñ sine sacramento diuinitatis Dei, &c. Distinxerat Ambrosius superiori periodo legem in tres partes, quarum prima de sacramēto diuinitatis sit, proxima quæ congruat legi naturæ, tertia quam Paulus vocat legē factorum, id est, sabbata neomeniæ circumcissio, &c. Harum partium prima Dei timorem fiduciam, dilectionem & cætera continet, quæ Philippus retulit ad priorem legis tabulam, secunda pars continet quicquid posteriore legis tabula inter dicitur, tertia vero quicquid cæremoniarum Moyse docente obseruatum est a iudæis. Quoties igitur Paulus legē a iustificatione secludit, Ambrosius de hoc tertio legis genere cōstanter interpretatur, quod et legem factorum. Paulum sequutus appellauit, vt reliquas duas partes ad legem fidei referret: Bimembris est em̃ Pauli diuisio, cum legem factorum separat a lege fidei, alioqui inefficax esset collectio, qua iustificationem legi factorum negat, vt transferat in legem fidei. Dicitur autem lex fidei non ipsa fides, sed ea rerum doctrina atq; præscriptio, quarum obseruationi promissa est æterna felicitas, hæ sunt non fides tantum (vt demonstrauius hactenus, & sumus etiam inferius confirmaturi) verum & chari-

Lex distin-
guitur in
tres partes

Roma. 3

Lex fidei
quid.

tas, hoc est, Dei & proximi dilectio. Iam vt promissionē non amplectimur nisi fide, ita quod promissum est nisi ijs rebus quibus promittitur assequi non valemus: Hæc de Ambrosij doctrina & interpretationibus prolixius, quod hic præ cæteris patribus a Philippo & Lutheranis ferme omnibus pro sua doctrina citatur, tametsi scio Augustinum aliter legē factorum a lege fidei distinguere: nempe vt lex factorū decalogi sit litera, per quam peccatum agnoscitur, lex vero fidei vis perficiendi decalogum, per peccatum vitatur, vtriusq; legis autor est Deus, qui & decalogū dedit per Moysen, quo peccatum agnoscamus, & gratiam per Christum qua vitemus: Nobis tamen nihil obest hæc diuersitas expositionum nec est perinde magna: Nam & Ambrosius hanc expositionem quam Augustinus de spiritu & litera copiosissime tractat, aliquoties in his Pauli commentarijs attingit. Quanquam ad intelligendum quæ sit Pauli sententia, dum legem vtroq; capite tertio videlicet & quarto separat a iustificatione, non est opus interprete, sed prudente lectore. Cum enim Paulus capite tertio dixisset nos per fidem sine operibus legis esse iustificandos, vt ostenderet cuius legis opera excludebat adiunctis: Nunquid Iudæorum tantum Deus? Imo & gentium, ac si dicat: Si operibus legis opus esset ad iustitiam, solos Iudæos Deus iustificare decreuisset, quibus solis dedit legē circumcisionis & ceremoniarum. Hic nihil obscure videtis quæ de lege Paulus differat, cum legem a iustificatione secludit, nempe de lege non naturali, tametsi nec illa sine gratia iustificet, quæ communis est cunctis hominibus, sed de Mosaica,

Alio

August.

1. Cor. 1

Rom. 2

Hier. 31

Alioquin nullius esset ponderis collectio : qua infert homines non iustificari operibus legis, ex eo quod Deus non solum sit Iudaeorum, hoc est, non solos velit iustificare Iudeos, verum & gentes quæ alteri legi, morali scilicet, sunt naturaliter obnoxia, tametsi nec ea iustificare valeat sine fide. Pendet enim hæc, quam Ambrosius fecit mediam legem a prima ut primæ virtus pendet a gratia, gratia vero a Christi Iesu meritis, ut omnia demum illi accepta referantur, qui factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, ut quæ admodum scriptum est, qui gloriatur, in domino gloriatur. Ut hanc igitur legem, quæ fide non eleuatur, sed robur nascitur & vim, quæque haud vni tantum populo, sed vniuersis est gentibus imposita, non separet a iustificatione, aduersæ partis hypothesim, quam sibi proposuerat interrogatione, correxit, dicens: Imo & gentium: Quarum, inquit, gentium? Nempe illarum, quæ legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, quod ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Duarum etiam hic legum meminit Apostolus, quarum alteram dicit gentes non habuisse alteram naturaliter fecisse, non quia solius naturæ viribus legem implebant, sed quia nullo Deus externo pædagogo usus fuerat ad illos, ut ad Iudæos usus est Moyses, sed natura duce, recta sequebantur, quæ tamen assequi non valebant nisi per gratiam, experti illud: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, quod etsi de Christi aduentu secundum carnem sit copiosius promissum, per eundem tamen est ab initio præstitum electis, quos pater benedixit in omni benedictione in cœlestibus in

Christi

Christo, sicut elegit illos in ipso ante mundi constitutionem.
 Ex his em̄ fuere oēs quos Apostolus pronunciat habuisse opus legis scriptum in cordibus suis, quo iustificabantur, non humana iustitia aut politica, sed iustitia illa quā exiget Christus, in die inquit, cum iudicabit Deus occulta hominum secundum Euangelium meum p̄ Christum Iesum: Ab hoc itaq; secundo capite Paulus de duabus incipit differere legibus, ostendens neutram iustificare posse, alteram hoc est, cæremonialē quia inutilis est, alteram quod impossibilis præstita, nisi adsit fides, quæ priorem infirmat, posteriorem confirmat: & sibi peculiariter vendicat, efficiens vt eius iustificatio impleatur in ijs, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum, in q̄bus eo lex fidei appellatur, quod promissiones contineat, quibus fides excitat & innititur, quodq; non possit sine fide præstare, sine qua impossibile est placere Deo. Hæc est nimirū lex qua humana excluditur gloriatio, quandoquidem ea ostenditur homini quā imbecillis fuerit & infirmus, cui tanto leuamine opus fuit ad perficiendum quod quādiu nō fecisset, tamdiu ab hominis dignitate & natura quodāmodo deficiebat. Nam Deū timere, & eius obseruare mandata esse hominē pronunciat Ecclesiastes. Exclusa est, inquit Paulus, gloriatio tua: per quam legē Factorū. Nō. Sed per legē fidei. Legem factorū vocat cæremoniarum p̄scriptionem, quia cum externa tantum opa præcepisset, efficiebatur etiam a filijs diffidētia, legē vero fidei moralē vocat, quia non pōt nisi a fidelibus perfici iuxta id quod superius citauimus, quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur

L per

Rom. 8
Deus non
iustificat
per legem
factorum.

per carnem, misit Deus filium suum, &c. vt iustificatio legis impleteretur in nobis. Non ergo iustificat Deus per legem illā factorum, alioqui Iudeos tantum (vt Paulus legitime infert) iustificaret, & tantum Iudæorum esset Deus, sed per hanc legem fidei, hoc est, quæ sine fide præstari non potest, atq; adeo nec sola iustificare, id quod apostolus Paulus superius exposuerat obijciens Iudæis legis transgressionem ex Psal. XIII. quem gētibus vniuersis specialiter tñ Iudæis quibus scriptus est, tribuit. Ob id nanq; non potuerunt per legem sine fide iustificari, quia non valuerunt eam sine fide seruare: accedente vero fide, iustificatio legis (vt idē ait, impletur in illis, qui non secundum carnem ambulant, quod suggerit concupiscentia, sed secundum spiritum, quod lex ipsa præscribit. Scimus enim quia lex spiritualis est, ideo iustificare non potest, nisi eos quibus dicitur: Vos autē in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Christi habitat in vobis. Apostolus ergo Paulus tertio capite ad Romanos, quod vestra confessio citat (nā quarto de sola lege Mosaica loquitur) hoc agit, vt doceat Iudæos nunquam fuisse iustificatos per solam legē etiam moralem, quia nunquam sola contulit vt virtus fieret, sed vt agnosceretur peccatum: qua tamen, si seruare potuissent iustificarentur, vt iustificati sunt, qui per fidem Christi etiam inter illos seruarent, fide supplente quod operi defuit & ita vtroq; iustificante. Confirmat hoc etiam Apostolus collectione quam facit ex Psalm. XIII. ad probandum quod lex nunquam Iudæos iustificauerit, quo in loco nullum legis defectum proposuit ad colligendum, sed communem omnium hominū

Roma. 7

Rom. 8

Rom. 3. & 7

Lex nullū
iustificat.

hominum, Iudæorum tamen præcipue præuaricationem, quod si lex, etiam seruata, non iustificaret, haud opus erat Paulo ad suadendum Iudæis, ut fidei iustitiam quærerent, legis transgressionem illis opponere, sed infirmitatem quam haberet etiam seruata: ut ab ea quæ seruare non poterat, cum maxime seruaretur, desciscerent ad fidem Christi. Atqui non hoc Apostolus cupiebat, sed ut viribus suis, quibus legem adimplere non poterat, diffusi ad fidei gratiam conuersi, cum admissæ præuaricationis condonatione, tum nouo spiritus robore, iustificationem legis adipisceretur in Christo: quam in ipsa lege non valuerant. Sane quod multis est in exprobranda lege: Iudæorum arrogantiam retundit, quoniam legis fiducia, quam sibi vnâ sufficere credebant, máximo illis erat impedimento, ne Christi fidem amplecterentur. Interim tamen nihilominus ad bona opera illos adhortatur, & a peccando compescit, pronuncians illos duntaxat a peccatis iustificari, qui Christo commorientes ita destruunt corpus peccati, ut ultra peccato non seruiant, Quo in loco est illud obseruatione dignissimum, quod ita Paulus mortificationem nostram Christi morti connectit in iustificatione, quemadmodum Christus ipse sæpissime cruces nostras suæ cruci præcipit adiungi dicens: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et alias multa in hanc sententiam. Quid aliud est vnumquenk nostrum crucem suam tollere post Christum, quam ipsi fidei bona opera, quibus efficiendis detestante natura, & cupiditate etiam reluctante, acerbissime

Roma. 6

Matth. 16

L ij cru

cruciamur, adiungere. Si sola fides sufficeret ad iustitiam, sufficeret & sola crux Christi, quæ fidei nostræ mysterium continet, ut sanguinis eius testatur cōsecratio. Nunc cum etiam nostræ cruce postulentur, nullus relictus est ambiguitati locus: quin opus sit etiam operibus nostris, ut iustificemur. Iam
Gen. 15 verba quæ in eodem capite tertio Paulus apostolus citat: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: non magis astruunt iustitiam fidei, quā operum. Quod id ipsum vel ex hoc efficitur perspicuum, quod eisdem verbis utitur
Iacobi 2 Iacobus, ad probandam iustitiam operum, quibus Paulus ad iustitiam fidei confirmandam, imo spiritus sanctus per utrumque Apostolum utranque iustitiæ rationem voluit eodem testimonio explicari, ut vel hoc appareat quod neutra sine altera iustificet. Verba Iacobi apostoli sunt: Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Videtis quoniam fides cooperabatur operibus illis, & ex operibus fides consummata est, & suppleta est scriptura dicens: Genes. XV. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Hæc de Abraham testimonio & exemplo Iacobus, Post quæ additur collectio nam eandem causam agebat, qua de nos disputamus. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Iacob. II. En apostolica definitio quæstionis usque adeo aperta, ut nec excogitari quidem possit apertior. Et sunt (si diuis placeat) qui cum hic Iacobi apostoli sententiæ non cedant, quin

quin medium illi digitum propemodum ostendant, Christianos tamen & apostolicæ doctrinæ assertores sese audeant appellare, ita ut præ se cæteros pro sesquihæreticis habeant. Mihi sane religio esset, post tam evidens spiritus sancti testimonium, quo ab eodem sunt verba illa Geneseos explicata, a quo fuerant olim cunctis fidelibus in exemplum proposita, nouum illis addere commentum. Idcirco apostolicæ expositionis luce contenti ad alia progrediamur. Testimonio quod citatis ex Luc. XVII. cum superius sit responsum, non esset opus nunc denuo respondere. Sumus enim omnes serui inutiles, cum fecerimus omnia quæ præcepta sunt nobis, quia Deus bonorum nostrorum non indiget, ut ex illis aliquid ei proueniat emolumentum. Si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Sumus etiam inutiles, quia nihil potest homo, ita mereri opere, ut ideo reddatur, quod sola ratione boni operis deberetur. Quis enim vnquam pro eius rei quam debuerat solutione, præmium postulauit? Sumus autem omnes pietatis, atque adeo cuiusvis boni operis quadatenus debitores. Idcirco Christus adiungit. Quod debuimus facere fecimus. Est huius expositionis tametsi per se nihil difficilis autor Ambrosius, cuius verba in commentarijs epistolæ ad Rom. cap. III. commentariorum vero X. hæc sunt: Absolutum est, ei qui legi factorum, id est, Moyse subiectus est, aut naturali, non imputari meritum ad mercedem, ut gloriam haberet apud Deum: debitor est enim facere legem, quia necessitas imposita est per legem, ut

L iij velit,

Inutiles in
quo sumus.

Iob 39
Psalm. 138

Ambros.

velit, nolit, faciat legem, ne damnetur, &c. Hæc Ambrosij sunt, quem idcirco allegamus, quod eius præcipue verbis et autoritate nos grauat Philippus: quanquam, vt ingenue dicam, non video qui constare possint Ambrosio, quæ mox de fide subiungit: Nam ad eundem modum possumus dicere fidem nostram esse inualidam, ad hoc, vt eius meritum imputetur ad mercedem, quod opus nostrum sit, idæque maxime debitum: & quo Deus minime indiget: Attingit Philippus hanc obiectionem, nihil est enim quod eius solertiam effugiat, occurrit tamen illi dicens: Fidem iustificare non propter se, sed propter veritatem promittentis, quia iuste exigitur promissum, si fides sit habita promissioni, atque adeo fides sola facit, vt ego iuste repetam, quod tu mihi sponte promiseris. Hæc argumenti aut redargutionis summa est, & maxima fidei vis. Quod quidem argumentum Philippus Pauli apostoli esse dicit, idemque varijs verbis subinde multiplicat & repetit, addens quod nec excogitari nec fingi quicquam possit quo euerti queat. Ego vero id ipsum vehementer probo: Cæterum ob eandem causam etiã contendendo, charitatem & eius opera simul cum fide iustificare, quæ mercedis iustificatio innitatur promissioni. Hoc Philippi verbum est, quod bene et sapienter ab eo dictum est dudum. Quare cum ratio debiti atque a Deo iustitiæ oriatur a promissione, si ego tibi cras ad me venturo talentum auri mea sponte promiserō, nunquam auferes aurum, etiam si mihi fidem habueris, nisi constituto inter promittendum tempore aduenias, nec sola tibi fides, habendi auri ius conferet, sed tempestiuus etiam aduentus,

Quo Philippus declarat iustificare fidem.

tus, cuius interposita cōditione fuerat a me facta promissio.
 Nequit igitur homo, promissam mercedē assequi, nisi pro-
 mittendi causa & promissionis cōditio intercedat. Promissi-
 onis diuinæ causas continet fides, conditiones præstat chari-
 tas: Promisit em̄ Deus coronam vitæ diligentibus se. Et Pau^{Iac. 1}
 lus patientia nobis opus esse dicit, vt voluntatē Dei facientes^{Heb. 10}
 reportemus promissionem. Nempe quod, vt alibi pronun-^{1. Tm. 6}
 ciat, pietas promissioēs habeat, vitæ quæ nunc est & futuræ.
 Pietatē vero, tametsi res per se sit aperta, charitatem & eius o-
 pera eodē loco interpretatur Ambrosius. Demum quærēti,
 quam ratione æternā vitam assequi posset Christus ipse
 respondit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hoc est^{Matth. 19}
 em̄ in summa pietatem colere. His alijsque innumerabilibus
 pene locis, quæ passim scriptura ipsa vltro legentibus offert,
 quibusque semper est opus adiunctum promissioni. Eccle-
 sia admonita sic orat: Vt mereamur assequi quod promit-^{Communis eccle-}
 tis, fac nos amare qđ præcipis. Hāc precationē apud Norim^{sia preca-}
 bergam doctrinæ vestræ urbem, ne interim a vobis possit^{tio.}
 contemni memini me dum sacris solennibus interessē, die
 dominico audiuisse. Cum igitur dilectio mādatorum Dei,
 quæ summa legis observatio est, vobis etiam solenni preca-
 tione prædicantibus promissionem Dei assequatur, constat:
 eisdem promissionibus inniti bonorum operum merita, quæ
 bus & fidei merita innituntur, adeoque hominē fide & cha-
 ritate, saltem quæ bonorum operum radix est, iustificari, hoc
 est, dignum fieri mercede, quæ sola misericordia nullis præce-
 dentibus meritis fuerat illi promissa. Citātur tamen Ambro-
 sij vera

Ambrosi. si verba quædam, quibus dicit, constitutum esse a Deo ut qui credit in Christum saluus sit sine opere, sola fide gratis accipiens remissionem peccatorum. Quid ni dicat Ambrosius, quod in Paulo eisdem pene verbis, quibus ipse usus est legem, tamen exclusionem Paulus nunquam fuerit usus. Ceterum quomodo aut qua de lege quibusve operibus intelligendus sit, declarat hoc eius verba quæ ex commentarijs epistolæ ad Romanos paulo ante citauimus. Quanquam est etiam alias verissimum constitutum esse a Deo, ut qui credit in Christum saluus sit sine opere, quia nullum opus nostrum ante Dei constitutionem & salutis promissionem meritum est, aut præcessit, sed gratis nos Deus elegit, vocauit ad fidem, iustificauit per fidem, hoc est, nullo alio nostro merito præcedente iustificationem (quod Ambrosius exclusionem significauit) non tamen quod iustitia nostra siue iustificatio sola sit fides, sed etiam charitas, ut multis demonstratum est argumentis, quam iustitiam nemo potuit mereri, sed gratis illa donamur propter Christum, in quo (ut Paulus ait) elegit nos pater ante mundi constitutionem, atque ideo antea quam huiusmodi dilectionem mereremur, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Et infra: Gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius. Semper Apostolus opera fidei adiungit. Nam etsi electi sumus sine operibus nostris, ad hoc tamen elegit, ut operemur, & si promissum sit sine operibus nostris, non tamen promittit nisi operantibus, modo possint actu, alioquin habitus ipse virtutum: fides,

Eph. 1

Eph. 1

des, præsertim & charitas sufficit sacramento renatis. Elegit nos, inquit, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate: quod idipsum etiam si præstiterimus, nihilo secius gratuito seruiamur, quia nullus vnquam promissam tibi salutem promeruerat, sed omnibus Christus: in quo habemus redemptionem per sanguinem eius in remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius. Gratiæ deputaretur salus, si tantum esset promissa gratuito, nunc autem diuitias gratiæ nobis proponit Apostolus, quoniam abundauit gratia, non modo in gratuita promissione, verum & in sanguinis Christi interuentione, quæ misericors promissio iustificat: idque misericorditer etiam, quando nec promissionem nec sanguinis, qua iustificaremur, interpositionem vllus fuerit vnquam promeritus. Sua etenim sponte, liberaliter & gratuito pater filium proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ. Quem si non proposuisset, misericordiam suam promittendo sane exhibuisset, nunc autem misericordia promissionis & veritas exhibitionis obuiauere sibi, fidei nimirum amplexu: charitatis autem est, quod iustitia & pax osculatæ sunt. Sed hæc omnia in Christo, quem cum peccatum non noscet, pro nobis pater fecit peccatum, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Haud itaque proposito nostro de fide & operibus magis obstant Ambrosij verba, quam multa quæ prophetæ & apostoli disserunt de gratuita per Christum iustificatione. Huic enim (vt Petrus ait) omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum

Eph. 1

Rom. 3

Psalm. 84

2. Cor. 5

Acto. 10

M accie

accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. Quod id ipsum quod intelligendum sit, quamque ab operum exclusionem, pro qua laborat Philippus, sit alienum, res ipsa, opportunitas, & occasio, qua prolatum est ab apostolo Petro, dubitare non permittit. Est enim hæc sententia de Cornelij conversionis conuersione profecta: Ecce, inquit Cornelius, vir stetit ante me in veste candida, & ait: Corneli exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemorate sunt in conspectu Dei, &c. Quibus Petrus adiecit in veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente que timet eum & operatur iustitiam acceptus est illi. Timere fidei est, tametsi nondum absolute significatio. Non ergo solis timen-
tibus, ut non solis credentibus Deus prædicatur acceptus, sed
timentibus & operantibus iustitiam, hoc est, ea præstantibus,
quæ præstabat Cornelius, de quo ista dicuntur: Acceptus,
inquit, est illis. Et addit promissiones huius acceptionis &
iustificatiōis. Quia verbum, inquit, misit Deus filiis Israel, an-
nuncians pacem per Iesum Christum. Hic est omnium do-
minus: Verbum igitur quod missum est filiis Israel, hoc est,
gratuita promissio diuinæ propiciationis per Christum, ad
omnes spectat, cum omnium ipse sit dominus: Ad omnes,
inquam, qui timent Deum, & operantur iustitiam, qua per
fidem & opera iustificantur, Dei nimirum promissio a no-
bis fide suscepta, & operibus quasi in nostram facultatem as-
cita. Mihi religio videretur, apostolo Petro, semetipsum re-
bus ipsis & exemplis explicanti, quicquam longioris exposi-
tionis adijcere, idcirco ad alia festinemus. Citantur & in vige-
simo

simo cap. confessiōis vestrae verba Christi: Ego sum via ve-
 ritas & vita, ex quibus, adiecto etiam quod Christus est me-
 diator & propiciator, colligitis eum qui se confidit, operibus
 mereri gratiam, aspernari Christi meritum & gratiā, & que-
 rere sine Christo humanis viribus viam ad Deum: Nos ve-
 ro quantum humanis viribus, quantum nostris operibus
 tribuamus, & quā sine Christo nos servatum iri credamus,
 nemini erit obscurum, modo quæ hactenus diximus, vel os-
 citanter legat. Iniquum est tamen, vno duntaxat nos vrgeri
 testimonio, cum de eadem re plura extent, quæ simul collata
 sese vicissim exponunt, & causæ totius difficultatem exclu-
 dunt. Quamobrem isti, quod pro fide a vobis adductū est,
 addamus & illud quod eisdem Christus dicit, Arcta est via
 quæ ducit ad vitam. Tropus nanq; viæ ita conuenit Chri-
 sto, a quo vti rectissimo tramite nunquam est discedendum
 vt nihilominus competat legi mandatorum eius, cui debe-
 mus, eo vigilantius quo arctior est & difficilior, insistere. Nō
 declinabitis neq; ad dexterā neq; ad sinistram, sed per viam
 quam præcepit dominus Deus vester ambulabitis, vt viua-
 tis. Citatur & illud Pauli ad Ephe. Gratia estis, saluati per fi-
 dem, & hoc non ex vobis: Dei em̃ donum est, non ex operi-
 bus. Et quod ad Rom. dicitur: Iustificati ergo ex fide pacem
 habeamus ad Deum. Quæ tamē nihil pugnant contra nos,
 qui gratiam confitemur, sine qua scimus nihil boni fieri a no-
 bis, cōfitemur etiā, vt mō exposuimus, nō propter nostra bo-
 na opera, sed gratis promissam nobis esse salutem propter
 Christū, cuius donū est nō solū promissio, verē & fides qua

Iohan. 4
 Germani
 cæ confes-
 sionis testi-
 monia &
 collectio:

Math. 7

Deut. 5

Ephe. 2

Rom. 6

M ij credi-

credimus, gratia qua promissioni bonis operibus satisfacimus, & opera quibus fide intercedente iustificamur. Non enim ignavis, ut superius dictum est, & ociosis, sed operantibus, animo saltem si corporis viribus aut facultatibus nequeant, promissum est Christi regnum: Vnusquisque igitur nostrum Christo hæc omnia refert accepta, adeoque cum Paulo dicit: Gratia Dei sum id quod sum, utinam & cum eodem possimus dicere: & gratia eius in me vacua non fuit, sed gratia eius in me manet: Alioqui etiam si habuerimus fidem, quæ montes transferat, nihil nobis proderit. Plus itaque multo nos Christo tribuimus, quam vestri doctores. Illi Christo æternam felicitatem ferunt acceptam, quam fide se consequuturos existimant, etiam sine operibus, quod quanta sit præsumptio, quanta temeritas viderint alij, nos vero, quod vocati sumus: quod electos nos esse confidimus, quod horum pignus, promissiones eius habemus, quod eius solius gratia datum sit nobis ut crederemus promittenti, quod per hanc fidem gradus est nobis factus ad charitatis perfectionem, quod charitatem consequuti sumus, qua essemus sancti & immaculati in conspectu eius, non propria mundicia, quam nec infans vnius diei habet, sed charitatis, quam ipse nobis contulit beneficio, denique quod fide & charitate iustificati sumus gratis per gratiam ipsius, sine quo nihil horum præstare possemus, nec præstitum quicquam ad beate viuendum prodesset. Omnia hæc, inquam, Christi dona esse fatemur non ex nobis: Quis enim prior dedit illi ut retribueretur ei? Acceptis tamen hisce muneribus, cooperatores eius effici-

mur,

1. Cor. 15

1. Cor. 13

Job 15

Rom. 2

mur, iuxta Pauli doctrinam, qui & præcipit nobis, cum metu & tremore nostram salutem operari, cum tamen mox adiiciat: Deus est enim qui operatur in vobis, & velle, & per-
 ficere pro bona voluntate. Huic nimirum magistro, qui fidē operibus connectere, qui vniuersa contemperare nouit, qui ita omnia in Dei gloriam vult cedere, vt nostris tamen operibus æternæ vitæ consequutionem quadātenus tribuat, securius credimus, quam Lutheri aut Philippi doctrinæ, qui omnia nescio cui fidei, quam hactenus explicare non potuerunt, tribuentes, sine nostris operibus æternam felicitatem ignauis promittunt & desidiosis: Etenim quantumlibet vos illis in vestra confessione patrocinemini, & dicatis falso accusari, quod bona opera prohibeatis, quantumuis eorum adhortationes ad bene operandum literis & verbis extollatis, merito tamen audietis, quod de Epicuro prodidit Possidonius: Re quidē tollere deos, oratione tantum relinquere, idq; inuidiæ detestandæ gratia. Nam quemadmodum Epicuro, numina describere ociosa, ignaua, nihil curantia, nihil agētia, nihil prouidentia, destruxisse potius fuit, quam astruxisse: ita vestris doctoribus, bona opa inutilia facere, nihil gratiæ, nihil acceptionis, nihil meriti apud Deum illis tribuere, re quidem prorsus contemnere est, licet ea, inuidiæ tantum detestandæ gratia, verbis & oratione cōmendent. Cuius per Deum manus non continuo labascunt, cuius vis non emoritur, cuius non languescit animus, vt audierit nullam Deo esse curam humanorum operum, quicquid siue boni operis sit siue mali, homines perpetrauerint: æque contemnere, modo per-
 M iij citer

Philip. 2

Fidem Lutherus nec Philippus explicare non possunt.

citer credant, se fore seruandos, quando nō potest fallere, qui pollicitus est ita credentibus Christus Iesus. Apage, inquit, imo curat maxime Deus, quid homines faciāt. Hoc facile est dictu. Sed quam rogo curam existimabimus esse Deo de nostris operibus, quādo nullis ea dignatus est afficere præmijs, nulla mercede prosequi? Quid superest, hac persuasione recepta, nisi vt illud ex Epicuri gymnasijs depromptum versetur in ore cunctorum: Nemo memoriam habebit operum nostrorum: Coronemus nos rosis anteq̃ marcescant, nullū pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra: vbiq̃ relinquamus signa lætitiæ, qm̃ hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra, &c. Dicetis fortasse, Philippum asseuerare, fidei deberi æterna præmia, operibus temporalia. Præclarā vero distributionem, si in hoc mundo tm̃ in Christo sperātes sumus (ait Paulus qui se non plus omnibus credidisse, sed plus oībus laborasse prædicat) miserabiliores sumus omnibus hoībus. Quid obsecro Deus in hoc mundo potest dare ijs, quibus oīa contemnere, abdicare, despiciere, persuadet? Christus de æterna felicitate cōsultus: Si vis, inquit, ad vitam ingredi serua mandata. Mandatorum igitur obseruationi, non tēporale præmiū, sed æterna retributio debetur. Cuius mercedis promissione toties Christi & apostolorum eius doctrina nos excitat, non ad credendum tantum, verum ad ea, quæ recta sunt & honesta peragenda. Atqui doctores vestri non vsc̃padeo carnales sunt, vt pro mercede etiā æterna benefacere velint, existimāt em̃ nihil esse virtute præclariū, nihil amabiliū, nec quicquā esse tam excellens, quod mouere possit animum, quem ipsius

Sapientia.

1. Cor. 15

Matth. 19

Discrimen
Lutheranæ
& Euangelicæ
doctrinæ de
moribus
penes ani-
mi motus
obserua-
tione.

honest

honesti species & pulchritudo non mouerit: Ad hæc tã perfectos se esse profitentur, ac cæteros omnes esse volunt, vt satis illis ad bene viuendum sit, voluntatem Dei nosse, absq; eo quod mercedis ostentatione ducantur. Et ipsi quidem tales se fingunt, & credi volunt. Ego vero vehementer admiror quod perfectiores sint propheta, qui inclinauit cor suum ad faciendas iustificationes dñi in æternum, propter retributionē, apostolis ac cæteris fidelibus, quos mercede tñ proposita Christus continet in officio pietatis. Nolite, inquit, timere populus illis grex, quia complacuit patri vestro, dare vobis regnum. Ad hoc pertinet illud: Vnicuiq; virtuti beatitudinis decus proponitur, præmium adiicitur, vt facilius ab illis, quos in monte solus euangelicæ perfectionis culmen docebat Christus, expeterentur. Allicit em̃ nomen beatitudinis, cuius rem oēs hoīes naturaliter appetunt, & præmiorū tã larga promissio, cuius vis animum erigit, ad capeſſendū tædium & laborem, quē legis diuinæ custodia secum affert, vtpote quæ carnis cōmodis & voluptatibus iniquitatum oīm ac scelerū formētis aduersatur. Facile est ijs, qui cessationis & ignauiae causam susceperunt, vtpote rerum cū humanarum tum diuinarum ignaris hæc omnia contemnere, (quanq̃ Philippum in hæc paradoxa non tam ex animi sententia, quam necessitate defendendi semel susceptum dogma incidisse reor) sed Christus, qui figmentum suum nouit euangelici cultus operarios spe mercedis cōducit ad vineam: Paulus etiā apostolus præmiorum ostentatione discipulos suos allicit ad benefaciendū, dicens: Bonū facientes nō deficiamus, tempore enim suo metem-

Psalm. 118.

Lucæ 12

Matth. 5

Matth. 20

Galat. 6

F. ALFONSVS VIRVESIVS

metemus non deficientes. Id quod momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modū in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: Apostolus Christi, Apostolus vero: Christus ipse subleuandos, alliciendos, inuitandos duxit primos ecclesiæ fideles, ex quibus martyrum examina prodierunt, pollicitis, ne propter ingētem laborem, quem absoluta pietas incutit capeffentibus, a virtute deficerent. Et nostri temporis euangelistæ vsq; adeo illorum constantiam superarunt, vt mercedis nomen fastidiant & fide tantum sibi debitam beatitudinem existimantes, cætera præstent gratuito. Sit ita sane, illi quos tantum non Christos fecistis, quos æquus amauit Iupiter, & ardens euexit ad æthera virtus, perfectiores sint prophetis, apostolis & martyribus: certe vulgus, vt a voluendo dicitur, natura inconstans est & infirmus, atq; adeo affectibus cæcæq; cupidine ducitur, nihil perniciosius doceri potest, quam quod sola illis sufficiat fides ad æternæ felicitatis consequutionem, quod bona opera nihili Deus in præmiorum collatione pendat, quod diuinæ legis observatio inutilis sit, & æternitatis expers: deniq; quod nihil possint homines bonis operibus mereri apud Deum, cui etsi opera nostra placeant, illum tamen minime placant, aut promerentur nobis. Qui poterit animus, ingentæ cupiditatis morbo & peccatorum pondere collisus, praua implicitus consuetudine, corpori demum, quod, iuxta Sapiētem, aggrauat animam, immersus. Postremo persuasione istis imbutus, ad virtutem excitari, expediri, roborari: Fide,

Incommoda Lutherana doctrina.

Sapien. 9

Fide, inquit, cuius fructus est virtus & spiritus sancto quod ad- Roma. 8
iuuat infirmitatem nostram. Speciosa verba & dictu facillima. Atqui spiritus sancti motibus non omnes obtemperant, legi membrorum spiritui repugnante, & hominis voluntatem in transuersum agente. Alioquin nemo semel iustificatus peccaret mortaliter. Et omnes fidem se habere credunt, & tamen non omnes studiose viuunt. Quinimo quod ait Flaccus:

Quemuis e media erue turba:

Aut ob auaritiam aut misera ambitione laborat.

Hic nuptiarum insanit amoribus, hic puellarum,

Hunc capit argenti splendor, stupet alius ære.

Hic mutat merces surgente a sole, ad eum quo

Vespertina tepet regio, quin per mala præceps

Fertur vti puluis collectus turbine, &c.

Quis hæc vitia in ethnicis olim taxata in Christianis aliquot hodie non reprehendit? Vbi non scinditur incertum studia in contraria vulgus? Vbi non furit, ac sæuit animis ignobile vulgus? Vbi non scortatur, ludit, portat, & per singula flagitiorum genera dissoluitur vulgus ignauum? Fortassis in Germania: Omnes tamen etiam si media in fece vulgi sordescant, fidem habere se iactant: Quid nisi? Cum se Christianos existiment: nihilque nouerint de Stoica fide Lutheri, a quo tamen didicerunt pertinaciter credere se felicitatem æternam assequuturos, etiam si omnium scelere libidine subinde sordescant, et si veluti canes ad vomitum idētidem reuertantur, modo nunquam illis desit ista fides, qua se credant incunctanter hæc omnia adipisci per Christum, cuius tanta fuit erga genus hu-

N manum

Utilitas
Lutheranæ
doctrinæ
atq; Phi-
lippicæ.

manum clementia, vt postq̃ semel opus consummauit quod
dedit illi pater, quo nobis meritus est beatitudinem, tam me-
rendi cura, quam bonorū operum labore leuauerit in se credi-
tuos. Hæc est philosophia Lutheri, Quam vt verbis ac lite-
ris negare conetur, rerū tamen, quas nunc inuoluit, nunc euo-
luit, summa extorquebit ab inuito: Nec pōt dissimulare do-
ctrinam, quam in Germanorum suorum cū verbis tum mo-
ribus cogetur agnoscere, quæ & nobis etiam conuiuentibus
passim protruditur experimento, & ipse non semel questus
est, corruptiores se demum expertum esse Germanorum
mores, posteaquam ei credere cœperunt, quam fuerant sub
Rom. pontificis regno, quod vocat: Est tamen vna eademq;
maxima utilitas, quæ ab hac noua doctrina aut certe verbo-
rum nouitate exoritur. Quænā, inquires? Quod quanquam
hæc doctrina contemnitur ab imperitis, tamen experiuntur
piæ ac pauidæ conscientiæ, plurimum eam consolationis as-
ferre. Agnoscitis credo viri Germani cōfessionis vestræ ver-
ba, quibus addit Philippus in apologia. Proinde non patian-
tur se bonæ mentes depelli ab hac sententia, quod tantum si-
de accipiamus remissionem propter Christum. In hac habet
certam & firmam consolationem aduersus peccati terrores,
& aduersus æternam mortem, & aduersus oēs portas infe-
rorum. Miror quod non addidit, aduersus virtutum etiā la-
bores, aduersus tædium resipiscendi, aduersus poenitentiæ do-
lores: Quid em̃ opus est omnibus istis, vbi sola fide peccatorū
remissionem & iustificationem fueris assequutus? Quid autē
ni afferat doctrina ista consolationem pijs conscientijs, quæ
etiam

etiam impijs blanditur & indulget? Nā quis non sibi in medijs quoq; facinoribus applaudit, cum meminerit, nihil se felicitatis amisisse in bonorū operum amissione, nihil admisisse dispendij in malorum designatione, quando in promptu est illi fides, qua contentissime credens se fore seruandum, felicitatem a Deo etiam extorquere possit? Adde quod non solū docentur bona opera ad beatitudinis consequutionem nihil prodesse, vt contemptui sint scelestis & ignavis, verū & nulla esse in hominibus quantumlibet iustis bona opera, ausus est asseuerare Lutherus, Eius est enim illa sententia: In omni opere bono iustus peccat, cui additur & alia: Nullum esse (videlicet) peccatum veniale, sed omnia mortalia, nisi Deus delectum quendam faceret in cōdonando: Quid igitur superest, hac persuasione recepta, nisi vt omnes, abiecta omni speciei boni operis faciendi, sese voluptatibus dedant, scelestis immergant, & inter hæc turpissimus quisq; ganeo aut licarius æqualē se meritis Petro existimet & Paulo: quos putat nullum habuisse meritum, nec habere quidem potuisse, quando omnia illorum facta, dicta, cogitata peccata erant, non leuia sed capitalia? Et interim, si diuis placet, grandi supercilio & intolerabili arrogantia occinitur nobis, Lutherum & eius dogmatis prædicatores, quorum hæ sunt præcipuæ de moribus hominum assertiones, doctrinam Evangelicam labantem, imo & iam dudum ætate collapsam, erexit, quodque vtiliter docuerint de omnibus vitæ generibus & officijs, quæ genera vitæ, quæ opera in qualibet vocatione Deo placeat, Quomodo vero placere possunt, q̄ nunq̄

N ij non

non peccant: Quasi nesciamus quibus libris & concionibus hæc docere se prædicant, in eisdem docuisse nullum hominis opus esse Deo gratum, omnes sanctos fuisse impios, blasphemos, idololatrias, etiam maxima cum pollere sanctitate videbantur, & id genus alia, Quibus nihil pestilentius tradi, nihil consternandis piorum animis, impiorum vero extollendis & indurandis accommodatius doceri potuit. Ite nunc & bonorum operum doctrinam ad nauseam usque iactate, prædicate, vestrorum conciones, sermones extollite: quandiu ita docuerint, quemadmodum hæcenus docuerunt, semper a me audient. Re quidem vniuersa bona opera prorsus extinguere, etiam si oratione, idque ad vitandam duntaxat inuidiam, probare videantur. Veruntamen non omnino est inutilis ista doctrina.

Altera vtilitas.

Obscurat enim et extenuat humanam gloriam, qua nihil est homini perniciosius, diuinam extollit qua nihil salubrius. Porro autem quasi non satis consternatur omnis gloria, quæ homini possit obrepere, dum docetur, nihil humanas vires sine Deo valere, necesse quidem, etiam cum maxime ad virtutem fuerit homo connixus, aut quasi post hanc persuasionem quicquam homini supersit, de quo possit gloriam aucupari: Gloria vero diuina quid est in quo magis eniteat, quam in homine usque adeo prouehendo, ut natura conditus tam fragili & imbecilli, gratuitis muneribus fiat quodammodo omnipotens: Omnia possum (ait Paulus) in eo qui me confortat. Quinimo vnus Lutherus Christi gloriæ omnino detrahere mihi videtur, quem negat etiam in electis quicquam operis, quod non sit peccatum, efficere posse, aut si potest, velle.

Philip. 4

Ex

Ex his enim alterum sine controuersia colligitur ex illa sententia, quod in omni opere bono iustus peccat. Hæc incommoda, & si dissimulari nequeant, eo ferenda fortassis ducet Philippus, quod ex illis vnum idemque maximum commodum videmur consequuti: Nam catholici admoniti (vt in confessione vestra dicitis) non perinde predicant inutilia opera vt olim. Preterea incipiunt fidei mentionem facere, de qua olim mirum erat silentium, &c. Nequeo Hispanus & Germaniam

hactenus nunquam ingressus scire, quid Germani concionatores, ante Lutheri dogmata exorta docuerint. Certe apud Hispanos, Gallos, & Italos nunquam fides & gratia diuisa est ab operibus bonis, quandoquidem sine vtraque bona non essent, non tamen dubito, quin multa sint admixta concionibus sacris a fidei simplicitate & Euangelicis moribus aliena, hæc tamen non a concionatoribus, sed a negociatoribus, qui nunquam in ecclesia defuerunt, ambulantes, vt Paulus inquit, in astutia humanæ sapientiæ, & verbum Dei adulterantes, hoc est, Christi doctrina ad propria commoda abutentes, & non Christo, sed sibi filios ex ea gignentes, a quibus etiam peculiariter coli gloriantur, dicentibus: Ego quidem sum Pauli: Ego autem Apollo: Ego vero Cephæ. Nec desunt etiam quidam alij, qui ex contentione Christum annuntiant, non sincere, existimantes, vt Paulus ait, pressuram se suscitare vinculis bonorum. Eorum scilicet qui, cum omnia diligentibus Deum cedant in bonum, alienis erroribus admoniti medium tenere nituntur: Hoc est: ita veritatis Euangelicæ viam insistere, vt nec ad dexteram superstitionis, nec ad

Tertia vtilitas.

Abutētes doctrina Christi q. sint. 2. or. 4

1. Cor. 1

Philip. 1

N in leuam

leuiam impietatis deflectant. Quamobrem libenter admittimus, & æquanimitè ferimus, quod in confessione dicitur, coepisse nos post Lutheri doctrinam docere fidem, & ab anilibus fabulis destitisse. Verum, ut a nobis hoc factum est, absq; totius ecclesiæ offensione, quis dubitet, eadem ratione a vobis sine totius orbis Christiani scandalo & commotione fieri potuisse? Quanquam ego antea multo quam scirem quid Lutherus prædicabat, aut quicq; eius præter nomē & hæresis notam audirem, quæcunq; de fide et operibus, de naturæ imbecillitate, & operis diffidentia nunc scribo, docueram multis annis in Hispania, idq; citra ecclesiæ scandalum, aut offensionem, quæ doctrinam suā agnoscebat, probabat, & ut fidelium mētibus olim impressam amplectebatur. Id ipsum tamen quod dicendum hic fiet, non absq; infectione improba quorundam, qui sua interesse putabant multa quæ a me dicebantur præteriri, quædam secus exponi. Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.

Rom. 3

Philippica VII. Quæ ijs argumentationibus respondet, quas ad confessionem in apologia adiecit Philippus.

Actenus exposuimus scripturarum loca, quæ in confessione vestra Germani citantur, & ita exposuimus, ut cæteris omnibus quæ possent afferri, mea quidem sententia, satisfacisse videamur. Nulla enim alia producuntur in apologia, quæ sint efficaciora, sed eadem inculcantur atque identidem occinuntur nobis fides, promissio, verbum Dei, quibus sane rebus

bus nos omnia debere fatemur. Sed vt promissio & verbū
 Dei non apprehendit sine fide, ita nec sine labore, cui promif-
 fa est reges, nec sine bonis operibus, quibus promissa est mer-
 ces, aut certe sine charitate, cui vitę corona promittitur. Quin ^{Iac. 2}
 imo vt contendit Philippus fidei vim oriri a promissiōibus
 & verbo Dei, ita verbi Dei virtus a nostris quodammodo
 pendet operibus: Nostris em̄ meritis, vt Ambrosius inquit ^{Ambrosi.}
 ad Irenæum, verbū Dei nobis aut viuit aut moritur: Nam
 si bona studia atq; opera nostra sint, viuit, atque operatur in
 nobis Dei verbum, si tenebrosę cogitationes operationesq;
 nostrę sint, occidit nobis sol iustitię. Hęc Ambrosius. Pro-
 missionis igitur verbum fide sane concipitur, non tñ sola fi-
 de, sed charitate viuit, per quā fides ipsa, iners alioquin et pro-
 pmodum inutilis, ea q̄ promissa sunt operatur. Vt hęc ve-
 ritatem, quā tota scriptura sacra a capite ad calcem vsq; præ-
 dicat, obscuret Philippus, multis vititur verborū inuolucris,
 & solius fidei partes amplexus, depingit nobis modū, quo sit
 sufficiens ad iustificandum, & spiritum sanctum promeren-
 dum, q̄ modus etsi illi & p̄is omnibus, vt dicit, planus sit &
 p̄spicius, mihi certe hactenus non plene intelligitur. Insultat
 præterea nobis, quod non, vt ille, spiritus sancti motus in-
 numerato habeamus. Dicit, nūquam posse nos dicere quo
 modo spiritus sanctus detur, & quasi ab improbantibus mo-
 dum quem ipse descriperat, alterum quærit apertiorē: Cui
 nos si quæ superius de iustificatione et gratia dicta sunt, non
 sufficiunt, breuius respondemus: Spiritus vbi vult sp̄s ^{Iohan. 3}
 rat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo
 vadat,

1. Reg. 19 vadat, sic est omnis qui natus est de spiritu. Est enim sibilus
 auræ tenuis, qui, operientibus præ nimio præcedentis vitæ
 pudore vultum, aduenit, si tamen illam respiscendo posue-
 rint. Hoc est enim evidentissimum signum aduentus eius.
 Porro cum adest, non tantum fidem, sed & charitatem effi-
 cit, vt vtracq; iustificet. Charitas enim Dei diffusa est in cor-
 Rom. 5 dibus nostris per spiritum sanctū, qui datus est nobis. Iam
 charitas opus legis est, vt superius diximus, imo & legis sco-
 pus, quare non sola fide sed etiam charitatis lege spiritus san-
 Hiere. 31 ctus iustificat. Post dies illos dicit dñs dabo leges meas in vi-
 scribis eorū et in corde eorum scribam eas, et ero eis in De-
 um, & ipsi erunt mihi in populum. Hæc vero iustificatio no-
 Hebræ. 9 ui testamenti est, quam Paulus ad Hebræos eodem testimo-
 nio vsus distinguit a veteri, cuius dicit iustificationes fuisse
 culturæ, & sanctum sæculare, nempe tabernaculum, candela-
 bra, mensam propositiōis, &c. Philippus (vt verborum eius
 seriem in disputatione seruemus) quo verbis saltem ali-
 quid addat in apologia, cū rerū nihil prætermiserit cōfessio,
 ait peccatorū remissionē & iustificationem idem esse, probat
 Psalm. 31 testimonio Prophetæ: Beati quorū remissæ sunt iniquitates,
 &c. Quantā vim habeat probatio, iudicent alij: Nobis in re
 minime dubia nullis opus est testimonijs. Ille sua probatiōe
 contentus irridet theologos, qui, vt dicit, disputant frigidissi-
 me, an sit vna duntaxat mutatio, an duæ: interim ipse, vt est
 Philippus sibi cōtra-
 dicit. callidus sed parum sibi constans, præcedenti periodo nulla
 ferme linea interposita dixerat, remissionem peccatorū præ-
 cedere iustificationem, quod quomodo possit esse, si sunt
 idem

idem viderint eius affectatores. Nos quid hac de re sentiamus superius exposuimus: Ex hac itaq; vt ita loquar, identitate tanquam sibi concessa sic argumentatur: Remissio peccatorum & iustificatio sunt idem, & sola fide sine charitate & operibus bonis, quanuis sint fidei fructus, consequimur peccatorum remissionem, ergo sola fide sine charitate & operibus iustificamur: Et addit, intelligendo iustificationem, ex iniusto fieri iustum. Quibus verbis declarat, nos non ita sola fide iustificari, vt sola fides iustificationem præcesserit, aut promeruerit, sed ita vt iustificatio nostra sola sit fides, qua sola ex iniustis iusti fimus. Hoc nimirum est quod totius disputationis controuersiam habet. Sunt in huius argumentationis antecedente duæ partes, quas maiorem & minorem dialecticis appellat nominibus. Maior est, peccatorum remissionem & iustificationem esse idem. Minor, peccata sola sine fide charitate & quibus suis operibus bonis dimitti. Ex his legitima collectione infert conclusionem, perinde veram atq; fuit hypothesis: nempe, qd sola fide sine charitate & eius operibus iustificemur. Antecedentis priorem partem non probat, quia neminem dubitatur existimat, quanuis ipse maximam dubitandi causam paulo ante remissionem peccatorum priorem faciens iustificatione præbuerit. Posteriores ita exponit, & probat. Expositione prius audite, nam bona fide eius verba transcribam. In remissione, inquit, peccatorum, oportet in cordibus vinci terrores peccati & mortis æternæ. Sicut Paulus testatur, dicens: Aculeus mortis peccatum est, poena vero peccati lex. Gratia autem Deo, qui dat nobis victoriã per

Philip.
ca argu-
mentatio.

Totius di-
sputationis
thema.

Expositio
minoris.
I. Cor. 5

O. domi

dominū nostrū Iesum Christum. Id est, peccatum perterrefa-
cit conscientias, id sit per legem, q̄ ostēdit iram Dei aduersus
peccatum, sed vincimus per Christum. Quōd? Fide, cum eri-
gimus nos fiducia promissæ misericordiæ per Christū: Ha-
betis expositionem minoris vsq̄ adeo lucidam et perspicuā,
vt non plus ex toto libro, atq̄ ex illa possitis intelligere. Vo-
bis o germani non dubito quin facilius sit intellectu, vtpote
versatis in eius & Lutheri doctrina, quibusq̄ notæ iam du-
dum fuere illorum phrasēs atq̄ periphrasēs. Mihi vero cum
gymnasticus sim et sophista, apertior erat minor propositio,
priusq̄ exponeretur. Siquidem de expositione hoc tantum
intelligo (si quicq̄ habet intellectu dignū) quod cum lex da-
mnet, & iram operetur, oportet nos aduersus illā fortiter in-
surgere, & concepta fiducia misericordiæ Dei, quæ saluat, q̄
qd lex fuerit in nobis operata prorsus abijcere, hoc est, quod
difficulus quidem & allucinando (q̄ mea est hebetudo) po-
tui ex verbis expositionis colligere. Quod si verū est, nulli
sunt iustificatiores, vt ita loquar, q̄ adulteri, homicidæ, fures,
sacrilegi, qui omnes egregie insurgunt aduersus legem, quin
& plurimi eorum fiducia misericordiæ Dei, & promissio-
num abutentes (nihil enim illis tam versatur in ore) firmissi-
me credunt se fore seruandos: & erūt fortassis, sed si fidei ad-
iecerint legis obseruationem, hoc est, Dei & proximi dilecti-
onem, alioquin dæmones credunt & cōtremiscunt, Sed iam
minoris expositione dimissa, ad probationē accedamus: nā
hoc opus hic labor est, in quo summa totius cōtrouersię sta-
tuitur, Philippo asseuerante, solam fidē sufficere ad peccatorū
remis-

Iacobi 3

remissionem, nobis vero charitatem vt necessariam addenti
 bus, vel propter id, quod Christus ait: Dimissa sunt ei peccata ^{Lucæ 7}
 ta multa, quoniam dilexit multum. Hac in re qui vicerit, cau-
 sam obtinuit: Adeste igitur animis viri germani, adeste, in-
 quam, omnes obsecro, quibus cordi est Christiana philo-
 sophia, & huc omnes ingenij neruos intendite, nam hæc-
 nus loquuti sunt principes & populi, qui Lutherano do-
 gmati nomen dederunt, quorum nulla aut præuulgaris so-
 let esse sapientia, nunc solus loquitur Philippus, & loquitur
 mysteria de arcanis Lutheri thesauris exprompta: nos vero
 nihil aduersus ea nouum, nihil reconditum, & nunc demum
 post tot seculorum volumina reuelatum proferemus: sed sim-
 plicem veritatem, sacris tantum literis innixam. Vtrorumque
 iudices oēs viri boni, atque adeo ecclesiæ membra sunt. Duo-
 bus medijs innititur tota Philippicæ argumentationis ener-
 gia: alterum sumit a ratione mediætoris & propiciatoris, qui
 est Christus Iesus, alterum a ratione propiciationis: quod ta-
 men in idem recedit, nec est aliud quam prioris repetitio &
 explicatio, qua res non dilucidior, sed prolixior fiat. Idcirco
 nos vna respōsione vtriusque vim declinabimus, nam media-
 tionis rationem inferius repetemus. Et priori itaque medio, vt
 non solum se theologum, verum & dialecticum ostendat, argu-
 menti primo colligit, deinde multis collectionem testimo-
 niorum confirmat. Collectionem ad hunc modum exorditur.
 Sic igitur probamus minorem: Ira Dei non potest placari ^{Probatio}
 si opponamus nostra opera, quia Christus propositus est ^{minoris.}
 propiciator, vt propter ipsum fiat nobis placatus pater:

O ij Chri

Christus autem non apprehenditur tanquam mediator, nisi fide. Igitur sola fide consequimur remissionem peccatorum. Hæc summa collectiōis est, ipsius Philippi verbis proposita, ad cuius examen dialecticos omnes & rhetores appello, ut mecum expendant huius argumentationis vim, an scilicet quicquam efficiat eorum, quæ colligenda proposuerat, & an periodi finis apte reddat, quæ pollicita sunt principia. Dicit verborum has esse nugas, se serio & de rebus grauissimis argumentari, & ideo res potius quam verba esse metiendas. Ego vero quod possum res nisi verbis intelligere, aut verba nisi verbis refellere, nec aduersus tantum dialecticum qui per gradus procedit, & maiorem seiungit a minori, quas dialecticis nominibus appellat, scio nisi dialectice agere: Per dialecticæ ergo certissimas regulas respondeo in argumento, si ad aliquem ordinem redigatur, committi fallaciam consequentis, nam ut dispositum est a Philippo, nulla responsione videtur esse dignum. Cæterum esto quod in forma non peccasset, animaduertamus an defecerit in materia, hoc est, utrum vera sint omnia, quæ proponuntur ad colligendum, quod si non sunt, poterit conclusio esse falsa, etiam cum optime collegerit in argumento. Ira Dei non potest, inquit, placari: si opponamus nostra opera, &c. Si nostra vocat ea, quæ nos sine peculiari Christi gratia perpetramus, quæ sunt propriissime nostra, verum est pronunciatum, si vero opera nostra intelligat, illa etiam quæ nos Christi gratia adiuti facimus, falsum & vanum. Nam hæc possunt iræ Dei opponi, quandoquidem in illis, tamen si humana opera negare non possunt, quate

quatenus tamen bona sunt, opponitur Christus, in quo iusti manent, & quem tam diu manentem in se habent, quandiu bonorum operum retulerint fructus. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Quemadmodum igitur si iudicis iræ opposueris diploma tua manu confectum, subscriptum, tamen principis manu & eius sigillo firmatum, non tuum, sed principis opus iudici opposuisti ita & viri iusti, non modo noui, verum & veteris testamenti, quibus fide & experimētis nota erat Christi tametsi venturi virtus, humana opera ausi sunt opponere iræ Dei, vt hic: Memento domine David & omnis mansuetudinis eius. Et hic: Memēto domine, inquit Ezechias, quod ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & qd placitum est coram te fecerim. Et Hiere. Attende domine ad me, & audi voces aduersariorum meorum. Nunquid reddi tur pro bono: malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Recordare quod steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & vt auerterem indignationem tuā ab eis: Rursus David; Dixit vt disperderet eos, si non Moyse electus eius stetisset in confractioe in cōspectu eius, vt auerteret iram eius ne disperderet eos. Et multa id genus, quæ in sacris literis extant, quæ etsi mystice dicta sint de Christo, verissime tamen ijs, de quibus dicta sunt, euenerunt per Christum, vt ex illorum apparet historijs. Deniq; David, Nabuchodonosor, Niniuitæ, Petrus apostolus, Maria Magdalenæ, & alij multi quorum poenitentia describitur in sacris literis, lachrymas, eleemosynas, preces, ieiunia opponebant iræ Dei. Quid

O in aut

Iohan. 15

Opera hu
mana op
ponere pos
sumus iræ
Dei

Psal. 13

4. Reg. 10

Hier. 18

Psal. 109

Gen. 19 aūt mirum si homines irato Deo humana opposuerint opera, cū ipse Deus Sodomæ & cæteris ciuitatibus iratus pollicitus sit fore, vt vel propter decem iustos ciuitatem non euerteret? Quin & seruata est Segor ciuitas, ad quā Loth iustus confugerat, idq; propter Abraam. Cum em̃ subuerteret dñs (ait scriptura) ciuitates regionis illius recordatus est Abraæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium, in quibus habitauerat: Vanum est igitur quod prior pars antecedentis proposuerat, non posse scilicet nos humana opera iræ Dei opponere, opposuerunt enim multi cum sua tum aliena: Est etiam falsum, quod in minore dicitur, nempe quod Christus non apprehenditur tanq̃ mediator, nisi per fidem. Mediatorem em̃ fides & desiderium apprehendunt, quod idipsum etiam exemplo monstremus. Si qua in rebus humanis controuersia transigenda est mediatore, oportet vt dissidentium vterque velit controuersiam finire, nec velit, modo verum statuat, intra se quicq̃ reijcere eorum quę mediator & interpret iudicauerit alterutri necessaria ad litem dirimendam. Hæc omnia voluntatis opera sunt, quibus accedat necesse est fides, qua vterque fidat illi quem sibi delegerint mediatorem, & credant tam bonum esse iudicem, tam æquum & iustum, vt neutrum sit grauaturus. Hæc notissima sunt experimento, ex quibus constat quod mediatorem non sola fides apprehendit, sed fides & amor finiendi litem, & propositum vna exequēdi, quicquid mediator iudicauerit necessariū. Quod cum ita sit, facile colligitur iustificationem mediatoris, fide, & eorum qui iustificandi sunt operibus obtineri, & non sola fide,

Fidem &
amorem
apprehen-
dit media-
tor.

la fide, quod Philippus conatus est astruxisse. Dicet tamen
 ea quæ nos fidei addidimus necessaria esse vbi mediator
 non est per se sufficiens ad leniendum alterum illorum, quos
 reconciliat, nec ad placandum, vt ignoscat alteri, a quo est
 offensus. Christus autem mediator Dei & hominum a pa-
 tre nobis propositus, non ab hominibus electus, potens est,
 in eo in quo passus est ipse & tentatus, & eis qui tentantur Hebr. 2
 auxiliari: idq; vt ait Paulus, vt repropiciaret delicta populi.
 Idcirco non est opus ad huiusmodi reconciliationem ope-
 ribus nostris aut electione. Verum ais. Non fuit opus no-
 stris operibus, vt ipse pro nobis intercederet, aut mediator
 fieret & pontifex, quemadmodum opus est inter homi-
 nes, vt quem mediatorem aut arbitrum opponere in cau-
 sa volueris, bonis antea operibus præuenias, & illum pro-
 mereris officijs: nec est etiam opus vt illum prece aut pre-
 cio ad intercedendum inuites, quod fieri solet inter homi-
 nes, nihil horum opus fuit nobis, vt Christus pro nobis
 non solum mediator, verum & propiciator intercederet:
 Quis enim prior dedit illi vt retribuatur ei? Quis sibi talem
 potuit promeruisse mediatorem? Quis illum vel prece vel
 affectu saltem interpellasset ad intercedendum pro nobis
 nisi Deus illum vltro proposuisset, vt ait Paulus, propi- Roma. 3
 ciatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iu-
 stitiæ suæ? Totum hoc, iuxta eundem Paulum, donum Ephes. 3
 Dei est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur: ipsius enim
 sumus factura, creati in CHRISTO IESV in ope-
 ribus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.
Pul-

Ephe. 2 Pulchre Apostolus iustificationem nostram creationem ap-
 pellauit: quia sicut nemo mereri potuit vt crearetur, nemo
 praeuenire valuit officio creatorem, ita nemo potuit mereri
 vt iustificaretur, hoc est, nemo propiciatorem officio praeue-
 nire: sed ipse sua sponte propter nimiam charitatem, qua di-
 lexit nos, dignatus est causam nostram agere apud patrem,
 (cuius etiam voluntate fiebat) iuxta iusiurandum quod iu-
 rauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Nec
 semel duntaxat Christus hoc fecit, absit enim, vt hoc tantum
 crimen, quod Philippus aduersus nos comminiscitur, agnos-
 scamus. Semel quidem pro peccatis nostris mortuus est: at
 quotidie interpellat pro nobis. Est enim propiciatio pro pec-
 catis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro to-
 tius mundi. Veruntamen cum eius reconciliatio conuersio
 & iustificatio nostra sit, vt Philippus non negabit, non recon-
 ciliat nisi conuertamur: tamen si gratiae sit eius quod conuer-
 timur: non reconciliat nisi volentes, quanuis ipse dederit vt
 velimus. Iam conuerti non tantum credere est, quoniam auer-
 sio non tantum est incredulitas, sed (quod vos optime con-
 fessi estis) peccatum, quo voluntas malorum non adiuuante
 Deo auertit se ab eo. Ad eundem modum iustificatio non est
 tantum fides, sicut nec in iustitia tantum est infidelitas, sed om-
 nis iniquitas, quod & ipsa ratio nominis prae se fert. Inter-
 cedit ergo mediator noster pro ijs quorum nulla opera prae-
 cesserunt, vt reconciliarentur, qui non priores dilexerant,
 vt redamarentur: sed eius intercessio facit, vt amemus: & hac
 maxime ratione reconciliatio dicitur. Conciliatio enim mu-
 tus

Lucæ 1.
Roma. 6

Hebr. 9

Rom. 8

1. Iohan. 2

Conuersio.
Auerfio.

Conciliatio

tuus voluntatum solet esse complexus. Hæc nostra conuer-
 sio est: hæc nostra iustificatio, hoc est, ex iniustis fieri iustos, ex
 inimicis amicos. An audebit Philippus iustificationem se-
 iungere ab amicitia: aut erit qui neget, nihil aliud nobis esse
 iustificari, quam ex inimicis amicos fieri. Porro amicitia non
 fidei tantum, sed præcipue charitatis est, a qua, sola nominis
 varietate, discernitur: quam obrem ut iustificatio sine amici-
 tia ita sine charitate fieri nequit: charitatem vero affectus con-
 tinet, opera præstant. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego
 præcipio vobis. Et iterum, Si præcepta mea seruaueritis, ma-
 nebitis in dilectione mea. Quod si Philippus velit, ut ea quæ
 libera oratione digesta sunt, nos quoque dialectice colliga-
 mus, & argumentationis nostræ (quod ipse fecit) maiorem
 distinguamus a minore, facile (ut ille per identitatem remis-
 sionis peccatorum & iustificationis conatus est iustificatio-
 nem soli fidei ne quicquam tribuere) nos ab eo, quod iustifi-
 catio & reconciliatio sunt idem, iustificationem sine charita-
 te fieri non posse demonstrabimus. Sit autem hæc argumen-
 torum dispositio. Iustificatio & reconciliatio sunt idem: &
 reconciliatio non potest fieri sine dilectione: ergo nec iustifi-
 catio. Maior nota est: minorem probo a diffinitione ad dif-
 finitum. Est enim reconciliatio mutux dilectionis restitutio,
 ut conciliari cuiquam est illum mutuo diligere. Nunc rur-
 sus colligo. Iustificatio non potest esse sine dilectione: & di-
 lectio & charitas sunt idem: non ergo potest esse sine chari-
 tate. Maior est præcedenti argumentatione probata: minor
 simplici vocum significatione nota. Iam ut manifestius ap-
 pareat,

Reconci-
liatio.

Iohan. 15

Ibidem,

Catholica
collectio.

P pareat,

pareat, nos oppositum Philippicæ assertionis demonstrasse
 tertia nobis est repetenda collectio. Iustificatio non potest fieri
 sine charitate: ergo non fit sola fide, quod Philippus demon-
 strandum proposuerat: Hæc pueriliter Philippi dialectice
 data sint. Nunc ad ea quæ grauiori stylo ex sacris literis
 deduximus hoc addamus. Quod etsi potuit Christus pro
 ijs, qui iniusti fuerant intercedere, atq; adeo hac illos ratione
 beneficio prouenisse, non tamen potest iniustos, quandiu
 sunt iniusti, iustificare: sed oportet ut ille conferat iustitiam,
 ipsi vero aut operibus aut saltem affectu præuenientis gra-
 tiæ munera comitentur, et ita largiente Christo, ipsis vero, de
 adultis loquor, cooperantibus, ex iniustis iusti fiant. Alioqui
 cur non iustificet dormientes: si nihil agentes iustificare con-
 suevit: Iam iustitia, ne rursus contendat Philippus esse solam
 fidem: superius diximus quid significet, & habemus eius cō-
 fessionem in apologia, quod continet vtramque legis tabu-
 lam. Quod si iustitia vtramque continet, aut quod proprius
 dixerim, vtracq; continetur, & non iustificamur nisi iustitia:
 qui poterit, nisi a seipso dissentiat, iustificationem ab vtracq;
 tabula separare? Quod tamen tandiu facit, quandiu illam so-
 li fidei conatur tribuere: Dixerit tamen aliquis: nihil horum,
 tametsi videntur verissima, potest constare cum ijs, quæ pas-
 sim ecclesia docet, & exercet: Nam pueri citra infantiam ius-
 tificantur non charitate, non dei & proximi dilectione, nula-
 lis denique meritis aut operibus, nisi sola baptismi suscepti-
 one, cui non videtur, quid cooperari possit puellus recens
 natus, nisi frigida, quod carnis est, reluctari. Latro etiam
 in

Iustitia
 continet
 vtramque
 legis tabu-
 lam.

Inuestig.

In cruce sola videtur fide iustificatus, nullis (quod constat)
 decalogi operibus exhibitis: Huius obiectionis prius ex-
 emplum non magis aduersus nos, quam aduersus Philip-
 pum produci videtur: vt enim puer opera, ita nec fidem
 habere potest, qua iustificetur in sacramento: cui tamen sa-
 cramento suscepto, nec Philippus nec Lutherus iustifica-
 tionem negant, nec quisquam alius Christianorum, præ-
 ter minutulos quosdam hæreticos diuinæ virtutis ignaros,
 qui fastidio nominis Lutherani hoc cæteris erroribus ad-
 diderunt, quo se noui dogmatis insolentia pauci a multis,
 a literatis idiotæ seiungerent: Non igitur habet hic Philip-
 pus fidem magis quam nos charitatem, cuius interuentu
 dicat, puerum in baptismi susceptione iustificari: Quod
 si ad communem ecclesiæ fidem recurrat, eodem iure &
 nos ad ecclesiæ communem charitatem & cæteras virtutes
 recurremus, quibus puerum ecclesia amplectitur, & Chris-
 sto regenerandum sacramenti beneficio offert: in qua rege-
 natione non communis fides & charitas tantum interce-
 dit, verum & proprijs harumce & aliarum virtutum mune-
 ribus infans donatur, ita vt nullo modo sine fide & chari-
 tate habitu saltem si non exhibitis actu, quisquam iustifice-
 tur: Infans ergo admotus sacramento habet charitatem &
 cæteras virtutes, quibus præstanda est lex: eo modo quo
 habet fidem, hoc est, habitu, quem vocamus infusum, &
 hoc ei sufficit, propter illam præuentionem mediatoris, de
 qua modo diximus, qua præoccupat immerentes, vt eos
 Deo patri reddat gratos & charos, quod vt sine gratia ita

P ij sine

sine charitate fieri nequit, quod ipsa nominum simplex intelligentia declarat. Hæc de priori obiectionis exemplo. Posteriori vero respondeo latronem haud sola fide iustificatum, sed etiam charitate & tolerantia instantium cruciatuū, quos si nō pro Christo, cum Christo tamen est passus, ita ut quod hic patientiam nō amiserit, quam aliter amisit, non sola fides, 1. Cor. 13: verum & charitas esse videatur in causa, de qua Paulus prædicat, quod patiens sit & omnia ferens, hanc, præter eam quā habuit in Christum, exhibuit etiam proximo, pia illum ob- iurgatione corripiendo. Siue igitur argumentationibus, siue exemplis nobiscum agant aduersarij, nunquam euincunt hominem sola fide iustificari, quia contra rationem est iustitiæ, a qua sumitur iustificatio. Hæc ad Philippicas collectiones & argumenta satis sit respondisse. Nam cætera omnia, haud possum animum inducere, ut tam prolixè discutiam cum eiusdem sint farinæ cum præcedentibus, nec quicquam in eis multiplicat nisi verba. Quod si quid habent virium, a testimonijs habent scripturarum, quibus innituntur, ipsa vero testimonia plus multo valerēt simpliciter proposita, quā in disputationis aciem per Philippum ordinata: Quod id ipsum nō ideo dico, ut artis vsum in eo vituperem: est enim omnis humanæ ratiocinationis vis ad diuinam certitudinem collata inutilis prorsus & inualida, sed ne quis me existimet cætera argumenta metu declinare. Haud enim ut contendere, aut gloriolæ quicquam humanæ captarem, hunc laborem suscepi, sed ut mihi & cæteris quibus opus est admonitio nostra, prodesset: Quare si quid me Philippus cogeret scri-

scripturis aut solidis rationibus credere, quod antea ignoras-
sem, ingenue illi, ita me Deus amet, ac libentissime crederem,
sed nihil huiusmodi sum hactenus eius lectione librorū ex-
pertus: Testimonia igitur, prætermisissis argumentis quæ pro
sententia sua producit bona fide recensebo. Illorum plura
sunt ex epistola ad Rom. cap. præcipue III. & IIII. quæ inte- Rom. 3 & 4
gratit, sed nos illis paulo ante respondimus copiosius, ex-
ponentes quid Paulus his duobus capitibus, quid tota epi-
stola tractet. Quamobrem tam illa quam reliqua omnia qui-
bus respōsum est, consulto, ne repetitio fastidium vobis affe-
rat, præteribo. Cætera sunt hæc:

Per ipsum habemus accessum ad patrem per fidem. Rom. 5

Iustificati ex fide pacem habeamus erga Deum. Rom. 10

Nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Chri- Gala. 2
sti & non ex operibus legis.

Dedit potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine Iohan. 1
eius, qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex
voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet Iohan. 3
filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum non pereat.

Nō misit Deus filiū suum in mundū, vt iudicet mundū, sed Ibidem.
vt saluetur mūdus per ipsum. Qui credit in eū nō iudicatur.

Notum igitur sit vobis, viri fratres, q̄ per hunc vobis remis- Acto. 13
sio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus quibus nō po-
tuistis in lege iustificari, in hoc omnis qui credit iustificatur.

Hic est lapis qui reprobatus est a nobis ædificantibus, qui fa- Acto. 4
ctus est in caput anguli, & non est in aliquo alio salus: Nec

P iij enim

enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oportet nos saluos fieri.

Asto. 15 Fide purificans corda eorum.

Abac. 5 Iustus ex fide sua viuet.

Haiz. 5 Notitia eius iustificauit multos.

Post hæc addit etiam testimonia quorundam procerum ecclesiæ, ne quid nouum docere videatur.

Ambrosi. Ambrosius in epistola ad Irenæum : Subditus autem mundus eo per legem factus est, quia ex prescripto omnes conueniuntur, & ex operibus legis nemo iustificatur, id est, quia per

Rom. 3 legem peccatum agnoscitur, sed culpa non relaxatur. Videbatur lex nocuisse, quæ omnes fecerat peccatores, sed veniens

dominus Iesus peccatum omnibus, quod nemo poterat euas-

Col. 2 tare, donauit: & chirographum nostrum sui sanguinis effusione deleuit: Hoc est quod ait, superabundauit peccatum per

Rom. 5 legem, superabundauit autem gratia per Iesum: quia postquam totus mundus subditus factus est, totius mundi peccatum abstulit, sicut testificatus est Iohannes dicens: Ecce ag-

Iohan. 1 gnus Dei ecce qui tollit peccata mundi: & ideo nemo gloriatur in operibus, quia nemo factis suis iustificabitur, sed qui ius-

stus est, donatum habet, quia post lauacrum iustificatus est.

Fides ergo est, quæ liberat per sanguinem Christi, quia beatus ille cui peccatum remittitur, & venia donatur.

Augustin. Augustinus de spiritu & litera, Ideo quippe proponitur iustitia legis, quod qui fecerit eam, viuet in illa, ut cum quisque

infirmitatem suam cognouerit, non per suas vires neque per literam ipsius legis, quod fieri non potest, sed per fidem con-

cilio

cilians iustificatore, perueniat, & faciat, & viuat in ea: Opus ^{Heb. 12}
 enim quod qui fecerit, viuet in eo, non fit nisi iustificato. Iu-
 stificatio autem ex fide impetratur, &c. Et paulo post: Ex le ^{Hebr. 2}
 ge timemus Deum: ex fide speramus Deum: sed timetibus
 poenam, absconditur gratia. Sub quo timore anima labo-
 rans, &c. Per fidem confugiat ad misericordiam Dei, vt det,
 quod iubet: Hæc ex patribus. Pollicetur autem se recitatu-
 rum esse paulo post alia quædam: sed, quod ait ille. Pollicitis
 diues quilibet esse potest: Post cathalogum tam multorum
 testium miratur Philippus, aduersarios suos tot locis scripturæ
 nihil moueri, quæ aperte, inquit, tribuant iustificationem
 fidei, & quidem detrahunt operibus: & quasi perorans his
 verbis, post alia multa concludit. Haftenus satis copiose o-
 stendimus & testimonijs scripturæ et argumētis ex scriptu-
 ra sumptis, vt res magis fieret perspicua, quod sola fide con-
 sequimur remissionem peccatorum propter Christum, &
 quod sola fide iustificemur, &c.

Rom. 3.

Nos vero, etsi ad Philippi argumenta respondimus, testi-
 monia tamen non mouent solum, verum eatenus promo-
 uent, vt fateamur, quod fide conferatur nobis peccatorum
 remissio & iustificatio propter Christum: quodque fidem
 nihil operis boni præcessit in nobis, quo meremur eandē fi-
 dem, quæ donum Dei gratuitum est, & per eam peccatorū
 omnium remissionem accipere: hæc, inquā, fateamur, q̄ om-
 nia ista scripturæ loca, aut eorum plura pronunciant: Quod
 vero sola nobis hoc fide contingat, non fatemur, quia nec
 ista nec alia testimonia dicunt: Nunquam enim scriptura
 chari-

Per fidem
 in Christo
 remissio
 peccatorū.
 Opera ex
 parte no-
 stra nulla
 præcesse-
 runt meri-
 toria fidei

charitatem exclusit a iustificatione: nec vox exclusiua, etiam si fidei adderetur, (quæ tamen nunquam est addita) cætera omnia excluderet: quando non potest excludere gratiam. Sed cum operibus iustificari negamur, excluduntur cū præcedentia merita: tum iudaicæ legis opera, illa etiam, quibus sine fide videbatur obtemperari decalogo: ipsa vero iustificatio dum fit, vt non sine fide, ita nec sine charitate fieri potest. Iam aduersus testimonia quæ producta sunt a Philippo nunquam committam, vt alia, quod ordo disputationis videtur exigere, me producturum esse pollicear: impium enim esset, credere: sanctispiritus oracula sibi vicissim esse contraria. Eadem autem, quæ citata sunt a Philippo, nobis sufficient, si recte intelligantur, & non illis inferatur, sed ab illis auferatur vestra sententia: Siquidem Paulus dicens, corde creditur ad iustitiam, non soli fidei tribuit iustificationem, hoc est, non pronunciat, hoc duntaxat hominem esse iustum, qd credit, etiam si tam solide vt possit etiam sua fide montes transferre: tantum dicit, opus esse fide, ad hoc vt iustificemur vera legis obseruatione, quæ sine fide nec seruari potest: nec seruata, quod Iudæi pertinacissime contendebant, iustificare. Hoc non magis est iustificationis summam soli fidei tribuere: quam si dixeris, armari aliquem ad victoriam, esse victoriæ summam in arma sola conferre. Fit autem Pauli intentio perspicua, ex eo quo addit: Ore autem confessio fit ad salutem: Oris confessionem non tantum eam quæ lingua profertur, sed quodlibet signum, quo pietatem exterius profitemur, appellauit. Inter quæ præstant proculdubio ver-
bis

Spiritus s.
contradi-
cit seipsum
dicta Phi-
lippi sint
vera.

Rom. 10

1 Cor. 13

bis opera: quoniam qui dicit se nosse Deum, & mādāta eius
 non custodit, mendax est. Expressius ergo & vt ita dixerim,
 ineffabilius opera fidem cōfidentur quam verba, tamen si oris
 confessio specialiter ad sacramenta referatur, quibus, fidei ad-
 iunctis, gratia nobis aut datur primo, aut semel accepta pro-
 uehitur: qua gratia, si tamen ociosa desidia nostra non fuerit,
 æternam felicitatem assequimur: Illud igitur Pauli: Corde
 creditur ad iustitiam, fidei necessitatem significat, non tamen
 eius solius sufficientiam. Ad eundem modum, quod Iohan-
 nis I. dicitur: dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credūt
 in nomine eius, aperte docet, fide nobis aditum fieri ad fili-
 orum Dei adoptionem, non sola fide filios Dei esse, ac per-
 inde nec sola fide iustificari. Non omnes iusti sunt filij Dei.
 Per fidem igitur potestas datur credentibus, vt filij fiant cha-
 ritate, quæ sola, vt inquit Augustinus, diuidit inter filios re-
 gni & filios carceris. Iohan. 1

Si Deus pater vester esset diligeretis vtique me. Iohan. 8
 Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: o-
 rate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij
 patris vestri, q̄ in coelis est. Charitas ergo est qua filij Dei atq̄
 adeo iusti simus, cuius rei potestatem, nullis præcedentibus
 meritis, sed fidei tm̄ priuilegio accepimus. Neq̄ quicq̄ aliud
 verba Iohannis Euāgelistæ significant. Locis igitur istis que
 citantur a Philippo, ne per omnia nunc euagetur oratio, ad-
 denda sunt alia, vt vtrisque collatis, facilius intelligantur al-
 terutra. Non omnia hic, sed quædam ex multis subiiciemus.

De peccatorum remissione.

Q Di-

- Lucæ 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.
- Lucæ 11. Qd̄ superest date eleemosynā, & ecce oīa mūda sunt vobis.
1. Petri 4. Charitas operit multitudinem peccatorum.
- Lucæ 16. Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
- Dani. 4. Peccata tua eleemosynis redime.
- Ecclesi. 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna resistit peccato.
- Tobi. 12. Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam.
- De iustificatione quod non sola fide, sed etiam legis obseruatione, hoc est, charitate, a qua lex pendet & prophetæ, homini contingat,
- Math. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.
- Psal. 118. Lex domini immaculata conuertens animas.
- Psal. 118. Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum.
- Eodem. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in humilitate mea. In æternum nō obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me.
- Rom. 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.
- Eodem. Si igitur præpucium iustitias legis custodiat, nonne præpucium illius in circumcisionem reputabitur, & iudicabit id quod ex natura est præpucium legem consummans, te qui per literam & circumcisionem præuaricator es legis?
- Rom. 3. Legem non destruimus per fidem, sed magis statuimus.
- Quomodo?
- Gal. 3. Quia fides per dilectionem operatur. Nempe iustificatione.
- Quod

Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnē Rom. 8
 Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati,
 & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio le-
 gis impleretur in nobis: qui nō secundum carnem ambula-
 mus, sed secundum spiritum.

Gloria honor & pax omni operanti bonum. Rom. 2

Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charita- 1. Cor. 13
 tem autem non habuero, nihil sum.

Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, ope- Iacobi 2
 ra autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum?

Fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Eodem.

Ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Eodem.

Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine o- Eodem.
 peribus mortua est.

Qui facit iustitiam iustus est. 1. Iohan. 3

Quāq̃ Iohannes non contentus iustitiam facienti tribuere,
 credenti, si nihil habeat nisi fidem, negare, vsq̃ adeo charitatē
 extollit vt in illam solam salutis humane summam videatur
 contulisse, quippe quod sicut Iudæi de sola diuina lege, ita
 Christianorum quidam iam cœpissent inter voluptates &
 facinora de sola sibi fide blandiri. Quos Iacobus, Petrus et Io-
 hannes quasi ex condicō integris epistolis insectantur: Nā
 Petrus etiam apostolus epistola præsertim secunda multus
 est in amouendo hoc errore, aduersus quem non suam tan-
 tum ait esse doctrinam, quod fides sine charitate hominē ser-
 uare non possit, verum & Paulū citat, cuius maxime verbis
 perperā intellectis (quod nunc Lutherus facit et Philippus)

Q ij bo

2. Petri II

bonorum operum contemptores videbantur abuti. Factum me operæ precium existimo, si, quo minori negotio hæc omnia comprehendantur, epistolæ secundæ principium & finem ipsius apostoli verbis protulero. Declarat se primo ad eos scribere, qui fidem Christi apostolica communione suscepserant, quos salutat & admonet accepisse a Deo ingentia munera, sed esse maiora multo promissa etiam usque ad naturæ diuinæ consortium, ijs qui mundi huius cupiditates declinauerint. Atque hoc exordio fidelium animis erectis, mox ad exhortationes & præcepta se confert: Vos, inquit, curam omnem subinferentes ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiā, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem: Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione: Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum: Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis, &c. Hæc in epistolæ principio, ubi vacuum significat fructus, atque adeo inutilem cognitionem Christi, quæ fidei est, nisi, quas commendauerat, virtutes adsint, quibus superetur cupiditas, porro ut adsint, fides proculdubio est in causa, quippe quod primum gratiæ munus sit, cæterisque virtutibus adiutum aperiat, cum quibus profecto iustificat, sine eis vero iustitiæ fructus expers omnino remanet: Nā charitati ac cæterarum virtu-

tum

tum operibus tantum Apostolus tribuit, vt per ea non fidei ^{1. Pet. 3}
 vocationem modo, verum & electionem nostram (quæ vo-
 cati ad fidem sufficere videretur) robur & certitudinem ad-
 ipsi pronunciet. Satagite, inquit, vt per bona opera, certam
 vestram vocationem & electionem faciatis: Iam postrema
 eiusdem epistolæ verba videamus: Cum igitur hæc omnia ^{2. Petri 3}
 dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conserua-
 tionibus & pietatibus expectantes & properantes in aduen-
 tum diei domini, per quē cœli ardentes soluentur, & elemen-
 ta, ignis ardore tabescent: nouos vero cœlos & nouam terrā,
 & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Pro-
 pter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati
 & inuolati ei inueniri in pace, & domini nostri Iesu Christi
 longanimitatem salutē arbitramini, sicut & charissimus fra-
 ter noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit
 vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquēs in ijs de his, in quibus
 sunt quædam difficultia intellectu, quæ indocti & instabi-
 les deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum
 perditionem. Vos igitur fratres præscientes custodite, ne in-
 sapientium errore traducti, excidatis a propria firmitate: Cre-
 scite vero in gratia & in cognitione domini nostri et saluato-
 ris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis:
 Amen. Vsq̃ adeo Petrus vehementer increpauerat vitia, vs-
 que adeo virtutes extulerat, vt veritus sit demum, ne (vt ægre
 se homines in medio sistunt) essent, qui eius doctrina crede-
 rent suis se meritis, suis viribus esse seruandos, quod quidem
 et virtutibus fidei præsertim & charitati sit mercedis no-

Q iij mine

Gratia ab
operibus
nunq̃ sepa-
randa est.

Cur Pau-
lus inultus
sit in com-
mendanda
fide.

Rom. 3

mine promissum, gratiae tamen prerogatiua (quam Christi longanimitatem Petrus appellat) credendum est homini contingere. Nusquam enim ita separanda est ab operibus gratia ut sine illis, saltem interioribus, hominem seruare possit, aut quenq̃ facere beatum, quem prius non reddiderit bonum & iustum. Porro ut beatitudo non solius est intellectus, sed etiam voluntatis, ita bonitas & iustitia non solius est fidei, sed etiam charitatis. Quas virtutes apostolica doctrina non Petri solū verum & Pauli epistolis semper coniungit. Etenim quod Paulus quaedam pro fidei virtute magnificentius differit aduersus Iudaeos, necessitatis fuit illorum temporis, in quibus Iudei carnales & crassi vana legis nec obseruatae nec intellectae praesumptione Christi gratiam & fidem, ut rem minime necessariam, aspernabantur. Dum igitur in eorum stolidam perfidiam Paulus inuehitur, quaedam admiscet aduersus opera, quo fidei necessitatem ostendat: quae sunt ut Petrus ait, difficultia intellectu, & quae indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Praedicat certe non minus vere quam confidenter, neminem iustificari posse, nisi per fidem Iesu Christi, non quod sola iustificet fides, quae etiam si maxima fuerit, nihil esse hominem sine charitate pronunciat: sed quod fidei sit, non meritorum nostrorum, aptos nos reddere, ad hoc ut iustificatio legis impleatur in ijs, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum. Iustificatio ergo, legis est: fidei vero: quod legem praestare possimus, ut iustificemur. Denique nihil est in sacris literis frequentius, quam iustos appellari eos, qui per gratiam mediatoris adiuti, legem decalogi

calogi seruauerūt. Huiusmodi iusti ex fide, aut in fide sua dicuntur viuere non quod sola fides conferat vitam, quam sola non habet, sed quod nulla possit inueniri via, ad bene beateque viuendum, licet multoties multisque sit laboribus quaesita, praeter fidem, cuius est ad charitatis viam perducere, alioquin qui non diligit, etiam si credat, manet in morte. Est huius expositionis autor Augustinus de ciuitate dei ad Marcellinum lib. XIX. cap. III. his verbis: Si ergo quaeritur a nobis, quid ciuitas dei de his singulis interrogata respondeat, ac primum de finibus bonorum malorumque quid sentiat, respondebit aeternam vitam esse summum bonum: aeternam vero mortem summum malum, propter illam proinde adipiscendam istamque vitandam recte nobis esse viuendum: propter quod scriptum est: Iustus ex fide uiuit. Quoniam neque bonum nostrum iam videmus, unde oportet ut credendo quaeramus, neque ipsum recte viuere nobis ex nobis est, nisi credentes adiuuet & orantes, qui & ipsam fidem dedit, qua nos ab illo adiuuandos esse credamus, & caetera. Illuminat igitur fides quo peruenire possimus ad vitam, non ipsa est vita: neque ea sola viuimus, tametsi ex ea proficiscamur ad vitam charitatis, ut a charitate proficiscimur ad vitam aeternitatis, quos perfectionis nostrae gradus a litera incipiens, Ambrosius describit ad Irenaeum. Lex paedagogus est, inquit, Paedagogus ad magistrum ducit, magister noster solus est Christus. Paedagogus timetur, magister viam salutis ostendit. Timor ergo ad libertatem perducit, libertas ad fidem, fides ad charitatem, charitas acquirit adoptionem, adoptio haereditatem. Possunt & illa

Iacobi. 2.

1. Iohan. 3.

August.

Abac. 5.

Ambrosius.

Galat. 2

2. Cor. 1
Collectio
ex collati-
one loco-
rum.

Rom. 3

Psalm. 142

Paulina
cautio in
excluden-
dis operi-
bus.

Galat. 2

illa prophetæ verba, quæ citantur ab Apostolo, eundem sensum habere, quem habent alia eiusdem Pauli. Quod autem viuo in carne, in fide filij Dei viuo. Alioquin in tantis versabatur laboribus supra modum, vt ait, grauatus supra virtutem, vt tæderet illum viuere. Collatis igitur, vt iam proferendi testimonia finem faciamus, vtriusq; locis, facile constat hanc esse totius scripturæ sententiam, quod non fide sola, vt Philippus vellet, nec solis operibus, vt credebant Iudæi, homo iustificetur, aut illi peccata remittantur, sed vtraq; fide scilicet, et charitate, per quam fides operatur, hoc in nobis fiat, idq; per Christum, cuius dona sunt fides & charitas, & vniuersa bonorum operum proles, quæ oritur ex eis, cuius etiam meritis hæc omnia pacem nobis & veniam a patre conciliant, qui ad hoc filium proposuit propiciatorem pro nobis in sanguine ipsius, cum alioqui non iustificaretur in conspectu eius omnis viuens. Porro quoties apostolus Paulus de fide loquens, illa nos iustificari sine operibus, ait, semper addit legis, vt non charitatis opera excludat, quæ potius libertas videtur esse, quam lex, sed vel opera quædam externa, quibus humana præsumptio decalogi literam seruare se credit, vel Mosaicas illas obseruationes sabbathismos & sacrificia, sine quibus procul dubio iustificabitur homo fidelis, infidelis vero nec cum illis quidē. Id minime dubium existimo fore cuius, vel mediocriter in apostolica doctrina versato. Bis enim hanc exclusionem addidit Paulus: vbi de lege Mosaica differit, inquam, Galatæ a pseudoapostolis seducti reciderant, cuius etiam extimam obseruationem in ciborum delectu & cæteris huiusce

iustitiam eodem capite Petro se exprobrasse commemorat. Et ad Rom. ubi qua de lege fuerit loquutus verbis immedi- Roma. 3
ate sequentibus exponit dicens: An Iudæorum tantum De-
us, id quod & superius latius exposuimus: Quanquam ho-
minem sine operibus iustificari non negamus, si de præceden-
tibus intelligatur, quibus iustificari meruerit. Hoc enim ut
alias dictum est, nullis operibus, nec fide quidem mereri us-
quequaque potuimus, sed gratis ut fide ita & iustitia dona-
mur: Iustificamur autem fide simul & operibus, quia, hoc est
homini iustum esse, fidem habere, & charitatis opera saltem
interna. Iam ad patrum testimonia priusquam accedamus,
est operæ precium animaduvertere Philippicam æquitatem
in disputando. Non vult humanæ sapientiæ præscriptione
teneri, mox ut illi patrum aut conciliorum etiam testimonia
opponuntur, clamat homines esse, prouocat ad verbum dei,
alterutrius testamenti testimonium requirit. Eo demum in-
sanæ in libello de locis theologis prorumpit, ut omnes vete-
rum sententias quibus recentiores vtuntur irrideat, doctri-
nas explodat, Lutherana nimirum blasphemiam fretus, qui ec-
clesiam a tempore concilij Niceni lapsam, a veritate semper
aberrasse, ausus est pronunciare: Nunc vero suæ causæ diffi-
sus Philippus, ad patres, qui Nicenam synodum sequuti sunt,
atque adeo cum illi cum Luthero toties damnati, confugit. In-
ter hos tamen, cum permulti sint, multaue de hac materia,
utpote qua nulla est maiore studio in ecclesia discussa, per-
tractauerunt, duos tantum citat, horumque singula tantum
loca producit, cætera reiecturus, ut credo. Nam & Augu-

R stinum

August. stinum in opere duntaxat de spiritu et litera regnare alias di-
 Abrosius. xerat: cæteris in libris vbiq; fugere: Ambrosius vsq; adeo ni-
 hil iuuat Philippum, vt sententiam nostram luculenter expo-
 nat: declarauit enim in commentarijs non vno loco, quam le-
 Colos. 2 gem & quæ opera excludat a iustificatione Paulus, legem v-
 trique Sabbathi & Neomeniæ & cæterorum huiusmodi:
 addimus etiã nos legē decalogi, quatenus literis est deforma-
 ta lapideis, non quatenus spiritu reformatur in cordibus, quo
 modo sacramentum diuinitatis continere dicit Ambrosius:
 Eandem igitur legem & eadem opera ipse nunc excludit, &
 nos plusculum, vt videri possemus, ausi, omnia a merito iu-
 stificationis exclusimus. Quod vero per legem etiam mora-
 lem peccatum agnoscebatur, sed culpa non relaxetur, millies
 Roma. 2 sumus confessi. Non enim lex iustificat, sed legis observatio,
 nec observatio quidem sine Christo, si fingatur posse contin-
 gere: Solius est Christi auferre peccata, relaxare debita, iusti-
 tiam donare. Hæc quis neget? Quid vero aliud continet lo-
 cus Ambrosij? Quid igitur discriminis est (dixerit quispiã)
 inter Ambrosium & Philippum? Hoc nimirum, quod Phi-
 lippus iustitiam, qua donamur a Christo, quaque ex iniustis
 iusti simus, soli contendat inesse fidei, aut solam esse fidem, nã
 cætera donat iustificatis fide, non vt per illa iustificet, quando
 nihil est aliud iustum esse, quam credere: Ambrosius vero
 id minime ferret, qui charitati adoptionis priuilegium, atq;
 adeo iustificationis summam tribuit. An est aliud esse iu-
 stum, quam esse filium, aut est aliud iustitiæ munus, quam
 ius adoptionis? Fides, inquit, perducit ad charitatem, cha-
 ritas

ritas acquirit adoptionem, adoptio hæreditatem: Rogo ^{Roma. 8}
 vos, o Germani, an fides illa quæ perducit ad charita-
 tem, sola sine charitate iustificet? Annuitis, vt credo, ne do-
 ctoribus vestris deesse videamini. Erit igitur homo iustus,
 priusquam sit adoptione filius: erit iustus, cui hæreditatis æ-
 ternæ ius nondum est acquisitum. Hæc non modo impossi-
 bilia factu sunt, verum & cogitatu difficillima: nam intelli-
 gi non magis possunt quam fieri. Quid igitur est, quod fidei
 toties in iustificatione celebratæ relinquamus, si hæc omnia
 charitati tribuimus, aut cur eius mentio tam frequēs est Pau-
 lo & interpretibus eius? Recte interrogas. Fidei relinqui-
 mus, ducere ad charitatem, ad iustitiam, ad adoptionem, at-
 que dare, quod Iohannes ait, credentibus potestatem vt filij ^{Iohan. 1}
 Dei fiant, quod charitatis est. Est autem frequens fidei præ- <sup>Cur fidei
mentio tā
frequens,</sup>
 dicatio, vt omnis gloriandi nobis occasio adimatur: dum
 consideramus, nullis nos præcedentibus meritis nullis no-
 stris operibus: sed sola Christi gratia per fidem, addo etiam,
 per solam fidem ad iustitiam esse perductos. Iustitia vero
 non sola est fides, nec ei soli inest, alioquin iustitia perducere-
 mur ad iustitiam: sed est pietas, quæ fidem præcipue con-
 tinet & charitatem. Harum virtutum prior est fides, ma-
 ior charitas fidei vita, virtus, & energia: ideo Ambrosius fi-
 dem dixit ducere ad charitatem: Siquidem ita compara-
 tum est hominis naturæ, vt ab imperfecto (quod quidem
 sapienter animaduersum est etiam a philosophis) pro-
 grediatur ad perfectius: Perfectionis autem vinculum est
 charitas. Vsq; adeo vt & ipsam perficiat fidem, vt vna ^{Colos. 3}

R ij cum

August. cum illa iustificet: Nullum est Dei donum, Augustinus in-
 quit, dilectionis dono excellentius: Solum est quod diuidit
 inter filios regni æterni, & filios perditionis æternæ. Et hæc
 Ad Angu- ad Ambrosium. Iam Augustinus haud minus noster est,
 rinum. quam Ambrosius, in ipso etiam opere, quod nunc citat, &
 alias vnice commendat Philippus: nam cætera, metuens il-
 lorum infinitis pene locis vrgeri: tempestiuus reiecerat cri-
 minationibus. Nos vero, quo victoria sit illustrior, eius ope-
 ris duntaxat verbis vtemur, cuius testimonio Philippus do-
 ctrinam suam visus est confirmare. Primo totius libri argu-
 Argumentum op- mentum & scopus, est legis literæ, vt mortuæ, negare iusti-
 ris de spi- ficationem: spiritui vero, hoc est, charitati tribuere, idcir-
 ritu & li- co de spiritu & litera titulum fecit, quo intelligamus Pauli
 tera. verba, Litera occidit, spiritus autem viuificat: ad legis deca-
 2. Cor. 3 logi literã & spiritum debere referri: vt cuius legis litera da-
 mnauerat humanum genus, & occiderat: eiusdem spiritum
 saluare, viuificare, & iustificare declaret. Hæc est geminæ cha-
 ritatis lex, lapideæ illius & crassæ legis, qua sola gloriabantur
 Iudæi, velut animus & vita, quam spiritum viuificantem
 appellat Apostolus. Hæc de totius operis materia generatim:
 eadem vero aliquot singularibus eiusdẽ libri dictis sunt con-
 firmanda. Declarat primum se non aduersus illos disputare,
 qui humanæ voluntati tribuunt iustificationis nostrę opus,
 sed aduersus eos, qui hoc humanarũ esse virium, gratia con-
 tempta, præsumunt. Illis, inquit, acerrime ac vehementissime
 resistendum est, qui putant, sine adiutorio Dei per seipsam
 vim voluntatis humanæ vel iusticiam posse perficere, vel ad
 eam

eam tenendam proficere: Et paulo inferius. Aiunt, ideo ista sine ope diuina non fieri, quia & hominem Deus creauit cū libero voluntatis arbitrio, & dando præcepta ipse docet quē admodum homini sit viuendum, & in eo utiq; adiuuat, qd docendo aufert ignorātiā, vt sciat homo in operibus suis, quid euitare, quid appetere debeat: quo per liberum arbitrium naturaliter insitum viam demonstratam ingrediens, cōtinenter & iuste & pie viuendo, ad beatam eandemq; æternam vitam peruenire mereatur. Hæc secundi capitis sunt, quibus ostendit non se velle operibus nostris iustificationē adimere, vt tribuat soli fidei: sed viribus negare, vt asserat gratiæ: Interim dum resistendum censet ijs, qui humanæ voluntati sine speciali Dei ope vim iustificandi tribuunt, significat eandem volūtatem posse per diuinam opem iustificare: sed apertius infra cap. V: Hoc, inquit, frustra dici satis elucebit (proposuerat aduersæ partis obiectionem) cum & ipsam humanam iustitiam operationi Dei tribuendam esse claruerit, quanuis non fiat sine hominis voluntate, & ideo eius per-
Mar. 10
fectionem etiam in hac vita esse possibilem, negare non possumus: quia omnia possible sunt Deo, siue quæ facit sola sua voluntate, siue quæ, cooperantibus creaturæ suæ voluntatibus, a se fieri posse constituit. Et capite VII. Prætendit
Psal. 135
misericordiam suam scientibus eum, & iustitiam suam his qui recto sunt corde: Neque enim quia sciunt, sed etiam vt sciant eum, præ tendit misericordiam suam, neque quia recti sunt corde, sed etiam vt recti sint corde, præ tendit iustitiam suam, quia iustificat impium. Hæc cogitatio non affert su-

R iij per

Quidiusti-
tia Augu-
stino nepe
non sola
fides, sed
bona vi-
ta.
Rom. 3

Homo fit
iustus legi-
time uten-
do lege.

Gala. 3

Rom. 3

Rom. 7

Rom. 5

perbiam, quod viciū oritur, cum sibi quisq; præfidit, seq;
sibi ad viuendum caput facit: Quo motu recedit ab illo fon-
te vitæ, cuius solius hauſtu iustitia bibitur, bona scilicet vi-
ta. Et cap. IX. Iustificati gratis per gratiam ipsius: Non ita-
que iustificati per legem, non iustificati per propriam volun-
tatem, sed iustificati gratis per gratiam ipsius: non quod sine
voluntate nostra fiat, sed volūtas ostēditur infirma per legē,
vt sanet gratia voluntatem: & sana voluntas impleat legem,
non constituta sub lege, nec indigens lege. Et cap. X. Iusti-
ficati gratis per gratiam ipsius. Iniustus ergo legitime lege
vititur, vt iustus fiat, quod cum factus fuerit ea iam non vta-
tur tanq̃ vehiculo, cum peruenerit: vel potius, vt supradicta
similitudine Apostoli vtar, tanquam pedagogo, cum erudi-
tus fuerit. Et cap. XIII. Declarat eundem decalogum legē
esse factorū, quæ reum fecerat hominem: & legem fidei, quæ
seruat atque iustificat. Sed alterum fuit Iudæis, literam dun-
taxat sequentibus, alterum est fidelibus spiritus sancti gratiā
assequutis. Quod operum lex, inquit, minādo imperat: hoc
fidei lex credendo impetrat. Et infra. His igitur consideratis
pertractatisque, pro viribus quas dñs donare dignatur: colli-
gimus non iustificari hominem præceptis bonæ vitæ, nisi
per fidem Iesu Christi: hoc est, nō lege operum, sed lege fidei,
non litera sed spiritu: non factorum meritis, sed gratuita gra-
tia. Et cap. XVI. Litera prohibens peccatum non iustificat
homine, sed potius occidit, augendo concupiscentiā & iniqui-
tatem, præuaricationem cumulando: nisi liberet gratia per le-
gem fidei, quæ est in Christo Iesu: cum diffunditur charitas
in cor

in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et cap. XVII. Ibi ergo lex (nempe in veteri testamēto) extrinsecus posita est, qua iniusti terrerētur. Hic (in nouo sci licet) intrinsecus data est qua iustificarentur. Nam non adulterabis: non homicidium facies: non concupisces: & si quod est aliud mandatū, qđ vtiq; in illis tabulis scriptū est, in hoc, inq; sermone recapitulatur, in eo quod diliges proximū tuū tanq; teipsum, Dilectio proximi malum non operatur: Pleni-
 tudo autem legis charitas. Hæc non in tabulis conscripta lapideis, sed diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Lex ergo Dei est charitas. Huic prudentia carnis non est subiecta, neque enim potest, sed ad hanc prudentiam carnis terrendam, cum in tabulis scribuntur opera charitatis, lex est operis, et litera occidēs prauaricatorem. Cum autē ipsa charitas diffunditur in cordibus credentium, lex est fidei & spiritus, iustificans dilectorem. Et cap. XVIII. Proinde quia lex, sicut alibi dicit, prauaricationis gratia posita est, id est, litera ista extra hominem scripta: propterea eam & ministratiōē mortis & ministratiōē dānatōis appellat: Hanc autem, id est, noui testamenti, ministratiōem spiritus & ministratiōem iustitiæ dicit: qua per donum spiritus operamur iustitiam, & a prauaricationis damnatione liberamur. Videor mihi, non ad confirmanda quæ superius dicta sunt a nobis contra Philippū, aliena testimonia producere, sed nostra ipsius verba quasi recapitulatione colligere. Proposuerat Philippus, sola nos fide iustificari: declarauit solius fidei iustificationem esse: ex iniustis iustos fieri, ut sola

Rom. 13.

Rom. 5

Rom. 8

Rom. 4

2. Cor. 3

vt sola sit fides nostra iustitia: execratus est eos, qui per legem per opera sua iustificari se credunt. Opposuiimus illi charitatem, quæ vna cum fide iustificat, non iustitiam merendo, sed per Christi gratiam, cuius donum ipsa est, secum afferendo. Legem etiam illi opposuiimus, non crassam illā veterem atque lapideam, cui soli fidebant Iudæi, sed legem spiritus nouam: qua, iniquitate in peccatorum remissione depulsa, iustitiam amplectimur, vt iusti simus. Si hæc eadem non productis locis confirmat Augustinus: si non pro his ostendendis, suadendis, defendendis, summis ingenij viribus, vberima scripturarum sanctarum copia, aptissima earundem intelligentia & expositione contendit, fateor me causa excidisse. Ante hac iustitiam nostram charitatis legi tribuerat: opera legis ita sine fide iustificare negauerat, vt cum fide cōcederet: peccatorum remissionem, quanquā idem sit, proprio nomine nōdum attigerat: hoc vero loco, quem modo citauimus, operari iustitiam, & a præuaricationis damnatione liberare, quod remissio peccatorum est, charitatis legi tribuit, non tabulis inscriptæ lapideis, sed cordibus spiritu sancto diffusæ. Videamus tamen & alia quædam his non dissimilia, ne dicam apertiora. Cap. XX. agēs de discrimine vtriusque testamenti ex Hieremia. Vnde igitur illud vetus, inquit, hoc nouum, cū lex eadē impleatur per testamentū nouū: quia dixit in veteri: Non concupisces. Quia ipsi, inquit, non perseuerauerunt in testamēto nouo, et ego neglexi eos dicit dominus, Non ergo rerum est hæc nouitas, sed animorum, quos vetus testamentū non innouabat, nouū vero per gratiam noui hominis

Charitatis
est a dāna
tione libe
rare.

Exodi 10

minis Christi Iesu vsq; adeo immutat, & afficit, vt eandem
 legem a lapidibus transferat in corda, quæ translatio iustifi-
 catio nostra est per fidem inchoata, sed lege charitatis, cuius
 est ipsa iustitia, consummata: Hoc est enim quod paulo
 ante dixerat cap. IX. iustitiam esse bonam vitam. Et hoc eo-
 dem cap. XX. Dabo leges meas in mente eorum, & in cordi Hier. 31
 bus eorum scribā eas. Vnde significauit, eos non forinsecus
 terrentem legem formidaturos, sed intrinsecus habitantem
 ipsam legis iustitiam dilecturos. Et cap. XXV. Cū igitur
 hæc appareat distantia veteris & noui testamenti, quod lex
 ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur, vt quod ibi forinse-
 cus terret, hic delectet intrinsecus: ibiq; fiat præuaricator per
 occidentem literā, hic dilector per viuificantē spiritum, non
 ideo dicendū est, q̃ Deus adiuuet nos ad operandā iustitiā,
 atq; operetur in nobis & velle & operari pro bona voluntate Philip. 2
 ter quia præceptis iustitię forinsecus insonat sensibus nostris,
 sed quia intrinsecus incrementum dat, diffundendo charita- Rom. 5
 tem in cordibus nostris p̃ spiritum sanctū, q̃ datus est nobis.
 Et cap. XXIX. Declarat eandem esse iustificationē legis &
 fidei his verbis, Sic enim gentes quæ nō sectabantur iustitiā
 apprehenderunt iustitiam. Iustitiam autem quæ ex fide est,
 impetrando eam ex Deo, non ex seipsis præsumendo: Israel Rom. 9
 vero persequens legē iustitię, in legem non peruenit. Quare?
 Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus: id est, tanquam
 eam per semetipsos operantes, nō in se credentes operari De-
 um. Et mox pauculis interiectis, & adhuc dubitamus, inqt,
 quæ sint opera legis, quibus homo non iustificatur, si ea tanq̃
 S sua

sua crediderit sine adiutorio & dono Dei, quod est ex fide Iesu Christi? Quid ego frustratim hæc aut illa verba quasi vellicando produco? Nihil est in hoc toto opere frequentius Augustino, quam charitatem & eius opera fidei in iustificatione nostra coniungere: tantumque abest ab eius intentione hoc Lutheri dogma, quo iustitiæ summam refert in solam fidem, ut etiam in earum rerum collectione, quibus homo quasi per gradus ad veram iustitiam ascendit: fidem non iustitiæ proximam, sed quartam a iustitiæ dilectione posuerit. Cap. XXX. Neque enim lex impletur nisi libero arbitrio: sed per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam sanatio animæ a vitio peccati: per animæ sanitatem libertas arbitrii: per liberum arbitrium iustitiæ dilectio: per iustitiæ dilectionem legis operatio. Si sola fides, quod Philippus astruit iustificare potest, cur non Augustinus in exquirenda iustitia ad fidei gradum inuestigationis suæ cursum sistit? Quid illi opus erat usque ad liberum arbitrium et iustitiæ dilectionem progredi? Quo in loco non ita distinguit iustitiæ dilectionem a legis opere, ut intelligat, eandem iustitiæ dilectionem non esse legis opus & observationem. Quid est enim quod ipsa lex demum velit, atque præcipiat, nisi ut iustitiam diligamus? Sed hæc iustitiæ dilectio, quasi generalis quædam affectio est, ex qua velut ex fonte, iustitiæ singularia opera iusta temporis necessitatis aut decoris oportunitate procedunt: Quod quidem observandum est in verbis Augustini, ne illum temere inconstantiam arguamus. Alioquin dixerat superius, iniustum lege legitime uti, ut iustus fiat, & mox eodem ferme periodo eius esse dicitur.

Rom. 3

se dixit legitime vti lege, qui iustus iam fuerit, quæ duo dicta videntur in specie pugnare. Sed soluitur nodus intelligēdo (quod loco quem modo citauimus dictum est) legis dilectionem esse veram iustitiam, eandemq; totius iustitiæ radicē, quo supposito, nulla est pugnantia. Nam legitimus legis vsus, qui iustum facit, dilectio iustitiæ est, qua cōcepta facescit ipsa quodam modo lex, cuius coercionē non est iam opus diligenti iustitiam, atq; adeo huiusmodi dilectione iusto: sed rursus cum hac iustitiæ dilectione seruat legē, iam iustus legitime vtitur lege, & ita fit, quod postremo loco citauimus, vt per iustitiæ dilectionem fiat legis operatio. Neq; hac solū nominis varietate vtitur Augustinus in exponenda iustitiā, vt nunc charitatem, nūc omnia bona opera iustitiam appellet, verum & gratiam aliquando vocat iustitiam: cum tamē dixerit nō semel, iustitiam ita fieri a Deo in nobis, vt tñ sine voluntate nostra non fiat. Est autem locus omnium manifestissimus q̄ gratiam vocauit iustitiā cap. XXVII. id quod tam diserte animaduertendum esse duximus: quod ab hoc iustitiæ nomine proficiscatur, quod alicubi dicit, bona opera nō fieri nisi a iustificato. Iam enim ad locum accedimus, quē citauit Philippus, cuius citationem nō video qd illum iuuare queat, nisi hoc, ex quo videtur sibi posse colligere: bona opera non iustificare: sed ab his, qui iam iustificata sunt, fieri. Nō dubito tamen, quin prudens lector & integer iam dudum intellexerit, quam multa respōdere possimus: fiunt enim bona opera ab eo qui iam charitate ac iustitiæ dilectione, quod legis summa est, fuerit iustificatus: aut ab eo, qui gratia

S ij præ

Exponit
sententiā
suam au-
gustinus.

Rom. 1

præuentus, vim perficiendæ legis acceperit: Quod si Philip-
pus hac sententia, qua dictum est, bona opera a iustificatis
fieri, suam doctrinam confirmari credebatur, miror, quod il-
lam ab altero apertiore loco non petierit, in quo non perfun-
ctorie attingitur, sed plusculis verbis explanatur: Nisi for-
te hoc ipsum veritus est, ne quo facilius Augustini percipe-
retur intentio, eo difficilius ipse suam doctrinam Augusti-
ni roboraret autoritate, id quod productis verbis facile
quisque deprehendet. Sic intelligendum est, inquit, facto-
res legis iustificabuntur: ut sciamus, aliter eos non esse facto-
res legis, nisi iustificentur: ut non iustificatio factoribus acce-
dat, sed factores legis iustificatio præcedat. Quid est enim al-
liud iustificati, quam iusti facti: ab illo, scilicet, qui iustificat
impium, ut ex impio fiat iustus. Si enim ita loqueremur, ut
diceremus, homines liberabuntur, hoc utique intelligeretur,
eis qui iam homines essent, accedere liberationem. Si autem
diceremus, homines creabuntur: non utique intelligeretur
creari, qui iam homines erant: sed ipsa creatione homines
fieri. Ita si dictum esset, factores legis honorabuntur: re-
cte non acciperemus, nisi honorem illis, qui iam essent fa-
ctores legis, accedere: cum vero dictum est: factores legis
iustificabuntur: quid aliud dictum est, quam iusti iustifica-
buntur, factores enim legis utique iusti sunt. Ac per hoc tamen
idem est, ac si diceretur, factores legis creabuntur: non quia e-
rant, sed ut sint, ut sic intelligerent etiam Iudæi legis auditores,
indigere se gratia iusti iustificatoris, ut possint esse factores.
Hæc Augustinus cap. XXVI. quo in loco hoc agit, ut ex-
ponat

ponat quomodo gratis iustificemur, cum alias dixerit Paulus, factores legis esse iustificandos: Idcirco Augustinus præcedenti periodo quæstionem exorsus ait. Neque enim contra seipsum diceret (nempe Paulus) quod ait, factores legis iustificabuntur, tanquam per opera, non per gratiam iustificentur, cum dicat, gratis iustificari hominem per fidem sine operibus legis: nihilque aliud velit, intelligi, in eo quod dicit gratis, nisi quia iustificationem opera non præcedunt, &c. Vtriusque igitur loci intelligentiam ita attemperat Augustinus, ut in summa dicat: ita homines operibus iustificari, ut non tamen propter opera iustificentur, sed gratis: Quæ expositio non adimit iustificationi opera nostra, sed merita, hoc est, præcessionem, quod est causæ efficientis, non comitacionem, quod est causæ formalis. Si enim propter opera legis iustificarentur, iam iustificatio accederet operantibus, essetque quasi merces operis retributa, non immeritis gratuito data, quod verbis Apostoli posterioribus aduersaret. Si vero sine nostris prorsus operibus iustificaremur, quomodo verè esset, quod priora verba habent, factores legis iustificari? Hanc utriusque loci contemperationem exemplo exponit, & confirmat, ad apostolicam doctrinam per quam apposito. Ita enim dicuntur factores legis iustificari, non ut dicerentur honorari, quod esset conferre meritis præmia, sed ut homines dicuntur creari, quia ut homo non potest esse homo sine creatione, ita iustus non potest esse iustus sine legis obseruatione, saltem illa quam appellauit iustitiæ dilectionem, charitatem, spiritum legis viuificantem, et si quæ sunt alia id genus nomina. Hoc est quod

Conciliat
Augusti-
nus verba
Pauli, quæ
pugnare
viderentur
minus at-
tenis.

S in dicitur

diximus, non opera nostra, aut vlla merita, præcedere iustificationem, vt propter ea iustificemur, quod esset causæ efficientis, sed comitari, quod est causæ formalis. Ab hac autem iustificatione quæ legis opere, nempe charitate ac dilectione iustitiæ fit, proueniunt cætera opera, quæ dicuntur accedere iustificatis: Tolle hanc Augustini expositionem, & iam iustificatio nostra sine nobis, sine voluntate nostra, sine libero arbitrio fiet, quæ toties negauit Augustinus. Non igitur vno loco, vt Philippus citat, sed toto opere de spiritu & litera hoc agit Augustinus, vt doceat ex Paulo, ita nos non propter opera nostra iustificari, vt per ea tamē iustificemur, solius autem fidei iustificationem nec attingit quidem, nec meminit vquam, nec inter tam multas iustitiæ acceptiones, quibus gratiam, legem, charitatem, opera bona iustitiā appellauit, obrepserit illi, vt fidem appellaret iustitiā. Nempe quod illa in sacris literis inueniebat, hoc nunquam inuenerat.

Philippica VIII. Qua solutiones argumentorum, quibus Philippus respondet catholicis confutatur.

Osteaquam Philippus conatus est nequicquam fidei solius iustificationem scripturæ testimonijs stabilisse, nostrorum etiam argumētis respondet, illorum quoque responsiones interdum refellit, idque multis adeo verbis, vt si omnia essent recensenda, sola transcriptio volumen huius disputationis in immensum augeret, sed nos assumpti operis modum sequentes ad cribrum, quod aiunt, omnia secernemus, ne pulueris sui copia
fane

sanctarum scripturarum luci tenebras offundat Philippus. Primo quasi breuiter ac simplicibus verbis sit singulis argumentis & locis responsurus hoc statuit, quod ambigua & periculosa causa multas & varias solutiones gignunt & addit poetae testimonium. Sed in bonis, inquit, & firmis causis una atque altera solutio sumpta ex fontibus, corrigit omnia quae videntur offendere. Nos quidem hanc Philippi regulam seruauimus, qui omnibus locis ab eo productis, simplicissime respondimus, iustificari quidem hominem fide, eidemque peccata remitti, quod illa testimonia dicunt, non tamen sola fide, quia illa non dicunt: Duobus vero locis, quae opera legis excludunt a iustificatione, copiosius cum Ambrosij tum Augustini authoritate & expositione respondimus, responsionisque veritatem ipsius Apostoli verbis perspicuam fecimus. Atqui Philippus qui hanc respondendi regulam nobis tradit, postquam de solius fidei iustificatione iusto pene libro differuerat, aggressus nostrorum refellere argumenta, plusquam duodecim chartis de dilectione & legis impletione differit, huc semper intentus, ut charitatem & legis opera a iustificatione secludat. Atque hinc viam sibi maxime aperit, ad respondendum omnibus quae potuerint obijci. Singulis tamen postea scripturae locis per multa capita, nisi mauult paragraphos appellari, respondet. Et quomodo respondet? Non per tropos aut distinctiones, ut sophistae, sed lucidissime ostendendo, in quo argumenta deficient, vel si testimonia sunt, quem sensum habeant loca, unde petuntur: Vnum exemplum proponam, ut ex eo caeterorum possit fieri coniectura. Proponit.

Argumentum catholicum.

nit sibi hoc argumentum. Iustitiam necesse est in voluntate esse, ergo cum fides sit in intellectu, non iustificat. Certe non sola iustificat, ut argumentum optime probat, si luculentius aliquanto proponatur, sed noluit, credo, homo suavis & elegans in scholastico (quod ipse vocat) argumento scholasticū seruare ordinem, ne aliqua barbarie latinū contaminaret candorem. At solutionem videamus. Hoc argumentum, inquit, ideo recitamus ut tota res magis fiat perspicua. Prius tamen quam de tota re prolixius differat propter morosos quosdā technologicos, ut ipse verbulo græco nos vocat, dicit, argumento respondere se velle. Hic quis non aliquam argutam & prorsus irrefragabilem responsionem expectet, qua dialecticorum technæ vnico prosternantur ariete? Constat ex Ethnicis, inquit, iustitiam obediētiam appellari erga superiorem, quam is approbat, quare fides recte dicitur iustitia, nam obedientia erga Euangelium imputatur pro iustitia a Deo, ut obedientia erga legem tantum propterea placeat, quia credimus nobis Deum gratis propiciū esse propter Christū. Neque enim legi satisfacimus. Quanquam hæc fides est in voluntate, est enim velle, & accipere promissionem, &c. Obsecro bone vir, quo ruis, quo temetipsum tāto verborum profluvio præcipitas? Statueras velle te respondere technologicis, quare non dialectice negasti, aut concessisti præmissas, quas illi vocant, quare non probasti, aut improbasti collectionem? Dicis fidem esse in voluntate, falsa ergo erat minor in argumento, vide quam facile posses respondere, si respondere velles, & non verborum turbine omnia cōfundere, ne veritatis

Responsio
Philippica

Altera solutio argu-
menti.
Fidem esse
in voluntate
asserit
Philippus.

ritatis splendor queat in tam densa fumi caligine dignosci.

Quid quod in causa Euangelicæ iustitiæ philosophorū Ethio-

ca citas? Vbi est verbum Dei, præ quo cætera omnia fastidi-

re soles, & contemnere? Si nos rerum diuinarū perscrutatio-

nem a philosophis ordiremur, qd tu nobis occineres? Qui-

bus nominibus nos ornares? Nunquid iustitiæ diuinæ, totis

es in sacris literis prædicatæ, desunt testimonia, vnde queat

sciri quid sit, & intelligi? Quale vero est, quod diuinæ legis

obedientiam ita distinguis ab obedientia Euangelij, quasi E-

uangelium non præcipiat nisi fidem, lex charitatem & ope-

ra charitatis? In quo tibi Euangelium ipsum nihil obscure

contradicit. Hoc est præceptum meum (ait Christus) vt di-

ligatis inuicem sicut dilexi vos. Meminit huius præcepti tam

multo-ies Iohannes, vt hoc vnum videatur fuisse eius episto-

læ argumentum. Hoc est mandatum, inquit, eius, nempe dei,

vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi, & diligamus

alterutrum, sicut dedit mandatum, filius scilicet, nobis. Euan-

gelio igitur, nō credendo solum, verum & diligendo obedi-

tur, quia ita charitas finis est legis, vt Christi nihilominus sit

peculiare præceptum: Probas præterea per philosophum (si

diuis placet) fidem recte dici iustitiam, fac tibi esse cōcessum

a nobis, quid ad summam nostræ disputationis, quæ erat, an

ipsa sola esset nostra iustitia? Intellectus recte dicitur vita: So-

lus ergo viuet aut solus viuificauit intellectus? Adhæc, obe-

dientiam erga legem dicis tantum placere propter fidem, fa-

temur, & teipso etiā si nolis, authore addimus, iustificare pro-

pter fidem. Audebis ex hoc tuo axioma colligere. Ergo

T non

Philippus
desinit
verbo dei,
confugit
ad philo-
sophos.

Confuta-
tio prioris
solutiōis.
Iohan. 15

1. Iohan. 3

1. Tim. 1

Galat. 3

Confutatio
posterioris.Maia 45
& 50, & 51

2. Cor. 10

Ephes. 4

non placet. Ergo non iustificat. Tantum colliges non solam iustificare, non solam placere, quod Iudaei credebant. At nos vicissim ex tuis verbis colligemus, fidem non solam per se placere, sed per obedientiam legis, non se sola iustificare: sed per charitatem, per quam operatur. Vides quam multa peccaueris dum peccare nos in scholastico, quod appellas, argumentato conaris ostendere. Iam fides, ut ad alteram argumenti solutionem descendamus, qui potest inesse voluntati, cum sit notitia certa non tamen evidens rerum diuinarum, ut a theologis omnibus describitur, & ab Apostolo, quem quidem sequuti sunt, significatur: id & tu non potes inficias ire, qui non semel dixeris fidem esse notitiam, motus Isaiae verbis, quibus ait: notitia Christi multos esse iustificandos, nunc argumentatione coactus negas illam esse in intellectu, cui omnes notitiae in sunt: Haud enim minoris est dementiae, spirituales cognitiones cuiuscunque sint gradus & ordinis intellectui negare, quam oculis visiones. Si res tibi esset cum technologicis: obijcerent tibi metam contradictionis, ut illi loquuntur, aut saltem contenti essent, adduxisse te in tam apertum inconueniens, ut contra omnium cum philosophorum tum theologorum sententiam dicas fidem esse in voluntate. Quid obsecro reliquum facis intellectui, unde perfici queat, si fidem illi adimis? Vbi est illud Pauli: De ecclesia captiuante omnem intellectum in obsequium Christi: fide nimirum cogente credere quod non videtur? Et illud: de incredulis quod tenebris obscuratum habeant intellectum. An est aliud fides, quam sapientia illa, quae toties in scripturis sanctis appellatur

tur panis intellectus, panis verbi, aqua sapientiæ, lumen, veritas, & id genus alia, quæ intellectu duntaxat percipiuntur. Hic est mentis oculus, quo videmus nunc per speculum in æni-^{1. Cor. 13}mate, qui ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus. Et aduersus hæc & alia huiuscemodi notiora, quam vt oporteat confirmari, audet Philippus dicere, fidem esse in voluntate, idq; non semel. Quid iam non tribuet fidei? Quid miramur, quod iustificationem & peccatorum remissionem illi tribuerit? Facile est ei, etiam bonorum operum remissionem tribuere. Quis illum argumento compescet, qui nihil moratur asserere, quod omnes negant: negare, quod omnes aiunt? Negat enim (vt ad aliam eius responsionem iam accedamus) bona opera vtilia esse facientibus. Responderant (vt dicit) theologi Augustæ causam ecclesiæ sustinebant, illud quod Lucæ^{Lucæ 17} Christus ait: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite serui sumus inutiles, intelligendum esse per Psalmogra-^{Psalms 15}phi verba. Dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges: & ita nos, cum benefacimus, inutiles esse Deo, cui nihil commodi, nihil utilitatis, de nostris operibus potest accedere: eadem tamen opera vtilia esse nobis, quibus secundum opera se Christus retributurum esse promittit. Addi-^{Rom. 2}derunt etiã, in fidem quoq; posse competere, quod inutilis sit Deo, vtilis vero nobis. Quid simplicius, quid breuius, quid verius dici potuit, quam bona opera inutilia esse Deo, facientibus vtilia? Et tamen hic exclamat Philippus: Videte, inquit, quam delectet aduersarios puerile studium sophistices. Vbi-
nam latet sophisma? Non est sophisma sacras literas inter-
cipere,

T. ij. cipere,

cipere, euertere, atq; peruertere, & sophisma videtur expositio, per locorum collationem ab eadē scriptura sumpta. Vos o Germani, vestrumq; appello candorem, vt conferatis hāc nostrorum responsionem cum ea, quam paulo ante Philippus primo dedit argumento, & iudicetis vtra simplicior, vtra breuior, vtra dilucidior sit, & a tergiuersandi studio omnino remotior. Est etiam operæ precium audire, quomodo cæteris respondeat argumentis, qui responsionem nostram queritur esse sophisticam. Cum videret se locis apertissimis vrgeri, cumq; multis verborum inuolucris vsus, non sibi visus esset satisfacisse, ad grammaticales tropos confugit, & dicit quædam esse accipienda per synecdochen, illud scilicet quod habetur apud Lucam: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et illud: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Item illud: Factores legis iustificabuntur. Quædam vero per hyperbolen, vt est illud: Eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat. Quanquam diffusus huic responsioni addit: eleemosynam prodesse, sed non sine Christo, quasi nos quæ sine Christo fiant, eleemosynas a peccatis liberare dicamus. Quod si serio hæc & huiusmodi alia respondet Philippus, & non eo potius vt fucum faciat imperitis: miror hominem eruditum & in primis rhetoricum non obseruare, quid illi cum aduersario in causa conueniat, quid sit quod in litis siue disputationis veniat controuersiam. Erat enim optimi oratoris & peracuti dialectici, primum statuere, qua de re, aut quibus de rebus sibi suscipiendum esset certamen: vt pro eis tantum vel aduersus eas suos conatus,

argu-

Luce 7

Matth. 19

Rom. 2
Thob. 4

argumenta, rationes, verba etiam, si fieri posset, omnia dirige
 rectalioquin fieri non potest, quin more andabatarum cecus
 irruens, nunc pectus nudum exponat hosti, nunc ictus quā
 plures in cassum iaciat, & interdum se suo gladio iugulet, id
 quod frequenter vsuuenit Philippo. Nam synecdoche tro-
 pus, quid habet cum his locis, nisi dicere velit, Euangelicæ iu-
 stitiæ partem pro tota accipi, vt non sola charitate & obser-
 uatione mandatorum Dei iustificemur, sed etiam fide, quæ
 pars est iustitiæ Christianæ, & ad vitæ æternæ consequutio-
 nem apprime necessaria. Id nos libenter accipimus, & vltro
 fatemur. Atque vtinam tam facile Philippus nobiscum in
 veritatis inuestigatione conueniret, quam sponte nos illi
 vbi pro veritate loquitur cederemus: Fatemur enim nemi-
 nem iustificari sine fide, charitatemq; & eius opera non totā
 esse iustitiam, sed partem tamen præcipuam, fateatur idem
 & ipse nobiscum, vt nolit tam insolenter, non modo nobis,
 verum & sibiipsi contradicere, iustitiæ summam soli fidei tri-
 buendo, quod synecdoche tropus non sinit. Significat enim
 aut totum a parte, aut partem a toto. Ita respondere, verba il-
 la per synecdochen esse dicta, est nihil obscure, charitatē iu-
 stitiæ partem esse fateri. Hæc autem expositio quomodo cō-
 stare possit ei, qui totam iustitiam tribuit fidei, & charitatē a
 iustificatione & peccatorum remissione prorsus excludit, vi-
 derit Philippus: Iam cum quarto quoq; verbo tam multipli-
 citer peccet, quis tamen enumeret, quæ crimina, quas blasphe-
 mias, quas hereses, nobis inter respondendum impingat, qd
 sine fide, sine gratia, sine Christo velimus hominem iustifica-

T iij re,

Iacob.

Philippi
responsio
ad Iacobū.

re, quod ad hoc abutamur testimonijs, quæ non modo nos non iuuant, verum pro suo dogmate maxime faciūt. Quod genus est illud Iac. III. Videtis igitur quod ex operibus iustificetur homo, et non ex fide tantum: Huius responsionem miro versat artificio, primo, quod facillimum est, paruifacit argumentum, consilio ac ratione destitutus commune præsidium occupat, nempe contumelias & maledicta, a quibus exorditur. Sed est facilis, inquit, & plena responsio: si non assuant aduersarij suas opiniones de meritis operum, Iacobi verba nihil habent incommodi. Sed vbi fit mētio operum, aduersarij affingunt suas impias opiniones, quod per bona opera mereamur remissionem peccatorum, quod bona opera sint propiciatio, ac precium, propter quod Deus nobis reconcilietur, q̃ bona opera vincant terrores peccati, & mortis, quod opera coram Deo propter suam bonitatem sint accepta, nec egeant misericordia, & propiciatore Christo. Harum nihil venit in mentem Iacobo, quæ tamen omnia nunc defendunt aduersarij prætextu sententiæ Iacobi. Primū igitur hoc expendendum est, quod hic locus magis contra aduersarios facit, quam contra nos, &c. Immane, quantam impietatem ostentat Philippus quam hætenus nesciebamus, latere inter Christianos: At quid interim respondet ad Iacobi verba, vt illa in aduersarios vibret, longum esset nunc omnia transcribere quæ comminiscitur, sic tamen inter differendum colligit. Non igitur sentit Iacobus nos per bona opera mereri remissionem peccatorum & gratiam. Præclaram vero collectionem, quasi nos ad hoc citemus Iacobum, vt eius

auto

autoritate credatur, posse homines mereri peccatorum remissionem & gratiam. De iustificatione & peccatorum remissione ita agimus, vt non operibus nostris aut meritis contingere nobis asseramus, neq; nostrorum quisquã asseruit: Gratis iustificari nos credimus a Deo propter Christum, iustificationem vero non sola fide, sed etiam charitate & operibus bonis contineri defendimus, ita vt quanuis non propter charitatem & eius opera, charitate in & operibus eius, et non fide tantum iustificari nos asseramus. Ad hoc citatus est Iacobus, ab hoc erat eius autoritas auertenda, quod cum efficere non possit Philippus, ipse sibi comminiscitur, quod expugnet. Addit autem collectioni: Loquitur enim (Iacobus scilicet) de operibus iustificatorum, qui iam sunt reconciliati, & accepti & consequuti remissionem peccatorum. Quid ego audio? Iacobus dicit hominem operibus iustificari. Philippus opera illa non iustificare, sed ab eo qui iam dudum fuerat sola fide iustificatus fieri. Vtri eorum credemus? Nam hæc duo dicta proculdubio sibi vicissim aduersantur, neq; possunt quoquomodo simul esse vera. Eiusdem est farinae alia responsio, quam paulo post comminiscitur. Oblitus nempe respondendi legem, qua dixerat in bonis & firmis causis vnam & alteram sufficere solutionem ex fontibus sumptã. Ex quibus fontibus? Ipsius nimirum causæ. Atqui huic argumento plures dat solutiones, quippe quod nulla sit sufficiens, & omnes extra causam. Sed hanc, de qua diximus, nunc demum audite. Iustificari, inquit, significat hic non ex impio iustũ effici, sed vsu forensi iustũ pronuciari, sicut hic: Facto=

Rom. 2

Rom. 10

1. Cor. 4

Factores legis iustificabuntur: Sicut igitur hec verba nihil habent incōmodi: Factores legis iustificabuntur ita de Iacobi verbis sentimus. Iustificatur homo non solū ex fide, sed etiam ex operibus, quia certe iusti pronuntiarentur homines, habentes fidē & bona opera: Quis non videat Philippum tanta varietate solutionum latitanti, similem & lucem fugienti, huc atq; illuc discurrere, quo veritatem effugiant? Sed a quibus obsecro aut in quo iudicio pronuntiant iusti factores legis quos Paulus & Iacobus iustificari pronuntiant? Ab hominibus fortasse. Atqui apostoli Christi non de iustitia differebant humana: quinimo Paulus confidenter clamat: Mihi pro minimo est, ut a vobis iudicer, aut ab humano die, qui enim me iudicat, dominus est. A Christo ergo & in eius iudicio pronuntiantur iusti legis factores, id quod locus ipse Pauli declarat, cuius verba sunt: Non enim auditores legis iusti sunt, apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Vides eodem loco iustificari non pro iustum pronuntiari, sed pro esse iustum accipi, idque apud Deum, ne interim ad humanam iustitiam confugas, ut soles, quando sola conjunctione aduersativa interposita, quod negatur auditoribus legis, factoribus tribuitur nempe esse iustos: Apud Deum igitur & in diuino iudicio iusti pronuntiantur & habentur, & sunt illi, qui non fidem habent solummodo, sed & opera, ut Iacobus contendit, quos factores legis Paulus appellat. Quod si verum est homines sola fide iustificari, quod Philippus asserit: falsum igitur erit aut iniquum Dei iudicium, quod factores legis iustificat, ut Paulus ait: & non sola

sola fide iustificat hominem, hoc est, iustū pronunciat (demonemus interim hoc Philippo) sine operibus: quod Iacobus, Philippo etiam inuito defendit. Tādem in quarto paragra-
pho postq̃ tentauit simplicia Apostoli verba varijs commē-
tis inuoluere, ad consuetam modestiam reuersus: ita, inquit,
videmus in his sententijs nihil esse vitij, sed aduersarij depra-
uant eas, q̃ de suo affingunt impias opiniones, &c. Nobis ni-
hil certius est, quam apostolicis sententijs nihil inesse vitij.
Vtinam tam persuasum sit omnibus, qui Luthero credunt.
Animaduertitis reor viri Germani, quid hic dissimulem.
Eadem simplicitate qua cæteris locis & argumentis respon-
det quarto etiam capiti prioris epistolæ diui Petri, vbi dicitur ^{1. Pet. 4}
charitas operire multitudinem peccatorum. Summa rea-
sponsionis eius est, quod peccata, quæ charitas operit, non
sunt illius, qui charitatem præstat. Sed alterius, cui per cha-
ritatem indulgetur, & ignoscitur. Non de proprijs, inquit,
delictis, sed de alienis loquitur cum ait. Dilectio tegit deli-
cta, videlicet aliena, & quidē inter homines: id est, etiā si quæ
offensiones incidant, tamen dilectio dissimulat, ignoscit, ce-
dit, non agit omnia summo iure, &c. Hanc expositionem
probat per dissidia Cæsaris & Pompæi: confirmat vulga-
ri sententia. Mores amici noueris, non oderis. Conciliat ei
aliū locum ex Paulo ad Colossenses, quasi qua semel de
charitatis officio erga proximum loquutus est Paulus, om-
nia quæ de charitate dicuntur, & de eisdem oporteat intel-
ligi. Citat tamen, quod grauioris est autoritatis, & propius
accedit ad rem, eadem pene verba ex decimo capite Prover-
biorum.

biorum. Veruntamen vndeunque apostolus Petrus verba
 sumpserit, nihil refert ad sententiam, quæ ex totius orationis
 apostolicæ contextu est colligenda, præsertim cum prouer-
 bia non citauerit, quod consueuerunt apostoli facere, vbi
 veteris testamenti opus est verba produci. Hoc igitur in lo-
 co perspicuum est, non hoc agere Petrum, vt tradat ciuili-
 um officiorum regulas & præcepta: sed vt ostendat quibus
 pietatis operibus deprecari possent ij, quibus scribebat, mul-
 ta ac varia peccata, quæ antehac admiserant. Attigerat ea
 in tertio capite, in cuius fine de conscientia puritate incipit
 differere, ostendens qua potissimum ratione queant illam
 adipisci, nimirum per baptisma, quod non modo extime
 corpus intingat, verum & intime abluat mentem, ac mu-
 tet: addit Christi mortem & resurrectionem, quarum alte-
 ram familiare est apostolis peccatorum remissioni, alteram
 iustificationi & vitæ nouitati referre. De his differit capite
 quarto, recensens primo cathalogum peccatorum, quibus
 obnoxia erat mens sine Christo: addit autem remediũ per
 fidem & charitatem. Fidem doctrina & oratione signifi-
 cavit, quia fides ex auditu est, vt Paulus inquit: & oratio
 in fide postulat, vt postulata queat obtinere: nec vllum est
 fidentis animi signum expressius oratione. Charitatem ve-
 ro proprio nomine descripsit, excellentia quoque notam
 illi addens. Ante omnia, inquit, mutuam in vobismeti-
 psis charitatem continuam habentes: quia charitas ope-
 rit multitudinem peccatorum. Quorum peccatorum? Il-
 lorum profecto quorum reos ostenderat, ad quos scribe-
 bat.

Rom. 10
 10 vobis:

bat. Alioquin non continuatiua coniunctione vtendum illi
 erat, qua posteriora referret superioribus, sed adiunctiua,
 qua viam sibi faceret ad inferiora, dicendumq; vt charitate
 operiatis, siue vt charitas operiat multitudinem peccato-
 rum: Cum vero dicat. Quia charitas operit multitudinem
 peccatorum: quibus potuit verbis apertius ostendere, cha-
 ritate nobis præterita peccata de quibus differebat operiri?
 Vtus est autem operiendi verbo, ea phrasi qua Propheta
 pronuntiat, beatos quorum tecta sunt peccata, non homi- Psal. 12.
 num conniuentia, sed condonatione diuina. Atque hic
 est verus & germanus apostoli sensus apostolorum princi-
 pe dignus: non de Romanorum chronicis aut vulgi sen-
 tentiis, sed ex ipsius Petri præcedentibus paulo ante verbis
 ipsaque orationis contextura productus, quem sequutos es-
 se patres cum Græcos tum Latinos, eorundem (quod infe-
 rius est videre) verba declarant. Plura alia loca refert, con- Philippi-
ca 10.
 fessionem fuisse de scripturis obiecta: ad quæ cum hominem
 charitatis ac pietatis operibus iustificari, eidemque pecca-
 ta dimitti, nihil obscure probent, vt probant ea quæ nos
 citauimus, identidem respondet, verum esse, sed non sine
 Christo. Qua responsione ita nobis assentitur, vt tamen se
 victum fortiter dissimulet: quinimo quo vitare possit cau-
 sa pudorem amissæ: non illum pudet execrandæ nos insi-
 mulare blasphemiae. Hoc enim omnibus suis responsioni-
 bus agit, vt omnes credant, nos sine Christo & eius fide pol-
 liceri hominibus legis obseruationem, iustificationem, pecca-
 torum remissionem, & id genus alia, quæ dona Dei esse nemo

V ij non

Iohan. 15
Heb. 11
Rom. 5
Philippus
vel inui-
tus verita-
tem fate-
sur.

Math. 7
Math. 12

non credit. Ad has, inquit, sententias & similes de operibus primum hoc respondemus, quod supra dictum est, legem non vere fieri sine fide, nec placere nisi per fidem in Christum, iuxta illud: Sine me nihil potestis facere. Item: Sine fide impossibile est placere Deo. Item: Per Christum habemus accessum per fidem. Itaque quoties requiruntur, & probantur opera, addendum est Euangelium de Christo, &c. Felix si sic omnia dixisset. Ego quidem non pedibus modo, verum manibus, capite toto, demum cum corpore tum animo in sententiam eius descenderem. Cum enim Euangelium addit operibus, proculdubio fatetur Evangelicam promissionem non apprehendi, nisi ab operantibus, ac perinde non solam fidem Evangelicam, verum & Evangelica opera iustificare. Quando enim ignavis aut desidiolis se promitteret fore propitium Christus, cum dicat arctam esse viam quæ ducit ad vitam, regnumque coelorum vim pati, & a violentis esse possidendum? Verissimum itaque fatemur esse quod Philippus dicit: Legem non vere fieri sine fide, nec placere nisi propter fidem & Christum, cui credentes fidimus, fidei tamen adiuncta legis observatio placet, placeat, atque adeo iustificat: hoc est, facit ut non imputentur nobis peccata, quæ ante fidem per incredulitatem perpetrantur, vel post fidem humana fragilitate quotidie admittuntur, etiam ab ijs quibus nihil est prius virtute, nihil antiquius, quam diuinis se per omnia præceptis accommodare, quibus fides multipliciter prodest. Primum, quod fide intercedente, Christus confert illis vim, ut legem, ad quam humanæ vires non attingebant

gebant, obseruent, ad hoc enim in similitudine carnis peccati ^{Roma. 3}
venit, vt quod impossibile erat legi perficere, iustificatio le- ^{Roma. 8}
gis impleretur in his, qui non secundum carnem ambulant,
sed secundum spiritum. Secundo, quod ipsa legis obseruatio
quantumlibet perfecta, qualis vix reperitur, inefficax esset ad
aeternam felicitatem, nisi per Christum, cuius membra nos fa-
cit fides, aeternitatem quandam obtineret in merendo. Hinc ^{1. Cor. 4}
enim fit, vt quod momentaneum est & leue tribulationis no-
strae, supra modum in sublimitate aeternae gloriae pondus o-
peretur in nobis. Tertio, quod cum capeissentibus aeternitate
hanc, in via, qua ambulamus (vt ait propheta) absconderint ^{Psal. 141}
superbi laqueum nobis tam multiplicem, vt nemo queat eua-
dere, quin aut corruat, aut cadat, aut hæreat, aut cespitet, Chri-
stus semper credentibus adest, vt iacentes erigat, errantes di-
rigat, cadentes subleuet, labantes sustineat, hærentes expediat.
Nam dominus soluit cõpeditos, dominus illuminat cæcos,
erigit elisos, dominus diligit iustos. Quos iustos, nisi quos ^{Psal. 145}
soluendo, illuminando, erigendo, dirigendo, trahendo iusti-
ficat. Quarto, quod eadem fides, vt cadentes, collisi, & obru-
ti facinoribus, non desperemus de Christi misericordia, qui
vt quotidie experimur, sanat contritos corde, & alligat con- ^{Psal. 146}
tritiones eorum. Quicq; per prophetas suos quotidie clamat: ^{Zacha. 1}
Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Hæc gemina
conuersio est quæ hominem iustificat, hoc est, quodam mo-
do Deo componit & æquat. Quod si quæras, quomodo de-
beat fieri, in promptu est tibi forma, quam per Iohel. 2
minus tradit. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde ve-

V iij stro,

Matth. 7

stro, in ieiunio & fletu & planctu: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & cōuertimini ad dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multum misericors, præstabilis super malitiam. Habemus gratuitam promissionem diuinæ erga nos propiciationis & clementiæ, quæ sine vestium concisione, hoc est, veteris iudaismi ritibus hominem procul dubio semel apprehensa iustificat. Sed oportet animaduertere quibus legibus apprehendatur, totius nimirum cordis conuersione, quam externa opera, si facultas assit & oportunitas, profitemur. Fides itaque promissioni credit, sed vera legis observatio charitas, quæ fidem perficit, promissionis fructum apprehendit, peccatorum nempe remissionem, iustificationem, & horum omnium mercedem, æternam felicitatem: Hæc est catholica totius ecclesiæ doctrina, quam quosdam qui veniunt in vestimētis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, humanis interdum traditionibus, priuatim ad quæstus & lucrum excogitatis, obscurasse, haud inficias imus, semper tamen pijs in libertatem, citra hæreses & scandala, veram pietatem licuit asserere, quod nostra mediocritas est non semel experta. Quare non iniuria Lutheri & Philippi excusationem reiçimus, qua missarum nobis cauponationes, rosariorum, fraternitatum, imaguncularum, & cæterorum id genus præposteram vulgi fiduciam obijciunt, quam inuexit sane quorundam auaritia, qui quæstum existimant pietatem, ecclesia tamen minime probante, licet episcopis plus iusto fortasse conuiuentibus. Reiçimus, inquam, huiuscemodi excusationes, quia non decebat, bonis

his Christi & ecclesiæ legibus peruersos hominū obesse mo-
res: nec erat prauæ voluntatis morbo intellectus deprauatio-
ne medendum. Maneat catholicis veritatibus sua fides: ma-
neat suus honos ecclesiæ cum legibus tum antiquis consue-
tudinibus. His reuerēter prætermiſſis & intactis, inuehamur
in vanos hominum abusus, exclamemus in vitia, excandescamus,
etiam si placet, in scelera, quæ longa consuetudine peccan-
tium, pastorum cessatione atq; socordia, quasi legum vim a-
pud vtriusq; ordinis pleroseq; procures sunt adepta, euange-
lica tñ modestia seruata in primis, de qua Christum nos ad-
monuisse reor cū dicit: Estote prudētes sicut serpentes & sim-
plices sicut columbæ, id quod hac potissimum ratione præ-
stabitur, si cæterorū crimina cū verbis tum motibus nostris
dānantes, nominibus, vbi correctionis aut cōmunis totius ec-
clesiæ vtilitatis spes non affuerit, pepercimus. Fratres em̄ &
conserui nostri sunt principes, pontifices, monachi, sacerdo-
tes & cæteri, quorum offendimur moribus. Domino suo
stant aut cadunt, quin plures illorum credendi sunt stare, po-
tens est enim deus statuere illos. Iam si quis contendat in hac
doctrina de fide & operibus mihi & Philippo per oīa conue-
nire rebus, verbis tantum videri diuersos, ego non video qui
possint conuenire nobiscum illi, qui cum in responsionibus
argumentorum iustificationis partem charitati concesserint
dissentienti tamen studio non modo charitatem a iustifica-
tione differendo secludunt, hominem sola fide iustificari di-
cunt, verum quo magis videamur illis aduersari, fingunt
nos docere hominem solis operibus iustificari etiā sine fide,
qua

Matth. 10

Rom. 14

Quantum
discrimi-
nis sit in-
ter Philip-
pica dog-
mata &
catholicā
sentētiā
de iustifi-
catione.

qua nulla potest esse vanitas impudentior. Veruntamen n^ohil ego grauabor Philippo cedere, modo ingenue, quod facillimum est, & in primis necessarium, deserat verborum nouitatem, qua hactenus tot scādala sunt genita, tot hæresibus occasiones apertæ. Ad hæc diuinæ legis præcepta non contemnat, cuius finis est, non fides sola, sed charitas, inquit Paulus, de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Et addit: quod ab his quidam aberrantes conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Quid vero est ab his aberrare, nisi aut legem, hoc est, charitatē a fide, aut fidem a charitate in iustificatione seiungere, cum vtramq; semper apostolus in operatione coniungat? Nam quod nunc propensior est in hanc, nunc in illam, varietas morum, conditionis affectuum aut errorum gentis ad quam scribebat, erat in causa. Cæterum cū vnum totius Euangelicæ doctrinæ prædicatorem instituit, quid illi præcipiat audiamus. Formam habet, inquit, sanorum verborum quæ a me audisti in fide, & in dilectione in Christo Iesu: Hic ostendit aperte quid siue per epistolas siue per sermones (nam vtroq; modo perhibet se tradidisse præcepta) de fide & charitate docuerit, nec satis est ei, si bonam habeamus doctrinam, nisi & formam sanorum verborum in docendo seruemus, hoc est, ijs vtamur verbis, quæ nullum errorem, nullum scandalum, nullam deceptionem gignere possint in animis audientium. Hanc formam si Lutherus, si Philippus, si cæteri eiusdem classis seruare voluissent viri Germani, minime vobis nunc opus esset nostra

1. Timo. 1

Cur Apostolus videatur varius in doctrina de fide et operibus.

2. Timo. 1

nostra monitio, qui cæteros cum verbis tum exemplis olim
veræ atq; catholicæ pietatis admonere consueuistis. Vnde e-
nim tanta pietas, tanta probitas, tanta religio, quanta ex Ger-
mania, priusquam Lutherus illam fascinaret, multis a susce-
pta Christi fide sæculis prodierat? Nunc vero: At præstat
verbum nullum addere, quando decreui quos causa vinco,
superare modestia: Apostolicis duntaxat verbis disputatio-
nem claudamus. Pax Dei quæ exuperat omnem sensum, cu-
stodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu.
De cætero fratres quæcunq; sunt vera, quæcunque pudica,
quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; diligenda, quæ-
cunq; bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc co-
gitate, & Deus pacis erit vobiscum.

Philippica IX. De poenitentia & absolutione.

Is quæ hætenus de iustificatione diximus, maxi-
me connexa sunt omnia, quæ de poenitentia &
absolutione differuntur, idcirco quanuis articu-
lis vndecimo & duodecimo confessionis vestræ
Germani tradantur, mihi visum est hic de poenitentia dispu-
tare, alioquin multa eorum quæ modo diximus, essent nobis
denuo repetenda. Hac de re vestra confessio ita sententiam
explicat, vt nostram damnet: etsi Christo placet, hereticorum
sententijs annumeret. Damnatis Anabaptistas, qui negāt se-
mel iustificatos posse amittere spiritum sanctum. Damnatis
Novatianos, qui nolebāt absoluer lapso post baptisma re-
deuntes ad poenitentiam. Post hos subiicitis eos qui non do-

Luthera-
norū sen-
tentia de
poenitētia.

X cent

cent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed docent remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem & opera. Si qui sunt, qui a remissione peccatorum fidem excludant, tanquam non necessariam aut inefficacem, merito reijciuntur a vobis: nullos tamen credo haecenus ita desipuisse, sed doctores vestri, ut ingenue dicam, in hoc & alijs huiusmodi vobis imponunt, falsa dogmata ex vera theologiae doctrina confingentes, quo nos vobis reddant suspectos & inuisos, & ipsi habeant aduersus quos insurrexisse videantur, dum in fictas opiniones maximo conatu, uti somniantes in propria simulachra inuehuntur, & fingentes sibi monstra quae vincant, meras umbras ducunt in triumphum. Fuerunt haecenus nostri fateor propensiores in charitatem & charitatis opera commendanda, quam in fidem. Sed hoc non eo fiebat, quod ignorarent fidem ante omnia necessariam esse sine qua impossibile est placere deo, sed quod viderent adesse tempora de quibus Christus ait futurum, ut iniquitate superabundante multorum charitas refrigeraret. Id quod experimenta non pauca docent, totus enim mundus iniquitatibus abundat, a quo charitas propemodum exulauit. Quamobrem hoc opus, hic labor est, huc totis viribus adnitendum, ac velis remisque (quod aiunt) incumbendum, ut homines ab iniquitatibus arceantur: studeant charitati. Fidem enim, quatenus vulgus eam intelligit, & assequi potest, omnes sese credunt habere, quicumque sunt Christo per baptismum initiati. Priuatas theologorum subtilitates de fide non intelligunt, tantum abest, ut & Lutheri hyperboles,

Hebr. 11

Matth. 24

Fulgens
des qualis
sit.

les, & paradoxa queant animo comprehendere. Siquidem, quod Cicero verissime dicit, alia est illa, cum veritas ipsa li-
 matur, in disputatione subtilitas, alia cū ad opinionem com-
 munem omnis accommodatur oratio: In qua etsi nihil de-
 beat erroris inesse, veritatem tamen oportet vulgaris intelli-
 gentiæ captui adaptari. Quare de fide differentibus non est
 opus Lutheranas aut Philippicas admiscere hyperboles, que
 vix in disputationibus explicantur, sed ex ipsa vulgari sen-
 tentia genus quoddam infidelitatis, quod hodie fide-
 bus maxime nocet, exprobrare. Horum vtrumque facilli-
 mum est, quando videmus fidem semel in baptismo susce-
 ptam non amitti, nisi aut incredulitate, aut hæresi: remitti ta-
 men, & velut extingui, si charitas desit. Quid proderit fra-
 tres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non ha-
 beat? Nunquid poterit fides saluare eum? Et si habuero o-
 mnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem
 non habuero, nihil sum. Fidei ergo virtus & energia cum
 sit charitas, quia fides per dilectionem operatur, certissi-
 mum est, eatenus fidem in nobis augeri quatenus charita-
 tis operibus excitatur & accenditur. Ex his colligitur no-
 strorum doctrinam non modo piam, verum & vtilem ha-
 ctenus fuisse. Non de ijs loquor, qui superstitiones precu-
 las aut inanes peregrinationes maximo venditant, & pro eis
 regnum coelorum, modo pecuniola intersit, confidentissime
 pollicentur, pseudologi, cauponatores, non theologi do-
 ctiores. Sed de ijs, qui cum Paulo excellentiorem charitatis
 viam nobis demonstrant, beneficentiæ & communicatio-

Iacobi 2

1. Cor. 13

1. Cor. 13

Hebr. 13
Lutherani
dogma
quale.

Philippus
pe poen-
itentia.

Primū Lu-
therico-

nis nos admonent, talibus enim hostijs promeretur Deus. At vestrorum doctrina, vt impia non sit, certe utilis esse non potest, quia maxime sibi vulgus per eam de nomine Christiano blanditur, cum audit, poenitentiae vim sitam esse in fide, qua sola peccatorum remissionem consequantur: modo firmissime credant, prolata duntaxat absolutione, etiam si caetera omnia neglexerint, se consequutos: Et hac doctrina vsque adeo insolescit Philippus, vt dicat se & caeteros, qui Lutherum sunt sequuti, beneficium absolutionis & potestatem clauum ita illustrasse & ornasse, vt multae afflictae conscientiae ex doctrina eorum consolationem acceperint: postquam audierunt, inquit, mandatum Dei esse: imo propriam Euangelij vocem, vt absolutioni credamus, & certo statuamus, nobis gratis donari remissionem peccatorum propter Christum, & sentiamus vere nos hac fide reconciliari Deo. Et addit: Hac sententia multas pias mentes erexit, & initio commendationem maximam apud omnes bonos viros attulit Lutheri, cum ostendit certam & firmam consolationem conscientijs, quia ante a tota vis absolutionis erat oppressa doctrinis operum, cum de fide & gratuita remissione nihil docerent sophistae, & monachi: Liceat mihi, viri Germani, vestra omnium & eius obsecro pace id respondere Philippo, quod veteri prouerbio vulgo iactatur: Oportet mendacem esse memorem. Nam vt hic non fuerit studio mentitus, quod facile credam, certe memoria lapsus est, in commemorando primam Lutheri doctrinam, de poenitentia: Primam dixi, quia varie hac de re, sicut & de caeteris, quas

nouo

nouo dogmate conuulsit, loquutus est aliquoties: Primo nã ^{gmata de} que non fidei, sed charitati pœnitentiæ summam vimq; tri- ^{pœnitentiæ.} buerat, theologorum contritiones explodebat, irridebat at-
 tritiones, timores damnabat, nec a terroribus istis, quos mo-
 do incutit, sed a dilectione existimabat inchoãdam esse pœ-
 nitentiam: Hæc constant, tum ex conclusionibus quas
 tunc temporis, cum a Germanis theologis vrgeretur, misit
 ad Leonem pontificem maximum, tum ex lucubrationibus
 quibus mox, non proponendo iam vt prius, sed asserendo
 cepit ea contente defendere. Damnata vero ab eodem pon-
 tifice, & sunt a Luthero, non modo non mutata, aut com mo-
 da quapiam expositione lenita, verum nouis aucta blasphemis
 procacius defensa. Nunc vestra confessio & Philippi
 apologia contritionem & timorem, tametsi mutato in terro-
 res nomine, exigit ad pœnitentiam, theologos & communẽ
 ecclesiæ doctrinam in hoc etiam si nolit sequuta, charitatem
 vero ab ea prorsus excludit. Reijcitis enim, & inter hæreticos
 annumeratis eos, qui docent remissionem peccatorum
 contingere propter nostram dilectionẽ, aut crasse nimis obli-
 ti aut impie damnantes, quod Christus ait: Lucae VII. Di-
 missa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Sed de
 his hactenus satis superque diximus. Reliquum est, quæ spe-
 cialius de pœnitentia cõtinet vestra confessio, in mediũ pro-
 ducere. Nõ satis est vobis confessionem simpliciter profer-
 re, verum & doctrinã additis de partibus pœnitentiæ, quasi
 necessarium sit, vt qua de re, nec firmam quidem & commu-
 nem omnibus opinionem sapientes sunt assequeuti, de eadẽ

Pœniten-
tia necessa-
ria multa
requirit q̄
non sunt
ipsius pœ-
nitentia
partes,

Vulgus nō
condēnan-
dus si ar-
guitur fi-
dei Luthe-
ræ non
salut.

Contritio
quid est se-
cundū Phi-
lippum.

vulgus fidem habeat explicatam, quam conceptis verbis profiteatur. Pœnitentiam omnes catholici credunt, de parti-
bus eius non perinde conveniunt, q̄ multa sint ad pœniten-
tiam necessaria, quæ tamen non sunt ipsius pœnitentia par-
tes. Sicut multa sunt ad politicam iustitiam necessaria, quæ
iustitiæ partes non sunt. Quam ob rem, sicut satis est vulgo
vitare libidinem, & absq̄ eo quod eius omnes partes & spe-
cies intelligat distincte, aut possit enunciare diserte: ita satis
est ei, si sacramenta suscipiat a Christo, vt symbola essent gra-
tiæ instituta, absq̄ eo quod distincte intelligat vniuscuiusq̄
sacramenti diffinitiones & partes. Quando enim agricolæ
& opilionum vulgus hoc assequetur? An omnes hos & id
genus alios ab æternæ vitæ iure secludemus, quia non valēt
Lutheranæ fidei argutias, & sacramentorum partes, de q̄bus
inter eruditos minime convenit, intelligere? Cæterum vt ne-
cessario ista (quod nunq̄ concesserim) in vestra confessione
sint posita, dispiciamus, an vere, confessionis verba sic habēt:
Constata aut pœnitentia proprie his duabus partibus, altera
est contritio, scilicet terroris incussi conscientia agnito pec-
cato: altera est fides quæ concipitur ex Evangelio seu absolu-
tione, & credit, propter Christum remitti peccata, & consola-
tur conscientia, & ex terroribus liberat. Istam pœnitentia ve-
stræ consolationem Philippus augeat in apologia, præscindēs
(vt dicit) a contritione illas otiosas & infinitas disputatiōes:
quādo ex dilectione Dei, quādo ex timore pœnæ doleamus.
Sed dicimus, inquit, contritionē esse veros terrores conscien-
tia, quæ Deū sentit irasci peccato, & dolet, se peccasse. Quam
vellem,

vellem, vt Philippus istos veros terrores, quibus serio conscientia (sic enim illos exponit) dolere consuevit, a falsis mihi distingueret, quibus ioco dolere possit: vt, sublati disputationibus nostris otiosis de duplici contritionis origine, aliquid lucidius ipse, quod nulla indigeret quaestione, pro nostris disputationibus substitueret. Nobis vera contritio verus timor est, qui iure dicitur filialis, etiam si non sit vsquequaque perfectus, cum animus nollet Deum offendisse, quē se tamē offendisse recolit. Nam tristitiam ita diffinit Augustinus: vt sit animi commotio de ijs rebus, quae nobis nolentibus accidunt: idcirco qualis fuerit res ipsa, propter quam tristitia afficimur aut timore, talis erit timor noster & tristitia, siue vera siue falsa. Hoc discriminē nō potest dignosci per affectus ipsos quatenus sunt qualitates animum immutantes, quoniā hoc modo aequae vera est vna tristitia, sicut alia, etiam si non sint aequales: sed dignoscitur ipsa radice perturbationis, quam appellamus obiectum: ita vt tristitia quae oritur ex vero malo, vera tristitia sit, quae vero ex malo apparenti, dicatur apparens aut falsa tristitia, tamen si quandiu obiectum animo apprehenditur vt malum, aequae vere contristat & in eo aere afficit animum, vt si vero malo esset commotus. Ita, quod ad ipsas affectiones attinet, nulla tristitia non est vera tristitia, atque adeo nullus dolor, nullus terror non est verus: nec vnquam anima non serio dolet, quandiu quoquomodo dolet. Idem iudicandum est de timore: vtriusque enim affectus radix & obiectum est malum, sed tristitiae, re aut recordatione praesens, timoris vero, re aut opinione saltem futurum.

Tris-

Augustin.
Contritio
catholica
quid sit.

Differētia
inter tristitia
verā
& falsam
quō di-
gnoscitur

Tristitia ergo si sit de peccato præterito, quod quisq̃ noster
 admisisse, vera tristitia est dicenda: quoniam de vero malo
 adeoq̃ digno quod mœrore animum afficiat, oritur: si ve-
 ro ita sit de futuræ poenæ, cuius reus iam tenetur animus, cōsi-
 deratione, vt secluso reatu nihil alioqui moraretur ipsa pec-
 cata, non vera tristitia est, aut saltem non est vera poeniten-
 tia, quando non illum poenitet, offendisse Deum, sed sei-
 psum reatus incōmodo læsisse: Et hæc poenitentia atque tri-
 stitia est quæ proprie ex timore seruilis oritur: seruorum est
 enim, non dominorum suorum offensiones, sed proprias ti-
 mere poenas. Philippus hæc omnia velut otiosas disputatio-
 nes floccipendens, tantum exigit a nobis veros terrores, quib-
 us anima serio doleat, quos tamē terrores qui possit a falsis
 discernere sine his disputationibus, non video. Et sunt, qui
 specie duntaxat verborum commoti, re vero minime intel-
 lecta, nec animaduersa quidem, pecudum instar sequantur
 voces, quæ ipsis etiam a quibus excogitate sunt, nihil nisi clas-
 sicū celeuma significant. Nos vero verbis prætermisissis, rem
 persequamur. His veris terroribus præcipit Philippus succe-
 dere fidem, qua conscientia terroribus contrita ad consola-
 tionem erigatur. Et hæc dicit esse doctrinam, qua illustrauit
 & ornauit beneficium absolutionis & potestatem clauium,
 & quæ multas pias mentes erexit, & initio commendationē
 maximam apud omnes bonos viros attulit Lutheri. Quid
 Lutherus initio sui dogmatis de poenitētia docuerit, attigie-
 mus modo, quod valde diuersum fuit ab hac doctrina, qua
 piæ mentes erectæ, maximam cepisse cōsolationem, iactantur:

tur. Cæterum consolari conscientias facillimum esset etiã no-
bis, nisi esset pax quædam & consolatio animæ perniciofa, q̃
concipitur erroris persuasione semel suscepta, de qua Hiero- Hiero. 6
mias. Curabant (ait dominus) contritionem filiæ popu-
li cum ignominia, dicentes pax pax, & non erat pax. Vera
conscientiæ pax & securitas, & si non possit esse sine fide, nõ
tamẽ possidetur per solã fidem, nisi adsit charitas, per quam
operatur. Gloria honor & pax omni operãti bonum. Nam Rom. 1
quæ, per Deum, pax poterit esse animæ, quæ ita credit se per
verbum Dei a peccatis præteritis absolui: vt tamen futura
non habeat in animo vitare. Dicetis, (scio) hoc esse impossi-
bile: Imo nihil frequentius vulgo vestratium. Ita enim sibi
persuaserunt, nihil opus esse ad perfectam veniẽ cõsequutio-
nem, nisi vt firmissime credant se absolutos, cum audiunt
absolutionem, quæ innititur Euangelio. Rursum dicetis, istã
fidem perseverationem in peccatis minime ferre: quia cum
præcesserint veri terrores, serio dolet se peccasse, quod est im-
possibile ei, quia adhuc peccare decreuit. At cum veros ter-
rores exigatis, tacite fatemini esse falsos, quibus posset anima
decipi: qui poterit ergo nosse pœnitens veros se habere ter-
rores, & serio dolere: vt fide succedente pacationẽ & securi-
tatem accipiat, præsertim cum hos terrores ita depingãt Lu-
therus & Philippus, vt dicant non illos posse animam susti-
nere, quin rueret in desperationem, nisi sustentaretur verbo
Dei. Atque hinc colligunt discrimen inter pœnitentiam Pe-
tri & Iudæ, quorum vtrunq; volunt habuisse veros terro-
res. Sed alter, hoc est, Petrus, erectus est verbo Dei, alter ve-

Discrimẽ
inter pœni-
tẽtiam Iu-
dæ & Petri
secundum
Lutherũ &
Philippũ.

Y ro de

ro desperavit: quia veri terrores sustineri non possunt sine verbo Dei. Cum ergo tales describantur a vestris doctoribus veri terrores, sine quibus mens non erigitur fide, quosque partem faciunt veræ poenitentiae, quis poterit scire se veros habuisse terrores, aut unde dignoscet illos a falsis, ne illudatur? Dicent hos terrores concipi verbo Dei, cum per illud arguuntur peccata. Audio, sed interim nullam video notam discriminis, qua possim veros terrores distinguere a falsis, nisi præter hoc quod Iudas, quos dicitur habuisse veros terrores non videtur concepisse verbo Dei. Idem verbum Dei audiunt, qui vere conuertuntur, & quos falso poenitet, nec omnes qui verbi comminationes audiunt, dolent: quod peccauerint, sed quod æternæ mortis reos sese fieri peccando vident. Et sentiunt quidem vehementes atque terribiles animi cruciatus, qui tamen non huc animum inducunt, ut doleat, quod ipse tam iniquus fuerit, sed quod Deus tam æquus sit, aut quod ipsi iudicant, sæuerus: Fac huiusmodi hominem quod genus multi sunt, urgentibus hisce animi terroribus, audita Philippi doctrina, misericordiae fiducia erigi, leuamen absolutionis quærere, ita tamen ut sibi (quando nihil ab eo nisi fides exigitur) persuaferit, cum primum absoluentis verba audierit, & absolui se etiam non confessum crediderit, absolutum esse, hoc est, poenas illas, quas timuerat, euasisse: etenim talem quærebat misericordiam, quale de sua miseria iudicium habuerat, existimans se miserum, non quod peccauerat, sed quod ultionis se fecerat reum, & ideo eius concepit securitatem ex absolutione, cuius præ-

præceperat metum in comminatione. Dicetis ne hūc hominem veros habuisse terrores, serio doluisse, veram adhibuisse absolutioni fidem, postremo veram pacem & securitatē animi consequutum. Quod si dixeritis, vt dicturos vos esse reor, nihil eorum, quæ huiusmodi homines aut agunt, aut patiuntur, vera esse: superest nobis integra quæstio, vt quo veram animi securitatem possidere valeamus, ostendatis nobis modum, quo possimus discernere veros terrores, & cæteros affectus, a falsis discernere, quandoquidem vtriue concipiuntur externa verbi Dei perceptione. Eadem est nobis quæstio de fide, quoniam si quancunque probatis, et sufficere dicitis in poenitentia, ad peccatorum remissionem obtinendam, quid iudicabimus de ijs, qui ita credunt se a præteritis peccatis absolui, vt a futuris tamen abstinere nolint, imo qui fiducia ista, quam de remissionis facilitate, simul atque absoluentis verbo crediderint, conceperunt: promiores fiunt ad flagitia. Dicetis ne hanc fidem illis sufficere ad iustitiam & absolutionem a peccatis, qua fide, quod ad certitudinem attinet ita firmissime credunt absolutioni, vt nulli firmius. Quod si responderitis, haud quancunque sufficere fidem, sed viuīdam quādam ac minime otiosam, qualē etiam ante charitatem doctores vestri cōminiscuntur, vtpote q̄ sine charitate iustificat, quā obsecro securitatē concipiēt illi, qui post conscientiae terrores, quos misericordiae fiducia atq; fides excipit, absoluti, nihilo minus experiuntur sese affectibus impugnari, interdum & expugnari, q̄ antea. Etenim perpauci sunt in quibus tanta fiat repente mutatio, vt per

Y n cam

eam possint cognoscere præterita sibi peccata dimissa: Vnde ergo cæteri tam multi scient se habuisse fidem illam veram & efficacem, quæ opus est, & sufficit absolutioni? Quid quod terrores isti, quos oportet præcedere fidem tam graues, vt nequeat illos anima sustinere, quin desperet, & caliginis barathro obruatur, nemo est vnquam nec in vobis expertus, nec Lutherus quidem ipse nec Philippus: Quid igitur opus est magnificis verbis fumos offundere, in re, quam maxime oportet esse perspicuam? Cum itaque tantas tamque difficiles habeat doctrina vestra quæstiones, in quibus hærare, ac cespitare possit conscientia, & scrupulis inextricabilibus implicari, quam consolationem potest pijs mentibus afferre? Obijciatis mihi fortassis experimentum, quod plurimorum conscientiarum videntur erectæ ad Lutheri doctrinam, quæ (vt Philippus ait) illustrauit & ornauit beneficium absolutionis. Obsecro bone vir, qui potest misellus homuncio Dei beneficium ornare & illustrare? Quis nisi prorsus impius & impudens sibi audeat arrogare, aut hominum cuiquam tribuere ista, quæ vos Lutheranis tribuitis adinuentis? At vitabit scio Philippus (quæ est eius ad omnia dexteritas) hanc inuidiam dicens, non esse illustrare & ornare quicquam ipsi rei contulisse virtutis, aut addidisse decoris, sed sapientiæ Lutheranae splendorem, quo facilius hæc possent intelligi, admouisse. De verbis nihil moror, neque nunc volo quid significant ea, neque quam modesta sint, discutere: quibus post tot ecclesiæ concilia, post tot orthodoxos patres, post tot pontificum decreta, quasi cornicum oculi cōfinguntur.

tur. Tantum per cōmunem salutem de qua differimus vos
 contestor, & admoneo, viri Germani: vt animaduertatis
 quantas & quales potius tenebras offundat pijs mentibus
 dogma Lutheri, modo non perfunctorie, vt vulgo periculo-
 sissime fit, sed pressius ac diligentius excutiantur. Nam vt ad
 experimenta reuertar, facile mihi erit, multis aliorum atq; cer-
 tioribus experimentis refellere. Deprehendi, cum essem in
 Germania, omnes ferme qui Luthero credunt, nihil aliud in-
 telligere de verbis eius, quam fidem illam vulgarem, qua sese
 Christianos existimant, sufficere eis ad iustitiam, & peccato-
 rum remissionem, modo firmissime credant: sese quales qua-
 les fuerint, mox vt absolutionis verba proferuntur, ab vni-
 uersis peccatis absolutos euadere: Quem vulgi errorem, nisi
 communis esset, & quasi populariter receptus, nunq̃ Eras-
 mus vir doctus & probus, sed Lutheranis dogmatibus non
 perinde infensus atq; furori, in colloquijs, quæ vulgo scripsit,
 irrisione peracuta dānaret. Porro huic persuasioni cum ad-
 iuncta sit alia, qua Lutherus docet, non esse opus, peccata sa-
 cerdotibus confiteri, mirum ni maximam ex vtracq; consola-
 tionem conceperit vulgus: cuius semper fuit, iugum Christi
 detrectare, & veram cordis mortificationem exhorrescere.
 Nam apud eos, qui in vobis sunt doctiores & cordatiores, ni-
 hil aliud fecit Lutheri doctrina, quam vt vtrinq; perplexi &
 ancipites, nec illi, nec nobis credant. Equidem animaduertūt
 nostrorum mores, & sacrificulorum (quod negandum non
 est) quosdam abusus, ex quibus, occasione accepta, Lutherus
 catholicam doctrinam vehementer sit infectatus, & omni-

bus propter quorundam crimina negociū exhibuerit. Rursus vident vestrorum mores nostris (vt modeste loquar) nihilo meliores: quibus adiungunt, quam varie, quam perplexe sua dogmata prodat Lutherus, quam frigide probet, quā multa magnificis verbis polliceatur: quam nulla solidis argumentationibus præstet, qui fit, vt ita nobis aduersentur exteri, vt tamen interius Luthero minus quam nobis credant. Nihil inexpertum loquor, multis congressibus, varijs colloquijs explorata mihi sunt, quæ scribo. Sed interim, ne istorū claudicationem probare videar, identidem mihi repetendū est: non debere, sacras & pias ecclesiæ doctrinas ac leges, propter iniquitatem eorum qui abutuntur illis, in ius vocari, aut quoquo modo contemni. Haud ergo, vt ad Philippi verba reuertar, apud bonos & sapientes viros noua doctrina commendationem attulit Luthero. Sed apud ineptas mulierculas, apud rudis & vulgaris ingenij homines, animales, non percipientes, quæ sunt spiritus Dei, quos peccare iuuat, confiteri pudet, emendari tædet, & aduersus hæc omnia vnico se clipeo protexerunt, Lutherana fide, qua in medijs sibi facinoribus blandiuntur: quippe quod credunt (quid ni cum sit facillimum) audito verbo absolutionis, & a se peccatis omnibus absolui recepto, hac sola fide iustificari. Hi sunt, quibus Lutheri doctrina probatur: quod illorum libidini tam indecore seruiat, vt non sit veritus, primam sententiam, quo vulgi cederet affectibus, identidem, quod superius ostensum est, mutare. Hactenus de vestra confessione, Germani, & Philippica defensione: nunc quibus eam fundamentis

Funda-
menta Phi-
lippica in
cōfessione.

con,

confirmet audiamus. Primo, quam vocamus sacramentalem
 confessionem reijcit, tanquam poenitentiae minime necessa-
 riam, tamen si quandam speciem eius permittit arbitrio sacer-
 dotum, quo facilius possint doceri rudes. Hanc doctrinam,
 qua vetustissimam ecclesiae consuetudinem (vt nihil aliud
 addam) conuellit, nulla firmat authoritate: tantum irridet
 nostros theologos, qui vestrae confessioni obiecerunt caput
 cuius initium. Omnis vtriusque sexus quod habetur. Tit.
 de poeni. & remiss. libro quinto dec. de quo iudicat sicut de
 caeteris humanis constitutionibus, quod non sint cultus ad
 iustificationem necessarij. Probat vero iudicium, ne temere
 pronunciasse videatur, per Panormitanum & alios iuris-
 consultos, qui modo sunt illi eruditi, cum alias sint Lu-
 thero ac Lutheranis omnibus prorsus graculi ad fides.
 Attamen si probatio nostrorum per commune totius ec-
 clesiae decretum visa est vobis imbecilla, qualis erit Philippi
 probatio per Panormitanum & Canonistas, qui tantam
 humana iura profitentur: diuinum aut ignorant omnino,
 aut perfunctorie, dum taxat, attingunt. Hoccine est ornasse
 beneficium absolutionis, & potestatem clauium illustrasse,
 in re quae tota pendet ab archanis literis Panormitani testi-
 monium afferre? Nos vero potestatem clauium nec illu-
 strare, nec ornare, pollicemur: qualis tamen & quanta sit
 haec potestas, in lucem ex sacris literis dare conabimur, ni-
 hil nouum afferentes, sed quod patres orthodoxi tradide-
 runt, & ecclesia sequuta est, comprobantes. Quanta sit haec
 potestas attingemus inferius, cum fuerit de ecclesia differen-
 dum:

Qualis sit
clauium
potestas.
Math. 16

Iohan. 20

Sacerdos
potest ab-
soluere sed
non dam-
nare.

dum: qualis sit, declarant Christi verba cum dicit Petro: Tibi dabo clauis regni coelorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in coelis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in coelis. Generalius vero omnibus simul apostolis: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Vterque locus præ se fert, potestatem hanc, de qua loquimur, esse iudicalem: aut, quod elegantius expressit Maximus, esse iudicandi potestatem, Ad iudices enim expectat, reum aut absoluere, aut damnare, quod scriptura propria phrasi dixit soluere, & ligare, remittere, & retinere. Remittuntur peccata, cum peccator absoluitur, retinentur cum ei non conferatur absolutio, non enim ut remittere est absoluere, ita retinere est damnare. Potest sacerdos autoritate clauium absoluere reum a peccatis: damnare non potest, nisi quatenus absoluteione iudicat indignum: idcirco non dixit Christus apostolis: Quos absolueritis erunt absoluti, quos dānaueritis damnati, sed loco absoluteionis posita est remissio, quæ idem facit: pro damnatione vero posita est retentio, quæ non est damnatio, sed iudicium, quo peccator pronuntiatur indignus absoluteione: Hunc sensum verba Christi, ut dixi, simplicissime accepta faciūt, neque quisquam est illi hætenus refragatus, Quam ob rem nulla coactione aut humano commento, sed simplici ac perspicua collectione ex verbis Christi deducitur, necessariam esse confessionem poenitentiae, sicut causæ cognitio necessaria est iudici, ad absoluendum aut damnandum reum. Nec propterea quod nomen confessionis, ut nunc accipimus,

non

non est expressum in Euangelio, est negandū, confessionem esse iure diuino necessariam: quando nulla sermonis consuetudo habet, nec intelligentiæ ordo exigit, vt cui commissum fuerit, sententiam in causa ferre: eidem causæ cognitio apertioribus verbis committatur. Etenim satis est si princeps magistratui dicat: Esto iudex huius vel illius causæ, aut penes te sit potestas in alterutram huius causę partem pronunciandi, absq̃ eo quod superstitione præcipiat, audiri reos adhiberi testes: interrogari, examinari, & cætera fieri, q̃ iudicialis processus, vt vocant, requirit, Nam cuius principis potestate de totius rei summa sententiam est prolaturus, eiusdem auctoritate faciet omnia illa, etiam si præcepta non fuerint, sine quibus legitime pronunciare non potest. Et vt iuribus vtamur aduersus iurisconsultos, præter hoc quod nihil diximus, cui communis animi conceptio, modo libera sit, non assentiatur, nihil est in iure compertius quam cui maiora committuntur, eidem & minora, quæ cōmissis inseruiant, esse mandata. Est iuris regula hoc expresse continens in digestis: & Paulus antiquorum omnium celeberrimus iurisconsultus, notat in prima lege tituli de officio eius cui mandata est iurisdictio. Negat nihilominus Philippus, potestatem qua sacerdos absoluit esse iudiciale, qui tamē improbat, quod ipsa verborum facies ostendat. Non hic habet Panormitanum & Canonistas illos doctissimos quibus iuuari possit. At quod testimonij & auctoritate nequit aliorum, sua ratiocinatione confirmat. Quia non est, inquit, nisi potestas alieni beneficij: Ego vt sum parum latinus, vix intelligo quid sibi velit, potestas

Z alieni

alieni beneficij. Quicquid tamen sit, unde probat? Nusquam est
 sed ut donemus ei esse verum, quid tum postea? num statim
 sequitur, quod non sit iudicandi potestas? Imo omnis pote-
 stas iudicandi, & secernendi iustos ab iniustis ab altero acce-
 pta est potestas alieni beneficij, nempe principis, cuius vices
 in iudicando geruntur, qui princeps, & per eum qui princi-
 pis fungitur officio, non illis modo, qui absoluuntur, est bene-
 ficus, verum toti reipublice in qua æquis legibus & legitimis
 magistratibus indignos secernit a dignis, iustos ab iniustis.
 Haud ergo etiã si alieni beneficij potestas dicatur absoluendi
 facultas, consequens est, ut non sit iudicialis, præsertim cū non
 remittendi tantum peccata verum & retinendi vim habeat,
 quod non est solummodo beneficium conferentis, sed & seque-
 rissime indignatis fungi potestate. Intellexerunt hæc & pro-
 diderunt literis sanctissimi iuxta atq; doctissimi procures ec-
 clesie, ne quis causetur neothericorum hoc esse cōmentum.
 Nam diuus Maximus, perinde maximus atq; vetustus, ca-
 tholicæ pietatis antistes, ut cæteros prætermittam, quos no-
 stri citarunt, ita exponit Christi verba illa: Tibi dabo clau-
 es regni coelorum, &c. Ne quos nos fratres, de creditis Petro cla-
 uibus regni, more nostrarum clauium cogitatio terrena per-
 moueat. Clauis enim coeli lingua est Petri, quia singulorum
 merita censendo apostolus, unicuique regnum coelorum aut
 claudit aut aperit. Non est ergo clauis ista mortalis artificis
 aptata manu, sed data a Christo potestas est iudicandi: De-
 nique ait eis: Quorum remiseritis peccata remissa erunt, &
 quorum detinueritis detenta erunt. Non igitur recetiorum

Sanctus
 Maximus
 de potestate
 clauium.

com-

commentum, sed cum antiquorum patrum tum ecclesie totius sententia est, potestatem clauium esse iudicandi facultatē. Ex quo perspicuū sit, quo iure necessaria est absolutio salutis, eodem iure, nempe diuino, necessariam esse cōfessionem absolutioni, Siquidem peccatoris causae iudicandae necessario cognitio est, quando nullis alijs agendum est testibus, nisi singulorum conscientijs. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum et inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die cum iudicabit Deus occulta hominum, &c. Illic sufficiet cogitationis accusatio aut defensio, vbi is erit iudex cui perspecta est hominis cogitatio, nempe Christus, hic aut opus est etiam verbis, sine quibus nō potest (quod Maximus clauibus tribuit) homo hominis merita censere. Neminem existimo vsq̃ adeo proteruum, aut impudentem fore, qui ambigere audeat, vter melius intellexerit verba Christi diuus Maximus, an Panormitanus, etiam si Philippus illi accedat, cum ille iuris humani, hic diuini fuerit professor, & interpres, nempe theologus & theologorum omnium ætate, sapientia, pietate, tantum non maximus. Alioquin dicant mihi obsecro, Canonistæ illi eruditi, quorum auctoritate fretus Philippus, negat confessionem esse iure diuino necessariam, ante confessionem institutam a pontificibus illis, quos primo volunt eam induxisse. Vnde Petrus censere potuit singulorum merita, vt ait Maximus, si non erant illi prius quoquomodo nota. Quod si dixerint illum apostolum, potuisse arcanā hominum non facta modo, verum & cogitata cognoscere: hoc certe vt aliquando da-

tum sit apostolis, generatim solius est Dei, quod sibi potissimum in sacris literis consuevit sumere. Sed omittamus apostolos, neque enim cum illis extincta est hæc censendi singulorum merita & iudicandi potestas, quando non tam illorum, quam totius est ecclesiæ. Vnde rogo sacerdos ante confessionem institutam a pontificibus, aut nunc sine confessione sumere potest censuræ rationem atque delectus, quo ex peccatoribus quibusdam aperiat, quibusdam claudat regna coelorum: hoc est, quosdam absoluat, quosdam vero sine absolutione prætereat: vtruncque est enim illi a Christo commissum, cum dicit: Quorum remiseritis peccata, remittentur: & quorum retinueritis, retenta erunt. Qui potest scire sacerdos duobus sibi peccatoribus propositis, vtri illorum sit absolutio conferenda, vtri neganda, nisi vtriusque conscientias fuerit diligenter per confessionem perscrutatus? Dicetis mihi fortasse, non hic agi de confessionis utilitate, quam vestrorum multi fatentur, sed an fuerit a Christo præcepta, quod etsi asseramus, statim, ut præceptum ex sacris literis proferatur, exigitis. At qui nos (ne præcepti vox offendiculo sit inueniendæ veritati) non tantum utilem esse monstrauius, verum & necessariam absolutioni, quæ est præcipua potestas clauium, idque eiusdem potestatis naturam per sacras literas perscrutati, eruius in lucem: Quis autem vel mediocriter in illis versatus nescit esse quædam, quæ se scripturarum verba legentibus simplici apprehensione non afferunt, eadem tamen penitus indagata in eisdem scripturis retrusa inueniuntur: nec possunt simplici testimonio literali, ut vocant, probari: ea
tamen

tamen facile est in eisdem literis ostendere, modo contentio-
nis affectum ad scripturarum intelligentiam, aut dogmatis
alicuius affectationem non asseras. Huius theorematís exem-
pla prætermitto, tum quod multa sint ab alijs producta, qui
hoc idem, vel docendi vel redarguendi hæreticos gratia: &
nunc demum aduersus Lutherum confirmauerunt: tum q̃
sapientibus scribens nolim simplicibus, qui mordicus verba
sectantur, offendiculum in fide præbere. Scitis enim quales
tragædias & quam ingens negocium exhibuerint cuidã pri-
mi nominis theologo hæ voces: Hoc non habetur expresse:
illud aperte scriptura nō dicit: illud iterũ aut tertio duntaxat
inuenies, & id genus aliæ, quæ minus essent intolerabiles, si
de hisce rebus quas nunc perscrutamur, & non de totius fi-
dei nostræ summa, essent prolata. Sed de quacunque re sus-
cepta sit cōtrouersia, hoc certe nullam habet, quod bifariam
possit per scripturam sacram finiri, aut testimonium produ-
cendo quod formaliter (vt dici solet) & expresse alterutram
partem contineat, aut ex contentis necessaria collectione de-
ducendo (quod dicitur virtualis continentia) id quod mō
de confessione fecimus: Hæc negare haud Christianæ sapi-
entiæ est, sed Iudaicæ superstitionis. Quod si dubitetur, vtro
sit potius assentiendum, contento ne formaliter, an ex contē-
tis legitima collectione deducto: mihi superuacanea videtur
huiuscemodi quæstio: Ea est enim sanctarum scripturarũ
constantia, veritas, conuenientia, vt non sibi magis illa duo,
quam veritati veritas aduersari queant. Vtuncq; tamen cō-
ferantur, hoc citra difficultatē est in cōfessio, quod omnibus

illis quæ necessaria deductione colliguntur est firmissime as-
 sentiendum, nec possunt nisi impie dubitari, quandiu aper-
 tius testimonium aduersus ea non profertur. Hæc cum ita
 sint, ego vicissim a vobis & Philippo requiro testimonium
 de scripturis, quo valeatis improbare, quod nos ex eisdem ra-
 tiocinâdo probauimus, & multis alijs locis est a doctoribus
 confirmatum. Si non literalibus & expressis, certe talibus,
 quales vos nunquam aduersus confessionem produxistis.
 Nam quod Christus sine cōfessione quibusdam peccata re-
 misit, non magis facit aduersus confessionem, quam aduer-
 sus baptisma, quod nonnullos saluos fecerit sine baptismo.
 Rem ergo vtilem vt vestrorum plurimi fatentur, necessariam, vt
 nostri probant, quorum argumentationes grauioribus non
 refellit, diuturna consuetudine & totius ecclesiæ cōsensu fir-
 matam, temere proculdubio (ne quid acerbius dicam) abstuli-
 stis, aut mutastis, sola canonistarum quorundam autorita-
 te, qui vt citat Philippus, dicunt non esse iure diuino neces-
 sariam. Iam quod Philippus addit, impossibile esse omnia
 peccata confiteri, propter illud ex propheta: Delicta quis
 intelligit? Nihil obstat ecclesiæ decreto, quod omnia pecca-
 ta quotannis confiteri, quod alias necessarium erat absol-
 uendis (vt probauimus) præcipit: ea videlicet quæ pos-
 sunt mente recolit: possunt vero etiam ab obliuiosissimo
 quoque quæ satis sunt, ad hoc vt (quod præcipit sapiens)
 pastor pecoris sui vultum diligenter agnoscat, & ita dignum
 aut indignum iudicet absolutione. Cæterum qui præcepti
 huius occasione anxiam singulorum operum, verborum,
 cogita-

Psal. 18
 Peccata
 quotannis
 confiteri
 nō obstat
 ecclesiæ de-
 creto.

Prou. 27

cogitationum, locorum, temporum, vicissitudinum, innu-
 merabilium denique circumstantiarum, in quibus perscrutan-
 dis, computandis, recensendis, & velut fabulis enarrandis, con-
 scientiæ cruciantur, interdum & refrigeratione memoriæ no-
 uo vulnere sauciantur, inuexerunt: etiam si sint ex nostris,
 mihi non possunt probari. Quinimo maxime ab illorū sen-
 tentia discedo, qui pusillorum & imbecillium conscientias
 huiusmodi sarcinis onerare, non veretur: quibus tum publi-
 ce tum priuatim pro mea virili populum Christianum sem-
 per leuavi. Theologi vero illi, qui confutationem Augustæ
 conscripserunt, cum dicunt necessariam esse integram con-
 fessionem, non intelligunt omnium peccatorum, etiam illo-
 rum quæ memoriæ non succurrunt enumerationem. Sed
 integra confessio illis & omnibus catholicis recte cogitanti-
 bus est, in qua poenitens nullū peccatum saltē mortale data
 opera aut crassa nimis negligentia vel potius neglectu præ-
 misit. Quia impiū est, ut ait August. dimidiam a Deo expe- Augustin.
 ctare veniā: Hæc viris sapiētibus ac liberis de cōfessione quā
 reiecit Philippus sufficiant: Nam cæteris qd sufficiet. Nunc
 ad poenitentię partes, quas vos descripsistis & Philippus cō-
 firmat accedamus. De cōtritione quam veros terrores & se-
 rios dolores Philippus appellat, nulla ut ex verbis eius appa-
 ret, fuit cōtrouersia inter illum & nostros theologos. Fidem
 esse poenitentię partem nostri negauerunt. Quod idipsum
 tam adominandum visum est Philippo, ut querulus & in- Philippus
queremo-
nia ad Cæ-
sarem.
 dignans Cæsaris pietatem aduersus nos inuidiosis verbis
 imploret. Quid hic Carole Cæsar inuictissime, faciamus.

Hæc

Hæc est propria Euangelij vox, quod fide consequamur remissionem peccatorum. Hanc vocem Euangelij damnant isti scriptores confutationis. Nos igitur nullo modo assentiri confutationi possumus: Non possumus saluberrimam vocem Euangelij & plenam consolationis damnare. Quid est aliud, negare quod fide consequamur remissionem peccatorum, quam contumelia afficere sanguinem & mortem Christi? Rogamus igitur te Carole Cæsar inuictissime, ut nos de hac re maxima, quæ præcipuum Euangelij locum, quæ veram Christi cognitionem, quæ verum cultum Dei continet, patienter ac diligenter audias, & cognoscas. Comperient enim omnes boni viri nos in hac re præcipue docuisse vera, pia, salubria, & necessaria vniuersæ ecclesiæ Christi. Comperient ex scriptis nostrorum plurimum lucis accessisse, Euangelio, & multos perniciosos errores emendatos esse, quibus antea obruta fuit doctrina de poenitentia per scholasticorum & canonistarum opiniones. Hæc Philippus in primo paragrapho: sed hoc exordio non contentus, quasi parum inuidiæ nobis, parum sibi gloriæ comparasset, addit in secundo: Omnes boni viri, omnium ac theologici ordinis etiam, haud dubie fatentur ante Lutheri scripta confusissimam fuisse doctrinam poenitentiae, &c. Poenitentiae doctrinam. (Videte Germani, quam facile veritati cedamus) per se quidem, ut a Christo & eius apostolis est tradita lucidam & apertam, non negamus confusam fuisse hactenus, & aliquot inuolutam scrupulis per quosdā, quibus aut zelus Dei, sed non secundum scientiā, aut gloriæ affectus imposuit, quā nulla im-

la imbecillitatis humanæ habita ratione, de alienis cruciatibus ingenium ostentare voluerunt, a physicis qualitatibus ad animi affectiones & opera calculationes transferentes, & imponentes pusillorum conscientijs onera grauiâ, quæ tamē ipsi nec digito quidem attingere valuerūt: Sed quod has tenebras Lutherus discussit, & pro eis lucem inuexerit veritatis, hoc negamus. Tum quod veritas nunq̃ ecclesiæ Christi defuit, quam & ante Lutherum natum multi boni viri literis & verbis professi sunt, & operibus executi, tum quod Lutheri doctrina de poenitentia, vt superius demonstraui-
mus, confusissima est, & illa, quam in sophistis & canonistis damnat, obscurior. Nec Philippus est in hac re dilucidior, q̃ præter cæteras inconstantias, quos modo eruditionis commendatione citauerat canonistas aduersus theologos, nunc cum eis vt poenitentia eueriores & contaminatores condemnat. Et quanq̃ de partibus poenitentiaë varie licuit hætenus opinari sapientibus, qui tamen nunq̃ ab ea confessionē excluderunt, quapropter ego nihil grauate cessissem Luthero, ponenti fidem esse poenitentiaë partem: tamen vt appareat nostros theologos id iure nō admisisse, paucis Philippo respōdendum duxi. Cogor aut̃ in eo desiderare rursus, quod superius illi deesse monstraui, nempe rei, siue rerū de quibus cum aduersario disputat, tranquillam considerationem, & lucidā suppositionem imprimis rhetori necessariam, dialectico vero nō magis p̃termittendam, q̃ ipsa dialectica. Non de fidei necessitate nostris aduersus Philippum suscepta erat contro-
uersia, non querebatur, an fide nobis dimittantur peccata,

Vanitas
querelæ
Philippi.

a non

non ambigebatur, fidem esse vocem Euangelicam consolationis & salutis plenam. Hoc tantum vertebatur in quaestione, an fides sit pars poenitentiae, quod nullum Euangelium dicit, nihil ad salutem, nihil ad consolationem refert. Nam non est idem, aliquid esse necessarium virtuti, & esse partem virtutis. Prudentia necessaria est, ad habendam fortitudinem, non tamen est pars fortitudinis. Fides similiter necessaria est ad charitatem, non tamen est pars charitatis. Eadem est ratio in sacramentis quibus quaedam sunt necessaria, quae tamen non sunt illorum partes, ut sacerdotium necessarium est ad Eucharistiam, cum non sit pars eius, voluntas consecrandi, necessaria est ad sacramentum, cuius non est pars. Ad eundem modum nostri non negant fidem necessariam esse ad poenitentiam, quod eis tragicis ac plane odiosis verbis obijcit Philippus, negant tamen partem esse poenitentiae. Et quando Philippus nunc ostendet, nunc despiciat, & exosam videatur habere dialecticam, haud verebor illi ignorantiam eius exprobrare. Unde enim valet consequentia ista, qua millies ita colligitur: Fides necessaria est ad poenitentiam. Sine fide non remittuntur peccata, fides ergo est poenitentiae pars. Aut unde valet ea qua in theologos nostros inuehitur: Theologi negauerunt fidem esse poenitentiae partem: negant igitur fidem esse necessariam ad peccatorum remissionem, negant propriam Evangelij vocem, quae peccatorum remissionem fidei pollicetur. Non equidem plus valet prior collectio, quam si dicas: cognitio est necessaria ad diligendum, est igitur pars dilectionis: Posterior vero, haud plus valet, quam si dixeris: Theologi negant, fidem

*Differētia
inter esse
necessariū
virtutis, et
esse partē
virtutis.*

dem esse partem beatitudinis, negāt ergo fidem esse necessa-
 riam ad beatitudinem, negant propriam Euangelij vocem,
 quæ credentibus in Christo beatitudinē pollicetur. Quan-
 to aptius nos colligere possemus aduersus Philippum ita
 Philippus negat nobis per dilectionē peccata dimitti, negat
 igitur propriā Euangelij vocē: Dimissa sunt ei peccata mul- Lucæ 7
 ta qm̄ dilexit multum, negat vocem consolationis & salutis
 plenam. Quod superest date eleemosynam, & ecce oīa mun- Lucæ 11
 da sunt vobis. Et: Facite vobis amicos de mammona iniqua Lucæ 16
 tis, vt cum defeceritis in via, recipiant vos in eterna taberna-
 cula. Quibus vocibus, qd potest esse dulcius, quid salubrius,
 dum intelligit animus, q̄ primum resipiscendo dilexerit, quē
 antea peccando neglexerat, qcquid æternū amissum est, tem-
 poralibus officijs posse pensari? Sed hæc alias suo sunt loco
 discussa. Ceteræ huius nunc satis sit meminisse, quod vt fidē,
 quantumvis necessariam ad peccatorum remissionem, non faci-
 mus poenitentiae partem, ita nec charitatem. Urgebit nos ta-
 men Philippus testimonijs illis, quæ superius adduxit pro
 fide, ex quibus ita poterit colligere: Fructus poenitentiae est
 peccatorum remissio, & peccatorum remissionem conse-
 quimur sola fide, ergo vis poenitentiae sita est in sola fide, at-
 que adeo fides pars erit poenitentiae præcipua. Nihil huic ar-
 gumentationi respondeo, ne videar studio non bene aduer-
 sarij causam protulisse, quo facile mihi esset improbare, tam-
 etsi nunc nulla se mihi offert ratio firmior, qua posset vti ad-
 uersus nostros. Huius autem multa sunt, quæ non concede-
 rentur. Vnū est quod non præteribo. Minus aberrasse (mea

a ij qui-

quidem sententia) philippus si partes poenitentiae absolutio-
nem & fidem posuisset, quam contritionem & fidem ponē-
do: Est enim poenitentia sacramentum, porro Lutheranos
omnes, si constare sibi velint in doctrina, oportet sacramenti
cuiuslibet partes distribuere in verba et fidē. Poenitentiae ver-
ba sunt absolutio, quibus verbis adiuncta fides efficit sacra-
mentum, nam terrores & contritio nō tam sacramenti pars
esse videntur, atque conditio aut dispositio quaedam sacra-
mentum suscepturi. Sed de his viderint ipsi, nobis enim fi-
des necessaria est ad poenitentiam, non tamen est pars eius,
magis quam alterius sacramenti aut quam cuiusvis officij
Christiani, quibus tamen omnibus est necessaria, quia sine
ea impossibile est placere Deo. Testimonijs vero quibus Phi-
lippus probat, sola fide remitti nobis peccata, & superius sit
responsum, nec pernicioſa tamen confidentia (quando mul-
ta eorum nunc repetit) illis innixi simplices Christiani, cæte-
ra ad poenitentiam necessaria negligant, denuo mihi recen-
senda, si tamen prius nonnulla scitu necessaria de poenitentiae
ipsius ratione mōstrauero: sed ea alterius disputationis prin-
cipio reseruemus.

Heb. 11

Philippica X. De vera poenitentiae
ratione, & sacramento.

Poenitentia
quid signi-
ficat.

Poenitentia, cuius nomen frequens est in sacris
literis, praesertim in nouo testamento, vt nomi-
nis tantum rationem nunc explicem, displicen-
tiam incepti operis aut consummati cum relapsu
scientia significat, id quod Graece scientibus verbū μετανοεω
quo

quo Christus & eius apostoli semper vtuntur, præ se fert, pro quo vulgata æditio habet: poenitemini & poenitentiam agite, hoc est, resipiscite, tametsi poenitentia aliquid videtur addere ad resipiscentiam. Resipit enim aut resipiscit, qui cum deliquit, hoc est, quoquo modo a rectitudinis regula aberrauerit, tandem redit in viam. Poenitet autem eum qui dolens damnat opus quod coeperat, aut patrarat. Non erit absurdum, si in vera nominis latini ratione perscrutanda latinissimi poetæ, tametsi ethnici, verbis vtamur: Scelerum si bene poenitet, ait Flaccus, eradenda cupidinis prauis sunt elementa: Sed sacris literis, quod securius est, insistamus. Scriptura sacra de diuinis operibus humana verba fabricans, quippe quod hominibus loqueretur, poenitentis animi speciem in Deo ipso, cui homines displicebant, luculenter adumbravit. Videns, inquit, Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cum cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, poenituit eum, quod hominem fecisset in terra, & præcauens in futurum, tactus dolore cordis intrinsecus. Delebo, inquit, hominem, quem creauis a facie terræ: poenitet enim me fecisse eos. His verbis proprius & expressius, quam vllis alijs poenitentis animi affectiones explicantur, & ob hoc, vt omittamus nunc reconditiora mysteria, tam accurate, credo, a legislatore fuisse descripta, vt quando homines legis transgressione identidem poenitenda designant, sciant quid pati, quid cauere, quid præstare debeat vere poenitens: ac per hoc, poeniteat ne illum animo an verbis solummodo diligenter exploret. Etenim quem rei alicuius poenitet, primum res ipsa displicet, mox

Gene. 6
Poenitentis animi
tropus in
Deo.

a iij displi-

displacētiam proximo loco sequitur animi dolor, vt complacētiam voluptas, post hæc cui vere displicet opus, cessat ab eo, quod latinis est resipiscere: neq; hoc tantum, sed apud semetipsum, damnans quod fecerat, quātum in se est, vellet infectum, quod si non pōt, præcauet in posterum, ne fiat vltterius. Omnes hos gradus complexa sunt verba Moyſi, quos poenitentiae ratio & nomen includit, & res ipsa debet, si modo vera sit, continere. Alioquin cui horum aliquid deest, haud se existimet animo poenitere, sed specie quadam & vmbra poenitentiae cerebro conficta decipitur. Id quod Sauli primo Iudæorum regi cōtigat, & Christianorum multis hodie contingit. Poenitētia deniq; nihil aliud est, quā intima animi ad deū conuersio, quæ nemini pōt contingere, nisi se simul auerterit a creaturis, ad quas cōuersus peccauerat. Hanc auersionē a creaturis Paulus familiari sibi tropo mortem & mortificationem appellat, conuersionem vero ad Deum vitam & resurrectionem. Ad hæc omnia fides operatur, qua sumus insiti Christo, sicut & ad vniuersa pietatis officia. Nam cōuersio animæ ad Deum non fit nisi amicitiae fœdere, quo anima, quæ per peccatum Deo displicuerat, per nouam gratiā incipit illi placere, & esse grata: id quod nemini datū est, nisi per Christum: qm̄ gratificauit nos pater, ait Paulus, in dilecto filio suo in gratia, in quo habemus redēptionem per sanguinem eius in remissionem peccatorum. In vno itaq; Christo Iesu patri complacēt, quicumq; displicuerant extra illum. Hoc gratificationis opus bonum illud est, quod iuxta prophetam nemo est qui faciat, nemo vsq; ad vnum, scilicet Christum. Cæteri omnes decli-

1. Reg. 15

Poenitentia quid ē.

Eph. 1

naue.

nauerunt & inutiles facti sunt. Ecce seruus meus suscipiam
 eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Hic est
 filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Quid e-
 go scripturæ sanctæ loca enumerem, quibus hæc acceptio-
 nis gratia vni Christo tribuitur, & refertur accepta? Cum
 tota ferme clamet, & palam faciat hominibus legis aut phi-
 losophiæ doctrina confisis, non se magis posse reficere, post-
 quam semel peccando defecerint, quā se potuerant facere an-
 teq̃ essent, quin quemadmodum omnia per Christum facta
 sunt semel, ita per eundem quoties opus est, vniuersa reficiun-
 tur, per quem non modo tunc cum seipsum moriens obtulit
 patri, verū & quoties fuerit opus, habemus accessum per fidē
 in gratia. Filioli mei hæc scribo vobis, vt non peccetis, sed et si
 quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem Iesum
 Christum iustum, et ipse est propiciatio pro peccatis nostris,
 non pro nostris aut tantum, sed etiam pro totius mundi. Hu-
 ius fidei professio suscipitur in baptismo, fructus vero est, nō
 modo gratia illa prima, quam in illo sacramento accipimus,
 verum quæcunq; alia gratia, quæ nobis vel poenitētibus re-
 stituitur, cuius symbolum est absolutio, vel augetur proficiē-
 tiis. Haud tamen ex hoc sequitur, fidem esse poenitentiae
 partem, tametsi verissimū sit, quod sine fide poenitentia esset
 inefficax, quemadmodum & oratio inefficax est sine fide,
 quia nihil promissum est nobis, nisi quod credentes petieri-
 mus: fides etiam diffinitur ab Apostolo quod sit speranda
 substantia rerum: non tamen propterea fides est pars oratio-
 nis nec spei, quanuis vtriq; vim conferat & fecunditatem.
 Hæc

Psalm. 41
 Isaiæ 42
 Matth. 3
 & 17

Rom. 8
 1. Iohann. 1

Matth. 27
 Hebr. 11

Hæc obiter. Sed iam ad scripturarum loca, quorum occasio-
ne poenitentiae nomen & virtutem exposuimus.

Poenitentia
varie præ-
dicata iux-
ta varie-
tatem sce-
lerum a
quibus e-
rat resipi-
scendum.

Duo sunt hominum genera, quos Christus, prophetae, &
apostoli ad poenitentiam inuitant, quibusque peccatorum con-
donationem, si poenitentiam egerint, pollicentur: Alteri erant
infideles & impij, utpote qui pro Deo vero fictis numinibus
inserviebant, & daemoniorum colebant simulachra, quibus
annumerandi sunt etiam Iudæi, qui Christum non suscipi-
entes nec Deum verum, cuius filius erat, de cætero habuerunt,
sed pro eo proprium quoddam simulachrum dei cuiusdam
inertis & infœcundi, qui nusquam est nisi in illorum opinione.
Nullus est enim alius Deus, nisi pater domini nostri Iesu Christi
cuius deitatis essentiali communione isdem filius verus est De-
us: ita ut non duo aut tres sint dii, sed vnus Deus pater & fi-
lius & spiritus sanctus, essentiali simplicitate idem, subsistendi
vero ratione discretus. Quamobrem Iudæi ex quo Christum
dominum abiecerunt, deserunt etiam verum habere Deum.

1. Iohan. 2
Prouer. 30

Omnis qui negat filium, nec patrem habet. Quis suscitauit om-
nes terminos terræ: Quod nomen est eius & quod nomen
filij eius, si nostis. Alterum genus hominum, quibus poeniten-
tia prædicabatur, erant pij quidem, quod ad veri Dei cultum
& fidei professionem attinet, sed moribus flagitiosi, atque sceles-
ti. Horum utrosque prophetae & apostoli admonent, suadent,
obsecrant, obtestantur, & tantum non cogunt, ut poenitentiam
agentes resipiscant, præcedentium omnium delictorum ve-
niam promittentes poenitentibus, et ad Christum conuersis:
Erat tamen iuxta delinquentium varietatem diuersa pro-
missio.

Quid fide-
libus.

Nam infideles, quorū maximum peccatum & cæterorū oīm caput esse videbatur incredulitas, tantum admonētur, vt ab ea resipiscant per fidē, futurumq; promittitur eis, vt simulatque ab infidelitate sua & impietate conuersi crediderint in Christum, oīm peccatorum remissionem accipiāt: Hinc illæ voces apostolorum in Actis & epistolis: Credite & baptizimini. Et illud Isa. quod Petrus & Paulus apostoli citant: Omnis qui credit in illum non cōfundetur. Et omnis fere apostolica prædicatio circa fidei locum præcipue versatur, quia cōmune erat tunc temporis toto orbi peccatum infidelitatis, nō modo gentibus, verum & Iudæis veri Dei quondam cultoribus: Porro credentibus cum pœnitentia prædicatur, tantum præcipitur, vt resipiscant a peccatis, nec sibi de fidei nomine blandiātur, cum sint quodammodo infidelibus deteriorēs. Melius enim erat illis viam iustitiæ non cognouisse, quam post agnitionem retrorsum auerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Hinc illę prophetarū voces: Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. Item reuertatur vnusquisq; a via sua praua. Item: In quacuncq; hora peccator ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et illud Hier. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod loquutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi vt facerem ei. In his et id genus propheticis obiurgationibus & promissionibus nulla sit mentio fidei: quia illis fiebant qui veri Dei cultum, & fidem profitebantur, quinimo admonentur ne huiusmodi professione infidentes, præcipuam pietatis partem, quæ in charitate si-

Act. 8. 15. 16
Rom. 10
Hebr. 11
Isaia. 18

Quid credentibus sed flagitioris prædicetur.

2. Petri 2

Iohel. 2

Hier. 18

Ezech. 18

b ta

ta est, negligenter. Hinc illud Hier. Nolite confidere in verbis
 mendacij, dicentes: Templum domini, templum domini est,
 &c. Et illud Iohannis Baptistæ: Facite fructus dignos poeni-
 tentiæ, & ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abra-
 am. Sunt & in apostolica doctrina aliquot huiusmodi loca,
 tametsi rara, quia ut diximus, vniuersum orbem eo temporis
 obruerat infidelitatis obducta caligo, quam necesse erat, pri-
 mum lucis euangelicæ splendore depelli. Petrus tamen apo-
 stolus cum Simonem, qui iam crediderat, & baptisma susce-
 perat, dura obiurgatione corripere, & ad iniquitatis suæ poe-
 nitentiam hortaretur, non ab eo denuo fidem exigit, sed ut a
 scelere suo resipiscat, & veniam precetur a Deo. Poenitenti-
 am, inquit, age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte re-
 mittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Paulus etiam creden-
 tium Corinthiorum, quos in priori epistola obiurgauerat,
 poenitentiam probans, & poenitentis affectus singulos quasi
 membratim distinguens nullam fidei admiscuit mentio-
 nem: Gaudeo, inquit, non quia contristati estis, sed quia con-
 tristati estis ad poenitentiam: Contristati enim estis secun-
 dum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex vobis.
 Quæ enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in sa-
 lutem stabilem operatur, seculi autem tristitia mortem ope-
 ratur. Ecce enim hoc ipsum secundum Deum contristari
 vos quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensio-
 nem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed
 æmulationem, sed vindictam & cætera. Hinc ut & hoc at-
 tingam, habemus discrimen tristitiæ in poenitentia (quod
 Phi

Tristitia
 duplex a
 theologis
 obseruata
 quam Phi-
 lippus ir-
 ridet.

Philippus damnauerat) haud esse omnino inepte & sine scripturarum autoritate a theologis obseruatum. Habemus praeterea varias poenitentiae partes, quarum praecipuae sunt tristitia, & resipiscentia: has theologi contritionem & satisfactionem appellant. Fidem tamen Apostolus cum tam copiose, atq; distincte de poenitentia differeret, non connumerauit. Quare hoc? Quia non cum infidelibus agebat, nec incredulitatis sed incontinentiae & praetermissae charitatis crimina illis exprobrabat. Alioq; cū Iudaeos aut ceteros infideles hortatur ad poenitentiam, ad fidem eos tanq; ad ianuam pietatis et asilum inuitat, atq; ex huiusmodi cōtionibus sumpta sunt omnia loca, quae Philippus pro suo dogmate citat, pia quidem illa, & ab ipsis verae pietatis fontibus hausta, sed ad causam, qua de nunc agimus, aut minime pertinentia, aut inconsideratius accommodata: Pertinent enim non ad poenitentiae, sed ad baptismatis sacramentum, cuius virtus est fides, quae ipsa prima fides non suscipitur, nisi ab ijs, quos prioris poenitet infidelitatis & vitae, vnde & poenitentia simul & fides illis proponitur ad conuersionem. Nunc autem de poenitentiae sacramento disquirimus, quod sacramentum non suscipitur nisi a fidelibus, nec adhibetur nisi peccatis, post fidei professionem admissis, de quibus Philippica testimonia non loquuntur, sed illa quae nos in altero poenitentium ordine produximus: At Philippus in omnibus his ostendit subesse fidem, licet non explicetur, cum intercedat promissio, & propterea negat poenitentiam inueniri posse sine fide, praesertim si poenitentiae affectui, accedat absolutionis, qua

Contritio
& satisfactio a Paulo inter poenitentiae partes adnumerantur, fides vero nusquam.

b ij sacra-

Pœnitētia
est nulla
sine fide.

sacramentum perficitur, effectus. Hæc nobis maxime probantur, & vltro fatemur pœnitentiam esse nullam sine fide, quinimo addimus nullum pietatis opus a nobis fieri posse, absq; fide. Sunt omnino vires humanæ ad quodcuncq; opus bonum prorsus inuolidæ, nisi illis diffusi fidamus Christi meritis & promissioni: Quis tamen ex hoc theoremate colligat, fidem esse cuiusvis boni operis partem? Hæc satis per se quidem sunt plana atq; perspicua, sed quo fieri queat apertiora, repetenda nobis est illa collatio dilectionis ad cognitionem, sine qua non potest esse cum tamen non sit pars eius. Quod si Philippus dixerit dilectionem & cognitionem esse diuersi generis affectiones, propterea non posse alteram alterius esse partem: hoc idem respondebimus ei de fide & pœnitentia, quæ fides est in intellectu: pœnitentia vero in voluntate: tristitia enim voluntatis est affectio, resipiscētiā autem seu cessationem a peccato oportet etiam esse in voluntate, cui peccatum inerat, nam & gratiæ, quæ in absolutione cōfertur, aut quoq; modo iustificat, subiectū est voluntas. Quāq; vt illustrior sit victoria, etiam si donemus in ea potentia et eiusdem generis esse pœnitentiam & fidem, & hanc illi esse necessariā, vt proculdubio est, non tamen sequitur esse partem eius, quod sequens exemplum demonstrat. Species intelligibilis necessaria est ad intellectionem, & eiusdem generis affectio, puta cognitiui, cuius est & intellectio, nec tñ species ipsa, nec actus, quo intellectum immutat & memoriā fecundam format, est pars intellectionis. Hic videor mihi videre vos o Germani quotquot Lutheranae causæ fauetis, aut per con
tem

temptum porrecto naso supercilium obducere, & hæc omnia fastidire, aut præ animi indignatione clamare: Philosophica sunt ista, Sophistica sunt, indigna quæ fidei causæ admisceantur. Evangelica doctrina verbis simplicibus & planis non philosophorum est argutijs ex sacris literis expro-menda. Vera sunt isthæc vniuersa, non diffiteor, insipiens factus sum sed vos me coegistis in tam scrupulosam disputati-onem descendere, qui in confessione vestra, non contēti pœ-nitentiae sacramentum probasse, quæ huic sacramento vide-rentur indigna reieciisse, quod satis erat, ijs qui simplicē con-fessionem non methodicas præceptiones instituebant pœni-tentiæ partes ad viuum (quod aiunt) resecare voluistis. Ad hæc Philippus theologis nostris inuidiam conflare conatus est, quasi totius Euangelij euerforibus, quod partitionem ve-stram non probauerint. Rem ergo inutilem, aut certe nō ne-cessariam a vobis susceptam, coactus sum persequi: tamen si, vt superius dixi, ego haud grauate cessissem vobis & Philip-po, asserentibus fidem esse poenitentiae partem, non q̄ verū sit, sed q̄ illæsa possit pietate præteriri, modo sola fide conten-ti, non excluderetis confessionem illam possibilem & mode-ram, sine qua poenitentiae altera pars nempe absolutio vobis constare non potest, quamq̄ ecclesia sanctarum scripturarū autoritate præcepit, nec satisfactionem quæ nihil aliud est, atque quatenus fieri valet, infectum reddere quod factū est perperam, & præcedentis vitæ studia in diuersum mutare. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, o-
perando manibus suis, quod bonum est, vt habeat vnde tri-
Eph. 4

buat necessitatem patienti. Non furari eum qui fuerat antea furatus, sed honestis se operibus alere, resipiscentiæ est, suis vero laboribus etiam indigenti victum parare, satisfactionis, non illius, qua dominis ablata redduntur, nam hæc restitutio specialius appellari consuevit, sed huius quam diximus veræ poenitentiae esse partem. Vtranque complexus est & professus Zachæus ille vere poenitens. Domine, inquit, ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui reddo quadruplum. Et quanquā Philippus sibi videatur in hac materia regnare, ita ut aduersus theologos, qui confutationem scripserunt, indignis Christiana modestia verbis insolescat, haud tamē omnia quæ theologi dicunt, sunt perinde leuiter et citra scripturarum auctoritatem, atque videntur illi, prolata: Sunt quidem catholici nonnulli viri boni, qui tamē nihil præter summas confessionum & aniles fabulas didicerunt, a quibus nullus est circumstantiarum, nullus scrupulorum nodus nō obseruatus, atqui ecclesiæ catholicæ fides, & instituta in nullius horum verba iurarunt, nec illos in hoc certamine, quo receptas ab vniuerso populo Christiano satisfactiones damnare præsumit Philippus, proponere sibi debuit ut antagonistas, sed egregios viros Augustinum, Hieronymum, Chrysostomum, Cyprianum, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, & cæteros eiusdem classis, quos Christianorum grex in vniuersum sequitur, quosque suæ poenitentiae & satisfactionum habet autores. Nam cætera, quæ Philippus insectatur, priuata sunt quorundam superstitiones aut certe opiniones, quibus fateor Christianorum

con-

conscientias, quarum salus non ab humanis traditionibus
 sed a diuinis legibus pendet, obligandas non esse. Porro hu-
 manae traditiones nobis sunt, non omnia quae nobis homi-
 nes tradiderunt, nihil est enim ferme, quod non per homines
 Deus hominibus tradiderit: sed ritus quidam, lustrationes,
 & expiationes, non ad Dei gloriam sed ad propriam aut glo-
 riam aut commodum excogitata, aut quod non raro acci-
 dit, vana pietatis opinione commenta. Caeterum quae sancti vi-
 ri, illi quorum modo meminimus, ad Dei gloriam et anima-
 rum vtilitatem ex sacris literis deprompta: nobis tradiderunt:
 non humanae sunt adinventiones existimanda, sed ut diui-
 na oracula, aut certe illis finitima suscipienda, ut suscepta
 sunt ab ecclesia. Quantumuis enim Lutherus & Philippus
 illos quasi homines contemnant, ac praese fastidiant, nun-
 quam tamen obtinebunt, ut ab vniuerso populo Christia-
 no non suscipiantur ut diui, utpote qui sanctarum scriptu-
 rarum arcana sanctissime simul & religiosissime tractauerunt,
 non ex eis sua commoda & vtilitates, non errorum latebras,
 aut nouorum dogmatum praesidia, sed solius Dei gloriam
 aucupantes. Omnes omnino illorum conatus, vniuersa
 studia horum spectabant, ut Deus a cunctis hominibus &
 agnosceretur per fidem, & per charitatem amaretur. Quam
 ob rem verisimile est, quinimo pro verissimo haberi debet,
 purius illos atque simplicius scripturas sanctas intellexis-
 se, quam isti, qui ad propriam gloriam & susceptas con-
 tentiones illis abutentes, cum omnia susque deque habeant,
 conuellant, euertant, se solos diuini verbi spiritum adeptos
 nun-

nunquam non perstrepunt, nobisque quod huiusmodi spiritus expertes omnino simus, quoties eis noua docentibus non assentimur, exprobrant. Nos vero tantorum virorum præiudicio freti, fidenter audemus Lutheranos spiritus & Philippicos contemnere, vni totius ecclesiæ spiritui credere, & secundum illum asserere satisfactiones, non quidem illas canonicas, quæ iam dudum insolescere desierunt, sed tum solennes & communes, tum priuatas & peculiare, quibus etiam nunc ecclesia vtitur, esse diuina autoritate probandas & amplectendas. Superest nunc vt quando Christianæ satisfactionis autores veteres ecclesiæ sapientes esse diximus, alia quot eorum testimonia proferamus, ea tamen lege, ne quis a me satisfactionis nomen superstitiose velit exigere, satis erit si peccatorum remissionem satisfactione, redemptione, ablutio, placatione, solutione & cæteris huiusmodi vocibus aut locutionibus per nostra bona opera ostenderimus, nobis posse contingere. Siquidem Philippus sola contentus fide, nullis nostris operibus, nec religionis quidem aut charitatis, locum in peccatorum remissione relinquit. Hæc est doctrina quam a catholica veritate diuersam ostendere nitimur idque patræ, vt polliciti sumus, testimonijs, paucis quidem (ne crescat in immensum opus) sed proprijs, et ad quæ differimus causam omnino pertinentibus: Neque enim omnia, quæ antiqui sancti de eleemosynis, ieiunijs, vigilijs, lachrymis, & precibus præceperunt, quæ innumerabilia pene sunt, ad satisfactionem pertinet aut poenitentiam, quandoquidem illorum multa aut officij causa; aut pietatis debito, aut cohibendæ libidinis necessitate præ-

te præstantur: Quæ, etiam si satisfactionis fructu non careant, discernenda tamen sunt ab ijs locis, quibus præcipue eiusdē operibus satisfacere & poenitere docemur, ne incidamus in viciū peculiare Philippo, parerga pertinentibus admiscere, & specie tantum verborum mordicus arrepta, nullum discrimen causæ, temporis, rationis, qua prolata sunt, observare. Hieronymus igitur latinorum omnium (quod cæterorum pace dixerim) in sacris literis eruditissimus, in commentarijs Isa. cap. XL. Et hoc notandum est, inquit, quod nō solvantur peccata nostra, nisi de manu domini receperimus ea: Nec idem est solui peccata, atque dimitti. Cui enim dimittuntur, solutione non indiget, audiens in Evangelio: Confide filia, dimittuntur tibi peccata tua. Cui enim soluuntur, propter ea soluuntur, quia purgata sunt, & soluta per poenas. Huius discriminis, quod in remissionē peccatorum observatum est a Hieronymo, ignorantia (ne quid seuerius iudicemus) Philippum auertit a consideratione verborum: tametsi multa sint in scripturis sanctis, quæ nos peccata, non solum futura vitare, verum & præterita luere pietatis operibus & corporis castigatione, docent, de quibus inferius: nunc rursus Hieronymum audiamus. Si rex, inquit, nesciens Deum, hoc facit pro altero, nempe ieiunare, quanto magis nos pro peccatis proprijs inedia & vigilijs debemus Deum ad clementiam flectere: Locus est in commentarijs Danielis. Nec docuisse tantum hæc, verum & se fecisse declarat Hieronymus ad Pammachium scribens. Sed Iohannem Hierosolymitanum episcopum conueniens his verbis. Ob id & ego, inquit, An-

Hierony.

Matth. 9

Dani. 9

c tio

tiochiam, & ille (Innocentius videlicet presbyter) Constantinopolim vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus, sed vt in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deslentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus, &c. Stulte quidem Hieronymus, si Philippus verus est autor, nam inter popinarum eructationes et puellares amplexus potuisset nullo labore, nullo negotio, sola tantummodo fide Christi misericordiam obtinere. Vnde progredi præstat, ne patribus qui semel loqui coeperunt obstrepamus. Succedat ergo Hieronymo Cyprianus loco, tametsi tempore dignitate atq; adeo autoritate illum antecesserit. Dominus orandus est, inquit Cyprianus in sermone de lapsis, dominus nostra satisfactione placandus, qui negantem negare se dixit, qui omne iudicium de patre solus accepit, &c. Est quidem Christus Iesus propiciatio nostra, qui solus pro peccatis electorum patri satisfecit, eundemque placauit in cruce, quem tamē satisfactione nostra nobis esse placandum, admonet Cyprianus, ita tamē vt hæc satisfactio nostra sit opere, eius vero cui sit, & qui placatur, virtute. Quia sine me, inquit, nihil potestis facere. Rursus in eodem sermone Cyprianus: Confiteantur singuli, quæso vos fratres delictum suum dum adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud dominum grata est, &c. Et paulo inferius: Ad dominum toto corde redeamus, iram & offensam eius ieiunijs, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placemus. Apertissima quidem omnia hæc, sed instituto nostro

Cypria.

Matth. 10

Iohan. 3

1. Iohan. 2

Iohan. 55

Iohel. 2

stro proxima sunt, quæ ad Corneliū contra hæreticos iam
 nunc suborientes scribit, & queritur: Datur, inquit, opera
 ne satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redi-
 mantur, ne vulnera lachrymis abluantur, pax vera falsæ pa-
 cis mendacio tollitur, salutaris sinus matris nouerca interce-
 dente, præcluditur, ne de pectore atque ore lapsorum fle-
 tus et gemitus audiatur: Quibus obsecro coloribus Philippi
 temeritas proprius posset adumbrari? Iam Cypriano proxi-
 mus sit Augustinus, Afer Afro, Episcopus Episcopo: cuius ^{Augustin.}
 multa sunt hac de re testimonia, sed nos vt in cæteris par-
 ca referemus. Enchiridij ad Laurentium cap. septuagesimi
 verba sunt hæc: Sane cauendum est, ne quisq̃ existimet infan-
 da illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non posside- ^{1. Cor. 4}
 bunt, quotidie perpetranda, et eleemosynis quotidie redimē-
 da in melius quippe est vita mutanda, et per eleemosynas de
 peccatis præteritis est propiciandus Deus, non ad hoc emen-
 dus quodam modo, vt ea semper liceat impune committere.
 Nemini em̃ dedit laxamentum peccandi, quanuis miseran-
 do deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negli-
 gatur. De quotidianis autem breuibus leuibusque peccatis,
 sine quibus hæc vita non ducitur quotidiana oratio fideiū
 satisfacit. Item contra Cresconium grammaticum libro II.
 cap. XII. omnes in eo donatistas alloquens. Ideo vobis non
 videntur, inquit, mundari, cum ad nos a vobis transeunt,
 quia non denuo baptizantur, quasi solo baptismo, quem re-
 peti non oportet, cum idem atq; vnus est, homines ab errore
 mundentur. Mundantur & verbo veritatis ab illo, qui ait:

c ij lam -

Iohan. 15 Iam vos mundi estis, propter verbum quod loquutus sum
 vobis: mundantur & sacrificio contriti cordis ab illo de quo
 Psalm. 50 dictum est: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor cō-
 tritum & humiliatum Deus non spernit: Mundantur &
 Lucæ 11 eleemosynis, ab illo qui ait: Date eleemosynam & ecce om-
 1 Cor. 13 nia munda sunt vobis. Mundantur ipsa quæ supereminet
 omnibus charitate ab illo qui per apostolum Petrum dixit:
 1. Petri 4 Charitas cooperit multitudinem peccatorum, &c. Quid?
 Charitatem potest habere is cui opus est emūdari peccata?
 Viderit Philippus cuiusmodi peccata sint, quæ, parta chari-
 tate, supersunt eadem charitate mundanda, nam Augusti-
 nus non asserit modo, verum & probat, interdum pecca-
 ta charitate mundari. Sed de hoc paulo inferius differemus.
 Id ipsum quod nunc eleemosynæ, alias tribuere solet ieiunio
 & orationi, quas in iustificationis nostræ societate coniun-
 git. Hæc, inquit, iustitia hominis in hac vita: ieiunium, elee-
 mosyna, oratio. Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac
 illi duas alas, ieiunium & eleemosynam, &c. Iure quidem ie-
 iunio orationi & eleemosynæ iustitia nostra tribuitur, cum
 eisdem rebus & peccata remittantur, & peccatores iustificen-
 tur. Nec valet hic Philippus iustitiam quandam inualidam,
 & quæ solo nomine iustitia sit, comminisci, cum præter hoc,
 quod omnia hæc ad Deum quem respicit vera iustitia, retu-
 lit Augustinus, dixerit paulo superius. Ergo ex animo fac
 ut ille qui intus videt, adhuc loquente te dicat ecce assum,
 Non igitur extimam & politicam, sed spiritalē & intimam
 docet iustitiā, cū illam oratiōi, ieiunio, & eleemosynæ tribuit.
 Appel-

Appellat vero iustitiam huius vitæ, hoc est, gratiæ iustitiam, ut discernat ab alterius vitæ iustitia, de qua Petrus apostolus epistola secunda: *Nouos, inquit, cœlos & nouam terram &* ^{1. Pet. 3} *promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat: Hæc est iustitia gloriæ, cui non opus erunt ieiunia, preces, & elemosynæ, quæ hominis iustitiam in hac vita esse dicit Augustinus: Locus est in enarratione psalmi quadragesimi secundi. Contra Iulianum vero Pelagianum testimonio etiam v-* ^{Basilius.} *citur magni Basilij, ad cōmendationem ieiunij, id quod non communis interpretis, sed eiusdem Augustini verbis ascribam, ut in vno testimonio duorum clarissimorum hominū complectar authoritatem. Sed audi, Augustinus ait, quod ad rem præsentem spectat, quid de peccato primi hominis ad nos etiam pertinente dicat iste sanctus sine vlla ambiguitate Basilius, quod etsi reperi interpretatum tamē propter diligentiore* ^{Basilius.} *veram fidem verbum e verbo malui transferre de græco: In sermone de ieiunio: Ieiunium, inquit, in paradiso* ^{ieiunium in paradiso constitutum. Gene. 2} *lege constitutum est, primum enim mandatum accepit Adam. A ligno sciendi bonum & malum non manducabis. Non manducabis autem, ieiunium est & legis cōstitutionis initium. Si ieiunasset a ligno Eva, non isto indigeremus ieiunio: Non enim opus habent valētes medico, sed male habentes. Aegrotauimus per peccatum, sanemur per pœnitētiā. Pœnitentia vero sine ieiunio vacua est, &c. Si ieiunium pœnitentiæ non adiunxisset. Basilius, posset ambigi vtro de ieiunio loqueretur, de illo ne quo vitare peccata futura, an de illo quo præterita luere consueuimus, verum cum pœnitentiam*

c iij præ

præteritorum esse peccatorum nemo scit qui nesciat, quem
 nisi satisfactionis locum potest in poenitentia habere ieiuni-
 um: qui poenitentiae virtus asseritur, & de quo Basilii in eo-
 dem sermone dixerat paulo superius. Satietas corporis ha-
 bet hilaritatem, ieiunium vero animæ lucrum atq; salutem.
 Gaude, si sapias, quod tibi a medico pharmacum necans pec-
 catum præbetur. Porro autem cū Augustinus a latinis nos
 Chrysost. transtulerit ad græcos, iure Chrysostomus periclitanti poeni-
 tentiæ nunc ferret suppetias, nisi tanta se copia verborum ef-
 funderet, vt periculum sit, ne semel admissus, omnia occupet,
 neq; vnq̄ eleemosynas & ieiunia cōmendandi finem faciat.
 Idcirco aliquot loca carptim attingamus potius quam pro-
 ducamus. Scripsit de poenitentia eiusq; partibus & virtute
 multoties, decem præsertim Homilias, in quarū prima sic ait:
 Ieiunium seruos existentes nos (peccati scilicet) atq; ligatos
 inueniens, vincula remittit, & tyrannide liberat, pristinaq;
 in libertatem reducit. Et paulo inferius: Quemadmodum ie-
 iunio spreto, mortem spernenti addidit. Sic iterum eodem
 honorato, de morte reuocat. Nam & volens tibi ostendere
 rei virtutem, potestatem ipsi dedit, post sententiam, post ab-
 ductionem, abductos media rapere de via, atq; reducere ad
 vitam, &c. Commemoratoq; Ninuitarum exemplo, quos
 Iona 2 post sententiam damnationis dicit ieiunio reductos ad vitā,
 alijsque exemplis adiunctis ita colligit. Igitur ieiunium mi-
 rare pronisq; manibus suscipe, quoniam quidem & in ca-
 mino fert opem, atq; in leonum custodit lacu, dæmonesque
 fugat, & Dei reuocat sententiam, &c. Fastidiat quantū velit
 Phis

Philippus nostrorum ieiuniorum satisfactiones, nos de voce
 nunq̃ contendemus, rem vero dicimus esse placare Deum,
 eiusq; pro peccatis nostris meritam mutare sententiã. Rur-
 sum Chrysostomus sermone de confessione super illud Psal-
 mi: Confitemini dño qm̃ bonus, &c. Spiritus sanctus mede- Psalm. 17
 lam purgandi facinoris & curam admissi delicti obtulit: dñ
 qualiter iram Dei placeremus ostendit. Non vult peccatori-
 bus inferre vindictam, qui dare quærit, confitentibus veniã.
 Et paulo inferius: Cõfessio enim pœnitentiam monstrat. Sa-
 tisfactio veniam sibi diuina pietate conciliat: Et in fine sermo
 nis. Confessio reddat, quod peccatum detraxerat: curet pœ-
 nitetia, quod delictorum macula sordidauerat, serpentinum
 virus, satisfactionis antidoto recuretur, peccatorum venena,
 precum instantia depellantur, vt dominum: quem nobis de-
 licta fecerant iracundum, reddant obsequia digna placatum:
 & qui a nobis fuerat peccatis offensus, confessione nobis red-
 datur misericors, & pius. Quæ vero aut cuiusmodi sint hæc
 obsequia, innumerabilibus pene locis declarat isdem Chry-
 sostomus: sed nos breuitati studemus: Cõcione tamen quar-
 ta de Lazaro sic ait: Vt igitur neque puniamur, neque pœ-
 nas demus in alio sæculo, in suam quisq; conscientiam in-
 grediatur, vitamq; explicet, cunctisque commissis diligen-
 ter excussis, condemnet animam, quæ hæc patrauit, puniatq;
 cogitationem, affligat crucietq; suam ipsius mentem, suppli-
 cium a seipso exigat a peccatis, per condemnationem, per di-
 ligenter actam pœnitentiam, per lachrymas, per confessio-
 nem, per ieiunium, per eleemosynam, per continentiam, per
 cha-

charitatē, vt possimus omnes, omni modo hic depositis peccatis, multa cum fiducia illuc proficisci. Et in opere de poenitentia, quod modo citauimus, Homelia quinta. Illic, nempe in vniuersali & postremo iudicio, magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigatur, dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hic vero iudicem exorabimus, & placabimus, non pecunia, magis autem, si verum dicere oportet, clemens ipse piusq; pecunia suadetur, non ipse manu, sed p inopē accipiens: Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris. Hæc autem dico, fratres, alliciens vos, quoniam quidam poenitentia sine eleemosyna mortua est: & sine plumis nequit volare poenitentia, pennas eleemosynæ nō habens. Et paulo inferius alio tropo: Num negotiationis alia est ratio, quam quod minori empta maiori precio vendat, atq; duplicatam sibi summam inueniat: Tales igitur nobis Deus nundinas proposuit, modico iustitias eme, quo multo vendas in seculo futuro, &c. Quam ergo satisfacit emptor venditori in legitima mercatura, tam fideles eleemosynæ & ieiunia satisfaciunt Deo, sed meritis Christi, a quo nos eleemosynas dandi atq; ieiunandi virtutem: ieiunia vero & eleemosynæ vim satisfaciendi gratis accipiunt: Haud secus intelligenda sunt verba Cyrilli, quibus in Leui. lib. XV. ait, poenitentia & bonorum operum precio redimendam esse conscientia domum, si nobis peccantibus venundari contingat. Citat illud Pauli. 2. Cor. 5. Domum habemus non manufactam æternam in coelis, & addit: Hæc est ergo domus, quam ædificare nemo potest, nisi in
sim-

Cyrillus.

2. Cor. 5

simplicitate mentis & puritate cordis. Sed quoniam accide-
 re solet, vt etiam qui bene ædificauerit, & domum sibi coele-
 stem bene agendo, & bene viuendo ac recte credendo con-
 struxerit, incurrat alicuius peccati debitū, & hanc a crudelissi-
 mo foenatore venundare cogatur, ac labores suos transfun-
 dere in alium: pietas & clementia legislatoris occurrit, vt in-
 tra certum tempus redimi possit. Si tamen inuenerit, inquit, Leuit. 15
 manus tua precium, quod restituat. Quale precium? Pœni-
 tentiæ sine dubio lachrymis cōgregatum, & manibus, id est,
 labore boni operis inuentum, &c. Hæc lib. XV. Libro vero
 secundo eiusdē operis ita dixerat: Audisti quanta sint in lege
 sacrificia pro peccatis, audi nunc quantæ sint remissiones pec-
 catorum in Euangelio. Est ista prima, qua baptizamur in re-
 missionem peccatorū. Secunda, remissio est in passione mar-
 tyrii. Tertia est, quæ per eleemosynam datur. Dicit em̃ Salua-
 tor, veruntñ date quæ habetis, & ecce omnia munda sunt vo-
 bis. Lucæ 11 Quarta, nobis fit remissio peccatorum, quādo & nos re-
 mittimus peccata fratribus nostris: Sic enim dicit ipse domi-
 nus & saluator. Matth. 6 Quia si remiseritis fratribus vestris ex corde
 peccata, & vobis, remittet peccata vestra pater vester: Quod
 si non remiseritis fratribus vestris ex corde, nec vobis remit-
 tet pater vester. Et ipse in oratione nos dicere docuit. Remit-
 te nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus
 nostris. Ibidem. Quinta, peccatorum remissio, cum conuerterit quis
 peccatorem ab errore viæ suæ. Ita enim dicit scriptura diui-
 na. Quia qui conueriti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, Iacobi 5
 saluat animam eius a morte, & cooperit multitudinem pec-
 d cato-

catorum. Sexta quoque sit remissio, per abundantiam charitatis: sicut & ipse dominus dicit: Amen dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et Apostolus dicit: Quoniam charitas operit multitudinem peccatorum. Est adhuc & septima, licet dura & laboriosa, per poenitentiam remissio peccatorum: cum lauat peccator lachrymis stratum suum, & sunt ei lachrymae suae panes die ac nocte: cum non erubescit sacerdoti domini indicare peccatum & quaerere medicinam, secundum eum qui ait: Dixi pronunciabo aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei. Longum esset nunc, transcribere distributionem, qua Cyrillus omnes has peccatorum remissiones refert ad legis veteris sacrificia: satis sit, eius autoritate probasse, nostris eleemosynis ac ceteris operibus bonis peccata remitti, condonari: & cum debita sint, quae nos diuinae iustitiae reddunt obnoxios, poenitentiae & bonorum operum satisfactione solui. Quod id ipsum Irenaeus etiam declarat, dicens: Docuit (nempe Christus) ut facerent praecipua, quae ab initio praecipit Deus, & ut veterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea, quae possidentur, pauperibus diuisa, solutionem faciunt praeteritae cupiditatis, Zachaeus facit manifestum. Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus, etsi cuius quid defraudaui, reddo quadruplum. Locus Irenaei est libro III. aduersus haereses Valentini cap. XXV. Sed iam ad Latinos reuertamur, nempe ad Ambrosium, nam Augustini a quo digressi sumus testimonia vniuersa transcribere res esset

Luce 7

1. Pet. 4

Psalm. 6
Psalm. 41

Psalm. 31

Irenaeus.

Luce 19

Ambrosi.

set iusti voluminis. Ambrosius vero de poenitentia lib. II. cap. VIII. sic ait: Plura soluendi habet subsidia, qui Deo, quam is qui homini debet. Homo pecuniā pro pecunia reposcit, quæ non semper debitori præsto est, Deus affectum exigit, qui in tua potestate est. Nemo pauper est, qui Deo debet, nisi qui se ipsum pauperem fecerit. Etsi non habet, quæ vendat, habet quæ soluat. Oratio, lachrymæ, ieiunia, debitoris boni census est, multoq; vberior, quam si quis ex precijs fundorum pecuniam sine fide deferat. Denique pauper erat Ananias, cum ^{A&t. 5} vendito agro pecuniam deferret ad apostolos, vnde nec soluere se potuit, sed implicauit. Diues illa vidua, quæ duo æra ^{Marc. 12} minuta in gazophylacium misit, de qua dictum est, Hæc vi- ^{Lucæ 21} dua paupercula plus omnibus misit. Non enim pecuniam Deus sed fidem quærit. Nec ego abnuo, liberalitatibus in pauperes factis posse minui peccata: sed si fides commendet expensas. Quid enim prodest collatio patrimonij sine gratia charitatis? &c. Quid? Soluunt Deo, qui precantur, qui ieiunant, qui lachrymas fundunt, & non satisfaciunt? An potest quisquam, creditori soluere, cui non satisfecerit? Hæreat in vocabulis Philippus, mordicus verba teneat, nos rem ipsam quocunque vocabulo signetur (nam multis potest explicari) disquirimus. Iam quod Ambrosius iniquior est eleemosynæ, & parum illi videtur tribuere, propter eos facit, quos Augustinus (vt superius citauimus) dicit quotidie perpetrare crimina, & quotidie eleemosynis redimere: hi enim sine gratia charitatis, quam in eleemosynis requirit Ambrosius, conferunt patrimonia. Alioquin

d ij plures

Eccī 3

Luce 11

Iohan. 15

Thob. 4

Eccī 19

Hilarius.

plures habet eleemosyna promissiones, quam reliqua siue religionis siue pietatis opera, de qua vide, quid alibi dicat Ambrosius. Si tam graue peccatum fuerit vt minime solis fletibus abluatur: addamus misericordiae oleum, acrimoniamque ieiunij. Nullum enim tam graue delictum est, quod non purgetur abstinentia, eleemosynis extinguatur. Ait enim sanctus propheta. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Magna ergo est eleemosyna, quae ardentium criminum globos beneuolentiae suae fonte refrigerat: & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum. Vt quauis offensus Deus, quauis criminibus prouocatus: cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis. Cogitur enim a nobis quodam modo, dum compellitur pro actibus nostris mutare sententiam: & in vno eodem homine nunc saeueritate iudicis promoueri, nunc patris pietate blandiri: Pater enim vobis Deus est, cum bene agimus: iudex noster est, cum peccamus, locus est in sermone de natiuitate domini. Et enarrans illud Christi, quod habetur apud Lucam: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Vides, inquit, quanta remedia? Mundat nos misericordia, mundat nos dei sermo, iuxta quod scriptum est: Iam vos mundi estis, propter sermonem quem loquutus sum vobis. Nec hoc loco solum, sed etiam alijs quanta gratia sit, expressum tenes: Eleemosyna enim a morte liberat. Et concludit eleemosynam in corde pauperis, & haec pro te exorabit in die malo, &c. Similis est Augustino & Ambrosio Hilarius in improbanda vana ieiuniorum & eleemosynarum fiducia, qua legitima commendat vtilius.

lius. Nos, inquit, si semel ieiunamus, satisfecisse nos arbitramur: Si aliquid ex horreo domesticarum facultatum inopidamus, impleuisse nos iustitiam credimus, ieiunantes vt aut placeamus hominibus, aut corpora cibis fessa releuamus, & inter ipsa ieiunia, stupra, iniurias, odia cogitantes: donantes autem exiguum nescio quid dum pulsantem fores nostras inopem non sustinemus: aut dum bonitatis famam inani et ociosa hominum opinione sectamur, & deberi nobis vt audiamur, existimamus. En opera, quibus meriti fiduciam detraxerunt pietatis antistites: quorum verbis abusa Lutherana temeritas vniuersis negare conatur. Obsecro per Deum, si nulla ieiunia, nullae satisfaciunt eleemosynae, aut quicquam merentur, quid opus erat illis dūtaxat tum ieiunijs, tum eleemosynis satisfaciendi vim adimere, quae parce, quae maligne, quae inaniter & humanis tantum affectibus assumuntur? Quanto simplicius erat & facilius quod Philippus facit vni co verbo cunctis operibus nostris, optimis etiam, meritum & satisfactionem detrahere? Sed hoc nemo sanctorum ausus est patrum. Prauos hominum corrigebant affectus, quo facilius bona opera merendi fructum assequeretur, inanem praeterea confidentiam cohibebant, bona vero opera nunquam damnabant, neque ausi sunt illis satisfaciendi vsum, & Christi gratiae promerendae virtutem negare. Fidei quidem salutis nostrae summam vt pietatis basi & fundamenta tribuunt, quae sine fide impossibile est placere Deo, nemo tamen eorum hoc Heb. ix asserit, quod sola sit fides, quae placeat atque adeo sola placet & mereatur, quin fidenter pronunciant nostris bonis operibus

d iij bus

bus (vocant autem bona opera ieiunia, preces, eleemosynas) satisfieri Deo, atque adeo placari nobis Deum et promereri eiusque mutari sententiam. Nam his omnibus verbis vtuntur & alijs huiusmodi. Iam vt oīa hæc hominum cōmentata fingat esse Philippus, & velut humanas contemnat adinventiones, quid dicturus est ad scripturarū testimonia, quibus luce clarius apparet, vtilis esse, ne dicam necessarias, ad placandum Deum, & peccatorū veniam promerendam, huiusmodi satisfactiones? Apud Luc. Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Item apud Mat. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui videt in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Quid obsecro reddet pro ieiunio? Bona fortassis temporalia, quæ nequissimis quibusque nepotibus & heluonibus interdū largius conceduntur? Præclaræ scilicet munus pro quo Christus ieiunium commendavit, & ieiunandi modum tan topere nobis tradiderit: Quid ergo dabit, nisi peccatorum veniam viuētibz, & gloriā decedentibus? Nam gratiam & gloriā vt ait Propheta, dabit dominus: Hæc nimirum sunt dona quibus nos inuitat Christus, & allicit, quæ per seipsum & in abscondito reddit pater. Nam cætera per homines & elementa largitur, aut potius pene citra discriminē euulgat, qui facit oriri solem suum super bonos & malos, et pluit super iustos & iniustos. Porro gratia delictorum veniam continet, sine qua nemo potest gratus effici Deo. Quod per semetipsum Christus hic de ieiunio docet, per prophetas suos ante

Lucæ 11

Matth. 6

Psalm. 133

Matth. 9

os ante docuerat, ieiuniorum faciens delectum, quorum legitima probat, notha condemnat, quēadmodum in Iona. ^{Ionæ} Niniuitæ ad prædicationem Iong credentes prædicauerunt solenne ieiunium, vestiti saccis a maiori vsq; ad minimum; & dicentes: Cōuertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur a furore ira suæ? Et addit scriptura: Et vidit Deus opera illorum quia conuersi sunt de via sua mala, &c. Quod Niniuitæ crediderunt in Deum, quod conuersi sunt a via sua mala, & ab iniquitate, qui erat in manibus eorum, necessitatis fuit. Oportet enim, vt superius diximus, quem vere pœnitet, vt ab opere cesset, & resipiscat, & quod peccatum vsq; adeo illi displiceat, vt nolle omnino peccasse, ex quo affectu, quando nō potest, quod semel factum est, infectum reddi, procedit, vt ieiunijs & lachrymis & afflictionibus ultionem de suis facinoribus sumat, quod spontaneū quidem est, nisi tamē esset vtile, & ad diuinam ultionem deprecandam maxime conduceret, nunquam sacris literis probaretur, nec ad pœnitendi exemplum esset nobis ab eisdem ^{Isaiæ 58} propositum, vt est apud Isaiam. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelsis clamor vester. Et addit conditionem, qua legitimum sit ieiunium nempe resipiscen-
tiam a peccatis præteritis, cui additum, misericordiam Dei cum ieiunium tum eleemosyna adipiscitur. Tunc inuocabis, inquit, & dominus exaudiet, clamabis, & dicet, ecce assum, quia misericors sum dominus Deus tuus.

Philip

Philippica XI. Confutat responsiones Philippi, atq;
obiter de merito supererogationis agit, & gemina
solutione peccati.

Philippus dicit ieiunia, quæ in sacris literis probantur non esse satisfactiones: quia finguntur, ut inquit, a nobis: satisfactiones esse opera indebita, ille vero veras orationes, veras eleemosynas, vera ieiunia, dicit habere præcepta. Atqui si quoties hæc & id genus alia opera probantur in scripturis, præcipiuntur ut necessario fiant, plura sunt in Evangelica lege præcepta, quam fuerint in Mosaica. Christi verba de ieiunio nullam vocem præcipientis habent, sed probantis, & docentis quomodo ieiunare debeamus. Non dicitur ieiunate, sed cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Præterea ut sint omnia hæc præcepta, quæ non esse, quis non videt? Philippus tamen non negat, a nobis interdum posse fieri sine Christi præcepto, & tunc dicit esse humanas traditiones de quibus Christus ait: Frustra colunt me mandatis hominum. Sed quid si incidat casus, ut fiant sine Christi præcepto, & hominum traditione? num etiam tunc temporis Deo non erunt accepta, nihil ne huiusmodi operibus merebimur apud patrem, de quo filius ait: Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi, idque non modo semel & iterum, verum & tertio repetit de ieiunijs, precibus, & eleemosynis, quæ legitime fiunt. An quæ gratuito & libere nemine cogente fiunt, non possunt recte fieri? Atqui mysticus ille samaritanus quodcunque, inquit, supererogaueris, reddam tibi. Quid est

Matth. 6

Matth. 15

Lucæ 10

est obsecro supererogare, nisi aliquid in obsequium Christi conferre, quod ita sit illi acceptum dum exhibetur, ut tamen prætermittenti non succenseret, cuiusmodi sunt multæ eleemosynæ, ad quas procul dubio nullo præcepto tenemur, esse tamen bonas, ac pias, atque adeo de illarum numero, quas pater in abscondito videt, nemo potest nisi impie negare. Nam Paulus apostolus maxime de huiusmodi operibus gloriatur, & præter communem mercedem, quam cum cæteris, qui in cuncto Euangelizandi munere gnauiter functi essent, erat accepturus, aliam sperabat, velut auctuariam ex eo quod iuri suo, quo cæteri apostoli passim utebantur sponte cedens sine sumptu, ut dicit, prædicabat Euangelium. Quis neget, hoc supererogationis fuisse, ad quod cæteri apostoli non tenebantur, quodque solus Paulus libere præstabat? Nam quod huiusmodi erogatio propria mercede sit digna, eiusdem Pauli verbis apparet, hanc enim esse dicit suam mercedem, ut Euangelium prædicans, sine sumptu poneret Euangelium, & potestate sumendi stipendium, quo utcumque in diem viueret, quam habebat cum cæteris communem, minime vteretur. Et ad Thessa. scribens. Cum possemus, inquit, vobis oneri esse, ut Christi apostoli, sed facti sumus paruuli in medio vestri. Et addit: Memores enim estis, fratres, laboris nostri & fatigationis, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium. Quæ cum ita sint, vehementer admiror, quæ fiducia Philippus audeat asserere, nulla bona opera posse fieri a nobis, quæ dicantur supererogationis, sed ad omnia.

Sup'rogo p^r.
 Sup'rocurat^{us}
 Aug^{us} Sup'ro
 gar^{us} tub. et
 l^{us} d^{us} d^{us}
 Et quib^{us} alijs
 no^{is} m^{is},

Superero-
gatio Pau-
li.

Instrument. gen
fing mit fura ad
ritum, auf pond
1. Cor. 4 inspium,

1. Thef. e

quæ sancti viri fecerunt, & nunc multi boni viri faciunt teneri præcepto: qua sententia nihil scrupulosius, nihil periculosius & pijs conscientijs magis incommodum doceri potest. Nam vos, Germani, rogo, si ad omnes preces & eleemosynas quas quotidie, nacta occasione, offertis Deo, præcepto tenemini, quam periculose eadem aut eis simillimæ subinde prætermittuntur a vobis, de quibus nullam potestis discriminis rationem afferre? An toties peccatis mortaliter, quoties ieiunia, preces, eleemosynas, nullo præcepto destinatas, sed solo pietatis amore conceptas, occasione fortassis non perinde graui prætermittitis, aut differtis? Id tamen absurdum concedendum est a Philippo, qui dicit huiusmodi opera, quatenus bona sunt, eatenus esse præcepta, quæ vero præcepta non sunt, mala esse & inania hominum madata, etiam si vobis illa nemo mandauerit, sed studium suggererit pietatis. An quicquid animus concipit ut studiosum & pium, mox incipit esse præceptum? Videte in quas salebras, in quæ pericula vos conijciat ista doctrina, qua negatur vllum opus bonum alieno concilio aut pietatis nostræ motu posse fieri a nobis absque præcepto, nam hoc vocamus opus supererogationis, quod Philippus negat. Et hæc doctrina vna est de præcipuis basibus, quæ sustinent Lutheranos errores, quam firma vero sit & constans: vos ipsos, viri Germani, conscientias vestras, pietatem, experimenta consulite: Nam si quicquid non præcipitur in sacris literis, est alienum a verbo Dei, atque adeo inanis hominum traditio, qui potestis vitare, aut periculum superstitionis humanæ in multis huiusmodi operibus,

Opus supererogationis qd.

ribus, quæ vltro quotidie exhibetis, aut peccati mortalis
 discrimen, in eisdem aut similibus, quoties a vobis leuiori-
 bus causis (vt fit) prætermittuntur. Nos, si debitum large
 intelligatur: scimus, nihil boni operis a nobis citra debitum
 exhiberi: si vero debitum sit tantum illud, ad quod præce-
 pro tenemur, firmissime credimus, multa bona opera a Deo
 grata atq; probata posse a nobis fieri, quæ nulla aut minima
 culpa prætermitterentur, quæ ita commendantur, proban-
 tur, & consuluntur in sacris literis, vt non tamen semper, ne-
 que vbicq; nec omnibus præcipiantur: quinimo sunt, q̄ num-
 quam & nemini, & hæc sunt, quæ nobis patrum autoritate
 appellantur, supererogatiões. Multa sunt, ait Augustinus, fa- Augustin.
 cienda, non iubente lege, sed libera charitate, & ea sunt in no-
 stris officijs gratiora, quæ cum liceret nobis etiam nō impen-
 dere, tamen causa dilectionis impendimus. Hæc verba Au-
 gustini sunt, sententia vero totius ecclesiæ, celebris, vetusta,
 communis, & omnium sanctorum literis prædicata: Vtris
 vero potius credendum sit, illis, an vestris doctoribus nouis,
 ne quid amarulentius dicam, & contētionis studio receptis-
 sima quæq; euertentibus, viri Germani vos videritis: simul-
 que vestræ prudentiæ erit, expendere, qualia sint dogmata,
 quæ nequeunt defendi, nisi tam absurda sentētia admittatur,
 quinimo nisi negetur, quod catholici patres omnes ad vnū
 aiunt, asseueretur, quod negant. Nam si non omnium com-
 munis est hæc nostra doctrina, proferte, vel vnum de tanta
 caterua veterum sanctorum, qui Philippico isti dogmati fa-
 ueat, & nec vnum quidem verbum præterea cōmutabimus.

Philippus vero tantæ lucis, quæ sese illi, vt reor, offerebat vltro splendorem non ferens, cum decreuisset, de sententia, cui maxima pars erroris sui innititur, non discedere, nullas non latebras quærit, non quo veritatem possit inuenire, sed quo tuto possit errare. Nemo, inquit, potest perfecte satisfacere legi Dei. Et citat totam scripturam. Ego vero vno tantum loco essem contentus, quia nullum hæcenus me vidisse memini. Attamen vt hoc sit verum, quod tamen esse non credo: vt tamen verum sit, quod in ijs quæ lex præcipit, nemo illi hæcenus præter Christum satisfecerit, qui consequitur, vt ego non possim facere aliqua bona opera, quæ nulla mihi sint lege præcepta? Quis hoc neget, nisi qui præter quotidianum experimentum apostolum Paulum velit negare, qui iuri suo, quod habebat ad sumendum ea, quæ in quodidianos vsus erant illi necessaria, libere & gratuito cessit nullo cogente præcepto: id quod multis argumentis astruit, atque in hoc sitam quandam suam propriam mercedem esse, dicit. Iam vt ad humanas redeamus traditiones, si fieri potest, vt aliquoties præcepto diuino minime cogente quædam operemur, quæ non possunt negari, quin bona & pia sint, atque adeo grata Deo, cui bona cuncta placent. Quid impietatis accedat huiusmodi operibus, si contingat per pōtiffices aut concilia institui, vt certis locis et temporibus fiant? Nulla, inquit, sed Christiana libertas non fert, huiusmodi onera imponi fidelibus, quos apostoli nullis voluerūt grauari, nec potest vlla, etiam totius ecclesiæ, autoritate propter huiusmodi opera damnari anima, cum solus Christus, sicut et seruandi,

1. Cor. 9

Acto. 15

uandī, ita & damnandi habeat potestatem. Audio, sed nunc
 nō de ecclesiæ potestate suscepta nobis est disputatio, quæ in-
 ferius suum habebit locum: sed de operibus bonis, quæ citra
 diuinæ legis præceptum a nobis fieri contingit: de quibus
 duo quærentur: an scilicet, conferant ad placandum Deum,
 & aliquid ab eo quoquomodo promerendum, puta pecca-
 torum veniam, gratiam, & gloriam: & an per pontifices com-
 muni lege, aut quosuis sacerdotes priuato in poenitentia iudi-
 cio iniuncta, eandem vim habeant, quinimo maiorem. Ho-
 rum prius euidentibus astructum est scripturarum testimo-
 nijs: posterius indignum est, de quo dubitetur, nec illud ad-
 uersarij improbant vllō testimonio, præter verba Christi. Si-
 ne causa colunt me mandatis hominum: Quæ verba nihil
 nobis obsunt, quando mandata hominum, vt superius atti-
 gimus, appellat Christus iustificationes quasdam prorsus ex-
 ternas & inutiles, quæ sunt ab hominibus proprij commodi
 aut inanis gloriæ causa excogitatae: non bona opera, quibus
 iam dudum authoritate publica aut priuato consilio tempus
 præfinitur. Porro quod eleemosynæ, quod ieiunia, quod pre-
 ces sint bona opera, probatur Christi ipsius verbis, qui de sin-
 gulis distincte ait: Et pater tuus qui videt in abscondito red-
 det tibi: Nec puto Philippum & aduersarios tam pertinaces
 fore, vt negent inter cætera quæ pro huiusmodi operibus pa-
 ter est redditurus peccatorum remissionem esse annueran-
 dam, cum isdem Christus alibi dicat, Quod superest date e-
 leemosynam & ecce omnia munda sunt vobis, de peccatis
 nimirum loquens: Et Nabuchodonosoro regi consulit Daniel,
 e in vt

Opera ci-
 tra diuinū
 præceptū
 facta quāti
 valoris
 sint.

Matth. 19

Matth. 6

Lucæ 11

Daniel. 4 vt peccata sua eleemosynis redimat. Et nisi precibus dimitte-
 rentur peccata. Christus non docuisset vt orātes diceremus:
 Matth. 6 Dimitte nobis debita nostra, &c. Dicit Philippus (scio) his
 omnibus interesse fidem quādam specialem, sine qua pecca-
 ta nullo modo remitterentur. Quis hoc illi negabit, aut quis
 ignorat, in cunctis quæ agimus fidem in primis esse necessa-
 riam? Ecquis vnquam accessit ad confessionem, nisi absolu-
 tionis fiducia duceretur? Ecquis eleemosynas largiretur, nisi
 Matthe. 25 crederet Christo dicenti. Quotiescunq; vni de minimis me-
 is fecistis mihi fecistis? Quis ieiunaret, nisi fidē haberet Chri-
 sto prædicanti, patrem relaturum esse gratiam pro ieiunio,
 quod sit in abscondito? Quis oraret, nisi fiducia illius magni-
 ficæ promissionis. Quicquid petieritis patrem in nomine
 Matthe. 7 meo dabit vobis? Hæc est fides illa specialis, quam tanto su-
 Iohan. 14 periculo prædicat Philippus, & tanta sæueritate exigit vt si-
 gnificet, a nemine ante Lutheri dogma esse agnitam: cum
 Fide mo- nemo fuerit vnquam vsque adeo simplex Christianus, quin
 rose Luth- illam vltro præstiterit: tantum illam non ostentabant, & o-
 rus osten- diose inculcabant in quo nos a Luthero superari fatemur.
 tat. Estne aliud quod in nobis Philippus desideret? Annon est
 hæc fides in Christum, cum credamus, opera nostra peccata
 fore, tantum abest vt peccatorum remissionem mereantur
 nisi intercederet Christi gratia: qua iuuamur, & promissio
 cui innitimur? Haud ergo obest fidei probasse per sacras li-
 teras esse quædam opera, propter quæ fide intercedente di-
 mittantur peccata: Quod cum luce clarius sit demonstra-
 tum: nunc demum percunctor, quid peccati aut quæ pecca-

Quæ sint
 peccata
 quæ nobis
 per bona
 opera con-
 donantur.

ta huiusmodi operibus remittantur: nam huiusmodi disputationem, cui Augustini verba superius dederant occasionem in hunc locum, ne multa commisceretur, distulimus.

Catholici diuina veritate coacti distinxerunt inter culpam & poenam seu poenae reatum: quarum vtraque in scripturis, vt supra ostensum est, peccatum appellatur: culpam dicunt in sacramento poenitentiae, absolutionis virtute dimitti,

Discrimen
inter culpam & poenam.

plectuntur tamen nihilominus temporaliter interdum illi, quibus est in vniuersum culpa dimissa: non quod maligne Deus conferat sua dona (temporalis enim animaduersio non

Psalm. 50.

excludit magnam illam misericordiam, quam implorabat propheta) sed quod poenitentis animus a terrenis cupiditatibus non satis explicatus, necesse habeat in camino tribulationis excoqui, vt temporalis animaduersio suppleat, quod minus praestitit charitas poenitentis: Nisi forte velit Philippus dicere, nihil deesse poenitentium fidei & charitati, quod opus sit aliunde suppleri: quod certo scio illum minime dicturum: alioquin purgatoria poena superflueret: quam tamen nec ipse nec Lutherus haecenus negauerunt.

Quinimo docent morientes cum imperfecta charitate secum afferre non modo causam, verum & maximam partem purgatorii cruciatus. Cum igitur vniuersi doctores vestri fateantur aliquid superesse morientibus in charitate, atque adeo ius aeternae felicitatis secum deferentibus, quod post hanc vitam diuina exigente iustitia plectatur: qui possunt receptae totius ecclesiae sententiae refragari, qua docemur accedere quosdam ad poenitentiae sacramentum tam fragili

gili

gili fide & imperfecta charitate: vt etiam si absolutionis beneficio peccatorum remissionem, quatenus propter illa peccata ius æternæ felicitatis amiserant, fuerint consequuti: supersit tamen illis, quod per poenas vel sacerdotis arbitrio vel spontanee assumptas luere teneantur, plectendi alioqui in purgatorio, nisi viuentes præuenerint cruciatus, qui manet illic imperfecta charitate decessuros: Respondebit quantum ex ipsis & Lutheri doctrina coniectare possum Philippus: superesse quidem non modo morientibus, verum & poenitentibus (vtrunq; enim potest homini in eadem animi dispositione contingere) quod poenarum inflictione perficiatur. Iuxta illud Iacobi apostoli: Omne gaudium existimate fratres mei cum in varias tentationes incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet: vt sitis perfecti & integri in nullo deficientes: fatebitur ergo Philippus Deum in nobis hanc integritatem & perfectionem efficere, cum in hac vita varijs nos laboribus & cruciatibus exercendo, tum in alia purgatorio igne, velut in fornace, quod reliquum fuerit excoquendo. Hanc tamen expurgationem nullius hominis potestati subesse, cū solius sit Christi argentum examinare, atq; conflare, & purgare filios Leui. Et Isai. Conuertam, inquit dominus, manū meam ad te, & excoquam ad puræ scoriā tuam, & auferā omne stagnum tuum, &c. Itaq; cum purgationis huiusce modi ac perfectionis munus Christo soli tribuant sacræ literæ, non modo temere, verum & impie facere videntur Lutheri, quicunq; illam sibi ausi sunt arrogare. Quod si dixeris,
supre

Iacobi 1

Malac. 3
Isaiæ 1

supremam potestatem Christi solius esse, ministerium tamē
 eius hominibus traditum ab eodem, scripturarum mox te-
 stimonium efflagitant, nihil alioqui, quantumuis antiqua cō-
 suetudine ab ecclesia receptum, credituri. Nam priscas san-
 ctorum patrum satisfactiones, quas poenitentiales canones
 appellabant, ad politici iuris classem relegant, a Hierarchici
 prorsus excludunt. Si vero potestatem clauium allegare ve-
 lis, negant huic potestati aliud subesse, quam vim absoluendi
 peccatorem etiam non confessum, modo supplex absolutio-
 nem petierit: & firmissime crediderit verbis absoluentis: Hic
 iam de scripturarum intelligentia agitur: nam cum Christus
 clauēs in plurali nominauerit, plures potestates aut plures
 modos remittēdi peccata visus est significare. Cum etiam sa-
 cerdos peccata non dimittat, nisi Christi fungens autoritate,
 credibile est, qui illi maximum commisit, hoc est, absolutio-
 nem a culpa, & minimum commisisse, quod est peccati reli-
 quijs posse mederi. Sed negant quicquam peccati superesse
 absoluto, quod vel sponte sua vel alterius iudicio luat, tametsi
 multum supersit, quo fide & charitate proficiat. Nec tamen
 hactenus, quod viderim, explicauerunt quæ sint illa peccata,
 si ista non sunt, de quibus dicitur, quod mudentur eleemo-
 syna, quandoquidem etiam iuxta illos opus est absolutione:
 qua neglecta nihil prodesse eleemosynæ: & illa accepta, ni-
 hil opus est eleemosynis ad remissionem peccatorum, quorū
 post absolutionem nihil superest remittendum. Quid igitur
 agas cum huiusmodi hominibus, qui tertio quoque verbo
 ad scripturas prouocant, & si illas non produxeris, nihil cre-
 dunt,

Purgandi
 perficien-
 di supre-
 ma pote-
 stas Chri-
 sti est, mi-
 nisterium
 vero He-
 rarchis cō-
 missum.

Lutheri
 dogmatis
 & perple-
 xitas et im-
 portuni-
 tas.

Scriptura-
rum obscu-
ritas.
2. Pet. 3

dunt, quasi ecclesia, quæ nobis potuit dare scripturas, quibus crederemus (nisi illi dicant se habere aliunde) non possit dare, quod sine scripturis etiam credamus. Sed ut donemus, non esse credendum, nisi quod scripturis probari potuerit, quid remedium nobis reliquum erit, ubi de earundem scripturarum intelligentia fuerit dubitatum? Nihil, inquit, dubium, aut ambiguum nobis afferri volumus, nam scriptura sacra nihil ambiguitatis continet, sed omnia sunt aperta & intellectu facilima. Atqui non talis visa est antiquis sapientibus, quin & Petro quidem visæ sunt epistolæ Pauli difficiles intellectu, cum tamen extra propheticam caliginem positæ, lucem euangelicam præ se ferant: Nec video quo modo scriptura sacra sit facilis intellectu, quæ quingentos & mille annos usque ad Lutheri tempora in aliquot suis locis, ut illi videtur, non est intellecta. Cæterum quando diuinæ veritati nunquam defuit scripturarum præsidium, operæ precium erit nobis ostendere huic etiam quam de satisfactionibus credimus, minime deesse. Etenim quantumlibet quidam proteruiant, & oculos, suscepti semel dogmatis errore præuerti, superbe a veritatis auertant splendore, bona tamen spes est, inter vos fore non paucos, qui (quæ est Germanorum ingenuitas) integri velint disputationem nostram suscipere.

Purgato-
rius ignis
ad quid sit
institutus.

Ex ijs quæ hætenus differendo coegimus, constat Deum in nobis misericorditer temporaneis corrigere disciplinis, quicquid æternis cruciatibus vlcersci, non decreuerit: Nam ob id peccantes tam multis exercemur afflictionibus, nec in
alium

alium vsum purgatorius est ignis institutus, id quod apertis-
 simis verbis propheta describit in eo Psalmo: Quia misericordijs dñi in æternum cantandis exordium auspicatur: in
 quo posteaq̃ longiore sermone Christi magnitudinē, poten-
 tiam, ac celsitudinem vaticinatus fuerat, adiungit dñs, cuius
 personam propheta gerit in loquendo: Si aut̃ dereliquerint
 filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, si
 iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custo-
 dierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus
 peccata eorū: misericordiam aut̃ meam non dispergam ab eo,
 neq; nocebo in veritate mea, &c. Christi filios quis nescit esse
 christianos haud quidem omnes, sed illos de quibus dicitur,
 quod non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex
 voluntate viri, sed ex deo nati sunt? De quibus etiam alibi Io-
 hannes: Omnis qui natus est ex Deo, non peccat. Hi quan-
 tūvis dicantur non peccare, idcirco quod instituti sui ac pro-
 fessionis scopum tandem assequuntur, derelinquunt tamen
 interdum plurimi legem Dei & in iudicijs domini non sem-
 per ambulant, quorum iniquitates dominus visitat in vir-
 ga, & in verberibus corrigit peccata eorum, quia quos do-
 minus diligit, castigat: & flagellat omnem filium quem re-
 cipit. Hoc cum ita sit, quis credat, non posse filios apud pa-
 trem huiusmodi verbera, precibus, lachrymis, ieiunijs, &
 eleemosynis vltro susceptis, deprecari, cum Niniuitæ preci-
 bus & ieiunijs excidium & euerfionem sint deprecati? Eze-
 chias prece ac fletibus deprecatus fuerit mortem. Achab sæ-
 uerissimam in se domini sententiam, & multi cum improbi

Psal. 88

Iohan. 1

1. Iohan. 3

Hebr. 10

Ionæ 3

4. Reg. 20

1. Reg. 11

f ij tum

Act. 12

tum probi diuinam vltionem precibus,ieiunijs,& eleemosynis depulerint. Denique fideles, qui erant Hierosolymis, Petri apostoli liberationem, cum in custodia ab Herode teneretur, precibus impetrasse videntur. Oratio enim fiebat ab ecclesia sine intermissione ad Deum pro eo: & redditus est, vt

Act. 27

narrat Lucas: multis orantibus in domo foeminae cuiusdam nomine Mariae. Et Paulo ieiunanti, & oranti, donata est a domino incolumitas omnium, qui cum eo naufragium passi fuerant. Quid opus est loco communissimo iuxta atq; apertissimo immorari? Quid est in sacris literis frequentius hoc, quod quorundam exemplis confirmare volumus, diuinam scilicet maiestatem orantium precibus, lachrymis, ieiunijs, & afflictione placari? His & id genus alijs supplicationibus multa bona leguntur a domino impetrata, innumera mala depulsa: & non poterunt fideles, qui filiorum Dei nomine honestantur, meritas poenas, quae diuina iustitia peccantibus infert, etiam cum noxas condonat impetrare? Quod si possunt, quid iam superest quo satisfactiones negantur a Luthero? Nos enim nihil aliud nomine satisfactionum intelligimus, quam huiusmodi supplicationes, quibus diuinæ iustitiae quadantenus satisfaciendo, eius sententiam immutamus. Cur iam Philippus ecclesiae succenseat, quod id genus supplicationes certis temporibus, quando non possunt assiduo praestari, Christianis indicit? Aut cur sacerdos iuxta mensuram affectus, quem explorauerit in poenitente, non iniungat illi huiusmodi opera, quibus utcumq; satisfaciatur, quod minus praestitit charitate? Vereor, vt Philippus, quae

quæ est eius in euadendo versutia, respondeat, nihil horum
 aduersus illum quicquam efficere: tum quod omnes illi, quo-
 rum adduximus exempla, non pro castigatiõe quam ad vti-
 litatem nostram assidue nobis dominus infert, sed pro qui-
 busdam priuatis periculis precabantur, quæ nobis etiam li-
 cet, quoties ingruerint, deprecari: tum quod pœnæ illæ, de
 quibus nunc agimus, ita nobis pro peccatis infliguntur, non
 vt pro præteritis ac dimissis satisfaciant, sed vt præsentibus
 quæ semper adsunt, quandiu charitas est imperfecta, medea-
 antur. Quicquid enim imperfecta fides & fragilis charitas
 in animo destituit, occupant infidelitas & concupiscentia,
 quarum tyrānidem dominus varijs in nobis afflictionibus
 vlciscitur: & extinguit, atq; adeo indies fidem & charitatem
 huiusmodi pœnis perficit, & auget: idcirco nemo potest id
 genus pœnas siue absoluendo, siue commutando a nobis au-
 ferre. Quod si maxime quisquam posset, minime tamen ex-
 pediret. Idem reor de purgatorijs cruciatibus responsurum,
 in quibus Lutherus contra omnium sententiam, docet, cha-
 ritatem perfici, & augeri. Quicquid hæc responsio continet,
 vt sit verum, vt esse de viuentium profectu atque perfectio-
 ne, duntaxat ego non dubito, haud tamē obstat quin sint al-
 iæ pœnæ, quæ pro peccatis, etiam quorum culpa remitti-
 tur, infligantur, & quas non sit inutile quoquomodo depre-
 cari. Horum prius probant illa prophætæ verba: visitabo in Psal. 38
 virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorū, mise-
 ricordiam autem meam non dispergam ab eo, &c. Posterius
 vero, qn et vtruncq; simul, cōfirmat apostolus Paulus Co- 1. Cor. 13

f iij rin=

rinthios obiurgans quod peccarent in Christum irreuerentia, in seipso crapula et voracitate, in proximos contemptu, dominici corporis & sanguinis mysterijs abutendo, & adiungit diuinam ultionem. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, et dormiunt multi. Porro quid huiusmodi animaduersionis deprecabilis esset, ut quæ non ad internecionem, sed ad correptionem peccantibus infligebatur, & de illarum numero erat, quas descripsit Propheta: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, &c. declarant verba quæ subiungit Apostolus: Quod si nosmetipsos iudicaremus, non utique iudicaremur: cum autem iudicamur a domino, corripimur, ut non cum hoc mundo dānemur. Iudicare scripturæ consuetudine dixit, pro vlcisci, quemadmodum Christus cum de iustis dicit. In iudicium non veniet. Et princeps huius mundi iam iudicatus est. Et isdem apostolus: Qui conturbat vos portabit iudicium. Docet itaque, modo sumendam esse a nobismetipsis peccatorum ultionem, ut diuinam præueniendo vitemus. Loquitur autem de peccatis, quorum culpas dominus ita remittit, ut poenas, tantum ad illorum utilitatem qui plectuntur, exigat. Ad dicit enim: Cum iudicamur autem a domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Corripit ergo dominus poenarum irrogatione, quos non vult perpetuo damnari. Quod nō video, quid aliud sit, quam poenas exigere ab illis, quibus culpas cōdonat. Hoc est, quod Propheta dixerat, visitare in virga iniquitates filiorum, & in verberibus peccata eorum,

Iohan. 8
Iohan. 16
Gala. 6

eorum, misericordiam autem non auferre a Christo, hoc est, Psalm. 51
 a filiis propter Christum, qui iuxta eundem Prophetam ac-
 cipit dona in hominibus. Lutherus & Philippus non pos-
 sunt ferre hanc doctrinam, quod illis videatur Christi glori-
 am obscurare, cuius meritis innititur remissio peccatorum,
 ita ut si dicamus, in absolutione non conferri absolutam ac
 plenam omnium peccatorum, tam quo ad culpam quam
 quo ad poenam, remissionem: videamur asserere, aut eius
 merita non sufficere, aut parce & maligne ab eo nobis esse
 communicata. Sane quod ex sententia nostra nihil gloriæ
 Christi decedat, quin accedat plus multo quam ex aduer-
 sa apud omnes, quibus fuerit vtraque libere & attente per-
 pensa, abunde superius est demonstratum a nobis. Nunc
 vero respondemus Philippicæ obiectioni, de operibus Dei
 non esse nostrum iudicare: tantum scimus Dei perfecta es- Deut. 32
 se opera, quomodo vero aut quibus modis illa prouehat, at-
 que perficiat, scire non possumus: quoniam operatur om-
 nia, non secundum animi nostri sententiam: sed secundum
 consilium voluntatis suæ. Porro consilium domini nemini Eph. 1
 esse notum, Isaias asserit. Idcirco catholici in tanta rerum Isaiæ 55
 caligine id eligunt, quod maxime ex scripturis colligi po- Peccatorū
remissio
locus den-
sus & va-
rius.
 test, quibus frequens est poenarum deprecatio, ieiunijs,
 precibus, & eleemosynis impetrata. Quod si scripturæ san-
 ctæ alicubi in specie sibi videntur aduersari, eligendum est
 sensum aliquod medium, in quo conueniant: alioqui co-
 geremur ab infidelibus confiteri, sacras literas alicubi fefel-
 lisse: id quod non posse fieri, ut nihil certius est habendum,

Iohan. 21

vt nihil firmitus credendum. Quamobrem cum videamus scripturas, nunc potestati illi, quam Christus cōtulit apostolis, peccatorum remissionem tribuere: quia quorum remisistis, inquit, peccata remittuntur, & quorū retinueritis (hoc est quorum vos non remisistis) retenta erant: nūc vero poenitentiam exigere, hoc est, animi poenitudinem cum resipiscencia: nunc deniq; poenas sumere ab ijs, quibus peccata condonat, & quas ipsi de se sumunt probare, interdum & præcipere, aut certe consulere, & quibusdam illarum condonare peccata: preces ac gemitus frequentius attendere, si huiusmodi poenis & afflictionibus offerantur: tandem quotquot sanctorum veteris seu noui testamenti peccatorum suorum noxas aut ultionē sunt deprecati, hisce supplicationibus vfos fuisse. Cum, inquam, hæc & id genus alia pro satisfactionibus videamus: libentius (etiam si nullo ecclesiæ præiudicio teneremur) sententiam illam amplectimur, q̄ omnia hæc vtilia interdum & necessaria esse poenitentibus asserit: q̄ quæ oppositum docet, quando facilius in illa constātissima scripturarum sanctarū veritas & omnium suarū partiū syntagma, & quasi concentus seruatur. Atq; hinc orta est solennis illa poenitentiae partitio trimembris, in contritionem, confessionem, et satisfactionem. Confessio absolutionem continet, cui deseruit. Quod si quis contendat, has non esse poenitentiae partes, substituatur autem pro illis vel illarum aliqua fidē: ego non magnopere illi aduersarer, modo necessarias esse non neget, quando ipsa poenitentiae ratio, vt superius exposuimus, omnia ista complectitur. Nec satisfactio, quia sub hoc nomine

Poenitentiae partes
vnde ort.

nomine in sacris literis non præcipitur est a poenitentia seiũ-
genda: cum nihil aliud sit, quam conatus infectum reddēdi,
quod factum est, qui conatus maxime indicat vere poeniten-
tis affectum, atq; adeo quasi summam manum poenitentię
imponit. Ab hoc enim studio oritur restitutio, non quæcun-
que, sed tam locuplex, vt scenus reddat pauperibus rerum, si
quas abstulerat, a diuitibus. Ecce, inquit Zachæus ille vere ^{Luce 19}
poenitens, dimidium bonorum meorum do pauperibus: &
si quem fraudavi, reddo quadruplum: huic poenitentię sta-
tim salus: hoc est, peccatorum cōdonatio est promissa. Hinc
& Paulus: Qui furabatur, iam non furetur, magis autem ^{Eph. 4}
laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat
vnde tribuat necessitatem patienti. Quid opus est tanto la-
bore, si inutilis est satisfactio? An non satis est ei, qui resipuit
a peccato: si de cætero manum ab alieno contineat, & pro-
prio sibi labore victum paret. Sed quem locum in poeniten-
tia dabimus huiusmodi labori? Dicemus ne esse terrores il-
los, quos Philippus exigit? Nequaquam. Nam illi præcedūt,
& inchoant poenitentiam, hi vero sequuntur & perficiunt.
Erūt ne fides & absolutio? Minime. Nam absolutio in ver-
bis est, fides in mente, non in opere manuum, & pauperum
subuentione. Superest vt sit satisfactio, qua suas etiam res,
easdemque non sine labore partas vertat in alienos vsus, qui
in suos fuerat alienis abusus, iuxta illud eiusdem Apostoli:
Sicut exhibuistis membra vestra seruire immūdiçie & ini- ^{Rom. 6}
quitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra ser-
uire iustitię in sanctificationem. Quibus verbis non tantum

g pecca-

peccatorum, quæ in proximum admittuntur, & ad iniquitatem pertinent, verum & illorum quæ cuiusvis voluptatis libidine perpetrantur, & immundos nos reddunt, satisfactionem nobis suadet Apostolus: satisfactionem, inquam, illam qua per quæ quis peccauerat, puta rei alienæ intercessionem luxum aut voluptatem per eadem etiam puniatur, hoc est, per largitionem, laborem & carnis castigationem. His & id genus alijs rebus, quis non videat saluberrimum esse, congruum tempus, locum & modum negligentibus aut conniuentibus præscribit? Roget me fortasse quispiam: Quid ergo nobis contulit passio Christi, si pro nobis non satisfecit aut quomodo satisfecit, si adhuc nobis superest necessitas satisfaciendi? Vnde perfectissimo operi, hoc est, Christi passioni contingit ista imperfectio? An quia non sufficebat pro tantis & tam multis peccatis satisfacere, partem pœne nobis remisit & partem dimisit, ita vt nō sublata, sed diminuta videatur, vt ex æterna fieret temporalis? Quis hoc sanus & Christianus dicat? Nemo equidem: sed ego illum, quem ex aduerso dicere feci, vicissim rogabo, qd sit illud quod passionibus Christi defuit: quod Paulus in carne sua supplebat pro corpore Christi, quod est ecclesia. Aut quid nobis contulit Christi crux, quibus opus est assidue propriam portare crucem, carnem cum vicijs & concupiscentijs crucifigere, quid ve profuit Christum pro nobis mori, quibus non semel sed quotidie moriendum est, iuxta illud, quod ex Propheta Paulus adducit: Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis,

Obiectio
vehemens
per interrogatio-
nem.
Passio
Christi qd
contulit no-
bis.

Col. 1

Lucæ 9
Lucæ 14
Gala. 3

Psal. 43

nis. Respondeat mihi ad hæc omnia Philippus, qui se pu-
 tat multum tribuere Christi passioni, si Christianis detra-
 xerit poenitentiae onus, nobis siquidem in promptu est re-
 sponsio huiusmodi omnium difficultatum, nempe Dei vo-
 luntas, & eius incomprehensibilis sapientiae arcana dispo-
 sitio, cui visum est ita nobis expedire, vt diuersis identidem
 agitemur, & exerceamur laboribus, cruciatibus, & ærum-
 nis, quamdiu viuimus: vt, quod ait Paulus: destruat^{Rem. 6}ur in
 nobis corpus peccati, & veterem hominem prorsus exua-^{Eph. 4}
 mus, nouo & interiore ad perfectionem prouecto, qui re-^{Col. 3}
 nouatur de die in diem in agnitionem, secundum imaginem
 eius qui creauit illum. Pulchre, inquires, & catholice, sed isdē
 Paulus docuerat eundem veterem hominem simul cū Chri^{Rom. 6}
 sto crucifixum fuisse & commortuum, vt videatur hac sen-
 tentia nō esse opus de cætero alia mortificatione, quod si ad-
 huc alia opus est, cur Christus, si potuit noluit, aut si voluit,
 quomodo non potuit semel in nobis perficere gratia, quod
 tam diu in nobis fecit laboris tolerantia? Viderit Philippus
 quid responsurus sit, illum em̄ vrget argumentatio, qui oēs
 in Christo renatos onere poenitendi leuare conatur. Nos
 vero rursus agnoscimus ita nobis expedire, & ex hoc plus
 Christi gloriae accedere, quam decedere, dum ipse quoti-
 die in membris suis triumphos celebrat victoriae, quem
 aduersus principem mundi huius & rectores tenebrarum
 istarum subinde obtinet: post illam insignem qua semel il-
 lum expolians traduxit cōfidenter palam triumphans illum
 in semetipso. Ad hæc nos varijs tentationibus fragilitatis^{Col. 3}

g n̄ nostræ

1. Petri 5

2. Cor. 4

Isaia 28

Rom. 8

1. Cor. 11

nostræ admoniti, humiliamur sub potēti manu Dei, vt sub-
 līmitas sit virtutis eius, & non ex nobis, ita vt ne nimia con-
 fidentia & securitate pereamus, quemadmodum non mo-
 do homines primi, verum & angeli perierunt. Hæc & alia
 fortassis meliora responderi possunt ijs, qui post Christi la-
 bores crucem & mortem mirantur, tot ac tantos nobis su-
 peresse labores, perpetuas cruces, quotidianas mortes. Atq;
 ea ipsa nobis respondere posse videmur his, qui satisfactio-
 nis doctrinam vetustam, catholicam, piā, & exercendis
 fidelibus vtilem ob hoc eleuare contendunt, quod Christus
 semel pro omnibus nobis satisfecerit. Eadem, inquam, respō-
 dere possumus, quoniam prorsus eadem est responsio vtro-
 biq; quatenus rerū, quæ humanæ rationis vim longa interca-
 pedine excellunt, potest ratio inueniri. Gesta sunt omnia hæc
 occulta dispensatione, quorū vsus & vtilitas tantūmodo no-
 bis conceditur, concilij ratio penes illū est, q fecit & eo mō fe-
 cit, quo magis illi visum est expedire nobis, qbus fiebat. Nā
 alienū est opus eius ab eo. Verissimū ergo est vtilius esse ele-
 ctis (quibus omnia cooperantur in bonū) per gradus quos-
 dam prouehi, & semper obnoxios esse diuinę iustitię, vt eius
 misericordiā ardentius implorent, & pœnarū oīm, quas pati-
 untur, sese debitores semper agnoscant. Quę persuasio vt ve-
 rissima, ita & receptissima semper fuit apud oēs, qui pie vi-
 uere ab orbe condito studuere, non aut esset vera, nisi Deus
 interdū cōdonaret culpas illis, a qbus exigit pœnas. Huic ex-
 actioni per pœnitentias satisfacimus, has pœnas spontaneis
 satisfactionibus deprecamur, ab apostolo Paulo p̄moniti, q
 si nos

si nosmetipsos iudicauerimus, hoc est, supplicium de nobis legitime sumpserimus, non vtiq; rursus a domino iudicabimur, quandoquidem, vt ait propheta, non confurget duplex ^{Nau. 1} tribulatio, vel quod alia translatio habet, non vindicabit Deus bis in idipsum, Nostras vero satisfactiones omnino inuvalidas & inefficaces esse credimus, nisi Christi Iesu meritis innitantur: imo nisi eius essent præcipue merita, q̄ hæc in membris suis quotidie operatur. Hæc cum ita sint, bonos viros ad quos subinde prouocat Philippus nunc appello, vt mihi totis animi viribus adsint ad retinendam doctrinam, quæ scripturis sanctis non modo non aduersatur, verum eisdem luce clarius innititur, quæ sanctorum omnium literis & exemplis firmata, totius ecclesiæ perpetuo consensu roboratur, quæ Christianorum vulgo ad frugalitatem & modestiam maxime ^{2. Timo. 3} confert, nec patiantur se verborum illecebris abduci, pietatis quidem speciẽ habentium, fortassis & affectuum: sed nõ ^{1. Cor. 8} secundum scientiam, nisi illa quæ inflat animum habentis, & in cæterorum omnium contemptum extollit. Sed iam satisfactionibus me fecisse satis existimo, quibus adiuncta q̄ superius de iustificatione dixeramus, vniuersis, quæ per Philippum maiori verborum copia quam necessitate coacta sunt, abunde respondet: quamobrem operæ precium erit ad XIII. cap. &c. quæ vt iustificationi adnecteretur poenitentia intermissa sunt, expedenda reuerti.

Philippica XII. De vi & numero sacramentorum.

g iij De

E sacramentorū numero virtute & vſu, quādam ſunt ex ſacris literis deprompta, & totius eccleſiæ conſuetudine recepta, quādam vero priuata quorundam opinione vulgata, quę omnia Philippus miſcet, vt illorum, qui citra ſcripturę teſtimonium libere ſunt opinati lapſus in vniuerſorum inuidiam conuertat. Et primum quaſi nihil referat quid quo nomine appelletur, nunc iſs, quę vere ſunt ſacramenti nomen adimit, nunc rebus quę non ſunt, libere permittit. Nos, inquit, ſentimus: præſtandum eſſe, ne negligentur res & cæremoniæ in ſcripturis inſtitutę, quotcunque ſunt, nec multum referre putamus, etiam ſi docendi cauſa alij numerant aliter, &c. Et inferius quinto paragrapho: Si matrimonium propterea habebit appellationem ſacramenti, quia habet mandatum Dei, etiam alij ſtatus ſeu officia quę habent mandatum Dei, poterunt vocari ſacramenta, & addit exemplum magiſtratus, orationem & elemoſynam. Hoc modo de ſacramenti nomine philoſophatur, cui nos reſpondemus, vtendum eſſe nominibus ab eccleſia receptis, ne prophanas vocum nouitates induxiſſe videamur, in quibus nouis vocibus non parua iuxta Paulum apoſtolum fidei peſtis latet. Porro quod ad nominis rationem attinet, acceptionibus illis, quibus arcanum aliquid aut iuſurandum ſacramenti nomen ſignificat, prætermiſſis, nō quicquid habet Dei mandatum & promiſſionem eſt ſacramentum, neq; quod ſine promiſſione traditur etiam in ſacris literis eſt hoc nomine appellandum, quia ſacramentum a patribus deſcribitur ſacrę rei efficax ſignum, vnde quatenus ſignum

1. Tim. 6

Vocibus
in nobis
fidei peſtis
latet.

signum est omnia illa excludit, quæ non sunt a Christo insti-
 tuta vt signa: sed vt virtutes aut officia approbata, & coelestis
 præmij promissionibus ornata. Quod genus sunt eleemo-
 synæ, preces, ieiunia, & magistratuum functio legitima: qua-
 tenus vero dicitur efficax: excluduntur omnes ceremoniæ et
 ritus, qui non habent promissionem Christi, in qua vna sita
 est omnis sacramenti virtus & efficientia. Hæc apertiora
 sunt theologis quam vt probationibus indigeant, & de no-
 minis ratione loquenti satis est ostendisse, quid apud proba-
 tos authores perpetuo significet. Nec vos aliter sacramenti no-
 men accipitis, cum in confessione vestra, Germani, dixeritis, Sacramen-
tum quid
secundum
Germani-
nos.
 sacramenta non tantum esse notas Christianæ professionis
 inter homines, sed magis signa & testimonia voluntatis Dei
 erga nos, ad excitandam & confirmandam fidem, &c. Su-
 perest vt ostendamus quæ nam sint illa, quibus hac nominis
 descriptio conueniat. De Baptismo, Poenitentia, & Euchari-
 stia conuenit inter nos, de cæteris variat Philippus, distin-
 guens illa a superioribus: cui distinctioni & nos quadante-
 nus assentimur, vel ob id quod nō sunt æque necessaria sin-
 gulis membris, tametsi totius ecclesiæ corpus perficiatur eis-
 dem, & prouehatur. Verum Philippus aliud etiam discrimen
 adiungit, dicens quatuor reliqua sacramenta non habere
 mandatum Dei, nec promissionem: quod si ita est, sequi-
 tur, apostolos sine Dei mandato baptizatos manuum impositio-
 ne cōfirmasse. Nā in Actis missi sunt ab apostolis Petrus Act. 8.
 & Iohānes, vt baptizatis in nomine Iesu manus imposerēt.
 Quid obsecro erat huiusmodi manuū impositio, quam apo-
 stoli,

Act. 19

Marc. vlt.

stoli, ne prætermitteretur, tantopere satagebant. Nos confirmationem (in gratia videlicet baptismali) appellamus: quia sequitur ibidem. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Et baptizatis Paulus manus imponebat, & accipiebant spiritum sanctum. Hæc acceptio non erat primæ gratiæ, qua iustificantur ad vitam: sed acceptæ in baptismo augmentum & confirmatio. Alioqui sufficiebat illis ad iustificationem fides & baptismi perceptio: quoniam qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Dicit fortassis Philippus, Confirmationis nomen se nihil morari, modo sacramentorum numerus non augeatur, quia si sacramenta, inquit, vocamus ritus, qui habent mandatum Dei: & quibus addita est promissio gratiæ, facile est iudicare quæ sint proprie sacramenta: Nam ritus ab hominibus instituti non erunt hoc modo proprie dicta sacramenta: non est enim autoritatis humanæ promittere gratiam: Quare signa sine mandato Dei instituta, non sunt certa signa gratiæ: etiam si fortasse rudes docent, aut admonent aliquid. Ex his dictis colligit in hunc modum: vere igitur sunt sacramenta baptismus, coena domini, absolutio, quæ est sacramentum poenitentiae, &c. Hæc in secundo paragrafo, quibus adiungit in tertio. Confirmationem & extremam unctionem esse ritus acceptos a patribus, qui mandatum Dei non habent, & sic ab eorum numero, quæ sunt proprie sacramenta illos prorsus excludit. Ergo vero ex verbis eius & scripturæ locis, quæ modo citavi facillime colligam: hæc duo esse vera sacramenta æque proprie ut tria illa, quæ ipse fatetur. Porro collectio potest in hunc modum

dum ordinari. Quicquid potest conferre gratiam, vel ad cuius positionem regulariter confertur, habet promissionē diuinam: & manuum impositio erat huiusmodi, ergo habuit promissionem diuinam. Antecedentis priorem partem probat Philippica propositio, scilicet, non est potestatis humanæ promittere gratiam: posteriorem vero continent apostolorum acta: collectio apertior est, quam ut queat dubitari. Nunc ex verbis etiam Philippi rursus argumentor. Manuum impositio habet gratiæ promissionem: & non est de numero illorum, quæ probantur ut bona, sed quæ traduntur ut signa. Est ergo sacramentum: per locum a diffinitione. Pari argumentatione efficitur, extremam vñctionem esse sacramentum: si loco verborum quæ citauimus ex actis apostolicis. Iacobi apostoli verba substituas. Infirmatur quis in vobis (ait Iacobus) inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, et si in peccatis fuerit remittentur ei. Hic promissionem gratiæ nihil obscuram habemus, non aut humanam, quia nō est authoritatis humanæ, promittere gratiam: ergo diuinam: nisi forte dicas, apostolum Christi ecclesiam fefellisse, promissionem ei offerendo, quam non habebat a Christo, aut propria autoritate pollicēdo, quod præstare non poterat: quia gratiam & gloriam dabit dominus, non homo, etiam si sit apostolus: Habet igitur vñctio promissionem Christi, quæ vñctio cum non sit de numero illorum quæ probantur ut bona, sed quæ traduntur ut signa, superest illam esse sacramentum. Ad hoc profecto sacramentum

Extrema
vñctio est
sacramen-
tum.

Iacobi 5

Psalm. 83

h tum

Marc. 6 tum praeluisse videntur apostoli, quando vt narrat Marcus,
 ungebant oleo multos ægros & sanabantur. Non erant me-
 dici apostoli, vt vnctionibus aut malagmis curarent, quos in
 nomine Iesu Christi poterant solo verbo sanare, quod & sæ-
 pissime fecerunt, sed voluit Christus huiusmodi miraculis
 comendari hominibus vnctionem, quæ futura erat, postea
 4. Reg. 3 symbolum gratiæ, quemadmodum Helizæi quondam mi-
 3. Math. 3 raculosa tinctio in Iordane, & Iohannis in eodem flumine ba-
 ptizatio futurum Christi baptisma cepit hominibus com-
 2. Act. 19 mendare, & linguarum cognitio, quæ per manus impositio-
 nem dabatur fidelibus, confirmationis dignitatem comenda-
 bat: simul et officij sui admonebat confirmatos, Nam hoc fa-
 2. Confirmatio quan-
 2. diu dura-
 2. bat.
 2. 1. Cor. 14 ficulnati, quæ maxima tunc temporis erat. Lingue in signum
 non sunt fidelibus sed infidelibus, posterius vero perpetuo
 2. Math. 23 donatur fidei integritati, per quam Christus nobiscum est vs-
 que ad consummationem sæculi: quæ fides cum iam ad ius-
 tum robur & integras vires, ad veritatem adstruendam &
 destruendos errores peruenerit, nō sunt illi opus tam crebra
 miracula. Habemus itaq; quinque sacramenta proprie dicta.
 Tria confessus est Philippus (nam vestra confessio nescio
 quomodo numerum prætermiserit cum partes poenitentiae
 tam

tam diserte connumerauerit) duo nos ex eiusdem Philippi
 verbis collegimus, & ad præscriptum eius per sacras literas
 demonstrauiamus. Nunc sacramentum ordinis ad superio-
 res regulas expendamus: Quanquam & hoc non grauatur
 Philippus appellare sacramentum, modo inter illius functio-
 nes non adnumeretur oblatio: quia nullum vult, in nouo te-
 stamento esse sacrificium, quod assidue per sacerdotes offe-
 ratur, cuius rei disputationem nos in posterum referuamus,
 locum proprium in ordine vestrae confessionis habituram.

Cæterum quotquot & quales habeat sacerdotium functio-
 nes, constat tamen esse sacramentum proprie dictum, quia ha-
 bet promissiones. Christus eucharistiæ sacramentum & sa-

Ordo est
 sacramen-
 tum pro-
 prie dictum.

cerdotium simul instituit. Eucharistiam his verbis. Hoc est

Matth. 26
 Lucæ 22

corpus meum. Hic est sanguis meus. Sacerdotium vero, hoc
 est, potestatem perpetuo faciendi, quod ille tunc inchoabat, se-
 quentibus. Hoc facite quotiescunq; feceritis in meam cõme-
 morationem: quibus verbis consecratione præcipit, & cor-
 pus suum & sanguinẽ consecrãtib; pollicetur: alioquin nõ
 possent facere idem quod ille fecit, & ita inane esset præceptũ
 illud. Hoc facite quotiescunq; feceritis, &c. Itẽ apud Iohan.

Iohan. 20

Christus spm̃ sanctum discipulis dans, pollicitus est eis, fore,
 vt quorum remitterent peccata, essent remissa, et quorum re-
 tinerent, retenta: quæ promissio non est, apostolis morienti-
 bus, extincta. Sed manet in eorum successoribus: quia nõ po-
 test magis ecclesiæ deesse, quam remissio peccatorum. Ad
 hæc bene vtentibus hac duplici potestate, cuius promissio-
 nes cedunt in totius ecclesiæ commodum, non desunt etiam

h ij aliæ

aliae promissiones ipsorum propriae & peculiares: quoniam
 qui bene ministrauerit (vt ait Paulus) bonum gradum sibi
 1. Timo. 3 acquirit. Sed hoc de diaconibus: nam presbyteris copiosius
 1. Timo. 5 infra pollicetur. Haud est opus hic immorari, quando & Phi-
 lippus fatetur, ecclesiam habere non solum promissiones ad
 ordinem pertinentes, verum & mandatum de constituendis
 ministris, quod episcopi munus est. Iuxta illud Pauli ad Ti-
 1. Timo. 4 motheum, quem episcopum Ephesiorum ordinauerat. No-
 li negligere gratiam quae in te est, quae data est tibi per pro-
 1. Timo. 5 phetiam cum impositione manuum presbyteri: Et infra. Ma-
 nus, inquit, cito nemini imposueris, neque communicaueris
 peccatis alienis, quoniam episcopus temere sacris inicians in-
 dignum, delictorum eius omnium, quae admiserit in ministe-
 rio, se participem facit. Habet ergo sacerdotium suos ritus ex-
 ternos: quibus confertur: habet suas promissiones vtriusque
 gratiae bonis: malis vero saltem alterius, nempe eius, quae in
 aliorum vsus accipitur. Haud enim possent consecrare, vel
 peccata remittere, nisi spiritum sanctum vtcunque haberent,
 quem dominus simul tradidit cum potestate, Ex quibus cole-
 ligitur esse sacramentum proprie dictum.

Iam matrimonio quis audeat adimere nomen sacramen-
 ti, quod illi tribuit Paulus? Veruntamen videamus, an sit sa-
 crae rei signum efficax. Si referatur ad mysterium Christi &
 ecclesiae: signum quidem est, non tamen efficax rei cuius ima-
 ginem gerit: Si vero ad politicam conuentionem verba illa contra-
 hentium referantur, longe absunt a sacramenti ratione, tum quod
 non sint sacrae rei signum: tum quod sint de numero illorum,
 quae

Matrimo-
 nium viri
 sit sacrae
 rei signum
 efficax.
 Ephe. 5

quæ etiam si non sint signa, bona tamen sunt, & digna quæ
 Euangelio probarentur, utpote mutuo consensu concilian-
 tia, quæ sunt natura coniungibilia, virum scilicet & foemina-
 nam, inter quos coniugium contrahitur. Est tamen aliquid
 in matrimonio Christiano, ad quod naturæ leges non attin-
 gunt, nec Mosaica lex vnquam præscripsit, & hoc est, pro-
 pter quod matrimonium sacramenti rationem potest habe-
 re, quia sola Christi institutione verba contrahentium illud
 significant, & efficiunt. Quid, inquires, hoc est? Tam sacrum
 foedus & arcta coniunctio, ut neutri coniugium liberum sit,
 utroque viuentē, alterum deserere, aut noui coniugij accessi-
 one priorem coniugem, vel minima sui iuris (quod par est
 utrique) portione fraudare. Hoc est, quod nulla lex, quam-
 diu matrimonium non fuit sacramentum, vnquam præscri-
 psit, quandoquidem patribus ante legem Mosaicam licuit
 plura matrimonia contrahere, natura non refragante, quo-
 minus vnus vir haberet plures foeminas, tametsi nunquam
 tulerit, vnā foeminā simul habere legitime plures viros.
 Hoc, inquam, est, quod sola Christi Iesu institutione signifi-
 cant & efficiunt, quod nunquam antea effecerunt. Sacrum
 scilicet illud & prorsus inuiolabile foedus, quod ita verbis
 contrahentium significatur, & fit, ut etiam mystice sublimio-
 ra sacramenta significet, nempe vnionem verbi ad naturam
 humanā, qua vnus Christus Deus & homo in duabus sub-
 sistit naturis, & eiusdem Christi ad ecclesiam, qua vnione ex
 capite & membris vnum corpus mystice constat, id quod
 Paulus ad Ephesios sublimi sua philosophia est prosecutus. *Ephes.*

1. Tim. 2

Quæ cum ita sint, constat matrimonium multis nominibus esse sacramentum. Superest tamen vt ostendamus illud suas habere promissiones, quas circa fecunditatem carnis Philippus non negat, sed eis nihil efficitur, nisi etiam promissiones gratiæ ostendamus. Paulus apostolus: Saluabitur, inquit, mulier per filiorum generationem, si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione. Hic rogo, an huiusmodi promissiones habuerit vnquam naturale coniugium, quale fuerat a primis coniugibus vsque ad Christum? Nam quam magnifica sit ista promissio, non opus est nobis exponere aduersus Philippum, qui ea sola matrimonium non modo coelibatui, verū & monasticæ professioni gloriosissimis verbis anteponebat: hæc vero promissio, cum sit salutis, qui poterit efficax esse sine gratia? Adde quod apostolus matrimoniū sanctificationem appellat, quod nunquam illi potuit contingere, nisi Christi munere. Repetita igitur Philippi sententia illa: non est autoritatis humanæ promittere gratiā, facile colligitur ex his quæ citauimus, matrimonium esse sacramentum, atque adeo non iniuria catholicos theologos exegisse, vt confessio vestra septem sacramenta numeraret, cuius ad numerationis prætermissio iure fuit illis suspecta in confessione, quæ tam scrupulose partes pœnitentiæ, quæ præteriri potuerant, connumerauit.

Superest nunc vt de sacramentorum vsu & efficacia disseramus, quo in loco damnamus, inquit Philippus, totum populum scholasticorum doctorum, qui docent, quod sacramenta non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere

re

reoperato sine bono motu vtentis: Miraberis certe vt ex-
 istimo lector, tam arrogantem Philippi censuram, ijs ver-
 bis auspícatam, quibus vix ecclesia tota in damnandis aper-
 tis & conuictis hæresibus solet vtí, sed audi nunc modesti-
 ora: Hæc, inquit, simpliciter Iudaica opinio est, sentire quod
 per caeremoniam iustificemur. Hæc Philippus & his similia
 de vniuerso theologorum ordine: imo de totius ecclesiæ sen-
 tentia, vt postea demonstrabimus. Ego vero nō dicam, qua-
 les sint eius opiniones, aut quale sit, extra ecclesiam damna-
 re, quod a quibusdam theologis suis gymnasticis verbis di-
 ctum, & ab ipsa ecclesia catholice receptū, ab ijs qui dama-
 nare sunt ausi, minime intelligitur: Verum hoc leue esset,
 damnare scholasticos omnes aperte, tacite vero reliquos, si
 quenquam reliquissent, quē non expresse damnaverent. Nam
 additur in apologia. Et tamen hæc impia et perniciofa opi-
 nio, magna autoritate docetur in toto regno pontificio. Pon-
 tificia potestas totam complectitur ecclesiam, in qua nihil li-
 berum a Iudaica superstitione vult esse Philippus: Vt se ta-
 men habeat religionis & fidei causa, quid obsecro, nūc opus
 erat, theologos et vniuersos ecclesiæ ordines vsque ad ipsum
 summum pontificem, tragicis & contumeliosis verbis laces-
 sere? Si theologi pro veritatibus somnia quædā aut cōmen-
 ta, si Christiani pro pietate superstitionem, si pōtifex pro mi-
 nisterio regnum inuexit, argumētorum robore & imprimis
 verbi diuini gladio erant ferendi, concutiendi, & euertendi,
 nō conuicijs irritandi. Nunquam enim suam virtutem & e-
 nergiam vtentium modestia abstulit verbo Dei, neq; contu-

Philippi
insolentia.

lit

lit insolentia. Quanquam quid alienius potuit hic adduci, quam regnum pontificis, cui nihil lucris aut cuius suis alterius temporalis commodi accedit ex opinione, quam Philippus vult infectari. Neque pontificis interest, etiam si pro regno tyrannidem velit obtrudere, sacramenta conferre, aut non conferre gratiam ex opere operato. Sed suis conuicijs Philip po relictis, nos institutum prosequamur.

Sacramen
ta confe-
runt grati-
am ex ope-
re opera-
to.

Est quorundam theologorum opinio quod sacramenta ex opere operato, ut dicunt, sine aliquo animi motu in suscipiente, conferant gratiam non ponenti obicem ipsi gratiae. Quid habet incommodi haec opinio? Primo in ijs, quibus datur sacramentum, ratione nondum utentibus, ut baptismus datur infantibus, verissima est opinio, haud enim hic admisceo quaestiones de genere causalitatis, ut vocant, quam habet sacramentum ad gratiam, sit causa illa, quam gymnastici vocant, sine qua non, quam, cum nihil efficiat, necesse est tamen regulariter effectum praecedere. Confert ergo baptisma infantulis gratiam absque aliquo bono motu suscipientis. Occurret Philippus, & dicet: tunc temporis sacramenti virtutem inniti totius ecclesiae fidei generali, & speciali suscipientium, quos paternos appellamus, professioni. Respondet Scotus ita esse, addet etiam, quinimo & praeferet Christi Iesu promissionem & merita, nihilominus tamen obtinebit, infantem illum consequi gratiam sine aliquo bono motu suscipientis ex opere operato sacramenti, hoc est, non propterea quod suscipiens quicquam agat erga sacramentum, sed propter id quod sacramentum efficit in suscipiente. Quod si omnia

sacra-

sacramenta habeant eandem vim, idem poterunt omnia facere, citra bonum animi motum actualem in suscipiente, dū tamen habitualis non desit adulto, nec ei quicq̃ alioqui oblit. Nam ecclesiæ fides haud minus confert cæteris sacramentis atq̃ baptismo. Præterea hæc opinio eatenus est ab ecclesia suscepta, quatenus, cum docet sacramenta conferre gratiam ex opere operato, omne meritum suscipiētis excludit ab efficiētia sacramenti. Ita enim intelligit nō vna theologorum secta, sed vniuersus ordo, gratiam sacramentalem (siue prima sit, qua renouamur et iustificamur, siue alia, qua prouehimur atq̃ perficimur) non dari nobis propter nostra merita, sed propter pactum Dei, quod per Christum pepigit cum ecclesia, & in huiusmodi fœdere atque pactione dicunt esse sitam sacramenti vim ad iustificandum, non in meritis suscipiētis. Hoc perspicuum est legenti eorū scripta. In hoc em̃ tam aperta sunt, vt etiam a Philippo queant intelligi, modo legere nō dedignetur. Quamobrem intētio aut quiuis alius bonus animi motus etiam dum necessarius est, ad suscipientis potius dispositionem pertinet, aut qualitatem, quam ad sacramenti virtutem & efficaciam. Hæc opinio tantum abest, vt Philippo debeat improbari, quod nulla magis esset illi probanda, & amplectenda: Nam quam ipse vocat promissionem, eam scholastici, receptis inter se nominibus rerū de quibus differant, nec inepte neque improprie vocant pactum, seu pactionem: habet enim omnis pactio promissionem, tametsi promissio possit esse sine pactione: & in fœdere seu pactione aliquid ab vtraque parte præstatur, seu in sacramentis, quibus

Pactum &
promissio
in quo differant.

i hac

hac de causa aptius fortasse conuenit nomen pactionis, quā
 promissionis. Atqui promissio, inquit, non apprehenditur
 sine fide, & hanc illi secludunt, cum dicunt, sacramenta cō
 ferre gratiam absque bono motu animi. Quid si illi negent
 hanc hypotheseim, qua subinde utitur Philippus, & dicant
 promissionis vim non inesse fidei audientis, sed veritati pol
 licentis, quandoquidem multa promissa praestantur etiam
 non credentibus? Quid quod multoties promittitur vni,
 quod est alteri exhibendum, vt si quis promittat patri insa
 nientis filij sanitatem. Sed non negabunt theologi, quod il
 lis negato non est opus, quodque ferme semper verum est,
 & in hisce rebus, de quibus differimus, semper verissimū.
 Attamen respondebunt se fidem secludere a precedenti me
 rito gratiae sacramentalis, sed non ab actu aut certe non ab
 habitu. Nam quis vnquam adultus, modo sui cōpos esset, sa
 cramentum sine fide suscepit? Quis baptizaretur, nisi crede
 ret Deum redditurum quod pollicitus est credentibus, &
 baptisma suscipientibus? Quis confiteretur, et absolutionem
 supplex imploraret a sacerdote, nisi absolutione crederet se a
 peccatis liberum euasurum? Nam quod theologi fidem nō
 secludant ab actu suscipientis: cum dicunt sacramentum ex
 opere operato iustificare, vel ex hoc apparet, quod susceptio
 sacramenti in adulto & ratione vtente est, vt nihil aliud ha
 beat virtutis, saltem actio humana, quando nemo nisi sciens
 & volens suscipit sacramentum, quoniam requiritur inten
 tio in suscipiente. Quae cum vera sint, colligitur ex eis, o
 mnem suscipientem propter finem aliquem suscipere. Porro

ro sacramentorum finis cum sit gratia & gloria, non concipi-
 pitur nisi fide in Christum: cuius promissione scimus, ad
 hoc esse huiusmodi symbola instituta, vt suscepturis es-
 sent signa & causæ iustificationis & gratificationis, quam
 promissionem scholastici vt diximus, pactum seu pactio-
 nem appellant foederis, quod gratuito Deus in Christo pe-
 pigit cum ecclesia. Iam fidem a merito Philippus etiam ex-
 cludit, non solum in sacramentis, verumetiam in cunctis qui-
 bus fide intercedente iustificamur, aut quoquomodo mere-
 mur. Non enim dicit nos fide iustificari, quia fides quicquā
 mereatur: alioqui non posset omne meritum nostrum sustu-
 lisse cum Luthero: sed quia promissio ipsa, qua iustificamur,
 non potest esse efficax sine fide, ita vt fidelitas potius sit con-
 ditio suscipientis, seu dispositio, quam eius rei, quæ accipien-
 da est, meritum aut hostimentum. Theologi vero quanuis
 humana merita alias non euertunt, in sacramentorum tamē
 efficacia quadam, quæ est illis peculiaris & propria: nullum
 locum nostris meritis relinquunt quantum ad necessitatem:
 tamen docent, gratiam maiorem vel minorem in ipsis etiā
 sacramentis contingere posse suscipienti, quo maiore vel mi-
 nore fide ac pietate accesserit ad sacramenta. Nec video qui
 possint Lutherus, Philippus & cæteri doctores vestri, hoc
 negare nostris, nisi dixerint, omnes qui sacramenta suscipi-
 unt, parem gratiam in illis accipere. Quod vsque adeo ab-
 surdum est, vt hactenus quod meminerim, nemo dicere sit
 ausus, tamen ex ijs quæ de meritis & iustificatiōe docet Phi-
 lippus, apertissime colligatur. Nā si nihil tribuamus mēitis

i ij susci-

suscipientium sacramenta, haud video, unde possit illis con-
 tingere disparitas gratiae, quam suscipiunt. Verū de hoc dis-
 seruimus abunde superius. De sacramentis vero cōmunis
 Augustin. est omnium fidelium sententia: quam Augustinus in expō-
 sitione psal. XXXIII. ponit, sacramenta nouae legis gratiā cō-
 ferre, quam veteris legis sacramenta promiserant. Huic do-
 ctrinae, quae catholica est, & omnium veterum consensu pro-
 bata, recentiores innixi, varie sunt philosophati de sacra-
 mentorum efficientia, alijs dicentibus sacramēta ipsa causare gra-
 tiam, vt ipsi loquuntur: alijs, tantum dispositionem quandā
 in anima suscepturi: alijs, qđ ego verius existimo, nihil prorsus
 sacramentum efficere asserentibus, nisi quod est signum,
 eatenus efficax, quatenus nunquam illi deest effectus diuine
 propiciationis: idque habet non ex se, sed quia is qui promi-
 sit, fallere omnino non potest, nec committere, vt sacra-
 menti pignore, quod ipse interposuit, exhibito, quicquid pollici-
 tus est, non praestet. Quod si haec displicent Philippo, vi-
 derit ipse de suo iudicio, nobis satis est ecclesiae fidem & san-
 ctorum patrum quorūquorū praecesserunt doctrinam, in ijs
 quae creditu necessaria sunt sequi, etiam si in alijs non asse-
 quamur.

Sacramen-
 torum effi-
 cientia se-
 cundū di-
 uersos di-
 uersa.

Philippica XIII. De ecclesiasticis muneribus & functione.

Rticulus quartus decimus vestre confessionis ita
 est a vobis positus, vt nihil in eo desiderari pos-
 se videatur: ita per Philippum explicatus, vt nihil
 pene habeat cum catholica veritate cōmune. Ver-
 ba

ba vestra hæc sunt: De ordine ecclesiastico docent (ecclesiæ scilicet vestræ) quod nemo debeat, in ecclesia publice docere, aut sacramenta administrare, nisi rite vocatus. Quæsierunt theologi, qui intererant conuentui Augustensi, quæ nam esset vobis legitima vocatio, experti nimirum, quod in multis artificio verborum simularetis conuenire nobiscum, in quibus maxime dissidetis: nec vestræ sunt, hæc & id genus aliæ technæ: sed vestrorum doctorū, qui veritatis luce in arctum compulsi, illam simulare potius superbe volunt, quam ingenuè confiteri: id quod non semel aut nunc recens vsuuenit dogmatistis. Respondet itaq; vestro omnium (vt ipse vult) nomine Philippus: vos summa voluntate cupere cōseruare politiam ecclesiasticam, & gradus in ecclesia factos etiam humana autoritate: esse tamen causas quasdam, quæ impediūt, quominus sacerdotes vestri agnoscant episcopos. Quænam obsecro sunt huiusmodi causæ? Quia episcopi, inquit, sacerdotes nostros aut cogunt hoc doctrinæ genus, quod confessi sumus, abijcere, ac damnare, aut noua & inaudita crudelitate miseros innocentes occidunt. Siccine nulli episcoporum potuit hætenus doctrina vestra probari? Et non pudet vos faceri doctrinam sequutos, quam episcoporum nemo, cum tamen multi sint hodie doctissimi inter illos, nō improbauerit, sed igne & ferro, quod aiunt, eradicandam decreuerit, & vt facinoris genus sæuerissime vlciscendam? Sed hac in re, inquit Philippus, nostræ conscientie nihil habent periculi: quia cū sciamus confessionem nostram, veram, piam, & catholicam esse: non debemus approbare sequiciam istorum, qui hæc do-

i in doctrinam

Ecclesia
vbi.

trinam persequuntur. Et ecclesiam esse scimus apud hos qui
 verbum Dei recte docent, & recte administrant sacramenta,
 non apud illos, qui verbum dei non solum edictis delere co-
 nantur, sed etiā recta & vera docentes trucidant, &c. His ver-
 bis quid aliud vult agere, nisi vt ostendat apud vos solos esse
 ecclesiam, apud nos vero seiviciam & tyrannidem? Ita Carolo-
 stadius, O Ecolampadius, Zvinglius, Pellicanus, & ceteri ei-
 usdem classis nec apud vos ecclesiam esse credunt, sed apud
 se, & suos sectatores. Qui poterimus ergo dignoscere vtri ve-
 strum habeant veram ecclesiam, vt si qui forte sunt, quibus
 nostra displicent, vobis possimus accedere? Nam vtrosq; ve-
 strum habere impossibile est, cum ab alteris alteri, non mo-
 do pro hæreticis, verum pro furiosis, & phanaticis, & rursus
 alteri ab alteris pro idololatriis vicissim habeamini. Et tamen
 vtriq; iactatis Euangelium, vtriq; vestra quidem sententia,
 rite administratis sacramenta, vtriq; verbo Dei nobis insul-
 tatis, cui vobis inniti videmini, quod apud vos solos pure
 doceri obstinatis animis deieratis: neq; hic morbus est vo-
 bis peculiaris: eodem labore laborant Anabaptistæ, & reli-
 qua hæresum portenta, quæ post Lutheri discessionem ab
 ecclesia nata sunt in Germania. Eodem etiam morbo labora-
 uerunt semper hæretici: qui morbus Arrianorum tempore
 totum ferme orbem infecerat. Ecclesia tamen, quæ vera est,
 nunq̃ multitudinem hæreticorum obrui potuit, semper hære-
 sibus alijs post alios succedentibus, manet eadem, quæ a Chri-
 sto capite orta, & in apostolis ac martyribus propagata, per
 varios gradus Christianorum eandem fidem profitentium
 &

Ecclesie
dignoscen-
da signū.

& obedientiam pontificibus & cæteris hierarchis præstan-
 tum hucusq; perseverat: Hæc nō pōt esse in ijs, qui noua do-
 gmata cōminiscuntur, quibus vetera antiquentur & insole-
 scant: Nam vt donemus esse veteribus vtiliora ecclesiæ certe
 necessaria esse nō possunt: alioqui maiores nostri, qui huius-
 cemodi dogmata nescierunt, haud habuissent ecclesiam. Ete-
 nim ecclesia minime vocanda erat illa, cui aliquid tanto tem-
 pore defuit ad salutem, nec si tātillo quidem defuisset. Quod
 si dicatis, vos habere verbum Dei, cui soli innititur ecclesia, fa-
 cile est verbum dei iactare verbotenus: & non semel est olim
 ecclesia vera hoc temate ab hæreticis laceffita, quæ tamē Chri-
 sti promissionibus fidenter innixa, illud ex propheta vsur-
 pat, imo vt sibi proprio, refellendis simul ac propellendis hos-
 tibus vtitur. Et respondebo, inquit, exprobrantibus mihi
 verbum quia speraui in sermonibus tuis. Et ego vehemen- Psalm.
 ter admiror prudentiam vestram, cum videatis nos nihil vo-
 bis obijcere nisi verbum domini, qua fronte nos tam impor-
 tune ad verbum domini prouocetis, quasi nos scripturas i-
 gnoremus, aut citra illarum auctoritatem quicquam doceamus.
 Imo ignoratis, inquit Lutherus, quando verum illa-
 rum sensum non estis assecuti, sed pro ea humana somnia in-
 uexistis. Belle quidem ac satis censorie dictum, si dixisse satis
 illi esset extra Germaniam. Veruntamen illi credere, qui
 nemini præter se credit, quo iure tenetur orbis? Qui possu-
 mus ergo scire vtri nostrum habeant verum scripturarum
 intellectum, nisi ab ecclesia doceamur? Hanc dicitis vos ha- Perplexi-
tas Philip-
pi.
 bere: vnde probatis? Quia ecclesiam esse scimus, ait Philip-
 pus,

pus, apud hos, qui verbum Dei recte docent. Si dixerimus, nos recte docere verbum Dei, negatis: & nos etiā, quod verbum Dei recte doceatis, nō concedimus. Quis erit huius controuersiae iudex? Verbum dei, quod omnis controuersiae iudicem facitis. Atqui modo non potest esse, quia de illo nobis est altercatio suscepta. Quorsum igitur aut quousq; progreditur tam perplexa contentio? Ecquis erit iudex huius litis? Nos nullum alium agnoscimus, nisi ecclesiam, quae in vobis iure suspecta nobis est propter nouitatem, in nobis vero scimus eandem esse, quae fuit ante annos CCCCC. DCCC. M. & ultra vsq; ab apostolis: eandem, inquam, perpetuo si dei tenore seruato, tametsi moribus post mille ferme annos in deterius prolapsis: Quod si dixeritis, quaedam etiam nunc inter nos credi, quae olim haud ita explicite credebantur, id nihil obstat, quando nihil noue creditur: cuius oppositum sit aliquando creditum a maioribus. Sed tantum quaedam ab haereticis in dubium vocata, apertioribus verbis sunt in synodis explicita. Et vos si ea proposuissetis, de quibus hactenus in neutram partem fuisset pronunciatum, haud grauaremur, quae vtilia viderentur, accipere: quae vera, fateri: quae verisimilia, ad scripturarum trutinam expendere: quae falsa, boni consulere: quando non vni dat cuncta Deus: Verum enimvero cum omnia ferme quae proponitis, sint olim a patribus aut concilijs per scripturas excusa, & improbata, non possumus credere in vobis esse ecclesiam, ne cogamur confiteri aliquando nusquam fuisse, tunc scilicet cum vos nōdum eratis, & omnes Christiani oppido diuersa a vobis credebāt.

Iam

Ecclesiam
Lutherani
sine nobis
habere nō
possunt.

Iam cum ecclesiā sine nobis habere non possitis, qui potestis
 rectam ministrorum vocationem & ordinationem habere?
 Christus ex multis discipulis duodecim selegit, & ordinauit
 apostolos. His tradidit potestatem consecrandi, quia cum so- ^{Lucas 6}
 lis cœnabat, cū dixit: Hæc facite quotiescunq; bibetis in meā ^{1. Cor. 11}
 cōmemorationem. Eisdem tradidit potestatem ligādi & sol- ^{Iohan. 20}
 uendi. Horum numerus cum esset (damnato Iuda) reficien-
 dus, non temere non humano iudicio aut populi rogatione
 duodecimus est subrogatus, sed oī m apostolorum suffragiis
 designati sunt duo, quorum alter Christus sorte probauit: ^{Act. 1}
 neq; ad hanc dignitatem cuiq; patuit aditus, nisi Christi Iesu
 ordinatione, qui per spm̄ sanctum iussit sibi segregari Paulū ^{Act. 13}
 & Barnabam ad apostolicum munus. Apostolis ordinatis a ^{Marc. 6}
 Christo, quemadmodum ille, crescente numero discipulorū,
 adiecerat eis alios septuaginta duos, qui secundum locū post
 apostolos obtinerent, ita & apostoli in ecclesia, crescente nu- ^{Tit. 1}
 mero fidelium, ordinauerunt presbyteros diaconos & cæte- ^{Act. 14}
 ros ministros, qui necessarij erant ad ecclesiasticā Hierarchiā.
 Quæ vt ex Dionysij, Clementis, Ignacij, & cæterorū qui apo-
 stolis successerunt scriptis & synodalibus actis apparet, per-
 petuo durauit hucusq; vtpote sine qua nec veros episcopos,
 nec veros presbyteros, nec veros ministros ecclesiæ habere-
 mus. Nec episcoporum crimina excusare quenq; possunt a
 schismate, qui illorum contempserit ordinationem: Nam vt
 quæ per homines sunt instituta, possint hominum abusu &
 insolentia aboleri, siue in melius aliquid commutari, non ta-
 men illa, quæ Christus instituit, a quo non tantum doctrina,

k verum

verum & opere quasi per manus tradita nobis est ecclesiastica ordinatio: hac contempta, vos videritis cuius ordinatione possitis habere verbi diuini & sacramentorum ministros, aut quam intelligatis vocationem in illis verbis confessionis vestrae: Nemo debet in ecclesia publice docere, aut sacramenta administrare nisi rite vocatus: Nam Philippus, vt dixi, verba vestra, pia quidem in specie atq; catholica maxima schismatis oneravit suspicione.

Philippica XIII. De ecclesiae ritibus & caeremonijs, quas humanas traditiones appellat Philippus.

Vicquid quintumdecimum confessionis vestrae caput continet, & Philippus adducit in apologia in superioribus est a nobis excussum. Verum ne cubi deesse veritati videamur, oportet nos toties

Humanæ
traditiones
duplices.

eadem respondere: quoties a vobis eadem obijciuntur. Humanæ traditiones sunt duplices, alteræ quæ nihil nouum inducunt, sed tantum præscribunt tempus, locum & modum, quibus quædam pietatis & religionis opera a Christo probata & instituta, aut si mauultis præcepta commode & oportune fiant. Alteræ vero, quæ nouum aliquem cultum aut ritum alias non præscriptum inducunt. Prioris generis exempla sunt ieiunium, preces, eleemosynæ. Posterioris, vestium varietas, qua aliter clerici simplices, aliter episcopi, aliter cardinales, aliter monachi, aliter seculares, & inter ipsos monachos, aliter benedictenses, aliter franciscani, &

cate

cæteri induuntur. Item varij ritus sacrorum, quibus aliter quadragesimæ tempore, aliter resurrectionis, aliter festis, aliter profestis diebus celebratur: In neutro genere traditionum iustificat aut reddit nobis propiciū Deum humana constitutio, sed diuina promissio: quamobrem iure damnata est altera pars huius articuli, quia dicitis, quod traditiones humanæ institutæ ad placandum Deum, ad promerendam gratiam, & ad satisfaciendum pro peccatis, aduersentur Euangelio. Nam qui potest Euangelio aduersari, quod eidem subinde probatur? Dicitis fortasse vos de humanis traditionibus loqui, non de ijs quæ probat aut instituit Euangelium. Si per humanas traditiones posterioris generis ordinationes intelligitis, libentissime accedimus vestræ confessioni. Nemo est enim inter catholicos tam stupidus aut superstitiosus, qui credat vestium colorem aut formam, & cæremonias alias huiuscemodi iustificare. Cum vero ex superius dictis, & ijs quæ in huius capitis apologia Philippus respondet, appareat manifeste, vos de vtriusque operibus loqui, haud possumus probare, aut præterire, quod aperte sacris literis improbatur. Nam oratio, ieiunium, & eleemosyna, quæ continentur primo genere traditionum, vtilia sunt ad placandum Deum, promerendam gratiam & satisfaciendum pro peccatis. Vtilia, inquam, sunt non quatenus illis ab hominibus tempus, locus aut modus præscribitur (tamen huiusmodi præscriptionis obedientia sua mercede non careat) sed quatenus per sacras literas constat, huiuscemodi opera suas promissiones habere,

Vtilia quæ
sunt, ora-
tio, ieiuni-
um & ele-
emosyna.

k ij re,

re. Nam Tobias ait: Bona est oratio cū ieiunio & eleemosyna
 magis quam thesauros auri recondere, quoniam eleemosyna
 a morte liberat, & ipsa est quę purgat peccata, & facit in-
 uenire vitam æternam. Item apud Matthæū: De ieiunio ora-
 tione & eleemosyna dicit Christus. Et pater tuus qui videt in
 absconso, reddet tibi. Quid, obsecro reddet, quibus non pla-
 catur? Similiter in Luca: Quod superest date eleemosynam,
 & ecce omnia munda sunt vobis. Quæ oīa? Peccata nimirū
 de quibus loquebatur Daniel. Placeat tibi rex, cōsiliū meū,
 & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas miseri-
 cordiis pauperum. Innumera sunt loca scripturarū, quibus
 nobis hæc tria magnificis promissionibus cōmendantur, iei-
 unium, quo vniuersa corporis castigatio: eleemosyna, qua
 omnis beneficentię genus: & oratio, qua omnes religionis af-
 fectus & studia continentur. Sed videamus, quomodo hæc
 & id genus alia testimonia eludat Philippus. De mortificati-
 one, inquit, carnis & disciplina corporis ita docemus, sicut
 narrat confessio, quod vera & non simulata mortificatio fiat
 per crucem & afflictiones, quibus Deus exercet nos. In his o-
 bediendum est voluntati Dei, sicut ait Paulus. Exhibete cor-
 pora vestra, hostiam, &c. Et hæc sunt spiritualia exercitia ti-
 moris & fidei: Verum præter hanc mortificationem, quæ fit
 per crucem, est & voluntarium quoddā exercitiū genus ne-
 cessariū, de quo Christus ait: Cauete ne corda vestra grauen-
 tur crapula. Et Paulus: Castigo corpus meū, & in seruitutem
 redigo, &c. Et hæc exercitia suscipiēda sunt, nō quod sint cul-
 tus iustificantes, sed vt coerceant carnem, ne saturitas obruat
 nos,

nos, & reddat securos & ociosos: qua ex re fit, vt affectibus
 carnis indulgeant & obtemperent homines. Hæc diligentia
 debet esse perpetua, quia habet perpetuum mandatum Dei.
 Et illa præscripta forma certorum ciborum, ac temporum, nihil
 facit ad coercendam carnem. Est enim delicatior & sumptuo-
 sior, quam reliqua conuiuia. Et ne aduersarij quidem obser-
 uant formam in canonibus traditam. Nunc in primis ope-
 raprecium est animaduertere hominis prudentiam: qui cū
 versaremur inter omnia, quæ sacris literis per spiritum san-
 ctum probata, humanis vero traditionibus ordinata sunt in
 ecclesia, & per certa tempora locos & vicissitudines distribu-
 ta: tantum respondet ad ea, quibus ieiunium commendatur,
 cum superitis a peccatorum remissione non minus eleemosy-
 nam & orationes, quæ ieiuniū excluderit: Adhæc cum vestra cō-
 fessio habeat humanas traditiones contra Euāgelium insti-
 tuti, ad placandum Deum: ad promerendam gratiam, & sa-
 tisfaciendum pro peccatis, nunc, cæteris prætermisissis, tantū
 adimit ieiunio peccatorum remissionē, tametsi ne nihil pro-
 desse videatur, tribuit illi carnis mortificationem, necessario
 quodam exercitiij genere voluntarie assumptam: de q̄ Chri-
 stus ait: Videte ne grauentur corda vestra crapula & ebrie-
 tate. Et Paulus: Castigo corpus meum, & in seruitutem redi-
 go, &c. Hæc appellat exercitia, quæ dicunt esse suscipienda, non
 vt sint cultus iustificantes, sed vt coerceant carnem, ne saturi-
 tas obruat nos, &c. Nullum ne alium vsum habent ieiunia,
 nihil ne aliud nobis conferunt: nisi vt coerceant carnem ne
 saturitas obruat nos: Quid igitur est illud quod pater vidēs

Lucæ 21

1. Cor. 9

Acto. 13

Matth. 9

in abscondito reddet ieiunantibus: In quem vsum successi-
ua ieiunia ieiunabant apostoli & cæteri fideles, qui spiritus
sancti primitias acceperāt, si nihil aliud debet esse ieiunium,
quam perpetua sobrietas: Ieiunantibus ecclesie primoribus,
qui & prophetiæ munere præstabant, dixit illis spiritus san-
ctus: segregate mihi Saulum et Barnabam in opus, ad quod
assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes imponentesque eis
manus dimiserunt illos. Hi (autore Philippo) non ieiunasse-
rent, quando nihil ieiunium impetrare poterat apud Deum,
quem orabant. Nisi forte apostolos dimissuri ieiunauerunt
ne grauarentur corda eorum crapula & ebrietate, quemade-
modum accidere solet ijs, qui compotatiunculis aut iusto cō-
uiuio accipiunt amicos peregre profecturos: Atqui nihil hu-
iusmodi timendum erat Christi apostolis, prophetis, et di-
scipulis, qui iugi parsimonia & sobrietate carnē spiritui sub-
diderant: Sed cum viderent ingentem messis farraginem,
quam tam pauci operarij excolendo non erant, rogabāt iux-
ta Christi doctrinam dominum messis, vt mittat operarios
in messem suam: has preces cum ieiunijs augerent, impetra-
uerunt, vt spiritus sanctus illis apostolicam designationem
Sauli & Barnabæ reuelaret, quinimo & committeret. Alio-
qui, nisi hoc significare voluit Euangelista, quid illi opus
fuit, tam diserte ascribere spiritum sanctum ieiunantibus es-
se loquutum? Cuius oraculo accepto, rursus ieiunio & ora-
tione felix faustumque nouis apostolis & ecclesie munus et
iter precantur. Commisceatur nunc Philippus præsidium
aliquod, quo confugiat: nos simpliciter accipimus scriptu-
ras

ras, quibus docemur ieiunio & oratione apostolos suppli-
 casse. Qui si scirent, Deum nobis, ieiunio non placari, aut
 promereri, nec ipsi priuatim incidēte casu aliquo ieiunassent,
 nec Euangelista tam diligenter, vbi numinis fauor aliq̃s cō-
 memorandus erat, ieiunia recenseret. Deniq; Paulus & Bar- Acto. 14
 nabas cum per singulas ecclesias Listri Iconiæ & Antiochiæ
 ordinassent presbyteros, discessuri cum ieiunationibus ora-
 se scribuntur. Si ieiunia illa nihil aliud erant atq; assidua quæ-
 dam sobrietas, et nihil illis potuit promereri, quam obrē Euā-
 gelista priuatis casibus, vbi aliquid discriminis intererat, tam
 sedulo commemorat priuata ieiunia, illorū præsertim, quos
 credendum est, iugi parsimonia cauisse, ne grauarentur cra-
 pula & ebrietate. Si nihil aliud debet esse ieiuniū, atq; iugis
 temperantia victus, quænam sunt multa illa ieiunia quæ Pau-
 lus Corinthiis suadet? Quodnam est illud ieiunium, quod 1. Cor. 6
 orationi adiunctum, genus quoddam dæmoniorum expel-
 lit? Cuius denique ieiunii exēplum Christus nobis præbuit Matth. 9
 suo ieiunio? Non certe assiduæ sobrietatis. Nam hoc perpe- Matth. 9
 tua temperantia, rebus vniuersis modeste vtens, præbebat.
 Præterea si patres, vt Philippus dicit, nihil aliud existimaue-
 runt esse Euangelicū ieiuniū q̃ huiusmodi perpetua carnis
 castigatio, et nulla est ab illis traditio hoc cōsilio instituta, vt
 mereamur remissionē peccatorū aut iustitiā, sed propter bo-
 num ordinē in ecclesia & tranquillitatem: in quem, obsecro,
 vsum instituta est ab eis quadragesimæ ieiunatio, q̃ nihil ad
 ordinē ecclesiasticæ Hierarchiæ, necq; ad tranquillitatē vide-
 batur attinere. Hæc institutio patrum est antiquorum, non
 recen-

recentiorum pontificum, sed omnium qui ab ipso nascentis
ecclesiae exordio cum sapientia tum sanctitate polluerunt cō
sensu & obseruatione instituta, roborata, firmata. Vereor ne
Philippus (vt est illi Lutherus semideus) respondeat illos
homines fuisse. Dicit tamen (vt aliquid respondisse videa-
tur) nunquam illos hoc consilio quadragesimam & ieiunia
quædam alia instituisse, vt per ea mereremur Deum nobis
esse propiciū, aut peccata remitti. Quo igitur consilio in-
stituerunt? Nunquam explicabit. Nam illud de ordine &
tranquillitate, quis non videt, esse prorsus alienum a propo-
sito? Ad coercendam vero carnem Philippus negat ciborū
& tēporis præscriptionem quicūq; conferre: præscripsisse ve-
ro patres negare non potest, cū vetustissima vna atq; religio
sissima fuerit apud illos quadragesimalis ieiunij obseruatio.
Declarant hoc, præter annales & chronica, conciones sancto-
rum, habitæ in quadragesima. Quales sunt Chrysostomi in
Genesim, ac cæterorū etiam antiquorū vsq; ab apostolis. Por-
ro consilium suū, in probandis instituēdisq; ieiunijs, & quid
de ieiuniorum fructu et vtilitate crediderint: ipsi suis verbis
q̄ superius Philippica X. citauimus, aperte declarant: posse-
musq; multa eiusdē generis si opus esset testimonia produ-
cere. Sed quid Philippo satisfecerit, cui verba Christi & apo-
stolorum eius, toties a nobis producta, non satisfaciunt: iam
illud, quo toties nobis difficultatem facit, de Christi meritis
& satisfactione, quæ videretur inanis, si nostra ieiunia satisfa-
cerent, eandem habet in mortificatione carnis obiectionem:
Vt enim semel Christus pro nobis omnibus satisfecit, ita
semel

semel vetus homo noster cum eo crucifixus est, nō em̄ com-
mortui modo sumus, verum et consepulti cum Christo per
baptismum in mortem. Quibus tamen verbis non obstan-
tibus (tametsi verissima sunt) isdem Apostolus, qui Christi Col. 2
Iesu gloriam in illis prædicat, frequens est in admonendo, vt
nos mēbra nostra ac nosmetipsos mortificemus. Haud igitur,
quod nostra ieiunia ac cætera poenitentiae opera satisfac-
ciunt pro peccatis, magis Christi gloriae, qui pro nobis satis-
fecit, decedere credendum est, quam eiusdem gloriae detra-
hit iugis nostra mortificatio, cum semel ipse veterem homi-
nem nostrum extinxerit, & affixerit cruci. Satisfecit semel
Christus pro nobis, sed nondum desijt satisfacere, quin quo-
tidie in membris suis satisfacit, ita vt sint ex illis, qui prædica-
re audent, supplere se, quæ desunt passionum Christi, in car-
ne sua pro corpore eius, quod est ecclesia. Ad eundem mo-
dum extinxit Christus veterem hominem, sed nondum est
extinctio hæc & mortificatio consummata, quin quotidie
fit in ijs, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum
spiritum. Hoc nimirum est quod Paulus ait: Quia vetus ho-
mo noster simul cum eo crucifixus est, vt destruaturn corpus Rom. 6 & 8
peccati, & iustificatio legis impleatur in nobis, qui non secun-
dum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Roget
me fortasse quispiam, si hoc efficit Christus, cur nō assequun-
tur omnes, q̄ Christo credunt? Fortassis esset hic potius hæ-
rendum, q̄ respondendum: sed fidenter respondeo, quia nō
oēs sequuntur, & conantur, vt destruaturn corpus peccati. De-
dit enim Christus potestatem, filios Dei fieri, ijs qui credunt Iohan. 1

1 in

Legis iu-
gum du-
plici causa
Christus
abstulit.

Amos
Malach.

in nomine eius, penes illos autē est fungi hac potestate, et fru-
ctum eius assequi. Porro quod attinet ad traditiones huma-
nas, de quibus in vniuersum est orta disputatio, quasque per
nos suscitari Philippus queritur, cum omnes has aboleuerit
Christi gratia, duplici causa Christus abstulit iugum legis,
quarum neutra cogit, vt nobis auferantur: Primo (vt præ-
termittam mysticas illas significationes quæ Christo adue-
niente cessarunt) veteres Hebræorum ritus Deus ipse tradi-
derat, qui pondus quoddam diuinæ sæueritatis præ se fere-
bant, atque adeo spiritum timoris potius quā amoris gigne-
bant affectum, graue enim erat, & cui tolerando impares es-
sent humanæ vires, illud subinde repetitum: Ego dominus.
Hæc dicit dominus, & similia. Nostros vero ritus Christus
ipse, tametsi verus homo, non ædixit, tantum tradidit autori-
tatem ecclesiæ, vt ipsa sibi præscriberet ritus, quibus pietatem
præstaret & religionem qui ab hominibus instituti, humane
imbecillitatis rationem inprimis haberent, vt habent, essent
que humana prouidentia & autoritate mutabiles. Præterea
veteris legis traditiones obsitæ erāt præceptis & interminati-
onibus, terribilesque contestationes sæpius obtundebant, ni-
si mordicus seruarentur, nostræ vero traditiones nihil capi-
talis periculi afferunt transgressoribus, modo absit animus
impius aut contemnens. In hac enim sententia sum, quādiu
ecclesiæ non improbatur, cuius interim autores habeo gra-
uissimos iuxta atq; doctissimos. Hactenus de fidei & ope-
rum meritis, tertium sub diuersis titulis differuimus. In qui-
bus sicubi forte, vt sum homo, lapsus sum, aut deceptus, in
hoc

hoc certe scio, me nullo modo decipi posse, quod est totius
 controuersiae argumentum: Haud sola fide homines saluos
 fieri sed etiam charitate, & operibus bonis, si per aetatem pre-
 stari potuerint. Hoc quippe scripturae oēs praedicant. Hoc
 iudex ipse discrimen fore seruandorum a damnandis in iu-
 dicio pollicetur: Hoc tota per orbē terrarū ecclesia haecenus
 credidit, cuius iudicium semper est catholicis amplectendū
 id quod & me fecisse, & perpetuo facturū profiteor: Quan-
 etiam si me in hac causa ecclesiae prauiudicium destituisset, scri-
 pturae testimonijs, quae vtrinque possunt adduci, perspectis,
 libentius accederem huic sententiae, qua bona opera ad salu-
 tem requiri iudicantur, q̄ opposite, quandoquidem certo scio,
 plura hanc cum antecedere, cum cōsequi, quae ad cōmunem
 utilitatem possint cōducere, q̄ istam. Qui sit, vt maiori cum
 fructu asseratur, & minori periculo in ea, si forte contigisset
 errare, decipiamur. Nam ab operum fiducia nullum immi-
 net nobis periculum, qui vni Christo fidimus, sine quo fate-
 mur nihil boni operis a nobis posse consequi, nihil bona ope-
 ra quod ad veram attinet felicitatem, in nobis posse facere.

Iam quod ad alterū genus humanarū traditionum perti-
 net, haud grauate fatemur illas nihil ad placandum Deum,
 aut promerendam gratiam conferre, vt quibus immediate
 nulla est in sacris literis merces promissa. Nā mediate, nihil
 est a maioribus institutum, quod non cōplectatur illa Chris-
 ti promissio. Qui vos audit, &c. Tamen si non ignoro, quic-
 quid mercedis hisce verbis promittit, non operibus alias in-
 utilibus, sed obedientiae deberi, q̄ vna cū fide praemiu huius,

Matth. 19

11. 22. 4

Luc. 10

I ij &

Ceremo-
niarū vi-
lras.

3. Reg. 12

& aliarum id genus promissionum immediate apprehen-
dit. Habent etiam præter hoc, huiusmodi ritus alias utilita-
tes, quæ diligentibus Deum cōferunt ad pietatem. Primum
enim symbola sunt Christianæ societatis, deinde mysticas
habent significationes, ab institutione sua ortas, vfu & con-
suetudine firmatas, quibus multa non modo rudes docent
verum & admonent sapientes. Adhæc extima illa corporis
supplicatio, supplicem animum haud raro efficit, & intime
quodammodo ad orandū cōponit. Hinc cineres, hinc facci,
hinc cilicia, hinc prostratiōes, quarū rerū toties meminit sacra
scriptura, & patrum antiquissima decreta nos admonent.
Quamobrem mea q̄dem sententia temere Philippus (ne in-
terim vtar verbo grauiori) huiusmodi Christianorū ritibus
æquat gentilium & Mahumetarum obseruatōes, & Iudeo-
rum, quicū Hieroboam descuerunt a lege per impia com-
menta. Si licet, inquit, hominibus instituere cultus, et per hos
cultus merentur gratiam, iam omnium gentium cultus erūt
approbandi, cultus instituti Hieroboam & alijs extra legem
erunt approbandi, &c. Et infra: Sicut regnum, inquit, Ma-
humetici habet cultus, habet opera, per quæ vult iustificari co-
ram Deo, nec sentit homines corā Deo gratis iustificari fide
propter Christum: ita et Papatus erit pars regni antichristi, si
sic defendit humanos cultus, quod iustificent: detrahatur
enim honos Christo, cum docent quod non propter Chri-
stum gratis iustificemur per fidem, &c. Sunt qui huiusmo-
di floribus, quibus maxime vernant cum Philippi tum Lu-
theri vniuersa commentaria, vsque adeo irritentur vt iusto
zelo,

zelo, velut cestro, perciti suis illos coloribus pingant. Ego vero eo minus huiusmodi verbis commoueor, quo facilius etiam nobis tacentibus, scribētis animus proditur, arguitur, deprehenditur. Illud me maxime mouet, cum Philippus solus dis, vt videntur, rationibus & scripturarū validissimis, quod non raro facit, testimonijs catholicam veritatem lascessit & infectatur. Nunc enim quis non videat illum argumentorū praesidio destitutum, ad acerbissima ista parerga confugere? Quem, priusquam ad collationem rituum, quos aequare conatur, descendam, mansuete percunctor. Quid obsecro erit si ecclesia, quam inuidioso nomine Papatum vocas, doceat hominem gratis iustificari propter Christum, & tamen exigat ritus quosdā externos, a se eiusdem Christi autoritate institutos ad colendum Deum? Num erit tunc temporis regnum antichristi? Minime, inquires, sed tyrannice exigitur a fidelibus, quod illos non iustificat coram Deo. Atqui si hoc esset tyrannis, tyrannicum esset exigere, vt Christiani Dei & proximorum dilectionem externis operibus praestarent, quandoquidem nihil horum nos (si Philippo credimus) nec ipsa quidem charitas iustificat coram Deo: iam collatione, quæ ecclesiae ritus, praesertim cum neutros illorum quos nos distinximus exceperit, confert ritibus paganorum & pseudoiudeorum, quid ineptius, si penitus inspiciantur? Hieroboam instituit ritus contra Dei mandatum & religionem, quibus verum Dei cultum euerteret. Ecclesia tradit ritus, qui nullis diuinis aduersantur, & Christo permittente, ne dicam praecipiente sunt inducti, nisi forte dicamus (vt ieiunia & preces

Ritus ecclesiae nullis diuinis aduersantur.

l iij tandem

Ezech. 10

tandem omittam apostolos, qui primi omnium ritus huiusmodi, quod superius demonstratum est, sanxerunt Christo prohibente sciuisse. Ad hæc Hieroboam, vnus veri Dei cultu sublato, idolorum inuexit culturã, id quod verba prophetæ aduersus ecclesiam a Philippo citata declarant. In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis, nec idolis eorum polluamini, ego dominus Deus vester. In præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea. Idem quod Hieroboam fecit facturum est antichristus iuxta aliud testimonium, quod etiam Philippus ex Daniele citat aduersus nos, ita enim animum induxit suum, vt nullum conuiciorum genus prætermittat, nullum scripturarum locum non torqueat, quo ecclesiam & eius Hierarchiam, synagogam satanæ & regnum antichristi, esse persuaderat. Danielis verba sunt: Deum Maosim in loco suo colet, &

Daniel. 11

Deum quem non nouerunt patres eius, colet auro & argento & lapidibus preciosis. Ecquid rogo simile fit a Christianis, etiam si credant ecclesiæ ritus necessarios ad placandum Deum, modo non sine Christo, sentiãt se posse iustificari: vt, quatenus Christiani sunt, non assentiri non possunt? Num Christiani suis ritibus Deum Maosim colunt, aut adorant

1. Cor. 8

Deum aliquem quem patres non coluerunt? Minime gentium. Nam etsi sunt qui dicantur dii siue in coelo siue in terra, nobis tamen vnus est Deus pater, ex quo omnia, & nos in illo: & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia & nos

Roma. 10

per illum. Sed non in omnibus est scientia, inquit Apostolus: quod & modo accipit vniuerso ferme christianorum

vulgo:

vulgo: cuius superstitionem si Philippus sibi proponebat in-
 sectandam: oportebat illum bonam ecclesiae doctrinam &
 leges a malis moribus & peruersis interpretationibus inter-
 dum & additionibus se iungere, & ita apostolica moderatio-
 ne in docenda vera iustificatione & cōmenticia dedocenda
 uti: Id quod nostro saeculo egregius vir Erasmus Roterodamus, si quis alius, conatus est observare, tametsi et ille (quod
 eius pace dixerim) feruentior est interdum & acrior quam
 vulgari simplicitati & quorundam maliciae expediret. Ha-
 ctenus tamen per illum ecclesiae traditiones inconuulsae per-
 manent, & suum locum retinet in ministerio pietatis. Et nos
 non nihil ecclesiasticis concionibus Euangelij causam aduer-
 sus hominum commenta pro nostra virili iuimus, ad inui-
 diam vsq; illorum qui adulterantes verbum Dei, quæstum
 existimant pietatē, qui vbiq; velut lolium, bono semini sunt
 admixti, absit tamen ut vbiq; regnent, quod Lutherus no-
 bis exprobrat. Solus enim Christus in ecclesia regnat, & vin-
 cit in membris suis hostem, quem a seipso deuictum, ad exer-
 cendam fidem electorum quadantenus respirare, permittit,
 Mahumetici ritus, q̄ supersunt ex Philippica collatiōe, haud
 scio quales sint, neque quatenus aut quomodo illis vtantur
 Garraceni, quos eodem studio & pene eodem commento
 auertit Mahumetes a religione Christiana, quo Hieroboam
 auertit decem tribus a vera religione, ut tunc temporis erat
 Mosaica. Hoc vnum tantum modo omnes illi ritus mihi vi-
 dentur, quod cum multarum sint sectarum velut rapsodia,
 itidem olent, quasi cum vna multa iura confundit coquus:
 quid

1. Timo. 6

quid oleas nescias, nisi id vnum male olere intelligas. Cætera quæ potest esse collatio illorum, quicunq; sint, quos excogitavit infidelitas, ad ecclesiæ ritus, quos instituit fides, pietas probat, religio seruat. Quibus, si incommodis interpretatiõibus aut ineptis adinventionibus quidam fortassis inter nos abutuntur, haud propterea succensendum est omnibus: Nec omnes Germani concionatores tam sancte docent, quam fingit Philippus. De iustitia, inquit, fidei, de fide in Christum, de consolatione conscientiarum nihil dicunt aduersarij, imo hanc saluberrimam Euangelij partem lacerant conuicijs. E contra in nostris ecclesijs omnes conciones in his locis cõsumuntur.

Lutheri conciones.

De poenitentia, de timore Dei, de fide in Christum, de iustitia fidei, de consolatione conscientiarum per fidem, de exercitijs fidei, de oratione qualis esse debeat & quod certo statuendum sit, quod sit efficax, quod exaudiatur. De cruce, de dignitate magistratuum & omnium civilium ordinationum. De discrimine regni Christi, seu regni spiritualis et politicarum rerum. De coniugio, de educatione & institutione puerorum, de castitate, de omnibus officijs charitatis, &c. Speciosa verba, & quibus dignum est, vt omnes applaudant catholici: atamen vtri sint in causa concionatores an auditores, minime, scio tamẽ quod re ipsa licuit experiri, nihil horum, de quibus illi differunt pro cõcone, sanctius aut religiosius seruari post Lutheri doctrinam, quam antea seruabantur: quinimo omnia sunt in deterius mutata: ita vt coactus sit ipse Lutherus, pontificis et monachorum regnum, quod vocat, in vrbibus, quæ maxime illi credũt, desiderare. Concionatores etiam ipsi

Non quare, sed quid Ecclesiasticis dicat.

ita

ita de locis huiusmodi differunt, vt præstaret eos non attigisse. Concionabantur Arriani de trinitatis mysterio, de verbi Dei incarnatione. De eisdem etiam locis Sabelliani: interest tamen multum, quid aut quomodo de vnaquaque re differas, cum de eadem vere & false, impie & catholice possit haberi concio. Denique quod vestri concionatores de his locis prædicant, non potest non esse eiusdem farinae cum eo, quod Lutherus docuit, & Philippus defendit: Quomodo autem audientium animos afficiant, aut quos affectus excitent in eis, apparet ex epistola illa Erasmi testis oculati & vobis non perinde multum infensi (cum Erasmus nomino honoris ac dignitatis, vt par est, causa nomino) quam epistolam ad quosdam Argentoratenses ecclesiastes misit. Porro nostri concionatores (de concionatoribus loquor, non de vendinugis cauponatoribus, quorum utique magnus est numerus) nostri, inquam, concionatores de eisdem locis dicunt, quos Philippus recenset, varie tamen, & a vestris longe diuersa. Dicunt illi de

Concionæ collatio.

penitentia diserte quidem & plausibiliter, quandoquidem habent expositum, quo spaciari possint, & suæ maledicentiæ copiam ostentare, campum nugarum, quas tum quæstus, tum inepta deuotio quorundam sparsit in vulgum Christianorum: Hæc tamen ita lacerant, ita conuellunt, vt deteriora disseminant: ita locum explicant, vt satius esset non attigisse, quando populus ista doctrina de Christi vnici meritis sibi blandiens, ignauam quandam non fidem sed confidentiam ac præsumptionem concipiunt, esse penitentiam. At nostri penitentiam esse dicunt præteritorum scelerum detestatio-

m nem,

Prædicatio nostra quæ & in quo a Lutherano prædicatione differat.

2ca 7

1a Cor. 13

nem, qua etiam ad euāgelicam vltionem animus inardescat
& futurorum resipiscantiam: id quod patres dixerunt, com-
missa lugere, & lugenda non cōmittere: Quæ omnia fide illa,
quam sacramento profitemur, perficiuntur, & fiunt efficacia.
Vestri timorem Dei quosdam Hiperbolicos terrores & ha-
ctenus minime intellectos nedum expertos esse dicunt, no-
stri vt animus summopere vereatur, & summam curam ad-
hibeat: ne quicquam prætermittat etiam minimum illorum
quæ diuinis oraculis sunt nobis præscripta, nam qui timet
Deum nihil negligit. De fide, quod sola iustificet, & sufficiat
ad salutem, vestri docent. Fidei nostri primas tribuunt in
iustificatione, ita tamen vt minime sola sufficiat: quoniam si
habuero omnem fidem, ait Paulus, qua vel montes transfer-
re possim, charitatem autem non habuero nihil sum. Conso-
lantur vestri conscientias illorum, quos tædet affectus mor-
tificare, & crucem domini ferre: dicentes sufficere illam, quā
Christus pro nobis tulit: nec satis illi fidere, qui huius labo-
ribus & meritis alia conantur adiungere, & hanc vocant fie-
dei cōsolationem, de qua maxime gloriatur Philippus, & Lu-
theri doctrinam cōmendat. Hanc gloriam non inuidemus,
quæ cōmunis est illi cum Epicureis, qui gloriabantur se suo
dogmate deorum metum ab animis hominum sustulisse:
Nam quo aliqua secta perniciosior fuerit, & sordidior, eo pa-
catiores reddet mentes eius persuasione semel imbutas: Quā-
obrem nostri tantummodo eos consolantur, qui iuxta Chri-
sti doctrinam, suas cruces eius cruci nituntur adiungere: &
membrorum merita capitis fulcire meritis. Essent enim alio-
qui

qui prorsus inualida. Hæc cum tam sublimia sint, vt miraculo, cum fiunt, potius quam virtuti tribuenda videantur, subleuatur tamen ad aggrediendum nostra fragilitas Iesu Christi promissionibus nec obscuris nec infrequentibus: vtpote quæ maxima pars sunt euangelicæ doctrinæ. Venite, inquit, Mark. 13 ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Et rursus: Confidite quia ego vici mundum, & alibi: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Iohan. 16 patri vestro dare vobis regnum. Et ego vobiscum sum vsque Luce 12 ad consummationem sæculi. Et per Apostolum: Fidelis Math. 28 est deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: 1. Cor. 10 sed faciet cum tentatione profectum. Et propheta: Laudabit Isaia 25 te, inquit, populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit te, quia factus es fortitudo pauperi: fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, vmbraculum ab æstu. Vestri docent crucem esse, patienter ferre calamitates & incōmoda vniuersa, quæ nobis frequenter accidunt. Nostri addunt affectuum mortificationem assiduam, de qua Paulus: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, Colof. 3 immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam, &c. addunt 1. Cor. 9 & labores quosdam pios, ad hoc susceptos, vt iuxta eundem castigemus corpus nostrum & in seruitutē redigamus. Exhibeamusque corpora nostra hostiam viuentem, Roma. 12 sanctam, Deo placentem, rationabile obsequiū nostrum. Fidei fructum, charitatē & eius opera esse docent vestri: cui doctrinæ (tametsi in sacris literis non inueniatur) haud magnom ij pere

pere aduersaremur, nisi illa conaremini charitatem a iustificatione secludere. Porro nostri, quid de hisce rebus docēt, nempe si ad fidem referantur, charitatem esse fidei non fructum, sed vitam, vim, energiam, quoniam fides per dilectionē operatur. Et sine operibus mortua est. Cætera vero opera utriusque fructus esse fidei scilicet & charitatis, quā charitas patiens est, benigna est, & innumera pene alia bona gignit, quæ Paulus enumerat. Vestros de oratione docere, quod certo statuendū sit, quod sit efficax, & quod exaudiat, ait Philippus, id quod de nostris, ut sunt vestris timidiores, nunquā audire me memini, sed quod interdum maximo nostro bono iustas etiam orationes Deus non exaudiat, cuius rei experimentum

Iacobi 2
1. Cor. 13

2. Cor. 12

in promptu est, ut cæteros omittamus, in Paulo ter domino deprecante. Idem vsuuenit multis alijs bonis viris prophetis, apostolis, & martyribus. Quanquā quid opus est peccatorum exemplis uti, ad confirmandam rem, cuius in semetipso nobis Christus exemplum exhibuit. De cruce haud video quid docere possint, qui passionum tolerantia omne meritum atque adeo mercedem omnem ademerunt, & iactant se sua doctrina, si Christo placet, maximam consolationem attulisse, cum nulla sit alia, consternandis animis, eneruandæ virtuti, & prorsus abiiciendæ, accommodatior ista, alioqui frustra nos Christus tam crebris tamque magnificis promissionibus ad pietatē capeffendam hortaretur, nunquā adeo frequenter gloriæ triumphum crucis ignominia sacrae literæ adiunxissent. A nostris vero quid hoc de loco predicetur superius exposuimus. Postremo isti de discrimine regni Christi et regni politici ita lo-

quunt

quuntur, vt catholicos omnes papistas, Romanam ecclesiam Babylonem, Pontificem maximum Antichristum, non modo verbis pro concione, verum et libris æditis, vt neminem latere possint eorum blasphemiae, appellent: nos vero summum Pontificem Christi vicarium, ecclesiam Romanā omnium supremam esse prædicamus, eius abusus & scelera, si quæ sunt, minime probamus, quinimo vbi opus est, nobis aperte damnantur, cauent tamē summopere quotquot sunt Euangelica prudentia præditi, ne ad vulgum, suapte natura principibus & magistratibus cunctis infensum, principum mores, sacrorum præsertim, traducantur: hoc enim quam sit periculosum, si hæcenus ignorabatur, profecto sola Germania, ne dubitarem, potuit efficere. Nihil est quod ad continentendos vulgi animos in officio & pietate æque conferat, atque vt optime sentiant de vtriusque ordinis principibus viris, aut si hoc per illorum facinora assequi non possumus, saltem vt Hierarchiam ipsam & ordinem magistratuum, tanquam coeleste munus, in cuius obseruantia totius reip. salus, in violatione pernicies & euersio sita est vniuersi suspiciant. His cum ex diametro (quod aiunt) dissidentia vestri doceant, qui potest esse verum quod Philippus asseuerat, in ecclesijs disciplinam ecclesiasticam, & pias cæremonias, & bonos mores ecclesiasticos propter tranquillitatem diligenter conseruari? Cuius oppositū nos proprijs oculis vidisse, & multis experimentis deprehendisse, libere testamur, et vos ipsi, viri Germani, nisi suscepti semel dogmatis immodicus amor imponat, negare minime potestis.

dentur, opiniones improbens dicit. Vanissimum & hoc est, quod sit perfectio Christiana non tenere proprium. Vanissimum profecto, sed æque vanum, prope dixerim est imperitæ multitudini sublinire os, vt credât monachos huiusmodi mendacia docere. Nullus vnquam monachorum ita desipit vt diceret non habere proprium, esse Christianam perfectionem, quam in sola vera pietate sitam esse sciūt, aiunt tamen nihil possidere vt proprium, cuius curis & sollicitudine animus ab assidua Euangelij meditatione auertatur, viā esse satis compendiarium ad hoc vt perfectionem assequamur. Quod si & hoc vanissimum esse dixerit, Christum Iesum summam veritatem arguat vanitatis, ipsius enim est illud: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Sed quid ego Philippi calumnias scripturarum verbis refello, cum ipsa se prodat vanitas, experimentis rerum, quæ ante XV. annos in Germania contigerunt, adiuncta. Monachi, inquit, vocauerunt Euangelicam politiam rerum communionem: scilicet monasticæ sectæ erant rustici plusquam centies mille, qui Lutherano furore correpti, aduersus diuites & nobiles in Germania pro rerū communione arma sumpserunt, a quibus demum trucidati sunt, & nō pudet Philippum, dogma, cuius autor Lutherus fuit, & ipse fortassis patronus & asseuerator, in monachos reijcere. An opus est argumento euidentiore, quo prodatur eius vanitas, & studium calumniandi?

Articulus decimus septimus qui iudicium vniuersale, bonorum præmia, & malorum poenas continet, nihil habuit

Possidere
nihil quō
intelligat.

Matth. 19

buit controuersia, neq; XVIII. ac XIX. vt ex Philippi ver-
 bis apparet, quanquam de causa peccatorū & meriti hacte-
 nus vobis haud per omnia nobiscum conueniebat. Luth-
 rus em̄ liberū arbitrium in vniuersum abstulerat, ita vt nega-
 ret hominem quicq; boni aut mali posse facere, sed omnia fie-
 ri a Deo in nobis. Quæ impietas, a multis theologis impeti-
 ta, tandem corruit: successit illi altera opinio aliquanto mo-
 destior, tribuens hominis arbitrio vim ad peccandū ad me-
 rendum vero negans. Totum enim opus bonum, non a no-
 bis, sed a Deo fieri in nobis non modo Oecolampadius, ve-
 rum & Philippus ipse aliquot locis operum suorum aperte
 docuit, plus nimio vt credo, Christi gratiæ studiosus. Quo
 nomine hoc in loco maxime veniam merebatur, tamen libe-
 rum arbitrium, vt a catholicis asseritur, nihil detrahit gloriæ
 Christi. Est etenim apud omnes Christianos in confesso, hu-
 manam voluntatem nihil prorsus boni efficere posse (omit-
 to nunc ciuilia officia, & alia id genus, quæ etiam vt ab ethni-
 cis præstabantur, quadantenus dici bona poterant) sine gra-
 tia, a qua tñ præuenta & adiuta potest & velle & efficere le-
 gem Christi, haud quidem perfecte et absolute, quādo caro
 nunq; non concupiscit aduersus spiritum, vt non quæcunq;
 volumus faciamus, sed eatenus, quatenus eiusdem legis ob-
 seruatio a nobis q̄diu viuimus, præceptis exigitur. Iam quid
 aut quantū in bono opere voluntas impendat, & quid gra-
 tia efficiat, varie traditum est a doctoribus in diuersum salua
 illa communi veritate abeuntibus. Mihi vero videtur, volū-
 tas sola nihil facere boni; ac rursus nihil esse boni operis, qd a
 volun-

Gala. 5

voluntate non fiat. Idem & totidem verbis audeo pronun-
ciare de gratia. Erunt fortassis, quibus hoc videri possit ni-
mis laconice dictum: idcirco paucis & compendio locum a
multis copiose simul & subtiliter expositum: nos pingui, qd
aiunt, minerva tantummodo deliniamus, & vnica similitu-
dine complectamur. Similis videtur animi nostri imbecilli-
tas infantiae puerorum gestientium ambulare, nondum ta-
men valentium ingredi, quibus apponitur machinula quæ-
dam lignea, curriculum appellant Hispani, rotulis quatuor
ceu pedibus suffulta. Huic machinæ ad motus infans, inniti-
tur ad ambulandum, ita vt quasi præcedentem machinā se-
qui videatur, quæ tamen minime præcederet, nisi ab infantu-
lo impulsæ, nec infans impellere posset nisi machinæ innixus,
alioqui omnes eius conatus tantummodo conferunt, vt fre-
quentius cadat. Quandiu infans ambulare vult, præcedente
machina, potest: potest etiam, si velit, cessare: nec id tantum,
verū & a machina, si libeat, discedere, accedere vero postea-
quam semel ceciderit, etiam si maxime conetur, suis viribus
minime potest. Itaque quod ad motus est machinæ in hunc
vsum illi præparatæ, quod stare potest, & ambulare, alieni
muneris beneficio habet, tametsi non alius sed infans ipse
vere dicendus sit, & stare, & ambulare: quoniam ipsius est
aptare se machinæ, & pedes vbi opus est mouere, quorum
tamen omnium nihil sine machina potest efficere. Porro
quod cessat, quod vehiculum deserit, quod cadit, quod lu-
to & puluere volutatur, solius infantuli est, cui nullus super-
est locus excusandæ infirmitatis, cum certū ac firmum præsi-
dium

Collatio
volunta-
tis ad gra-
tiam per si-
militudi-
nem.

Analogia
causarū.
De gratia
& libero
arbitrio.

n

dium

diū sua sponte deseruerit, quod vt illum non coge-
 bat, ita volentem nunquam destituiſſet. Hæc ſimilitudo,
 in qua machinula gratiæ, puer animæ ſpeciem gerit, rem to-
 tam & vniuerſa quæ ad illam pertinent ſub oculos ponere
 non valet: facit tamen vt intelligibile, quod præmiſimus
 de gratiæ & liberi arbitrij efficientia in merendo: quorum
 neutrum ſine altero quicquam facit. Sola enim gratia aut
 ſola humana voluntas nihil boni operis poteſt præſtare, ſed
 totum bonum opus ab vtroque, totum ab alterutra proſi-
 ciſcitur. Eſt tamen diſcrimen quoddam inter hæc, in boni
 operis productione per quam ſimile illi, quod philoſophi
 inter cauſas æqui-uocam & vni-uocam inuenerunt: cum e-
 nim redditurus ſit in iudicio Chriſtus vnicuique ſecundum
 opera ſua, neceſſe eſt vt eorum opera qui eius miſericordia
 ſeruandi & æternam felicitatem adepturi ſumus, & noſtra
 ſint, & bona, atque adeo ab illo fiant & a nobis. Nam ſi a
 nobis fierent ſine illius gratia, eſſent quidem noſtra, ſed non
 eſſent bona: ſi vero ab illo ſine nobis, etiam ſi in nobis, fie-
 rent, eſſent quidem bona, ſed non eſſent noſtra. Vtergo
 & noſtra ſint, & bona, opus eſt, & a nobis fieri, & a Chri-
 ſto, cuius ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram. Nihil itaque
 boni operis ſoli libero arbitrio, nihil gratiæ ſoli poteſt aſcri-
 bi, quando neutra res ſine altera operatur, ſed vtraque ſimul.
 Quarum tamen prior rationem habet cauſæ vni-uocæ, quæ
 ſibi vendicat effectum, poſterior vero rationem æqui-uocæ,
 quæ non tam cooperatur, quàm voluntatem humanam adiuuat
 operantem. Cum hæc ſententia concordant omnia ſcriptu-
 rarum

Rom. 2

Rom. 8

rarum sanctarum testimonia, siue que nobis cuiusvis vel mi-
 nimi boni adimunt facultatem, siue quæ tribuunt efficiendi
 operis libertatem: hoc est, potentiam operandi, cum adest gra-
 tia, & cessandi ab opere, etiam si maxime adsit, nec id tantum,
 verum & in contrarium retinendi, cum volumus. Humane
 quippe naturæ, vt docet Bernardus, per gratiam restitutæ, Bernard,
 inest vis ad peccandum, & non peccandum, destitutæ vero,
 tantum ad peccandum: perfectæ autem & consummate,
 tantum ad non peccandum. Noster itaq; locus est medius,
 idcirco vtriusq; extremi participatiõe nutamus, in alterutrâ
 partem casuri. Porro vbi ceciderit lignum, ibi manebit. Ad-
 de quod hæc nostra sententiâ nihil prorsus hominî relinquit,
 vnde possit gloriari nisi in domino, in quo omnia se posse
 gloriabatur Paulus. Satis sit his paucis lineis, quid nobis de
 gratia & libero arbitrio videretur significasse, magis quam
 exposuisse, quandoquidem haud erat opus iusta lucubratio-
 ne tractare locum, tam docte, tam pie, tam ingeniose, tum a
 veteribus, tum a neotericis theologis explicatum. Philip, 4

Porro articulus vigesimus idē repetit, qđ articulis quarto
 et duodecimo fuerat propositum, quamobrem sufficit lecto-
 ribus pijs & solam veritatem expetētib; quod Philippicis
 quarta & sequentibus ex sacris literis pro catholica veritate
 produximus. Querimonias Philippi, quibus huius arti-
 culi apologiam exorditur, nihil moramur. Reiecerunt, in-
 quit, & improbarunt theologi in conuentu Augustensi,
 verba confessionis, quibus dicitur, quod non merentur ho-
 mines remissionem peccatorum bonis operibus. Quid ni

n ij reſce

reñcerent & improbarent quod aduersatur prophetis & Euangelio. Confessio enim cum negatiue pronunciet, nullū discrimen operum, nullum meriti, nullum peccatorum aut remissionis faciens, ita bona opera a peccatorum remissione prorsus excludit, vt ne solis nec cum fide vim aliquam illis tribuat ad peccatorum remissionem. Atqui scriptura sacra sexcentis locis exigit opera, vt condonentur peccata: Dani. 4. daniel consulit Nabuchodonosoro, vt peccata sua eleemosynis redimat. Tob. 4. Tobias: Eleemosyna, ait, ab omni peccato & a morte liberat. Item apud Lucam: Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Deinde exponens Christus illud orationis: Dimitte nobis debita nostra, &c. Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet et vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Rursus apud Lucam: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hæc omnia & id genus alia permulta, quæ passim in sacris literis inueniuntur, perspicue, ac nullius coactæ interpretationis commento docent bona opera multum ad peccatorum remissionem conferre: quibus cum aduersetur generalis negatio confessionis, haud immerito a theologis non est admissa. Verum quid fides faciat, quid & quatenus conferant bona opera ad iustificationem, quando non vno loco superius exposuimus, nunc ad articulum primum & vigesimum accedamus.

Philippica XVI. De cultu & inuocatione sanctorum.

Diuo-

luorum cultum & inuocationem, frequenter ab
 hæreticis impetitam, ecclesia nunq̃ passa est anti-
 quar: cuius sententia sufficere debet catholicis, ad
 probandum & perpetuo retinendum, quod sacris
 literis non improbat. Nam quod vnus est mediator Dei ^{1. Timo. 2}
 & hominum homo Christus Iesus, nihil aduersatur sancto-
 rum inuocationi, quos non colimus vt mediatores, sed vt su-
 as preces nostris adiungant, postulamus, quod id ipsum vi-
 cissim viri boni viuentes ambire solent. Cur, obsecro, non idē
 nobis liceat erga vita defunctos. Nam si idcirco non sunt in- ^{Rom. 8}
 uocandi sancti, vt orent pro nobis, quod Christus pro nobis ^{Hebr. 7}
 assidue interpellat, nec viuentium orationes essent nobis im-
 plorandæ: Haud enim video, quid impietatis contineat cœ-
 lites appellare sanctos, vt nos orationibus iuuent, quod non
 continet eos qui nobiscum in hoc mundo versantur appel-
 lasse, quorum se Paulus apostolus precibus commendabat.
 Nisi forte quis dicat posse quidem nos ac debere sanctorum ^{Rom. 15}
 viuentium preces implorare, quibus affectus nostros verbis
 aut literis possumus aperire, eos vero, qui iam vita decesse-
 runt, minime inuocandos esse: vt qui, longa intercapedine di- <sup>Inimproba missi
tū sp. s. f. u. l. o.
i. m. b. o. alimig. 22</sup>
 stantes a nobis, & in alio mundo positi, nos exaudire nō pos-
 sint: Verum hoc non iam esset agere de sanctorum inuocati- ^{p. o. f. i. a.}
 one, quatenus pia est, vel impia, sed quatenus utilis esset, aut
 inutilis. Nam vt sanctos inuocare, quo nobis suis precibus
 adsint, surdis (quod veteri prouerbio dictum est) canere sit,
 certe impietatis nihil potest habere, quando non aliud effla-
 gitamus ab illis, quos, extra vicissitudinis aleam constitutos,

n in numis

numinis favore & amicitia felicissime frui, scimus, quā quod a quibusvis homūculis licet exorare. Cur aut negabimus beatorum animis, quod illorum nec naturæ, nec forti repugnat, & nō potius tribuimus, quod perpetuo illis detulit vetustissima pietas atq; religio? Nam si feliciū animorum naturæ aut statui repugnaret absentium preces audire, nec Christus vllas audiret vt homo, qui tamen, licet Deus sit pariter & homo, quatenus homo est, hominū preces quotidie audit, pro quibus etiam patrem assiduo interpellat. Erit fortassis, qui mihi respōdeat, Christum nostras preces & quicquid apud nos geratur intueri quidem & audire, non tamen quatenus homo purus, cuius anima assumpta est ad fastigium deitatis. Audio & probo, sed interim concedant mihi necesse est, in eo quod assumpsi. Nam quod dicitur Christus adesse, & audire nostras preces, propterea quod animus verbo dei cōiunctus, vniuersa non modo præsentia aut præterita, verū futura potest in illo contemplari, intelligendum est, nō de vnione personali, quam græco vocabulo hypostaticam theologi dicunt, sed de vnione beatifica, quæ posterior est illa, quemadmodum in cunctis rebus prius est esse, quam operari: Porro vnione beatifica oēs animæ felices cōiunctæ sunt verbo Dei, æque sicut & anima Christi, quī non æqualiter, alioqui non possent esse beatæ. Ex qua coniunctione quantum lucis aut cognitionis rerum quæ apud nos gerantur, accipiant singuli spiritus siue angeli, siue humani, non est nostrum adamusim pronuntiare, tametsi dubitare nō debemus, quin illa cognoscant quæ illis ad gloriam & nobis ad salutem expedit nosse;

nosse: Hic est enim illa Christi doctrina, qua nos admonet, Matth. 18
 ne contemnamus quenquam ex minimis, qui crediderint in
 illum, quandoquidem habent angelos Dei, incolumitatis sue
 vindices & patronos, quos nō potest quicquam latere, quod
 clientibus suis euenerit, quoniam angeli eorum semper vidēt
 faciem patris qui in coelis est. Hinc etiam est quod Raphael
 angelus dicit, se Tobiae preces & eleemosynas obtulisse do- Tob. 12
 mino, Et frequenter sunt huiusmodi oblationes in Apoc. fa- Apoc. 5
 cta, non modo per angelos, verum & per viros sanctos, qui Ibidem 8
 iam Christo perpetuæ felicitates participes astant: nam qua- Apoc. 5
 tuor animalia & vigintiquatuor seniores hoc eos qui sub v-
 troque testamento Deo seruierant, vidit Iohannes cecidisse
 coram agno habentes singulos citharas & phialas aureas ple-
 nas odorum, quæ ut isdem Iohann. interpretatur,
 sunt orationes sanctorum. Et nisi sancti pro nobis orarent,
 aut orantes exaudirentur, nequaquam dominus summam
 indignationis, quam habebat in populum Israel, his verbis
 explicasset: Si steterint, inquit, Moyses & Samuel coram me,
 non est anima mea ad populum istum. Adhæc Hieremiam Hier. 18
 ipsum, multis retro annis defunctum vita, Iudas Machabæ- 2. Mach. 15
 us vidit orantem pro populo & ciuitate sancta Hierusalem.
 Hæc & id genus alia scripturæ loca etsi inualida videantur
 aduersarijs (quæ tamen nullis apertioribus possunt refelle-
 re) validissima tamen visa sunt hactenus ecclesiæ catholicæ,
 quæ tum perpetuo consensu, tum sanctorum ac sapientium
 doctrinis diuorum cultum & inuocationem probauit. Nā
 diuus Hieronymus in hac olim controuersia Vigilantium Hieronym.
 hære-

hæreticum vicit, protriuit, atq; prostrauit, id quod theologi nostri in conuentu Augustensi, vt Philippus dicit, obiecerunt vestrae confessioni. Sed enim uero operæ precium est videre, quam modeste respondeat ille, qui sanctos non colendos aut inuocandos, sed imitandos esse prædicat. Hic triumphant, inquit, aduersarij quasi iam sit debellatum, nec vident isti asini apud Hieronymum contra Vigilantium nullam extare syllabam de inuocatione sanctorum, loquitur de honoribus sanctorum, non de inuocatione, &c. Ita nimirum Philippus colit imitatione, quos non vult colere inuocatione. Nam sancti similem modestiam præstiterunt erga illos, cum quibus de sacris dogmatibus conferebant. Sed nos eius contumelias nihil moramur: Illud autem quis ferat, quod vt nobis insultet, sanctum virum in sui erroris patrociniū videtur ascisse. Nam cum totius controuersiae constitutio versaretur in hoc, quod Vigilantius dicebat, sanctos non esse religione aliqua colendos aut inuocandos, vt pro nobis orarent, si hoc Hieronymus non voluit improbare, proculdubio probatum reliquit: Veruntamen hac de re ipsum eundem audiamus:

Obiecerat Vigilantius sanctorum inuocationi, quæ fiebat a catholicis, id quod & nobis hodie Philippus obiicit, non posse videlicet sanctos, præsentī luce defunctos, cultus videre, aut preces audire illorum, a quibus inuocantur. Ais (inquit Hieronymus Vigilantio) vel in sinu Abrahamæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, animas apostolorum & martyrum cōsedisse, nec posse suis tumultis, & vbi voluerint, adesse præsentēs, &c. Et paulo inferius: Et post hæc de baratro pectoris

cui

cui coenofam spurcitiam euomens audes dicere: Ergo cines-
 res suos amant animæ martyrum, & circunuolant eos, fem-
 per præfentes sunt, ne forte si aliquis precator aduenerit, ab-
 fentes audire non possint, &c. Haftenus Hieronymi verba
 declarant, qua de re disputaret aduersus Vigilantium, non
 scilicet, de solis honoribus, vt Philippus cōminiscitur sed etiā
 de inuocatione sanctorum, hoc est, de ea religionis parte, qua
 diuos inuocamus, vt pro nobis precentur. Quod cum ita sit,
 Philippi conuicia integra illi maneant, alias vt vti possit mi-
 nus inepte. Vos autem, viri Germani, æquum est animad-
 uertere cuius fidei viris pietatem vestram committatis. Nūc
 quibus verbis has obiectiones Hieronymus refellat, videa-
 mus: Tu, inquit, Deo leges pones? Tu apostolis vincula in-
 ijcies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint
 cum domino suo: de quibus scriptum est: Sequuntur ag- Apoc. 14
 num, quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi qui cum
 agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et cum diabolus & dæ-
 mones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præ-
 fentes sint, martyres post effusionem sanguinis sui arca ope-
 rientur inclusi, & inde exire non poterunt? Dicis in libello
 tuo, quod dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus,
 postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exau- Apoc. 6
 dienda oratio: præsertim cum martyres vltionem sui san-
 guinis obsecrantes, impetrare non quiuerunt. Si apostoli &
 martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæ-
 teris, quando pro se adhuc debent esse solliciti: quanto ma-
 gis post coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo
 o Moyfes,

Exod. 18

Act. 8

Act. 17

Tertullia.

Ambrosi.

Moyſes, ſexcentis millibus armatorum impetrat a Deo veniam: & Stephanus imitator domini ſui, & primus martyr in Chriſto, pro perſecutoribus veniam deprecatur, & poſtquā cum Chriſto eſſe coeperint, minus valebunt. Paulus apoſtolus ducentas ſexuaginta ſex ſibi dicit in naui animas condonatas: & poſtquam reſolutus eſſe coeperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro hiſ qui in toto orbe ad ſuum Euangelium crediderunt, mutire nō poterit. Eat nunc Philippus & apud Hieronymum de ſanctorum inuocatione vllam extare ſyllabam neget: nos totidem verbis illi de ſanctorum precibus reſpondemus, quot Hieronymus reſpondet Vigilantio, ex cuius dogmate conſtat Philippum etiam in eo eſſe falſum (id enim ſuſpicari placet potius quam fallacem) quod ait ante Gregorij tempora nō eſſe ſolitos inuocari ſanctos. Si enim hoc ita erat, qui ſunt illi aduerſum quos diſputat Vigilantius, & inuehitur, & pro quibus Hieronymus illi obſtitit, eiſdem cultus, quem Vigilantius negabat, patrociniū ſuſcipiens. Quinimo ante Hieronymi tempora & Vigilantiū eandem hæreſim conſtat fidelium pietati exhibuiſſe negociū, quod idiꝑm inferius attingit Hieronymus, dicens: Tertullianum aduerſus hāc hæreſim olim ſcripſiſſe, qui etſi alioſ qui ab eccleſia diſceſſerit, vel hoc ipſo habet autoritatē, quod eiſ verba declarant antiquiſſimam eccleſiæ fuiſſe conſuetudinem inuocandi ſanctos. Quanq̃ id etiam quod autoritatis Tertulliano deeſt, ſupplere poterit Ambroſius, qui libro primo de viduis ait: Obſecrandi ſunt angeli pro nobis, qui nobis ad præſidiū dati ſunt. Martyres obſecrandi ſunt, quorū videmur

videmur nobis quodā corporis pignore patrociniū ven-
dicare. Possunt pro peccatis orare nostris, q̄ proprio sangui-
ne, si qua habuerunt peccata, lauerunt: Isti enim sunt Dei mar-
tyres, nostri præsules, speculatores vitæ actuumque nostro-
rum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis
adhibere, quia ipsi infirmitatem cordis, etiam cum vincerent,
cognouerūt. Quid ego vnum aut alterum sanctorū patrum
allego? Nemo est eorum, qui sanctorū inuocationis religiosissi-
me non meminerit. Et vide quā antiquitus sit a patribus re-
cepta persuasio, quod sancti viri postq̄ fato concesserint, pro
his qui peregrinantur, adhuc orent quod diuus Cyprianus ^{Cyprianus}
scribens ad sanctum Cornelium, quasi paciscitur cum eo, vt
qui prior altero decesserit vita, pro fratribus & sororibus su-
perstitibus oret assiduo. Sed Philippus omnia hæc diluta exi-
stimans & inutilia, scripturę locum exigit a nobis, quod præ-
cipiat, aut doceat inuocare sanctos, a quo nos vicissim requi-
mus locū, quo prohibeamur sanctorū preces implorare: Nos
quædam attulimus, ipse nulla potest adducere, nisi illa quæ
prædicant Christum orare pro nobis, ex quibus Lutherana
dialectica ex affirmatiuis colligēs negatiuas, infert q̄d propo-
suerat: Christus orat pro nobis, ergo sancti non orant pro no-
bis: Christus est inuocandus, sancti ergo nō sunt inuocandi:
Cur nō eadē consequutione colligit, nec nos debere vicissim
pro nobis orare, quia Christus orat pro nobis? Si nos sic ad-
uersus illum scripturas citaremus, quemadmodum ille citat
aduersus ecclesiam, in quos cachinos solueret orationem quib-
us non ornaret epithetis, quas technas, quas fraudes, quæ
o ij sophi-

sophismata nobis obijceret? Sic olim hæretici colligebant: Spiritus sanctus procedit a patre, non ergo procedit a filio. Sed libet adhuc liberius agere cum illo, proferat ex patribus, quorum doctrinas recipit, & ad quos non semel prouocare solet, vel vnicam sententiam, quæ sanctorum cultum & inuocationem damnet, vt vel hac ratione persuadere nobis possit, se aduersus totius ecclesiæ consensum hanc disputationē non temere suscepisse. Atqui veteres, inquit, autores ante Gregorium nō fecerunt mentionem inuocationis sanctorum. Ecclesiæ exemplum quod allegant cōstat nouum in ecclesia esse. Apage bone vir, quid ais? Vide ne quid temere effutias, et rursus impingas ad lapidem, quo superius lapsus es in Hieronymo: Nam ecclesiæ mos in sanctorum inuocatione vsque adeo vetus est, vt vix huiusce consuetudinis inueniri possit initium: id quod verba sanctorum, quos modo citavi, aperitissime probant: De sanctorum enim inuocatione loquuntur, non vt illam inducant (quanquā etiā ab illis instituta haud esset nouitatis nomine contemnenda) sed vt rem totius ecclesiæ pietate receptam, & vsu probatam, fidelibus illis, quos alloquuntur, cōmendent, atque suadeant, & ab hæreticorum insolentia defendant. Et tamen Philippum (quod eius pace dixerim) nō pudet te de re vsque adeo graui, in qua totius populi Christiani pietas vocatur crimen, tam oscitanter agere, vt quicquid primum in buccā venerit, effundat? Siccine credis imponere te posse tot viris, cum dignitatis amplitudine conspiciuis, tum sapientiæ splendore præcedentibus? At imposuerat tibi prius species ipsa rei, de qua differebas, quæ cum scripturis

Consuetudo ecclesiæ
sufficit ad
uenerandum
sanctos.

pturis improbetur, & a vere pietatis ratione appareat aliena,
 non potuisti animum inducere, vt crederes a maioribus no-
 stris obseruari solitam: Scripturarum testimonia quod nul-
 la habeas, & ea quæ profers, quanti sint ponderis, ad refragā-
 dum sanctorū inuocationi, iam exposuimus. Superest vt cæ-
 teras collectiones expendamus. Primum largitur angelos o-
 rare pro nobis, propter illud quod apud Zach. legitur: ange-
 lum scilicet orasse pro Hierusalem. Sed quid si nō largiretur
 Philippus, nunquid nō sufficeret nobis oraculū prophetæ?
 Dialecticis largiri aut donari est, id fateri, quod negare pos-
 ses, quasi in his quæ iuris tui sunt, alteri cedas. Quid hic habet
 Philippus, quod nobis largiri possit? Neq; qd mox etiā con-
 cedit, fatebimur ab illo nobis esse donatum, quandoquidem
 & illud facile erit exigere ab inuito, De sanctis, inquit, & si cō-
 cedimus, q̄ sicut viui orant pro ecclesia vniuersa in genere,
 ita in cœlis orent pro ecclesia in genere, tametsi nullū de mor-
 tuis orantibus testimonium extet in scripturis, &c. Hic vi-
 deri posset aliquid nobis largiri, si verum esset, quod nul-
 lum de mortuis orantibus testimonium extet in scripturis,
 cæterum cum extent nonnulla, quid est quod in hac conces-
 sione illi debeamus acceptum referre? Quænam isthæ? In
 primis quod scriptum est in Hiere. Dixit dominus ad me, si
 steterint Moyse et Samuel coram me, non est anima mea ad
 populum istum. Cum Moyse & Samuel iam dudum æta-
 tes non paucas fato concessissent, quid aliud dñs hac asseue-
 ratione significat, quam placari se frequēter orationibus san-
 ctorū, qui vita decesserant, tunc vero decreuisse, nullius viri

Angeli o-
 rant pro
 nobis.

Zacha.

Hiere. 15

quantumlibet sancti precibus cedere? lam quod legitur in li-
 bro Machabæorum, quod viderit Iudas Hieremiā prophe-
 tam orantem pro populo & ciuitate sancta Hierusalem, Phi-
 lippo somnium esse videtur, mihi vero quid de Philippi iu-
 dicio videatur, non est animus pronunciare, agnosco tamen
 veterum dogmatistarum præsidium, quo confugere con-
 sueuerunt, quoties in angustum disputationis medijs teneren-
 tur. Cæterum ex quatuor libris, qui Machabæorū historias
 continent, duos esse receptos ab ecclesia & pro canonicis ha-
 bitos, testantur tum decreta pontificum, tum vetustissima
 patrum concilia, quorum non meminisse videtur Hierony-
 mus, cum ad Chromatium et Heliodorum scribēs dicit, hos
 libros ab ecclesia legi, sed inter canonicas scripturas non reci-
 pi. Haud itaq; nobis opus est dono Philippi, vt pro vero
 statuatur sanctos orare pro nobis, quinimo id quod addi-
 dit, in genere, merito nobis debet esse suspectum, quan-
 do non modo in genere, verum & in specie pro certis cau-
 sis, regionibus, atque personis nos vicissim sanctorum apo-
 stolorum exemplis & doctrina precamur, & eodem modo
 sanctos & angelos & homines in coelis orare credimus. Nā
 apud Zachariam angelus tantum pro ciuitate Hierusalem
 orabat: & Tobia preces & eleemosynæ offerebantur ab an-
 gelo, & varia sunt exempla, quibus pro priuatis, seu cau-
 sis, siue personis orandum esse docemur. Nunc his de Phi-
 lippi concessione suppositis, argumentationis vim expen-
 damus. Porro, inquit, vt maxime pro ecclesia orent sancti,
 tamen non sequitur quod sint inuocandi. Qui sic? Quia cū
 necq;

neq; præceptum, neq; promissio, neq; exemplum ex scripturis de inuocandis sanctis afferri possit, sequitur cōscientiam nihil posse certi de illa inuocatione habere. Et cum oratio debeat ex fide fieri, quomodo scimus, quod Deus approbet illam inuocationem? Vnde scimus sine testimonio scripturæ, quod sancti intelligāt singulorū preces? Haftenus argute quædam & subtiliter: sed superest, vt facite nos etiam irrideat. Quidā, inquit, plane tribuūt diuinitatem sanctorū, videlicet, quod tacitas cogitationes mentium in nobis cernant. Disputāt de matutina & vespertina cognitiōe, fortassis quia dubitāt, utrū mane an vesperi audiant, &c. Videtis viri (ne quid inuidiosius attingā) prudentissimi, quibus technis vobis insidientur vestri doctores, quibus fucis veritatem, quæ nuda est inquirenda, illiniant. Interrogant, affingunt, subsannant, & in omnes sese formas atque figuras inuoluunt, vt videantur euicisse, cum nihil minus efficiant. Sed quid ad nos? Errant illi, fortassis non maliciose, sed quia ita illis videtur, & arbitrantur obsequium se præstare Deo, si quibus potuerint modis & artibus, receptæ in populo Christiano doctrinæ aduersentur, nos veritatem pro nostra virili parte tute mur. Primum, vt eisdem gradibus, quibus ille descendit, nos ascendamus, quod nobis exprobrat disputationem de notitia matutina & vespertina in Augustini contumeliā potius quā nostram commemoratur. Qui quarto libro super Genesim ad litteram, & lib. XI. de ciuit. Dei de hac duplici notitia disertissime tractat. Cogitationem rerū in verbo, quā habet sancti, appellat matutinam, nos illam superius attigimus,

earum

Cognitio
matutina
& vespertina
quædam.

earundem rerum cognitionem in proprio genere vespertinam appellat. Augustinus ergo vocandus erit in ius, si quid impietatis habet huiusmodi doctrina: nos eius viri autoritate contenti sumus, quamdiu grauior illi non opponitur, a quo scimus nihil doceri, quod non vel ex diuinis literis, vel ex arcanis naturæ penetralibus, quam solertissime est indagatus, produxerit in lucem. Porro in eo quod præmittit Philippus, nos tribuere sanctis diuinitatem, quod tacitas mentium cogitationes in nobis cernant, more suo colligit, hoc est, illegitime. Non enim sequitur: si vir sanctus cognoscat hominis alicuius cogitationes, quod statim sit Deus aut diuinitatem habeat: Cognouit enim Daniel cogitationes Nabuchodonosori regis, nec tamen habuit deitatem, & omnes feræ prophetæ non modo cogitationes, verum & abditissima quæque cognoscebant interdum, ut quibus proprias etiam cogitationes dñs reuelabat, & tamen non erant dñj, nisi eo modo quo ij ad quos factus est sermo Dei, dñj quodammodo dici meruerunt. Denique in argumentatione ita exigit a nobis scripturæ locum, quo probentur sancti intelligere nostras preces, quasi quod non intelligant, ipse vllis aut rationibus, aut testimonijs monstrauerit, esse perspicuum. Cum interim non desint viri sapientes, quibus videatur, nullo miraculo opus esse ad hoc ut animæ corporibus exuta, præsertim felices, viuentium cogitationes intelligant. Nam quid, inquiunt, obstabit? Localis intercapedo? Atqui ea quæ loco non circumscribuntur, nulli rei possunt esse propinqua, atque adeo nec distantia quidem, idcirco in alio mundo, seu loco eminentiori, consti-

Dani. 2

Psalm. 81
Iohan. 10Miraculo
secluso a-
nimæ feli-
ces viuēti-
um cogi-
tationes in-
telligunt
secundum
aliquos.

constituta, vniuersa quæ geruntur apud nos ex equo prospiciunt. Obstat fortassis secessus interiorum sensuum, qui sunt quasi remotiores animæ officinæ? Sed hi haud minus cedunt animis iam felicibus, quam corporibus glorificatis vniuersis corpora sunt cesura. Cur enim obsit animæ corpus, quominus suas vires exerceat? Quinimo cur spiritus felix in cæteros spiritus non habeat eandem vim, quam corpora felicia in cætera corpora creduntur habere? Conferat nunc Philippus Lutheranam philosophiam cum his philosophis, nec indoctis, nec ineptis, aut si mauult, ad scripturas confugere, probet per eas quod spiritus beati preces non videant. Nam quod videre non possint nulla ratiocinatione probabit, nec validiora poterit argumenta producere, ad improbandum, quod hi non inualidis certe confirmant: Quamquam ad hoc vt intelligant oēs nostras preces, non est illis opus videre cogitationes, quandoquidem non sola cogitatione precamur. Postremo cum fidē exigit, q̄ est illi velut panatonopia, non videt sufficere nobis dum cæteros rogamus, vt pro nobis orant, communem fidem quam habemus de Christo, quod quoties per nos ipsos vel per alios oramus, q̄ quid petierimus si nobis accipere expedierit, proculdubio fiet, sin minus, aliud salutis nostræ et Christi gloriæ magis expediens, pro illo reddetur: hoc tū Christi promissiones, tum sanctorum patrum exempla docent aperte. Nam David 1. Reg. 7 pro templi constructione, quam pie quidem optauerat, ac religiose accepit, vt filius, quem maxime sibi cupiebat in regnum succedere, quique aptior futurus erat illi functioni, 3. Reg. 6

p tem

1. Cor. 15 templum ædificaret. Paulus pro stimulo carnis, quem deprecabatur, accepit vim, qua possent angelum satanae superare.
- Matth. 16 Christus denique pro calice quem a se transferri prolixius orauit, obtinuit, ut prætereuntis & quasi momētaneæ mortis commertio suos posset, hoc est, electos, æternæ vitæ munere donare. Quam ergo fidem exigit in oratione Philippus? Qua credamus, ac certo statuamus, nos quicquid petierimus assequuturos? Hæc qui possunt habere, qui diuersum & in se & in alijs sunt experti. Id quod exemplis modo descriptis apparet. An qua credamus, aut fidamus illi, quæ obsecramus ut pro nobis oret? Neque hanc possunt habere, qui
- Psal. 115 viuentium preces efflagitant: Omnis enim homo mendax. Vnde fieri potest, ut pro nobis non oret is qui promisit, & ut oret, fieri etiam possit, ut non exaudiat. Sed exigit fortassis fidem, qua credamus, non improbari a Deo huiusmodi preces. Sic enim quærit a nobis: cum oratio debeat ex fide fieri, quomodo scimus, quod Deus approbet illam inuocationem. Nunc ut argumentationem redargutiōe semel exhauriam, ego vicissim ab illo quaero, cur dubitet placere Deo, si sanctis deferamus honorem, quem peccatoribus deferri nunquam prohibuit? Si enim orare ut pro nobis orent, honorare est, hunc honorem ut sibi vicissim exhibeant peccatoribus præcipit Iacobus: Hunc honorem detulit Romanis Paulus. Denique si indigni sunt sancti, ut pro nobis orent, quomodo peccatores digni sumus, ut pro nobis inuicem oremus? Si autem pro alijs orare, res est indigna, ut a sanctis petatur, quomodo Christus orat pro nobis? Sed

vnus est, inquit Philippus, mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, idcirco non licet nobis plures opponere mediatores. Quid ais bone vir? Nunquid omnes illi sunt tibi mediatores, qui pro nobis orant? Ergo ego sum mediator tuus, pro quo non semel (testis est mihi Christus) oravi, ut pietatis specimen quod hactenus dedisti, perficiatur: quod vero in te ad ecclesiae sanctae trutinam expensum, inuentum est minus habens, reficiatur ab eo, qui calamus cassatum non confringit, & linum fumigans non extinguit. Nec ego tantum, verum & vniuersi quantumlibet peccatores mediatores esse poterimus, quibus praecipitur orare ut saluemur. Absit, ut tam vulgarem existimationem habeamus de mediatore, cuius ratio sita est, non in eo quod pro caeteris potest orare, sed in eo quod caeterorum omnium preces & opera in illo tantum & per illum placent, ei qui dixit: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, & idcirco mediator est, hoc est, vniuersis factus medium salutis aeternae, utpote de cuius plenitudine nos omnes accepimus, in illo enim habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum praeuaricationum, quae erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt aeternae hereditatis, & caetera. Vides hic Christum idcirco mediatorem esse pro nobis factum, ut sit via ad promissionum consequutionem, soluens, ut alibi dicitur, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, ut duos condat in semetipso, in vno nouo homine

1. Tim. 2
Christus
vnus me-
diator
quod intel-
ligatur.
Dani. 9

Isaia 41

Iacob. 3

Matth. 3

Iohan. 1
Col. 1. & 2
Heb. 9

Ephe. 2

p n faci

faciens pacem, vt recōciliēt ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso, & Euangelizans pacem his qui longe erant: & pacem his qui prope. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. Hunc mediatorem vniuersalis agnoscit ecclesia: cui soli acceptum fert, quicquid gratiæ aut gloriæ hactenus collatum est, aut confertur hominibus: reliquos vero quantumlibet sanctos colit, non vt mediatores, sed vt huius mediatoris ministros, quinimo vt mēbra, per quæ multoties nobis sua dona largitur. Quemadmodum vir pius solet indigenti denarium manu porrigere, lingua consilium, & cæteris sui corporis membris imbecillium necessitati frequenter adesse: Itaque cum sanctorum merita (quod nobis Philippus obijcit pro religione) orando citamus & interponimus, non ex sanctis facimus mediatores, sed Christum in membris suis agnoscimus, cui innixi, illi Deo placuerunt. Id quod luce clarius apparet ex ordine, quem in solennibus precibus seruat ecclesia. Nā præter hoc qd cum sanctos ipsos alloquimur in lctantijs, nihil ab illis petimus, nisi vt orent pro nobis, quoties illorū merita patrē deprecantes proponimus, semper vt per Christum Iesum oīa illa a nobis contingant, peroramus: nimirū aperte confitētes, neminem sanctorū esse idoneū ad placendum Deo, nedum ad nobis placādum, nisi Christus, in quo cætera sanctorum multitudo patri complacuit. Gratificauit em̄ nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem, &c. Vides nos vbiq; vnū profiteri mediatorē, sine quo necq; nos necq; sancti ipsi, q̄rum meritis vtimur,

Ephes. 1

ut a Christo profectis, placere Deo poteramus: Vides nos
 ubiq; per illum interpellare patrem, ubiq; ad illum vnum,
 velut ad sacram anchoram, quod aiunt, confugere, cuius me-
 rita fatemur esse, non tantum quæ in proprio ac naturali cor-
 pore gessit, sed & illa quæ in mystico quotidie operatur. Sup-
 plebat enim Paulus, quæ defunt passionum Christi in carne Colos. 1
 sua pro corpore eius, quod est ecclesia: hoc est, patiebat Chri-
 stus in Paulo, quæ iam in seipso pati non poterat: Quod for- Colos. 2
 tassis significauit vulnus illud Christi corpori iam emortuo
 infictum: Corpus nãq; Christi mortuū est ecclesia, cui dici-
 tur: Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo
 in Deo, Quid aliud a nobis requiris? Testimonium, inquis,
 ex quo certo sciamus, quod Deus velit misereri, & exaudire
 inuocationes, per hūc vel illum propiciatorem, nam talis ex-
 tat de Christo promissio, de sanctis nulla extat talis promissio.
 Nobis non sunt opus alia testimonia, præter ea quæ de
 Christo mediatore & propiciatore traduntur, cum fateamur
 omnia per Christum nobis a patre donari. Quod vero san-
 ctorum preces et merita, vt Christi membrorum, interponi-
 mus, non cogit noua testimonia proferre, cum nihil aliud ni-
 si Christum in illis agnoscamus. Quin potius oporteret Phi-
 lippum, qui ecclesiæ consuetudini & religioni temere recla-
 mat, ex scripturis probare esse impium, quod nos ex eisdem
 productum & expositum, nihil impietatis continere proba-
 uimus. Cum enim vniuersalis ecclesia ab origine mundi eun-
 dem semper habuerit mediatorem, haud magis fidei nostræ
 obest sanctorū inuocatio, quam Israelitico populo. Quod in

Gene. 48

Gene. orabat Iacob vt inuocaretur super eos nomen eius, & nomina patrum suorum Abraam Isaac: quanq̃ nos nullius sancti nomen inuocamus, nec in vllius nomine petimus: tãtũ illos, qui Deo placuerunt oramus vt nobis eundem suis precibus placent. Idẽ tam propheticiis quam apostolicis doctrinis & exemplis. Cur enim tres amici Iob admonentur, vt illũ cum septem tauris & totidem arietibus adirent, & pro eis sacrificium offerret, nisi quia ille aptior erat ad placandum holocaustis, cuius pietas magis placuerat? Aut quid sãueritatis habent illa verba. Si steterint Moyses & Samuel coram me,

Iob 42

Aptior debet placare holocaustis.
Hæc. 15

non est anima mea ad populum istum, si non consuevit placari Deus, illorum præcipue precibus, quorum opera illi maxime placuerunt. In Christo tamen, cuius membra sunt omnes sancti, electi in ipso (vt ait apostolus) ante mundi constitutionem, vt essent sancti & immaculati in conspectu Dei in charitate. Tantum igitur habentes impositam nubem testium, quarto quoq̃ verbo prouocamur a Philippo, vt testimonium ex scripturis proferamus de sanctorum inuocatione: cum ipse nullum hætenus adduxerit ad probandum, quod sancti nõ sint inuocandi, tantum enthimematibus consuetis ex affirmatiuis colligit negatiuas, & accumulatur exempla, quibus ecclesiæ procures reddat odiosos, Nã vulgi superstitionem nõ dignatur attingere. Quænam exempla? Quod ex sanctis facimus mediatores: quod sanctorum merita pro alijs applicemus, quod Christi gloriam in sanctos transferamus, quod fingamus Christũ duriorẽ esse sanctis, & ideo magis confidamus misericordiẽ sanctorum, quam misericordiæ

Eph. 1

Hebr. 12

diæ

dicæ Christi: denique quod Christum fugientes, confugiamus
 ad sanctos. Quis hæc non exhorreat quis non excretur? Sed
 quam vera sint, ex proxime dictis apparet. Simile est quod
 inferius obijcit. Fortassis, inquit, ex aulis regum sumunt hunc
 ordinem, vbi amicis intercessoribus vtendū est. At si rex con-
 stituerit certum intercessorem, non vellet ad se causas per alios
 deferri: Ita cum Christus sit constitutus intercessor et pon-
 tifex, cur quærimus alios? Passim vsurpatur hac forma ab-
 solutionis. Passio domini nostri Iesu Christi, merita beatissimæ
 virginis Mariæ, & omnium sanctorum, sint tibi in re-
 missionem peccatorum, Hic pronuntiatur absolutio, quod
 non solum meritis Christi, sed meritis aliorum sanctorum re-
 conciliemur, & iusti reputemur, &c. Quærit a nobis Philip-
 pus cum Christus sit constitutus intercessor & pontifex, cur
 quærimus alios? A quo vicissim ego quæro: Si ita Christus
 constitutus est intercessor, vt alij omnes superfluant, & sint
 prorsus inutiles, cur Paulus fidelium Romanorum querebat Rom. 15
 intercessionē? cur Iacobus docet vt vicissim omnes pro no- Iacobi 5
 bis intercedamus? Cur angelus pro ciuitate Hierusalem in- Hier. 1
 tercedebat? An aliud est orare pro alio, quam pro illo inter-
 cedere? Si rex ita constituit certum intercessorem, vt non ve-
 lit ad se causas per alios deferri, quomodo Raphael Tobia Tob. 12
 preces & eleemosynas detulit ante Deum? Et si angeli fide-
 lium causas non agunt apud Deum, quorsum spectant verba
 illa Christi: Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis, qui Matth. 19
 in me credunt, quia angeli eorum semper vident faciem patris.
 Respondeat Philippus suis proprijs obiectiōibus, si nō vult
 negare

Abolutio
qbus ve-
bis confi-
fiat.

negare scripturas, & quicquid pro illis responderit, pro nobis intelliget esse responsum: Acrius tamen vrgeret exemplum, quod affert de absolutiōe, si ita se res haberet, vt ille narrat: Nam sacramentorum susceptio specialis quædam est fidei professio, qua soli Christo fidendum est, vt sacramenta sint efficacia, imo vt impia non sint. Sed quis nescit absolutiōis formam nihil aliud necessario exigere, quam simplicem enunciationem, qua significetur peccator absolui, cuiusmodi est hæc: Ego te absoluo: cui sunt qui præmittant, Dominus Iesus Christus te absoluat, alij: Dominus Iesus Christus qui plenam habet potestatem absoluendi, te absoluat, & ego autoritate ipsius, &c. te absoluo: Verum hæc & alia ad ornatum verborum, aut excitandam deuotionem, eius qui absoluentus est, pertinet: & non ad necessitatem sacramenti. Cæterū verba quæ producit Philippus, vt nos insimulet impietatis, haud absolutionis partes sunt, sed precum, quas nonnulli adiungunt absolutioni, In quibus precibus, quod nihil habeat periculi sanctorum allegare merita, et illorum implorare preces, hæcenus exposuimus vtcunq; an sufficienter, iudicium sit penes pios & integros lectores, modo catholicæ veritatis, quam vniuersalis ecclesia vsu simul & doctrina retinet, integritas maneat semper incorrupta. Iam quod varijs diuis variæ tribuantur procurrations, velut fortiones prouinciarū, &c. quæ vltimo & maximo huius articuli paragrapho Philippus enumerat, non de sapientium errore, quod nobis opaprobat, sed de vulgi simplicitate, & quorundam verbo Dei abutentium ad quæstum, procedunt iniquitate. Quæ omnia & si

et si pontificum ac sacerdotum locordia interdum & collusione haftenus creuerint, nunc Christi Iesu favore primum, deinde verbi Dei sarculo indies quæ impia sunt aut vana succiduntur, quæ vero præter impietatem retineri possunt, aut purgantur, aut excoluntur, aut diriguntur: idque citra tumultus & schismata, quæ sunt maxime vitanda inter fideles, quâdiu salua pietate vitari possumus, Quibus vitandis atque sedandis nos utcumque pro nostra virili parte laboramus: Quod si nobis plantantibus atque rigantibus nondum visum est arcanæ Dei sapientiæ, ut pacis incrementum succedat, bona tamen spes est fore, ut affectus Christo probetur, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum.

Philippica XVII. De communione Eucharistiæ sub vtraque specie.

Communio sub vtraque specie, de qua Philippus oppido quam insolenter differit, bifariam potest a laicis usurpari: aut quia Christum non esse sub alterutra credunt: aut quia non existimant satisfieri Christi præcepta, nisi sub vtraque specie communicent: Horum prius nemo haftenus credidit, præter eos, qui usque adeo insaniunt, ut negent realem Christi præsentiam in sacramento. Quorum hæresim præsentem opere non attingimus: tantum cum illis agimus, qui de sacramento Eucharistiæ catholice credunt, sed non perinde (tametsi religionis causam suæ temeritati prætexunt) religiose & pacifice utuntur. Quo igitur nomine appellem novum hunc ritum, quem privato
q consilio

Communio
sub vtraque
specie bifariam
potest a laicis
usurpari.

consilio aduersus vniuersalem ecclesiam inuexistis? Creditis nobiscum Christum non diuidi specierum varietate, vt in altera solus sit sanguis, in altera sola sit caro, alioq in neutra esset Christus, nec in vtraq quidem, cum neq caro sine sanguine viueret, neq sanguis esset viuus extra carnem: Cum ergo nō estis vnus speciei communione contenti, quia creditis necessarium esse vnicuiq fidelium ad aeternae vitae consequutionem, vt sub vtraq specie communice, sic enim habet vestra confessio: Laicis datur vtraq species sacramenti in cena domini, quia hic mos habet mādātum domini. Bibite hoc omnes, vbi manifeste praecipit Christus de poculo vt omnes bibant, &c. Falsa est igitur haec ecclesia, quae tam multis saeculis hunc morem intermisit, non enim constat, vt vos ipsi in confessione vestra fateamini, quādo, aut quo autore mutatus sit mos geminae cōmuniōis, qd proculdubio facile constaret, si nō esset iam vetustissima ista mutatio. Quod si admiserimus ecclesiam tot saeculis errasse, videtis quā multa infideles aduersum nos colligerent absurda. Nā vt cætera ptermittam, quonā autore errauit? Illa nimir, qui pollicitus est ei, se affuturum vsq ad saeculi finem, quicq spiritum sanctum illi promisit, a quo doceretur omnem veritatem. Quomodo vero hanc docuit, circa quam (cum tamen a vobis necessaria, ad salutis aeternae consequutionem asseratur) vniuersa ecclesia tot saeculis errauit. Hāc obiectionem diluit Philippus huiusmodi verbis: Nos, inquit, ecclesiam excusamus, quae hanc iniuriam pertulit, cum vtraque pars ei contingere non posset, sed autores qui defendunt, recte prohiberi vsum integri

Math. 26

Math. 28

Iohan. 16

omnes

p

gri

gri sacramenti, quiq; nunc non solum prohibent, sed etiam
 vtentes integro sacramento excōmunicant, & vi persequun-
 tur, non excusamus: ipsi viderint, quomodo Deo rationem
 suorum consiliorum reddituri sint. Nec statim iudicandum
 est ecclesiam constituere, aut probare, quicquid pontifices cō-
 stituunt, præsertim cum scriptura de episcopis et pastoribus
 vaticinetur in hanc sententiam vt Ezechiel ait: Peribit lex a Ezech. 8
 sacerdote. Philippus his verbis ita causam ecclesiæ agit, vt in
 ius trahat plures, non modo pontifices & episcopos, verum
 & viros non minus pietatis obseruatione quam sapientiæ
 fulgore conspicuos, quorum tempore constat intermissum
 fuisse morem cōmunicandi sub vtracq; specie: Est enim vsq;
 adeo vetustus vnus speciei vsus in communione, vt eius ini-
 tium nec aduersarij quidē inuenire potuerint. Est apud Eu- Eusebius.
 sebiū Cæsariensem libro VI. Ecclesiasticæ historiæ cap.
 XXXIII. epistola Dionysij vetustioris aliquāto episcopi vi-
 ri pietate iuxta atq; eruditione insignis, qua non obscure si-
 gnificatur Eucharistiæ sacramentum vnica specie iam tunc
 solitum tradi saltem infirmis. Eius verba vt interpretata sunt
 a Rufino transcribam: Dionysius vero ad hoc scribendo
 ad supradictum Fabianum intexit etiam quandam histori-
 am dignam memoria dicens: Serapionem quendam fuisse
 apud Alexandriam, vnū ex his qui lapsi sunt, eundemq; sæ-
 pe deprecātū, vt susciperetur, nec tñ impetrasse. Oppressum
 deinde hūc esse ægritudine, ita vt triduo iam sine voce pror-
 sus iaceret. Paululum vero quarta die respirantem, vocasse
 ad se filiam suam, & dixisse: Quousq; me detinetis? Quæso

q ij vos,

vos, cito aliquis presbyterum roget, vt possim aliquando dimitti, & cum hoc dixisset, rursus sine voce permanfit. Abijt cursu puer ad presbyterum noctis tempore. Infirmabatur presbyter, venire non potuit. Tamen quia praeceptum fuerat a me, vt lapsis in exitu nemo consolationis solatia denegaret, & maxime his, quos prius id rogasse constaret, parum Eucharistiae puero dedit, qui ad se venerat: Quod infusum iussit seni praebere. Regrediente adhuc puero, antequam ingrederetur domum, rursus Serapion respiciens, redisti, inquit, fili: & licet presbyter venire non potueris, tu tamen imple quod tibi praeceptum est, vt possim discedere. Cumque esset completa solennitas, velut catenis quibusdam vinculisque disruptis: laetorem iam spiritum reddidit, &c. Haec Eusebius. Vnde quod sacramentum commissum est puero, quod parum Eucharistiae datum, quod infundi iussum, vino scilicet aut aqua, quo sumi posset ab aegroto, qui moribundus & aestuans glutire nequibat, omnia haec declarant in sola specie panis accidisse. Nam si moris esset speciem vini dari, non fuisset opus infusionis tam diserte meminisse. Sed vsa fuerit aliquando ecclesia utraque specie. At eadem generali synodo mutauit hanc consuetudinem: quinimo iam dudum aetates iustissimis causis mutatae eiusdem restitui vetauit. Nec auctoritatem quam Philippus detrahare pontificibus verbis prophetae conatur, vniuersalis synodi decretis negare poterit, tamen si nihil sit tam firmum & euidentius, quod non possit apud ignaros eleuari: Vnde & aduersus haec & id genus alia argumenta obijcitur Christi praeceptum quod nullis hominum consuetudinibus aut decretis possit

possit labefactari: Bibite, inquit Christus, ex hoc omnes. Nos ^{Matt. 26} Christi praecepta labefactare non conamur, sed intelligere, nec animum inducere possumus ecclesiam vlllo tempore Christi praeceptum deseruisse, nedum aduersus illud quicquam publice decreuisse. Cum enim generalis concilij decreta produxerim, non me existimo humanam consuetudinem, aut humanas allegasse leges, sed diuinas, quandoquidem eo loco habenda sunt omnia quae generali synodo sanciantur, maxime si totius ecclesiae catholicae consensus accesserit, non suffragiorum (quod fieri nequit) collatione declaratus, sed vniuersorum, qui alias nunquam discesserant ab ecclesia, obedientia & approbatione processus. Consideremus tamen, si placeat, qui sint illi, quibus praecipitur ut bibant. Nempe apostoli Christi duodecim, cum quibus discumberebat ut narrat Matth. quibus succedunt episcopi & presbyteri: ita ut si ad homines illos verba Christi referas, nullos possint alios obligare, si vero ad ordinem et personas quas gerebant solos obligant sacerdotes. Alioqui cum aequae generaliter dictum sit: Hoc facite in meam commemorationem, omnibus Christianis esset praeceptum ut consecrarent, aut si haec verba non praecipientis sunt ut illa: sed potestatem tradentis, omnibus esset collata consecrandi potestas. Id quod testis Lutherus olim docuerit, a nullis est Lutheranis hucusque receptum: Soli enim sacerdotes consecrant, & nihil ab ecclesiae consuetudine & doctrinae in hoc differt vestra confessio. Quicquid igitur praescriptionis & praecepti habent illa verba, non ad omnes Christianos, sicut nec posteriora haec referendum est, sed ad sacerdotes.

q in qui

qui vtriusque censuræ pondus sustinere debent. Est tamen aliquid in prioribus nempe illis: Bibite ex hoc omnes, quo potuerunt simplices Christiani aliquando vti, sanguinis scilicet potio, quod non est in posterioribus: quippe quod cum solam significant hierarchicæ potestatis collationem, nihil sit in eis quod simplicibus Christianis possit concedi. Et quamquam Philippus oblitus auctoritatem quam vna vobiscum Germani, se deferre synodis vniuersalibus superius est professus, non existimet ab ecclesia fieri quod pontifices constituunt. *Augustin.* Augustinus tamen ecclesiam fecisse iudicat, quicquid pontifices & episcopi, ceteris Christianis non refragantibus faciunt. Et hinc assumit potissimum medium argumentationis aduersus Donatistas: Cum igitur tot secula pontifices & cæteri sacerdotes sanguinem Christi non ministrauerint laicis, nisi quatenus ad corporis communionem sequitur sanguinis participatio & communi fidelium non refragantium consensu ista communio sit probata, tanquam que sufficeret ad æternam salutem, nemini dubium esse debet, quin prosit, & sufficiat, nec opus sit laicis communionem potuli, ne cogamur alioqui dicere, tam multos annos ecclesiam caruisse re, quæ necessaria illi erat ad salutem animarum. Imo nullam cogermur credere toto illo tempore ecclesiam fuisse, si nemo erat in illa qui hanc veritatem auderet publice profiteri, & pro ea si opus esset mori. Quanquam quem per Deum vererentur, aut quem timerent. Principes? Horum nihil intererat, nec ad illos attinebat huius causæ cognitio: Romanum pontificem? Atqui ecclesiæ nunquam defuerunt aliquot viri boni,

boni, quorum tanta esset pietas & fidei virtus, ut utrisque principibus etiam inuitis, quin & mortem intentantibus, veritatem, quæ scitu necessaria videretur ecclesiæ, nunquam fuerint tacituri. Seruauerat sibi dominus in Israelis plebecula flagitijs & infidelitate corrupta septem milia virorum, & Christiana respublica, per vniuersum pene orbem diffusa, nullum tot sæculis habuit, qui staret a veritate, qui clamaret, & profiteretur, quod tantopere necessarium erat ei & cæteris vniuersis fidelibus. Ego quidem nequeo hætenus intelligere, quid conducat, aut quid emolumenti afferat pontificibus & cæteris sacerdotibus hæc consuetudo, ut si in rem Christianorum esset vtriusque speciei communio, non illam perpetuo retinerent. Haud enim auget subtracta census ecclesiarum: neque quia lex est prohibitiua dispensationibus aut compositionibus dicit Romanos, tantum prospicit fidelium pietati, ne circumducto calice & promiscuæ multitudini virorum, foeminarum, adolescentium, senum, sapientium, insipientium, ægrotantium, & valentium, decumbentium, & ingredientium propinato, sinistrum aliquid accideret, eorum quibus tener ac fluidus liquor est obnoxius. Qua in re non conferimus Christi præceptum cum humanis traditionibus, nec humanam prouidentiam diuino mandato præferri contendimus: sed hoc agimus, ut intelligantur Christi verba per Philippum aduersus nos producta, quorum optima interpret est consuetudo Christianorum, non quæcunque, sed cum sanctissimorum virorum, tum catholice synodi doctrina confirmata, & omnium fidelium roborata consensu.

Non

Ecclesie ex
cusatio.

Non satis assequi possum quid sibi velit Philippus, cum dicit nostros theologos non hoc egisse Auguste, ut excusarent ecclesiam, cui adempta est, inquit, altera pars sacramenti: Et addit: Id decuit bonos & religiosos viros. Erat quærenda firma ratio excusandæ ecclesiæ, & docendarum conscientiarum, quibus non potest contingere, nisi pars sacramenti: Nunc ipsi defendunt recte prohiberi alteram partem, & ventant concedere vsum vtriusque, &c. Quid ego audio? An non excusat ecclesiam a sumptione alterius partis, qui defendit recte fidelibus prohiberi laicis? An aliter defendenda est, quam docendo, astringendo, confutando? Scimus omnes quomodo sit actum de hisce rebus Augustæ: non armis, sed verbis, non exercitiis, sed literis, non turbulento vulgi præiudicio, sed tranquillo sapientium congressu: vbi defendisse atque probasse, recte prohiberi laicis alteram speciem communionis, quid aliud est, quam ecclesiam excusasse? Si modo excusatione opus est ecclesiæ, quæ nihil excusandum statuere potest aut docere. Excuset ecclesiam Lutherus, qui illam toties accusat, qui a tempore Niceni consilij ecclesiam a veritate lapsam ausus est blasphemare. Nos sola ecclesiæ consuetudine & approbatione vniuersa, quæ nobis crimini dantur ab hæreticis, excusamus: quæ sanctam & catholicam ecclesiam agnoscimus, & in symbolo profiteamur: quod nequiquam esset, si quicquam accusandum admitteret. Erramus singuli fortassis catholici, oēs tamen errare non possumus. Nam qualis fuisset ecclesia, in qua tot sæculis nemo fuerit, qui pro re adeo necessaria nempe pro Christi præcepto (si Philippo credimus)

publice

publice deserto reclamaret, vsq; ad Hussem & Vicklesum
 nouellos hereticos Lutheri duces. Non vult recipere Philip-
 pus locos, quos nostri ex scripturis produxerunt, ostenden-
 tes apostolorum tempore vfos fuisse fideles altera parte sa-
 cramenti, idque significari, quoties de fractione panis calice
 prætermisso fit mētio. Fortassis hic est tam superstitione dia-
 lecticus, vt non admittat negatiuam collectionē ex affirma-
 tiuis propositionibus, qua tamen nihil frequentius (quod su-
 perius non vno loco monstrauius) solet vti. Nos vt non
 omnes huiuscemodi collectiones probamus, ita non omnes
 reijcimus in disputatione, loquor theologica, in qua summo
 iure agere, est interdū iniuria sacras literas afficere: Vbi præ-
 termisum fuerit aliquid, quo maxime opus erat his quæ di-
 cuntur, quodq; maxime cohærebat cum eis, videtur scriptu-
 ra negare, qd nō asseuerat: atq; adeo tunc temporis nō prorsus
 inepte ex affirmatione vnius & alterius prætermissione
 colligitur eius quod prætermisum est, quodq; nusquam est
 alias in eisdem literis affirmatum, negatio. Cæterum causam
 cur Philippo nō probetur huiusmodi collectio, audiamus:
 Quanquam autem, inquit, non valde repugnamus quominus
 aliqui (loci scilicet adducti) de sacramento accipiantur,
 tamen hoc non sequitur vnā partem tantum datam esse:
 quia partis appellatione reliquum significatur communi cō-
 suetudine sermonis. Pulchra, me Christo, responsio, per quā
 sequitur non potuisse fideles corpus Christi sumere sine san-
 guine, non tamen sequitur, non potuisse panis suscepisse spe-
 ciem, sine specie vini. Quandoquidem regulariter vnius
 r partis

partis intelligentia, tunc in alterius expressione concluditur, quando neutra potest esse sine altera, aut illud efficere quod totius narrationis summa complectitur. Ita animæ appellatio corporis, interdum etiam totius hominis significationē in sacris literis habet, & multi id genus tropi in eisdem inveniuntur. Corpus autem Christi viuum, quale continetur in sacramento, quanuis non posset esse sine sanguine, potest tamen sub specie panis contineri & fidelibus tradi sine sanguinis seorsum consecrati participatione. Nam etiam tunc cum Apostoli Christo Iesu ministrante communicauerunt suscepta panis specie verum corporis Christi atq; perfectam, calice etiam nondum hausto cōmunionem susceperant, tametsi alijs mysterijs ante poculum nondum complectis: quæ mysteria non ad quosuis Christianorum, sed ad Hierarchas solummodo in ecclesia pertinet. Haud igitur est opus ijs locis, quæ Philippus fatetur accipienda de sacramento, vt addamus de nostro, calicem in scriptura prætermisum, quando quod attinet ad veram corporis & sanguinis Christi cōmunionem, æque perfecta est sine poculo atq; cū eo. Et hæc de Philippi responsione per tropos: Est autem operæ precium animadvertere, quā æquus sit nobis Philippus antagonistes: Cū locū producit ex scripturis, contendit singula verba simpliciter esse accipienda: expositiones, si quæ afferuntur, clamat esse impias, esse sophismata, cū vero vicissim scripturæ locis vrgetur, tunc quid non comminiscitur, vt effugiat. Ibi omnis abscedit scripturæ simplicitas: accedunt tropi dialectici, grammatici, rhetorici, vt est in hac responsione videre:

In.

Verū corpus
et sanguis Christi
sine poculo atq;
cū eo.

In multitudine argumentorum que producuntur a nostris
 haud possunt omnia esse paria. Philippus infirma quæque
 carpit, inuadit, exagitat: & vsque ad sanguinem, quod aiunt,
 emungit. Et fingamus, inquit, liberum esse vti vna parte
 aut ambabus, quomodo poterit prohibitio defendi? Quo-
 mō? Quia si calicis cōmunio non est necessaria, non debet in
 periculum contumeliæ Christi vulgo concedi. Postremo
 ipse (quod nostros accusauerat non fecisse) ecclesiam excu-
 sat, quæ hanc iniuriam pertulit. Imo vero, hoc est, ecclesiam
 accusare. Nam (vt nos etiam pro nostris attigimus) qualis
 esset ista ecclesia quæ prætulit antiquari Christi præceptū,
 quæ non stetit a Christo aduersus sacramenti diuifores, non
 clamauit, non totis viribus fategit, vt retineatur Christi man-
 datum si de hac re vllum esse credebat? Pertulit, inquit Phi-
 lippus, hanc iniuriam. Carnificum iniurias & tyrannorum
 pertulit ecclesia, quæ & hodie illi non desunt. At quamob-
 rem illas pertulit? Non vt conniueret & dissimularet verita-
 tem, sed vt veritas regnaret, & aduersus mundi huius & in-
 ferorum phalanges esset in propatulo, nec hostium peruica-
 cia posset aboleri, aut obscurari Christi doctrina. Nam hoc
 est quod ecclesia ferre nequit: alioqui non esset ecclesia.
 Quinimo tantum vt hæc non ferat, omnia discrimina subi-
 re decreuit, sciens quod portæ inferi non præualebunt ad-
 uersus eam. Vnde & gloriatur in Psalmo: Propter ver-
 ba, inquit, labiorum tuorum ego custodiui vias du-
 ras. Nos ergo illam duntaxat ecclesiam agnoscimus, quæ
 Christi præcepta perpetuo retinet, nec vnquam passa est

Matt. 16
 Psalm. 116

r ij in

Gala. 5

incerpici veritatem. Idcirco quāvis nouandarum rerum cupidī, vt vulgi curam gerere videantur, fingūt vniuersis præcipi, quod solis sacerdotibus est præceptum, nos tamen quicquid ecclesia ausa est intermittere, constanter asserimus, non esse Christi mandatum. Sed vtinam abscindantur, qui vos conturbant.

Philippica XVIII. De cœlibatu & matrimonio.

Vllibi magis sibi regnare videtur Philippus, quā cum causam agit matrimonij, aduersus illorum cœlibatum, qui sacris iniciantur. Sic in exordio velut cestro percitus fuit, gestit, subsannat, inuehitur, contumelijs indulget, & maledictis theologos nostros infectatur, atque lacescit, vt nihil minus in Evangelica controuersia quam Euangelium præstet. Ita triumphat, ac sublimis effertur, quasi in limine controuersiae vicerit. Mox ad artem conuersus, exorditur ab insinuatione, quam Cæsaris laudibus amplificat, conatur aduersarios trahere in inuidiam, & nullum non monet lapidem, quo lectoris animum præiudicio sibi conciliet. Nos oratoris partibus Philippo concessis, vt de quibus optime præcipiat, magnifice præstet, Evangelica modestia contenti, theologi partes exequi conabimur, & ita exordijs præteritis, ac Cæsaris nunquam satis pro merito celebrati laudibus prætermisissis, in rem ipsam omnes considerationis, & orationis nostræ nervos intendamus. Et quoniam Philippus in præfatione iudicem ambit virum bonum, & timentem DEI, omnes

vos

vos obsecro, quotquot estis in Germania viri boni (neque enim dubito plures esse) adeste animis, & vtriusq; partis argumenta simul expendite. Primum quoniam duplex hominum genus coelibatum in ecclesia profitetur, clerici scilicet & monachi, quorum non vtrique eodem iure tenentur ad continendum: nos primo de ipso coelibatu indefinite, & sine personarum designatione, mox de sacris initiatorum, vltimo de monachorum coelibatu differemus: Coelibatum fatemur nemini esse praeceptum lege diuina, neque coniugium quidem: id quod & Philippus ipse negare non potest, tamen si coniugium multis verbis, testimonijs, & argumentis conetur astruere, vniuersis esse praeceptum, qua tamen de re inferius sibi aduersatur, secumque pugnat, nec sibi vnquam in hac materia constat. Sed vtcumque se habeant verba Philippi, hoc citra controversiam est: Christianis non esse praeceptum coniugium, quibus non semel consulitur coelibatus. Imo nec bonum quidem est coniugium, tantum abest ut sit praeceptum, si Hieronymo credimus: Illi enim est minus malum in remedium maioris permissum. At iniquior fuit matrimonio Hieronymus, non negamus. Fortassis hanc saeueritatem illius temporis lasciuia & louiniani haeretici petulantia requirebat, nos in neutram partem ab euangelica doctrina declinantes dicimus, bonum esse coniugium, sed meliorem coelibatum. Qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit, & qui non iungit melius facit, Quin & toto ferme capite de hoc discrimine Paulus differit. Praeterea Christi doctrina tantum abest a praecepto coniugij, ut cum de illo ageret, potius videatur praecipere

Coelibatū
duplex ho-
minum
genus in
ecclesia
profiteatur.

Coelibatū
neque coniu-
gium ne-
mini est
praeceptū.

Hierony.

1. Cor. 7

Matth. 19

*no omnes capiunt verbum istud: sed non omnes assunt per eum. Propter hoc factum est, ut non
omnes capiunt per amputationem et sapor, verbum istud. unde et qd non expedit multis, sed qd
datur et quibus dicitur per eum. ut oporati;* **F. ALFONSVS VIRVE SIVS** *dat per finem*

*Vniuersa
bona diui
nis legibus
non præci
piuntur.*

re coelibatum, eis saltē qui possent capere verbum hoc, cum
tamen coniugium nemini præceperit. Qui sunt, inquires, qui
possunt capere? Nō admodum multi, vt reor, sunt tñ aliqui,
alias frustra dixisset Christus: Qui potest capere capiat. Con
tendit tamen Philippus coniugium præceptum esse, si non
omnibus, certe ijs qui continere non possunt. Vnde probat:
Ohe mille locis scripturæ, & est in specie verisimile. Sed quā
do hic veritatem tantum inquirimus operæ precium factu
ros nos credo si rem ipsam introrsum dispiciamus. Est qui
dem coniugium, vt superius diximus, bonum: nō tñ vniuer
sa bona diuinis legibus præcipiuntur: sed illa, quorum oppo
sita sunt in vniuersum mala, vt fides cuius oppositum est infi
delitas, pietatis impietas, modestiæ luxus, pudicitiae libido,
&c. Hæc & id genus alia sunt bona, quæ sacris literis præcipi
untur, aut necessaria prædicantur, coniugio vero cum oppo
natur coelibatus, illo superior atq; perfectior non erit cōiugi
um, de ijs quæ mandantur, vt fiant sed quæ volentibus facere
permittuntur, & probantur etiam si velis. Alioqui maximo
se piculo exposuissent multi viri boni, q nesciētes an possent
continere, coelibes tamen conati sunt viuere. Quis em̃ aut vn
de scire potest homo, quod continere non possit? An qd non
tentatur? Ego huiusmodi homines, si qui sunt, non existi
mo esse illos, qui se castrauerunt propter regnum coelorum:
sed qui ex vtero matris nati sunt eunuchi, non orbitate mem
brorum, quæ nemini aut quam paucissimis in vtero matris
contingit, sed singulari naturæ proprietate, quæ a quodam
corporis temperamento proficiscitur, Nam eos qui se castra

1. o. v. v. qd genitalium sibi voluntarij subtraxerunt. omni rasti mundo

uerunt

uerunt propter regnum cœlorum, legimus multis fuisse tenta-
 tionibus obnoxios, quas etsi frequenter sentirent, nunq̃ ta-
 men consenserunt. Huius rei exempla non est opus in Hie-
 ronymo, Benedicto, & cæteris antiquissimis monachis requi-
 rere, cum Paulus apostolus abunde suppeditet, cui datus est ^{1. Cor. 7}
 stimulus carnis, propter quem ter dominum deprecatus est.
 Et ad Rom. Fatetur se inuenire in membris suis legem quã ^{Rom. 7}
 dam repugnantem legi mentis suæ, & captiuum ducentem
 in legem peccati, hoc est, concupiscentiam, quæ erat in mem-
 bris eius. Addit tamen: Si autem quod nolo illud facio, con-
 sentio legi quoniam bona est. Et multa alia, quibus ostendit
 se non consensisse ijs, quæ per concupiscentiam sentiebat, de
 quorum numero erat stimulus ille carnis, quem tãto opere de-
 precabatur. Quibus ergo notis dignoscantur illi, qui conti-
 nere non possunt? Certe difficile est, esse tamen nonnullos,
 negare non audeo cum Christus dicat: Non omnes capiunt +
 verbum istud. Et qui potest capere capiat. Cæterum ex his <sup>¶ Verba huius p̃fati q̃
 m̃t̃e digni iſtellig
 s̃. affirmant̃ imp
 s̃. op̃at, c̃a h̃o in</sup>
 quæ dicta sunt, apparet coniugium non esse præceptum o-
 mnibus, quia multis consulitur cœlibatus, nec eis q̃ continere
 nequeunt, possumus dicere coniugium præcipi, quoniã cum
 hos difficillimũ sit dignoscere, ita vt de seipso vnusquisq̃ ni-
 hil minus sciat, quam vtrum possit an non possit continere:
 huiusmodi præceptum aut omnes in matrimonium protru-
 deret, cũ in rebus ambiguis tutiorem non eligere, sit periculũ
 amare, atq̃ in illo, sicut ait scriptura, p̃ire: aut difficillimis scruta- ^{Ecc̃i 9}
 pulis conscientias irretiret. Quomodo ergo his malis occur-
 rit diuina sapientia? Nempe neutrum præcipiendo, nec
 matria

F. ALFONSVS VIRVESIVS

Math. 19

1. Cor. 7

matrimonium nec coelibatum, sed vtrunq; permittendo, vtrunq; probando, semper tamen alterum, hoc est, coelibatum præferendo: & frequentissime consulendo. Qui potest capere capiat. Bonum est homini mulierem non tangere. Et rursum: Dico aut non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permanserint sicut & ego. Et rursum: De virginibus præceptum dñi non habeo, consilium aut do, tanq̃ misericordiam consequutus a Deo: Et paulo inferius: Si acceperis vxorē, non peccasti: & si nupserit virgo non peccauit: tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Postremo totum caput, verbis quæ supra citauimus, concludit: Qui matrimonio iungit virginem suam benefacit, & qui non iungit melius facit. Et, Mulier alligata est legi: quāto tempore vir eius viuit, quod si dormierit vir eius, liberata est a lege, cui autem vult nubat, tātum in domino: beatior tamen erit si sic permanserit secundum meum consilium. Vides vbiq; a Paulo matrimonium non præcipi, sed indulgeri fragilibus, coelibatum vero præferri, et ad illum capescendum vnīuersos subinde moneri.

Gen. 1

Finis creationis hominis qd.

Aduersus hæc omnia plures locos ex sacris literis producit Philippus. Primum, inquit, Genesis docet, homines conditos esse, vt sint foecundi, & sexus recta ratione sexum appetat: Digna profecto autore Philippo scripturarum interpretatione: Scilicet hic erat finis tam magnifici operis, quod sex diebus absolueret virtus diuina, vt homo totius opificij princeps & scopus lusitaret in aula mundi vernante floribus & pratis, luminaribus & stellis ornata. Ego hominem me esse scio, absit tamen vt credam, ad hoc conditum esse, vt gigneret
dis

dis liberis inseruiam neque quicquam huiusmodi in Genesi traditum inuenio: Superior finis propositus est homini, nempe vt præesset piscibus maris, volatilibus cœli, & bestiis terræ, & sic vniuersis hisce creaturis vtens solo frueretur creatore. Hic finis est, & ratio diuino prorsus opificio congruens: Genesios verba sunt: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram & præsit piscibus maris, &c. Vides hominis finem vsq; adeo sublimem, vt creaturis omnibus eminentior ipsum attingat creatorem? Hoc est enim ad imaginem dei factum esse, vt Augustinus exponit, vt eius capax sit, & particeps esse possit. Et Chaldæus paraphrastes interpretatur. Vt sit sicut similitudo nostra. Hic est finis noster, hic scopus, quo vniuersa præcepta diriguntur, quæ vere sunt, præcepta: Nam gignere quantum legitime filios conditione naturæ nostræ sequitur, non assequitur finem, quod id ipsum vt donemus aliquando fuisse præceptum, erat fortassis cū orbi ita deerant homines, vt defecturum videretur genus humanum, nisi illi qui supererant alios procrearent: vnde eadē verba quæ in exordio mūdi duobus hominibus dicta sunt, post diluuium paucissimis illis qui super fuerunt denuo repetuntur, vt intelligas præceptum illud totius orbis inseruire necessitati, non vniuscuiusq; libidini, aut quantumuis honestæ voluptati: Nūc vero cum plenus hic mundus sit colonis, vniuersis consulitur coelibatus, nemini præcipitur cōiugium. Roget tamen aliquis: Num si omnes quotquot sunt homines, essent coelibes, nonne periret humanum genus, ita & tūc cum paucissimi erant? Huic quæstioni respondet Hieronymus.

s mus

mus contra Vigilantium: Si omnes, inquit, virgines fuerint, nuptiæ non erunt: interibit humanum genus, infantes in cunis non vagient, obstetrices absq; mercedibus mendicabunt, & grauissimo frigore solus atq; contractus dormitanti-
 labit in lectulo: Rara est virtus, nec a pluribus appetitur.

August.

Atq; utinam hoc omnes essent, quod pauci sunt, &c. In eandem sententiam respondet Augustinus huic quæstioni, quæ sibi etiam ipse proposuerat. Attamen verba illa, inquires, Crescite & multiplicamini mandatum Dei continent, præcipientis vt homines gignant, & terram impleant hominibus, quæ etsi modo sit plena, cito tamen in desertum & solitudinem redigeretur, si homines a generatione cessarent: vnde & verba illa, Crescite & multiplicamini, non permittentis sunt sed præcipientis, id quod modus, ipse loquendi præ se fert: Quatenus & quando præceptum sit homini generare (si modo præceptum est vnquam) modo exposuimus: idcirco nihil noui affert hæc obiectio, præter hoc quod verba Dei, speciem videntur habere mandati: Quanquam & huic parti ni-

Mandati
 non specie
 verborum
 sed re est
 expendendum.

Matth. 19

hilominus respondisse mihi videor. Mandatum enim non specie verborum, sed rei ipsius pondere est expendendum. Alioqui si quicquid imperatiue dicitur præcepti vim habet, nihil apertius præcipitur quam coelibatus ijs qui possunt continere: qbus dicitur: Qui potest capere capiat. Hæc formula imperatiui modi est, secundum quam multi coniuges qui possent alioqui coelibes vixisse, contrahendo peccassent: Nam vt sint multi coelibes, qui continere nequeant, certe coniuges aliquos esse non dubito, qui continere possent, si coelibes

bes permanere voluissent, quos peccare contrahendo dicemus, si quicquid imperatiue dicitur admiserimus, esse præceptum. Non ergo quia imperatiue dicitur, Crescite & multiplicamini, statim iudicandum est esse præceptum, sed ad rem ipsam, de qua scriptura loquitur, est attendendum, an videlicet ita sit bona, vt quæ illi ex aduerso fuerit opposita, sit mala. Quanquam quid opus est tam proluxa disputatione, ad ostendendum verba illa non continere præceptum, eum ex ijs quæ paulo ante scriptura commemorat, constet non ideo esse dicta, vt aliquid præcipiant, sed vt foecunditatem quandam & propensionem ad gignendum hominum naturæ conferrent: Cuius rei signum est euidentissimum, quod eadem verba dicta fuerant paulo superius piscibus vniuersis & volatilibus, quibus vt de præcepto nunc loquimur, constat nihil præcipi posse, cum sint rationis atque adeo libertatis prorsus expertes: Verba ergo ista, crescite & multiplicamini, non pro imperio dicta sunt, sed pro beneficio, Contulit enim illis Deus non tantum hominibus, verum & animalibus brutis naturalem illam gignendi vim atque propensionem, qua semel a Deo condita vnaquæque genus suum nemine etiam imperante prouehunt atque conseruant. Ita quod sicut dixisse Deum, fiat lux, nihil aliud est quam fecisse vt esset lux, & dixisse, Germinet terra, fecisse vt terra germinaret, ita dixisse: Crescite & multiplicamini, nihil aliud esse videtur, quam fecisse vt animalia crescerent & multiplicarentur. Sed quid hoc ad præceptum de quo loquimur? Certe non magis quam illud: Con-

s ij gregena

gregentur aquæ, quæ sub cælo sunt in locum vnum, & appareat arida, quod etiam sub formula dictum est imperandi.

1. Cor. 7

Adduntur etiam apostoli verba, ad confirmandum præceptum esse cōiugium. Propter fornicationem, inquit Paulus, vnusquisq; vxorem suam habeat, & vnaquæq; suum virum. Et illud: Melius est nubere quam vri. Hic tamen locus nihil præcipit, tantum permittit nobis cōiugium ne fornicemur: Quod si mihi non habetur fides, consulantur omnes veteres interpretes, quorum si vel vnus fuerit inuentus, qui hæc verba interpretetur esse præcipientis, vt nunc præceptum accipimus, fateor me causa excidisse. Nam de formula imperandi iam exposuimus, quod non quotiescunq; ponitur intelligenda est præcipere. Loquuntur imperatiue qui mandant, qui vetant, qui suadent, qui precantur, qui docent, qui permittunt, & ad multa alia vsurpatur modis imperandi: Quod si vbicunq; positus est intelligitur præcipere, hoc iam consequetur præceptum esse non potentibus continere vt vxores ducant, potentibus vero, vt permaneant cœlibes, ita enim

Matth. 19

imperatiue dicitur: Qui potest capere capiat. Sicut vnusquisq; propter fornicationem vxorem suam habeat. Iam si hoc admiserimus, vides quam perplexa, quam ambigua redderentur omnia, quæ ad cœlibatum pertinent & cōiugium, quam multi coniuges deberent continuisse, quam multi cœlibes cogerentur ad matrimonium, quod, vt cætera prætermittam, omnibus sapientibus dicitur onus. Sed quid hominis ego sum, qui multis coner verbis & coniecturis astruere, Pauli verba non esse præcipientis, quod per sese perspicuum

cum est & evidens. Etenim si Paulus hoc vellet, vt vnus-
 quisque teneretur vxorem ducere, quomodo possent illi con-
 stare quę toties repetit eodem capite: Bonum scilicet esse mu-
 lierem non tangere, virginitatem se non præcipere, consules
 re tamen, melius esse coelibem permanere, virginem matrimo-
 nio non iungere & id genus alia. Atqui nõ omnibus, in-
 quiet Philippus, præcipitur coniugium, sed his quibus peri-
 culum est ne fornicentur. Propter fornicationē enim, ait Pau-
 lus, vnusquisque suam vxorem habeat, quod & inferius con-
 firmat, inquiens: Melius est enim nubere quam vri: quæ ver-
 ba superiora explicant, & quasi præcepti causam reddunt.
 Facile igitur possunt dinosci qui sint idonei ad coelibatū, et
 qui sint qui teneantur ad matrimonium: Qui non vritur, nõ
 ducat, si nolit, qui vritur, non potest ab apostoli præcepto
 excusari. Optime quidem, videris rem (quod aiunt) acu-
 tetigisse, sed expone mihi obsecro, quid sit vri. Nam si vri
 est vtcunque tentari, neminem credo esse aut fuisse vnquam,
 Christo Iesu & eius matre virgine exceptis, qui non aliquan-
 do vreretur, & ita neminem alloqueretur Christus cum di-
 cit: Qui potest capere capiat, & Paulus cum dicit: Qui ma-
 trimonio iungit virginem suam bene facit, & qui non iun-
 git melius facit. Dices tamen non esse vri vtcunque tentari,
 sed cum quis vehementer tentatur, tunc dicendus est vri.
 Atqui vehementer tentabatur Hieronymus, vt cæteros nūc <sup>vri quid
 sit.</sup>
 præmittam, cum inter deserti algores & æstus, inter ardo-
 res & brumas, fame, siti, situ & squalore confectus, cadauer
 potius quam homo videretur, tamen sibi interesse choris

foeminarum, idque multoties illi vsuueniebat: Quid commemorem Paulos, Antonios, Hilariones, Benedictos? Vides quod sanctorum miriades hac breuitate præstringam. An audebis dicere, quod omnes hi vrerentur quos legimus vehementer fuisse tentatos? Quod si vrebantur, melius erat illis nubere, quam sic vri, quin & peccabant in Pauli præceptum: Miseri, qui tot labores, inedia, vigiliis, tot denique cruces pertulerunt, vt peccarent. Quis hoc dicat? Quis hoc ferat? Quomodo ergo nos explicabimus hos labyrinthos? Ego vero facile hunc nodum dissoluo: quia intelligo, nihil ab apostolo de matrimonio aut coelibatu esse præceptum, sed omnia relinqui arbitrio vniuscuiusque, ita vt nec peccent coniuges etiam si continere possent, nec coelibes in hoc quod coelibes sunt, etiam si forte non contineant: quorum incontinentia erit peccatum, non tamen coelibatus. Alioqui cur potius coelibatus huius qui non continet erit peccatum, quàm coelibatus Antonij aut Hieronymi? An quia illi haud tentabantur, vt caderent? Ego vero non paucos existimo viros alioqui bonos & virtutis studiosos leuioribus temptationibus cecidisse, quam Antonius aut Hieronymus pertulerunt. Nō igitur lapsus vnus vel alterius, nec multorum quidem, qui resistere temptationibus potuisset, faciet coelibatū esse peccatum. Dices fortasse, Non omnes tenentur illam vim sibi inferre, quam Hieronymus & Antonius intulerunt, vt non cederent temptationi, quam obrem opus est illis alio remedio, vt non peccent. Fateor tamen teneri omnes ad illa quæ nō nulli heroes præstiterunt, idcirco illis qui lapsi sunt, melius fuisse

fuiſſet illis cognouiſſe, quam concubinas, quia melius eſt nu-
bere quam vri, hoc eſt, melius eſt coniugem habere quam
illegitimo congreſſu aut foedis ſe cogitationibus polluere.
Sed hic iam vides nō præferri matrimonium cœlibatui, eti-
am ſi multis & magnis tentationibus impetatur & concuti-
atur, ſed illegitimæ voluptati, quæ vel corpore expletur, vel
mente concipitur. Hoc eſt vri. Hæc eſt fornicatio illa, quæ
vt vitetur, conſulit Paulus illi, qui aliter vitare aut non co-
natur, vt vxorem ſuam habeat, nihil tamen præcipit. Roga-
bis fortasſe, cur ægroto, & qui non valet alias euadere, non
præcipiatur medicina. Quia difficilis cognitu eſt morbus
& remedium non admodum expediens, niſi ijs quibus eſt
neceſſarium, imo & cæteris obellet ne aggredierentur ſubli-
miora et innumerabilibus ſcrupulis obrueretur piorum ho-
minum imbecillitas. Adhæc tanta eſt omnium hominum
aut plurimorum propenſio ad coniugium, vt nihil ſit illis,
quatenus animalia ſunt, magis naturale quam velle gignere,
id quod maxime aſſequitur matrimonium, & ſunt morbi
quibus oſtendiſſe remedium admonuiſſe eſt. Idcirco non
eſt magis opus præcepto ad hoc vt matrimonia coeant, quā
ad hoc vt homines comedant aut bibant.

Philippica XIX. De cœlibatu clericorum.

Is de cœlibatu indefinite præmiſſis, nunc de ec-
cleſiæ decretis circa cœlibatum diſſeramus: Nā
Philippus dignitatis collatione ac cæteris alijs in-
ter cœlibatum & matrimoniū prætermiſſis, tan-

tum

Ecclesia ne
minem co-
git ad coe-
libatum.

Hob. 7

tum de legibus negotium conatur exhibere catholicis. Primum omnium in cōfesso est apud omnes, quod ecclesia neminem cogat ad hoc vt sit coelebs, tantum decreuit, vt quando negari nequit, quin nonnulli possint esse vna coelibes & casti, illi nempe qui ex vtero matris prodierunt inepti coniugio, & qui postea vi aliqua aut ægrotatione facti sunt spadones, postremo qui possunt capere verbum Christi commendantis eos qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Decreuit, inquam, vt sacerdotes quorum munus est orare primum pro se, vt ait Paulus, deinde pro populo, & totius ecclesiæ in hoc personam gerere, sumerentur de illis qui possint & velint esse coelibes, et ita perpetuo coelibatui astrinxit eos, qui sacris essent iniciandi: Hic videor mihi videre Lutherum, Philippum, & reliquos huius classis antesignanos, fannis & clamoribus obstrepentes. Qui possunt, inquit, adolescentuli procerum ac diuitum filij, vicij, voluptatibus, luxu, lasciuia enutrirî, non in sapientiæ & pietatis gymnasijs vt olim, sed in principum aulis vel in foris perpetuo versati, cuiusmodi sunt fere omnes qui sacerdotia obtinent, castum præstare coelibatum? Aut quis credat fore, vel legitime contineat vulgus istud sacrificulorum, quos ex meris nebulonibus episcopi prece aut precio quotidie faciunt sacerdotes? Quotusquisq; hominum sacris iniciatur vt Christo seruiat, & non potius ignauo, quod illis videtur, vitæ genere sine labore victum sibi paret, & qua datum fuerit per fas & nefas ad sacerdotia grassetur? Quos alios nunc sacerdotes habemus? Quos spadones propter regnum cœlorum

lorum nobis occinīs? Nam his qui vi aut naturæ defectu
facti sunt spadones, nihil fidimus, tum quod paucissimi sint
ad tantam messem ecclesiæ, tum quod multi eorum parum
apti ob alios defectus tanto muneri inueniantur. Consequi-
tur enim frequenter animi quædam imbecillitas & ægritu-
do ad corporis tam insignem orbitatem. Quamobrē & ec-
clesia huiusmodi multis hominibus sacerdotia interdixit.
Hæc & alia id genus multa vtinam non tam vere quam pe-
tulanter obijcerentur ab aduersarijs. Sed nos, si quando ca-
lamitates id genus incidunt catholicis rebus et sacris, non se-
mel respondimus, non defendi a nobis episcoporum & sa-
cerdotum mores, sed ecclesiæ decreta, quæ experta non expe-
dire, vt qui Deo militant implicant se negocijs secularibus, ^{2. Tm. 2}
præcepit ne sacerdotes mariti & patresfamilias essent. Alio-
qui quomodo possent sæcularia vitare negocia, quibus opus
esset vxori, liberis, & familiæ prospicere: illis præsertim qui
bus tenuis esset res? Ad hæc cum sacerdotis munus, vt dixi-
mus, sit orare subinde pro populo, ecclesiæ preces, vota, ob-
lationes Deo offerre, esse denique ministrum & angelum,
vt Malachias ait, de cuius ore populus legem requirat, qui ^{Mal: ch. 1}
potest hæc omnia præstare maritus, vxoris amplexibus, fi-
liorum blanditijs, rei familiaris & totius œconomix curis
implicatus? Paulus apostolus consulit coniugibus, vt inter-
dum secedant ab sese, quo possint orationi vacare, nec audet ^{1. Cor. 7}
illis præcipere, tametsi iam coniugio obligatis, vt ad pristina
vitæ consuetudinem reuertamur, tantum hoc illis indulget
ne propter incontinentiā tententur a satana. Quid igitur fa-

cien-

ciendum erit illi cui semper est orandum idque non priuata, sed publica oratione. Isdem Apostolus matrimonia dissuadens omnibus Christianis causam annectit, quia vellet illos sine solitudine esse, sine qua non potest esse maritus. Quod si tantum expedit omnibus Christianis sine solitudine esse, ut quod profitentur assequi valeant, quid iudicandum sit de sacerdotibus, quorum est usque adeo ceteris eminere, ut in collatione isti ut homines nempe pastores, illi ut pecudes habeantur? Volo vos, inquit Apostolus, sine solitudine esse: Qui sine vxore est, sollicitus est quæ domini sunt, quomodo placeat Deo: Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu. 2. Tim. 2 Philippus citans illud eiusdem Apostoli, quod mulier saluatur per filiorum generationem, immane quam insolenter nobis insultat. Si talem, inquit, locum aduersarij de cœlibatu proferre possent, tum vero miros triumphos agerent. Paulus dicit saluari mulierem per filiorum generationem. Quid potuit dici contra hypocrisim cœlibatus honorificentius, quam mulierem saluari ipsis coniugalibus operibus, vsu coniugali, pariendo, et reliquis œconomicis officijs, &c. Quid sibi vult vsus coniugalis primus in ordine officiorum & partui prelati? Cur non apertius dixit gignendo, pariendo, &c. An prauit suis verbis tamen si satis honestis nominare rem, cuius merces (si diuis placet) est æterna salus & vita? Vbi est nunc doctrina quæ vniuersis nostris operibus adimit merendi virtutem etiam cum fide? Siccine quod hætenus negabatur

iciu

ieiunijs, precibus, eleemosynis, ipsi denique charitati, hominem scilicet seruare ne Christi gloria videremur detrahere, nunc demum filiorum generationi, quod commune cum brutis est homini, tribuitur. Sed additur fides. Quasi hactenus quisque merendi vim bonis operibus asseruerit sine fide. Iam vero ad insultationem reuertamur. Metitur, ut existimo, Philippus ingenium aliorum ex animo suo, qui vnico verbulo scripturae pro suo dogmate reperto statim adornat triumphos. Ecce nos locum meliorem non mutilum aut perperam interpretatum produximus pro coelibatu, & tamen nulla trophaea erigimus, nullos canimus triumphos, tantum testimonia ipsa, in eodem sensu quo scripta sunt ab Apostolo, sub oculos ponimus, quia non hoc agimus, ut de fratribus nostris triumphemus, sed ne veritas, quorundam sceleribus, aliorum dogmatibus obruatur. Iam ut donemus verba Apostoli ad Timotheum ita & eodem sensu scripta fuisse, quo accipiuntur a Philippo, quantum interest inter foeminam esse saluam, & esse sanctam, quorum prius tribuitur coniugatae, posterius virgini. Adde quod viris, in loco quem citat Philippus, nihil iuuat matrimonium ad salutem, in nostro vero, virore coelibatui tribuitur placere Deo, matrimonio placere mundo. Philippus tamen, ut est ad colligendum ex arcanis literis catholicas veritates ingenio solers, ad vtrumque coniugem pertinere, quod Apostolus de foeminis dixerat, confirmabit. Nec iniuria quidem, quippe qui coniugali vsui viris iuxta ac foeminis communi, salutem, non quancunque sed eternam, verbis apostoli sit pollicitus. Obsecro te bone vir, per Ve-

neris cęstum diuinum, & Lutheranaę coniugis sacrosanctos
 amplexus, vt mihi bona fide respondeas. cum scripturę lo-
 ca trunca, mutila, et aliorum, q̃ ipsa ferunt adducis, & his ar-
 tibus propositum euicisse credis, an te sapientibus & in eis-
 dem scripturis exercitatis scribere existimas, an quibusdam
 duntaxat Germanis, quibus nihil aliud sonant scripturę, q̃
 Lutheri commenta dogmata? Nos hęc locum superius ex-
 posuimus, tantum matrimonio tribuentes, quantum nec tu,
 nec cęteri paranimphi vultis agnoscere. Sed opere precium
 erit ipsum Apostolum hac de re prolixius audire, vt hoc in
 loco ille se nobis, sicut in cęteris consuevit, aperiat. Pauli ver-
 ba sic habent: Mulier in silentio discat cum omni subiectione.
 Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in
 virum, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est,
 deinde Eua. Et Adam non est seductus, mulier autem sedu-
 cta in pręuaricatione fuit. Saluabitur autem per filiorum ge-
 nerationem si permanserit in fide, & dilectione, & sanctifica-
 tione cum sobrietate. Hic prudens lector facile poterit ani-
 maduertere, quam dissideant hęc verba ab intentione Phi-
 lippi. Non hic nuptas mulieres innuptis confert apostolus,
 sed vxores viris, quibus non permittit, vt dominantur vxor-
 es, nec vt doceant quidē aut alio munere dignitatis fungan-
 tur, causamque addit, quod prior conditus sit vir, quę res
 videtur illi primas in domo tribuere, ad hęc non seductus
 quemadmodum mulier in prima illa pręuaricatione, in qua
 immane quantam perniciē attulit foęming consilium, & viri
 obsecundatio, vt ex hoc venire possit in suspensionem erroris:
 quicq̃

quicquid domi suæ consuluerit, aut docuerit. Nullum ne igitur officium in Christiana republica vxoribus relinquit Apostolus, quo sibi possint promereri Christū? Reliquit prorsus, sed ea quæ infirma sunt in cōiugio, nempe tædium, & laborem gestandi vterum, pariendi, educandi, & id genus alia quæ sunt mulieris propria, vniuersa demum illa quæ Deus quondam interminatus est Eux. Quæ ita peccato etiam di- Gene. 3
 misso remanent, vt tamen honestata sint & locupletata non mediocri gratiæ fructu, & velut inferiora mystici corporis membra sacramenti velamine cooperta. Alioqui tot curas, tantam sollicitudinem, tam multas carnis etiam molestias secum affert matrimonium, vt interdum videatur Apostolo malum (quod aiunt) necessarium, cui pro magno tribuit, non esse peccatum. Si acceperis vxorem, inquit, non peccas 1. Cor. 7
 fti, et si nupserit virgo non peccat, tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Hæc omnia quantum dissident ab instituto sacerdotum, quos decet summa tranquillitas & quietudo. Quid opus est multis? Philippus ipse, veritate coactus, fatetur multa commoda quæ matrimonio defunt inesse coelibatui, ait enim: Nec Christus aut Paulus laudant virginitem ideo quod iustificet, sed quia sit expeditior, & minus distrahitur domesticis occupationibus in orando, docendo, seruiendo. Ideo Paulus ait: Virgo curat ea quæ sunt domini: Laudatur igitur virginitas propter meditationem & studium. Sic Christus non simpliciter laudat hos, qui se castrant, sed addit, propter regnum cœ- Matth. 23
 lorum, hoc est, vt discere, aut docere Euangelium vacet. Re-

cte sane Philippus, tametsi non absolute coelibatus cōmoda
 Christi & apostoli eius verbis exponit. Ob has igitur causas
 & alias huiuscemodi, quas longū esset nunc recensere, sancti
 patres decreuerunt, vt sacerdotio non fungerentur, nisi illi q
 coelibes esse possent & vellēt. Dicat interim quispiam: Si hoc
 ita esset, vnde nobis suppeteret tanta sacerdotum multitudo
 quantam hodie habemus? Imo ob id etiam si aliæ non essent
 causæ, expediret sacerdotes esse coelibes & pudicos, vt non ef
 fer illorum tanta colluies, quæ inuidiam maximam, & con
 temptum conciliat ordini sanctissimo: Adhæc laicorū ordo
 minus grauaretur impensis, quas necesse est fieri non modis
 cas, alendis tam multis ociosis. Quod si Germani episcoporū
 auctoritate sacrificos omnes ineptos & impudicos arcuissent
 a sacerdotij functione, illis duntaxat relictis in ministerio, qui
 præstare possent quod profitentur (credo enim inueniri po
 tuisse tot quot satis essent ecclesijs) non possent mihi nō pro
 bari. Nunc remedium inuenerunt (vt non dicam acerbius)
 insolens & indecorum. Nam quis ferat sacerdotem presbyte
 rum, hoc est, senem, grauem, maturum, diuinis mancipatum
 mysterijs, cuius grauitas & modestia populi ineptias debet
 compescere, totos dies mulierculæ blandientem, dū agit pro
 cum, dum sponsam ambit, & illi studet placere, dum domi se
 nouus maritus oblectat cum illa, & mores suos ad mores illi
 us accōmodat atq; demittit? An non hæc omnia imo & gra
 uiora atq; ineptiora subeunda sunt illi, qui voluerit esse mari
 tus? Quæ quam indecora sint, & quam pessime conueniat il
 lis cum sacri muneris functionibus, quis nō videat, quis non
 sen

ferat. Miror quibus praestigijs potuerit Lutherus totā ser-
 me alienare Germaniam, vt videntes non videant, audientes
 non intelligant, & noua temeritate ferāt, quod vix crederem
 ethnicos vnq̄ tulisse. Appage, inquires, imo apostoli ipsi & o-
 mnes ecclesiae procures tulerunt, de quorū doctrina & chroni-
 cis constat olim presbyteros fuisse maritos, nos nihil nouum
 inueximus, veterem morem restituiimus, qui Romanorū pō-
 tificum decretis, citra ecclesiae totius auctoritatem, est antiqua-
 tus: Ego haud inficias eo apostolorum tempore & aliquot
 post annis sacerdotes fuisse coniugatos, non quod vnq̄ licue-
 rit sacerdotibus vxores ducere, quod vos permisistis, sed qm̄
 pauci tunc temporis erant fideles, & ij qui sapientiae & pro-
 bitatis merito erant sacris praeficiendi, omnes duxerant vxo-
 res, vtpote qui aetate integra venerant ad fidem, & senes aut
 proxime senium iniciabantur, vnde & presbyteri coeperunt
 appellari, necessitas ipsa coegit, vt ex coniugatis fierent sacer-
 dotes. Porro quod illi qui semel sacerdotij munus obierant,
 postea ducerent vxores, res est haecenus nunquam visa, atq̄
 adeo nouo exemplo a vobis excogitata, quae tantum abest ab
 apostolorum placitis & consuetudine, vt decretum tulerint
 inter alia, ne quis sacerdos post consecrationem posset vxorē
 ducere. Verba canonis sunt vt Latina fecit Haloander
 ex Graecis, quae nobis summus ecclesiae pontifex apostoli Pe-
 tri discipulus Clemens reliquit. Ex his qui coelibes in clerum
 peruenerunt, iubemus, vt lectores tantum & cantores (si ve-
 lint) nuptias contrahant. Hunc sequutae sunt synodi Arela-
 tensis & multorum pontificum ordinationes, quae vetant

Matth. 23

sacerdos
 post conse-
 crationem
 non potest
 vxorem
 ducere.
 Canon A-
 postolorū
 de nuptijs
 non con-
 trahendis
 post sacer-
 dotium.

oblia

obligatum coniugio sacerdotem fieri. Licitum ergo fuit alia
quot annos ex coniugibus sumi presbyteros, nunquam tamē
presbyteris licuit subire coniugium. Quod si quaeratur, quæ
nam sit causa discriminis. In re de qua tam solenniter ab origi-
ne ecclesiæ perpetuo cautum est a maioribus sufficeret mihi
respondere, sic visum fuisse apostolis & cæteris sanctis patri-
bus, qui spiritu sancto illuminati ecclesiam docuerunt, gu-
bernarunt, & prouexerunt. Quicquid enim illi sciuerūt pro
oraculo nobis est habendum: quippe quod in eos maxime
competat illud quod a Salomone in huius operis præfatio-
ne mutuauimus: Verba sapientium sicut stimuli, & quasi
clauī in altum defixi, quæ per magistrorum concilium data
sunt a pastore vno: his amplius fili mi ne requiras, vt illud
quod Christus in eandem sententiam dicit: Qui vos audit,
me audit, & qui vos spernit, me spernit. Ex ijs tamen quæ
hactenus diximus, & inferius dicentur, perspicua satis fit cau-
sa discriminis: Nempe ad illud cogebat necessitas: hoc vero
nulla potest necessitate nec ratione quidem excusari: Aliam
tamen vel eādem alijs verbis perfunctorie saltem attingam.
Coniugium res est inferior sacerdotio: ita vt a toto genere, vt
aiunt, coniugium ordo profanus, sacerdotium vero sacer ha-
beatur. Ab ordine ergo imo atq; profano licet ascendere ad
sacrum & sublimem: Quis vero non videat econuerso haud
æque decentem esse regressum? At interim sacerdotes nostri
omnes, inquit Germani, erant vsq; adeo impudici, vt cum
concubinīs designarent omnia illa, quæ vos cum vxoribus
admitti indigna sacerdotio iudicatis. Huic malo non potuit
melius

Eccēs 12

Lucæ 10

potuit melius quam coniugibus mederi, quæ vt sint indecora presbyteris, minus tamen dehonestant sacrum ordinem, quæ scortationes & adulteria. Si mederi malo est, quod illegitime fiebat & clam, lege permittere, vt publice fiat, fateor vos occurrisset sacerdotum vestrorum libidini, quibus permisistis palam facere & impune, quod hactenus occulte & legibus vindicantibus faciébant. Nisi forte existimatis aliud esse quod nunc sit, & vxores posse habere legitimas, quibus interdictum est ab apostolis, a concilijs, a pontificibus, ab vniuersa decem ecclesia, cuius nullum hactenus exemplum proferre potestis, quo insolitam istam licentiam addendi sacerdotibus coniugia tueamini. Quauis enim subinde nobis occurrat Philippus: quos Deus coniunxit, homo non separet: ego Matth. 19 non possum animum inducere coniunctos a Deo, quos ecclesia non coniungit. Quid, malum, non coniungit? Imo quos perpetuo distraxit, atque disiunxit. Neque enim hic habet ecclesiam illam veterem, ad quam confugiat, neque concilijs quæ tam magnifice nunc prædicat, potest iuuari: alioqui proferat ex illis vel vnicum verbum, quod huiusmodi coniugia probet, & fatebimur nos causa excidisse. Quid? Separabuntur ne vxores a maritis? Quid nunc? Cum non sint vxores, sed concubinæ. Quid igitur facient tot myriades hominum in sacerdotium stultè obtrusi, qui continere nequeunt? Explorant primo si possint, postea ipsi, qui omnino non potuerint, consulat ecclesia, cuius interest animarum salutis sine scandalo & schismate prospicere. Qui poterunt, inquires, explorare modo quid possint? Primum assiduis precibus petant a Deo

Sapient. 8 continentiam: quia nemo potest esse continens nisi cui dederit ipse. Deinde laboribus & inedia corpus extenuent, adhuc foeminarum consortia, nedum lusus & blandimenta, deui-
tent. Nam inter comestationes & pocula, in crapula & ebrie-
tate, in muliercularum consuetudine & conuictu, etiā si mar-
moreus sit homo, difficile præstabit cōtinentiam. Verissime
enim vsurpatum est ab adolescente illo apud comicum: Sine
Cerere & Libero friget Venus. Hic Philippus respondet no-
stris, similia quædam admonentibus. Cur sibi quoque non ca-
nunt hæc magnifica præcepta? ubi & addit: Sed ut supra di-
ximus, tantum ludunt aduersarij, nihil agunt serio. Vtinam
non magis illuderet vobis Philippus, viri Germani, quā nos
ludimus. An lusus est adhortari ad preces, ieiunia, & cæteros
pios labores, quibus cōtinentiam promereri simul & obtine-
re valeamus? Si continentia, inquit, esset oībus possibilis, non re-
quireret peculiare donum. At Christus ostendit eam peculia-
ri dono opus habere. Quis negat? Hoc vere est ludere, expro-
brasse modo nostris, quod preces exigant & ieiunia, ut petat-
tur a Deo continentia, & statim insimulare eos, quasi dicant
sine Dei dono posse continere. Scimus neminem continere
posse sine dono speciali, at hoc donum nō datur ebriosis, vor-
racibus, ignauis, sed assidue orantibus, ieiunantibus, aut certe
abstinentibus: & ad hoc summo studio & totis animi viri-
bus incumbentibus, ut contineant. Ita demum datū est Pau-
lo, ita Antonio, Hieronymo, Benedicto, Bernardo, & cæteris
sanctis omnibus, aut multis contingit, & ita hodie aliquot
bonis viris non paucis credendum est dari, de quorum nu-
mero

mero illos esse credo quibus Philippus dicit: Cur sibi non quosque canunt hæc magnifica præcepta: Verum ut hæc sint maxime vera, non tenentur, inquit, cæteri eadem præstare, quæ præstiterunt illi. Si de simplicibus loqueremur Christianis, verum ais, nunc cum de his, qui sua sponte sacerdotium expectierunt, & sunt assequuti, loquamur, quibus apostoli, concilia, pontifices, & sancti omnes asseuerant, non licere ducere uxores, iure ab illis exigimus, ut summa vi nitantur ad id, etiam si difficillimum sit, quod semel sunt ultro professi, & ut omnia tum faciant, tum patiantur, quibus coelibes queant euadere. Hic Philippus nobis occinet illud apostoli: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat. Et: Melius est nubere quam vri, Quod remedium suauius est multo istis, quæ nos proposuimus: nec remedium tantum est, verum præceptum, ut ipse vult, quod nullis humanis legibus, nullis votis possit derogari: Nos superius ostendimus concessionem esse & indulgentiam, non præceptum. Verum ut sit tantummodo concessio, non minimam difficultatem faciunt verba illa: Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat: quibus unicuique tribuitur ius uxorem ducendi, si aliter fornicationem vitare non potest. Quo iure ego, ut ingenue loquar, non video quomodo se quisque possit priuare illorum, quibus explorata fuerit propria fragilitas, quin simul se vita æterna priuet: Displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. Et quid stultius quam id polliceri, quod præstare nequeas? Receptissimum vero est apud theologos, in via salutis humanæ nullam esse perplexitatem, hoc est, nemi-

1. Cor. 7

Eccles 5

Math. 19

nem ita legibus aut votis posse teneri, quin aliqua pateat illi
 modus quo saluti sue consulere possit. Iam si daremus illum,
 qui temere se legibus aut votis continentiae astringit, nec posse
 ducere uxorem, quia coelibatum promissit, aut saltem admisit,
 nec posse continere, quia non est de illis qui possunt capere ver-
 bum istud, quoniam quidem non omnes capiunt, ut Christus ait, huius-
 modi homini causa esse videretur utrinque salutis via (quod autem
 haec credat?) nam si duxerit, peccat in professionem & leges
 ecclesiae, si non duxerit, peccabit, si continere nequeat, in ius di-
 uinum. Quid igitur faciet, quo se vertet misellus homo, qui pe-
 culiari illo continendi munere destitutus, mediis tenetur, &
 utrinque diris & inextricabilibus scrupulis constringitur? E-
 go autor illi essem, ut omnia tentaret, quo perficere posset quod
 est pollicitus, nec id oneris illi imponerem, nisi seipse iure illo
 ducendi, quod habent omnes homines, sua sponte priuas-
 set, ita ut nihil iuris sibi reliquerit, praeter id quod conferunt
 Apostoli verba: Propter fornicationem unusquisque uxorem
 suam habeat, &c. quo non potest uti, nisi prius tentatis omni-
 bus deprehenderit se fornicationem aliter vitare non posse.
 Nam si potest aliter vitare, nullum superest ei ducendi ius, quo
 cessit in uniuersum coelibatus professione. Cur non potest,
 inquires, quod concessum est omnibus uti? Quia libertatem
 illam communem sponte sua obtulit Deo, exhibens corpus
 suum hostiam viventem, sanctam, Deo placentem: si tamen,
 quod Apostolus addit, rationabile fuerit eius obsequium. Haec
 oblatio cum possibilis sit, ut supponimus, tametsi difficilis, &
 pia esse cum apostoli Pauli, tum Christi ipsius verba declarent,
 quis

Rom. 12

quis dubitet, quin illum qui semel obtulerit, obliget ad reddendum? Verum de hoc fusius infra, cum de votis monachorum differemus. Nunc ad illum quem legitimus scrupulus angit & excruciat, qui si omnibus quæ Christiana prudentia fert, serio ac fidei ardore tentatis, viderit se non posse continere, confidenter ego illi auderem consulere, vt nō propria autoritate quæ potius esset temeritas, sed summi pontificis indulgentia saluti suæ per matrimonium prospiceret. An non poterit hoc Pontifex indulgere? Quid ergo potest, si animas Christi sanguine redemptas de ipsis faucibus inferi, quo se incaute præcipitarunt, euadere conantes, non potest eripere? An tantum potest excommunicationum et anathematum fulmina vibrare, leges condere, & totius orbis lites Romam transferre? Ego vero quicquid iuris illi Christiana respublica tribuit, libenter agnosco, ita tamen vt animarum salutem præcipue intelligat sibi commissam, & ad hanc tuendam ac prouehendam sciat se plenitudinem potestatis accepisse. Hoc est enim esse Christi vicarium, cum casus necessitatis inciderit, posse facere id, quod Christus ipse faceret, ne salus animarum discriminē aliquod magis subiret. Si quis ^{2. Cor. 10} confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut & ipse Christi est, ita & nos, nam etsi amplius aliquid gloriatus fuero, de potestate nostra quam dedit nobis dominus in ædificationem & non in destructionem vestram, non erubescam: Potest ergo Pontifex huiusmodi necessitatibus, modo veræ sint, per matrimonia occurrere. Alioqui si hanc potestatem summus Pontifex non habeat, qui pote-

rit ecclesia membrorum suorum pericula omnia vitare, cum in comperto sit plures nunc incidere passim necessitates dispensandi, & moderandi leges & iura, quam condendi. Hic tamen aliquis roget: Quid opus est Pontificis indulgentia ad prospiciendum animæ salutis, vbi constat de periculo & necessitate? Cui ego: Quid opus est medico ad prospiciendum corporis salutis, vbi constat de aduersa valetudine? Nā vt me alias simili quæstioni respondisse memini, quis ægro concedat facultatem abutendi pharmacis, etiam si sit medicus? Potest quidem cognoscere quod necessaria sint ei medicamenta, quibus vero & quatenus sit vtendum, non proprio iudicio, sed sapientis medici consilio definit. Ad eundem modum censendum est de animi morbis, aut quibusuis alijs necessitatibus, nisi quod in his non quiuis potest esse medicus, cuius censura sit salutis prospiciendum, sed (quod ait Paulus) qui vocatus fuerit a Deo tanquam Aaron. Hinc enim est illa potestas, quam isdem dicit sibi & cæteris apostolis traditam ad ædificationem, alioqui periculum esset, ne quod ipse etiam alibi cauendum præcipit, Christiani (vt sunt homines in deteriora procliues) libertatem hanc darent in occasionem carnis. Quasi liberi, inquit Petrus apostolus, & non quasi velamen, habentes maliciæ libertatem. Cum nos liberos dicit, ostendit nulla constrictos esse lege, nisi quatenus charitati, quam Iacobus legem perfectæ libertatis appellat, cæteræ leges inseruiunt, cum vero cauet, ne libertas hæc velamen maliciæ sit nobis, priuatæ indulgentiæ abusum prohibet. Quis enim iustam indulgendi mensuram in propria

neces

Heb. 5

2 Cor. 13

Gala. 5

1. Petri 2

Iacobi 1

necessitate sibi arroget, cū & necessitas ipsa non facile digno-
 scatur, sit ne vera necessitas, an morbus animi eumentitæ ne-
 cessitatis specie obrepens. Cæterum cum legis alicuius coera-
 centis libertas, pontificum autoritate conceditur, loquar for-
 tassis audacius, in tuto est conscientia illius cui concessio in-
 dulget, etiam si minus attente, vt sunt humana, dum tamen
 non maliciose aut oscitanter rem ipsam expenderit. Nouit ^{Psalm. 102}
 enim Christus figmentum nostrum & scit mortalium cogi- ^{Psalm. 93}
 tationes semper esse timidas & incertas prouidentia huma- ^{Sap. 2}
 na. Cum igitur, vt ad institutum redeamus, tot ac tam rati-
 onabiles causæ coegerint ecclesiam, vt coniugium separaret
 a sacerdotio, quid est in hac ordinatione, quod Philippus
 possit in crimen vocare? Aut quid iniquius esse potest, quā
 propter prauos mores hominum sanctissimas ecclesie leges
 damnare, rescindere? Adhæc, cum constet nec apostolo-
 rum nec vlllo iam inde ab apostolis tempore permissum es-
 se sacerdotibus ducere vxores, qua fronte defendi potest fa-
 cinus istud Germanorum sacerdotum, qui tam impuden-
 ter, nulla ratione habita ecclesiasticæ potestatis, nulla Hierar-
 chici ordinis, nulla Pontificiæ dignitatis, nulla demum apo-
 stolicæ disciplinæ atque censuræ, quia inter conuiuia & Gre-
 cas computationes, in quibus totos dies solent interdum cō-
 sumere, non videntur sibi posse a mulieribus abstinere, ausi
 sunt in ecclesiæ contemptū & totius populi Christiani scan-
 dalū ducere vxores. Et super hæc omnia (si diuis placet) qui-
 bus hæc non probantur, sesqui hæretici audiūt. Magis odio,
 inquit Philippus, digni sunt aduersarij nostri, q̃ Enkratitæ,
 qui

qui quadam specie religionis lapsi videntur: Illi Sardanapali
 consulto, abutuntur prætextu religionis: En noua hæresis
 Sardanapalorū, peior hæresi Encratitarum, Agnoscis lector
 Philippicos lepores, & Euangelicam modestiam eius, qui se
 Euāgelium restituisse gloriatur: Sardanapalus, a quo nobis
 nomen imponit, Assyriorum rex fuit, luxu, libidine, & volu-
 ptatibus infamis. Qui sunt igitur veri Sardanapali? Nempe
 q̄ totos dies potant in ganeis, certant sorbitiunculis, cyathorū
 numeris vincūt, emortuā libidinem pipere, gariophyllo, gin-
 gibere & id genus alijs falsamentis restituunt, nunquam fir-
 mis gressibus surgunt a mensa, quorum ingluuies vtrunq̄
 solem attingit, quorum Deus v̄ter est & gloria, quibus pro
 ludo est publice palpare mulierculas, amplecti, osculari, lusi-
 tare, & a scenicoꝝ ritu minimum aut parum abesse, quibus
 v̄rginitas non mundicia, coelibatus est hypocrisis, ieiunium
 superstitio, quibus, vt ventri liberius inseruirent & rei, Chri-
 stus semel meruit regnū coelorum, nec alijs bonis operibus
 opus est illis, nisi vt credāt sese, vtcunq̄ vixerint, saluos fore.
 Hi sunt mores, hæc placita Sardanapalorum. Attamen ope-
 raprecium est videre, pro quibus factis aut quibus meritis
 iudicemur peiores Encratitis, & Sardanapali audiamus.
 Multi, inquit, hæretici male intellecta lege Moyli, contume-
 liose senserunt de coniugio, quales fuerunt Encratitæ, de qui-
 bus supradiximus: Et constat monachos passim solitos es-
 se de coelibatu superstitiosos sermōes serere, qui multas pias
 conscientias propter legitimū vsū coniugij perturbaue-
 runt. Nec difficile nobis esset exempla commemorare: Nam
 et si

et si non damnabant coniugium in totum, propter procreationem, tamen vituperabāt tanquam vitæ genus, quod vix vnquam Deo placeret, aut certe non placeret, nisi propter procreationem: cœlibatum vero efferebant tanquam angelicum vitæ genus. Hunc prædicabant gratissimum Deo sacrificium esse, mereri remissionem peccatorum, mereri aureas, ferre centesimum fructum & alia infinita. Has religiones angelorum Paulus improbat ad Col. opprimunt enim cognitionem Christi, cum sentiunt homines, se iustos reputari propter tales obseruationes, non propter Christum. Deinde opprimunt cognitionem præceptorum Dei, cum præter Dei præcepta excogitantur noui cultus & præferuntur præceptis Dei. Quare sedulo aduersandum est in ecclesia his superstitiosis persuasionibus de cœlibatu, et vt pie conscientia sciant coniugium Deo placere, & vt intelligant quales cultus approbet Deus. Sed aduersarij nostri nō regunt cœlibatum per superstitionem, sciunt enim non præstari castitatē, verum prætexunt superstitiones opiniones, vt imperitis futurum faciant. Magis igitur odio digni sunt quam Encratitæ, qui quadam specie religionis lapsi videntur: Illi Sardanapali consulto abutuntur prætextu religionis. Hæc summa est criminum. Propter quæ Philippo visi sunt catholici magis odibiles Encratitis, & digni qui Sardanapali appellentur. Quæ crimina æquum est, vt membratim expendamus. Primum dicit monachos solitos esse de cœlibatu supersticiosos sermones serere. Quos sermones? Nempe quod cœlibatum commēdet Christus, atq; suadeat, quod Paulus cœlibes præ-

ferat coniugibus, quod prædicet melius esse non tradere virginem nuptui, quam locare, quod ingenue asseueret coelibes placere Deo, maritos mundo, diuisas esse vxorem & virginem, virgines Christianas corpore & spiritu sanctas. Hi sunt superstitiosi sermones quos monachi ferunt, quorum sermonum superstitio etiam apostolum Paulum in ius vocat, ipsius enim sunt. Sed additur, nescio quid, de aureolis, quarum non meminit Paulus. Et quod totius criminis caput est, fructus centesimus virginitati tribuitur. De aureolæ nomine, quæ solet virginitati ac theologis tribui, non est animus cum Philippo contendere. Hoc certe verissimum est, quoddam gloriæ decus ita peculiariter deberi virginibus, vt nemini aliorum quantumlibet perfecto contingat. Quod, inquires, est illud? Id nimirum de quo Iohannes apostolus in Apocalypsi: Vidi & ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor milia habentes nomen eius & nomē patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de coelo tanq̃ vocē aquarū multarum, & tanq̃ vocem tonitruī magni, & vocem quam audiui, sicut cytharedorū cytharizantiū in cytharis suis, & cātabant canticum nouum ante sedē et ante quatuor animalia & seniores, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus nō sunt coinquinati, virgines em̃ sunt. Hi sequuntur agnum quocunq̃ ierit. Habes summam coelestis prærogatiuæ, quæ solis est beatīs cōcessa virginibus, vt re nomine quod volueris ad illam significandam, si non placet

Aureola
virginibus
datur.

Apoca. 14

1. Cor. 11

cet aureola. Si quis enim videtur contentiosus esse, nos talem
 cōsuetudinem non habemus, neq; ecclesia Dei. Porro quod <sup>Virginita
 ei fructus
 ceteris tribuitur.</sup> monachi tribuunt virginitati fructum centesimum, vetu-
 stissima est sanctorum patrum interpretatio, ita vt si hac &
 huiusmodi occasionibus ad augendum huius disputatio-
 nis volumē vellem vti, vel sola transcriptione possem vide-
 ri aliquid magni fecisse. Sed quid ego in re non dubia, testibus
 vtar nō necessarijs? Satis sit Hieronymum recepta a vetustio <sup>Hierony.
 Matt. 13</sup> ribus hac Euangelici seminis expositione & doctrina vsum
 fuisse non mō ad Lætā, ad Gerontiā, & Eustochium, verū
 & aduersus Iouinianū. Nam qua fronte audeat quis repre-
 hendere in nobis, quod a tali viro & antiquioribus illo factū
 accepimus? Hactenus de primo crimine. Proximum est, qđ
 monachi etsi non damnant coniugiū in totum propter pro-
 creationem, tñ vituperant tanq̃ vitæ genus, quod vix vnq̃
 Deo placeret, aut certe non placeret nisi propter procreatio-
 nem. Quam responsionē mereatur tam manifesta calumnia,
 vos viri boni, ad quorū iudicium prouocauit Philippus, ob-
 secro iudicate. Quoties grauitatis vestræ ac prudentiæ venit
 in mentē, non possum non mirari, qui factum sit, vt tam per-
 tinaciter ab ecclesia discesseritis, sed rursus cū ad doctorū ve-
 strorum artes & imposturas oculos conuerto, quos non pu-
 det tam aperte fallere, et quicquid sibi visum fuerit, quo nos vo-
 bis odiosos reddant & suspectos comminisci, mirari tantif-
 per desino. Ecquis est qui nesciat, vnum de capitibus contro-
 uersiae quam hactenus habuimus cum Luthero fuisse ma-
 trimoniū dignitatem, cui Lutherus adimit sacramentum,

Bona con-
iugij tria.

nos tribuimus. Et nunc (si Christo placet) audimus nō pro-
bari nobis coniugium, nisi propter procreationem. Est in-
ter theologos receptissimum & solenne, tria esse coniugij bo-
na, proles, fides, sacramētum. Horum meminit Augustinus
super Genesim ad literam & alijs locis, ab eo accepit sententi-
arum magister. Hinc dimanauerunt per vniuersa gymnasia,
ita vt nullus sit neque summarum, vt vocant, liber, imo nec
puerorum vlla chartula, in qua non inueniantur, explicata
atque digesta. Horum Lutherus & eius asseclæ prolem tan-
tum reliquerunt. Nam fidem sustulerūt diuortio, quo ita se-
parari permittunt coniuges, vt vtroq; viuo liceat alijs coniū-
gi. Sacramentum non modo negant, verum irrident. Et in-
terim occinitur nobis, quod doceamus nō placere Deo cōiū-
gium, nisi propter procreationē. Philippus vero inter hęc nō-
dum explicat illud, quamobrem matrimoniū placeat, quan-
quam nec placendi quidē vim illi deferet, si sibi constare ve-
lit. Certe Paulus videtur coniugibus negare plenam faculta-
tem placendi Deo, cum dicat coelibis studium esse, placere
Deo: mariti vero quō placeat mundo. Hoc tamen haud ma-
trimoniū vitium est, sed nostrum: cui vitio vtcunq; mederi
potest coelibatus, nam coniugio videtur augeri. Sunt tamen
alia bona in matrimonio, quæ quotidie prædicantur a no-
stris, dum illi ex sacris literis & totius ecclesiæ traditiōe sacra-
menti gratiam et dignitatē tribuunt. Est nanq; sacramentū
gratiæ signum efficax, mō sit eius capax interioris, cui exte-
rius sacramentū cōfertur. Quod idipsum cū matrimonio al-
seratur a nobis, quis non videat quantū bonum, imo q̄ mul-
ta bo-

Augustin.

1. Cor. 7

Sacramen-
tū quid sit.

ra bona in hoc vno illi tribuamus? Cur ergo tanto bono sacerdotes vti non permittimus? Quia ipsi pro maiore bono sua se sponte priuarunt: Cur vero etiam non sacerdotibus et liberis suademus vt coelibes viuant? Ego vix crediderim me suasisse cuiq̃, tantum admoneo, vt vnusquisq̃ cōscientiam suam & vires consulat, & id sequatur, quod salutis sue magis expedire iudicauerit. Pro his vero qui suadent respondit Paulus, cuius exemplo faciunt. Aperte em̃ pronunciat, velle se omnes esse absq̃ sollicitudine, quam secum affert matrimonium, estq̃ multus in suadendo coelibatum, quā multis nominibus præfert coniugio. Mihi satis est ostendisse, q̃ absit a vero, quod nobis obiectum est a Philippo: Tertium criminis caput est, quod commenticijs religionibus angelorum, vt vocat Paulus, opprimamus cognitionem Christi & cognitionem præceptorū Dei, cum præter Dei præcepta excogitantur noui cultus, & præferuntur præceptis: Quare aduersandum est, inquit, in ecclesia his superstitiosis persuasione-
nibus. Hoc si verum est, quis non videat, quā sit horribile & detestandum: nedum auersandum? Sed qm̃ religiones angelorum vocat monasticam professionem, de qua suo loco differemus, tantum hic attingam quod ait has esse quas damnat Apostolus ad Col. vnde & nomen usurpat, quod cōstat Colos. 2.
esse vanissimum. Nā Apostolus tm̃ ibi loquitur de superstitionibus Iudaicæ legis, quæ sunt, inquit, vmbra futurorum. præstat tamen integrum afferre periodum. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem

Christi. Nemo vos seducat volens in humilitate & religione angelorum quæ non vidit, ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput ex quo totū corpus, &c. Hic Paulus solis aduersatur cæimonijs Iudaicis, idq; hoc nomine præcipue, quod cum omnia illa signa essent & vmbra veritatis, quæ facta est in Christo Iesu, retinere mordicus & pertinaciter vmbra, nihil aliud erat quā negare veritatem. Signorum enim tam peruicax observatio, quid aliud erat quā assertio, nondum aduenisse qui signis illis promittebatur. Id erat Christum non obscurare modo, verum & negare. Huiusmodi observationes Paulo dicuntur angelorum religiones, non monastica professio, de qua nec meminit quidē Paulus, nisi quatenus hortatur ad multa, quæ sequuntur monachi, tamen non omnia assequantur. Est autem nominis ratio sumpta a beati Stephani verbis, qui legem acceptam esse dicit, vt narrat Lucas in dispositione angelorum, & isdem apostolus ad Gal. scribit legem esse per angelos ordinatā. Sūt qui hoc nomen referant ad priuatas reuelationes, quas cōmunicabantur Iudæis, quo simplicibus facilius imposerent, ne legem Mosaicam pateretur antiquari: ita vt Paulus ironice nomen vsurpauerit. Verum vtcunq; accipiatur, luce clarius apparet, nihil ad nos attinere, qui ritus quosdā & cæemonias ex diametro, qđ aiunt, a Iudaicis dissidentes obseruamus, vel ad corporis mortificationem, in qua est abstinentia continentia fidissima custos, vel vt sacra certo ordine peragantur, Iam qđ obijcitur, a nobis opprimi cognitionem mandatorū dei, quia novos cultus mandatis præferimus. Si novos cultus consilia
appela

AG. 7

Galat. 3

appellet euangelica, Christum Iesum in partem criminis vo-
 care videtur: is enim interroganti iuueni respondit: Si vis ad Matt. 19
 vitam ingredi serua mandata, ad perfectionem vero, propo-
 sito consilio, quod nullis est haecenus comprehensum praece-
 ptis, inuitauit: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende omnia 1. Timo. 3
 quae habes, & da pauperibus, & veni sequere me: Quanquam non
 ignoramus perfectionem Christianam solius esse charitatis,
 quae finis est mandatorum Dei, consilia vero eo plus viden-
 tur habere perfectionis, quo magis inseruiunt charitati. Verum
 de hoc copiosius infra. Nunc satis sit ostendisse qualia sint, et
 quid veritatis habeant crimina, propter quae vocamur a Phi-
 lippo peiores Encratitis, & Sardanapalis: pro quibus merita-
 tam gratiam nunquam committet, ut referamus. Sed fortas-
 sis nos Sardanapalos appellat, ob facinora, quae paulo post
 ex Satyricis poetis commemorat aduersus Romanos: Nos
 verorum Sardanapalorum doctrinam & mores superius de-
 scripsimus, quibus illa conueniant iudicet lector. Nam ut ve-
 ritatem tacere non possumus, ita contumelia quencumque afficere
 nollemus, ut Philippus, qui Romanis viuientibus, & Christi-
 anis obijcit crimina, poetica licentia in defunctos & infideles
 quondam iactata. Peiores vero quam Encratitae, ob id vo-
 cari nos credo, quod ex Paulo citat Philippus aduersum nos.
 Spiritus autem manifeste dicit, quod in nouissimis temporibus 1. Timo. 4
 discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris &
 doctrinis daemoniorum, in hypocrisis loquentium men-
 dacium & cauteriatam habentium conscientiam, prohi-
 bentium nubere & abstinere a cibis, quos Deus creauit ad
 percipi-

percipiendum cū gratiarū actione fidelibus, & ijs qui cognouerunt veritatem. Hæc ex Paulo. Sed nos superius non semel respondimus, quod ecclesia neminem cogat ad coelibatum: tantum decreuit, vt sacerdotes non fiant, nisi ex ijs, qui possint & velint esse coelibes. Cur ergo, inquires, prohibet ne sacerdotes, qui continere nolunt, ducant vxores? An nō est hoc prohibere nuptias quod Apostolus dānat, & vocat dissensionē a fide? Si hoc esset quod Paulus damnat, nunquam apostolorum & totius ecclesiæ decreto sacerdotes arcerentur a coniugio. Non est prohibere nuptias, vetare, ne qui semel coelibatus votum suscepit, fiat maritus, & irritum faciat foedus, quod cum Christo pepigerat: Sed quod Manichæi & Encratitæ hæretici faciebant, docere quemcunq; congressum viri & foeminæ quantumuis legitime cohærentium esse illicitum, & immundum, hoc est, nuptias damnare, & prohibere, nullas credere esse licitas. Lex vero ecclesiæ nullas damnat aut prohibet: solum ostendit, quas credunt esse has, non veras esse nuptias. Quamobrem? Quia non magis qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, hoc est, propter euangelicam pietatem, possunt pie gignere, quam naturaliter, qui naturæ defectu aut iniuria mutilantur. Vtriq; dicuntur eunuchi, quia vtriscq; perpetuo est adempta gignendi potestas: alteris legitima, alteris naturalis, atq; adeo neutri sunt apti coniugio, alioqui inepta videretur illa Christi collatio, quam affert coelibatus professionem duplici spadonum generi adiungens & æquans: Episcopi ergo & cæteri ecclesiæ ministri, quorum interest satagere, vt ecclesiastica disciplina seruetur,

Ecclesiæ
lex in pro
hibendo
nuptias sa
cerdoti-
bus.
Matth. 19

Matth. 19

tur, huiusmodi societates sacerdotum & foeminarum iure dissolunt, ac dirimunt. Cur enim non dirimant publicas scortationes, & inhonesta contubernia, quae nuptiarum fuco perpetrantur? At occidunt, inquit, multos bonos viros tantum propter coniugium: & cum canon iubeat suspendere sacerdotes, isti parum commodi interpretes suspendunt, non ab officio, sed ab arboribus: Atque haec ipsa parricidia ostendunt hanc legem doctrinam esse daemoniorum, nam diabolus cum Iohan. 5 sit homicida, legem suam defendit his parricidijs. Omitto in his verbis, quod legem quam ab apostolis superius ostensum est fuisse sancitam, & ab apostolicis viris perpetuo firmatam atque servatam, ne sacerdotes ducerent uxores (ea est enim propter quam facere nimis, ut sibi videtur dicit homines ab arboribus suspendi) legem diaboli appellat, & doctrinam daemoniorum. Hic enim maxime locum habet illud Hieronymi: Hierony. Perfidiam exposuisse, superasse est. Tantum expendamus an iure plectantur illi, qui sacris semel iniciati ducunt uxores. Sunt qui velint modeste agi aduersus haereticos, & omnia debere tentari, priusquam veniatur ad vltimum discrimen. Quae omnia? Nempe ut verbis, solidis rationibus, conciliorum placitis, scripturarum sanctarum & sacrorum interpretum testimonijs doceantur, & conuincantur: Omnis enim scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum. 1. Timo. 3 Quomodo autem erit scriptura utilis nobis, nisi ea in his quae recenset Apostolus utamur? Video enim vsu receptum esse apud plerisque, ut aduersus illos agant literis & verbis, in quos non possunt

y fauere

fauere verberibus, aut necibus grassari: quod si quempiam mi-
 serum homuncionem naeti fuerint, in quem liberum sit illis
 animaduertere: mox arreptum infami iudicio sistunt, in quo
 vt celerrime absoluator & ostendatur immunis a culpa, cri-
 minis tamen notam nunquam non feret. Si vero aut aliorum
 consuetudine seductus, aut circumuentus astutia, fortassis &
 incuria lapsus deprehenditur, statim non solida doctrina, non
 blandae suasiones & monita paterna (tamen si patres gaudent
 appellari) sed carceres, flagra, secures aut faces expediuntur:
 quibus etsi corpus afficitur supplicio, animus tamen non po-
 test immutari. Solus enim ad hoc est idoneus, sermo Dei vi-
 uus & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, &c. Roget
 tamen aliquis: Quid fiet istis qui peruicaci temeritate omnia
 ista contemnunt: scripturas non audiunt nisi perperam ex-
 positas & ad eorum dogma praetortas: vniuersalis ecclesiae
 consuetudine & patrum autoritate non mouentur: concilio-
 rum decretis tantisper obediunt, eatenus scilicet, quatenus il-
 lis fauere videntur? Quid, inquires, fiet istis? Num permitte-
 ritur illis impune in simplicium animas grassari, & fidelium
 subuertere conscientias? Absit. Ego huiusmodi monstra, quae
 cicurari nulla diligentia possunt, cum Augustino, Hierony-
 mo, & caeteris patribus semper radicitus si fieri possit, ampu-
 tanda iudicaui. De qua re memini me olim ad Erasmi scrip-
 psisse. Hoc concilio fieri credo caedes illas & supplicia, quae
 Philippus miris querimonijs & tragicis verbis exaggerat.
 Haud enim plectuntur sacerdotes, quod vxores habeant so-
 lummodo, sed quod admoniti eas dimittere nolint, quae fal-
 se

Mebr. 4

sa coniuges sunt, & veræ concubinæ: Neq; hoc solum, verum & ab altaris officio manus non continent, quod sanctorum patrum decretis Philippus non negat esse cautum. Hec contumacia est, quæ a iudicibus animaduertitur, in qua Philippus ipse fatetur inesse schisma, nostris hæresis aperta videtur. Continet enim iudicium prorsus insanum, quo huiusmodi omnes credunt ecclesiam semper aberrasse, quæ hætenus prohibuit sacris iniciatos coniuges fieri.

Difficillimū est Philippi insolentiā & contumelias in hac materia ferre, nā si respondeas euangelica modestia nihil euinceris, si contēnas, causa videberis excidisse: oīa furiosis clamoribus & conuiciorum caligine obnubilat, & vel erroris fiducia, vel causæ diffidentia verbosis insultationibus conatur extorquere, quod firmis rationibus non potest euincere. Argumentationibus suis vtcunq; congestis, transit ad nostram illa duntaxat, quæ sibi dicit fuisse proposita, vt significet nobis non esse alia: Nos quædam hucusq; protulimus: grauiora et efficaciora credimus ab alijs esse producta, aut certe posse produci. Verum responsiones eius afferamus: Primum, inquit, dicunt a deo reuelatam esse legem, Videlicet videtis extremam impudentiam istorū nebulonū: Audent affirmare, quod diuinitus reuelata sit lex de ppetuo coelibatu, cū aduersetur manifestis scripturæ testimonijs, quæ iubent vt vnusquisq; habeat vxorem suam propter fornicationem: item q̄ vetat dissoluere contracta matrimonia. Paulus admonet quē autorem habitura fuerit ista lex, cum vocat eā doctrinam dæmoniorū. Et fructus indicat autorē, tot monstrosæ libidines,

y ij tot

tot parricidia, quæ nunc suscipiuntur prætextu illius legis.

Quid scriptura sacra iubeat, quid ve permittat circa coelibatum & coniugia, superius exposuimus; nunc satis sit repetere, quod millies suppositum esse volumus. Ecclesia neminē cogit ad coelibatum, qui continere non possit, aut nolit, præcipit tantum ut illi tantum qui volunt, an possint ipsi viderint, qui onus ultro subeunt, presbyteri ordinent, & non alij. Quæ lex quā rationalis fuerit, ex his quæ nobis sunt exposita, iudicari potest. Nec solis innitimur priuatis reuelationibus, quod genus argumentorū mihi in rebus serijs minime placet, sed euangelicis & apostolicis testimonijs & conciliorum decretis. Aduersus quæ omnia cū Philippus damnet coelibatum, quæ hypocrisim appellat, & illi aduersandum esse in ecclesia pronunciat, nunquā tamen audiet a nobis, nebulo, asinus, Sardana-palus, & peior Encratitis, tamen pro his & id genus alijs nominibus aut potius ignominijs Christum precor, ut Philippus non sit, quod ab ecclesiæ principibus, iudicibus, & pontificibus audit. Iam quod de fructibus dicit facile est in contumeliam cuiusuis legis etiam diuinæ conuerti, si fructus legis vocentur abusus transgressorum. Lex enim quantumlibet bona non potest perficere, ut omnia peccata vitentur, quin quodammodo peccata multiplicat, dum per occasionem auget concupiscentiam. Rom. 7 Occasione accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiā. Peccata igitur illa, quæ Philippus imputat legi, non legis fructus sunt, sed carnis & concupiscentiæ, inter quos fructus omnium pessimus est morbus iste insurgendi aduersus bonas leges propter malos homi-

hominum mores. Nam caro semper aduersus leges insur-
git, non modo transgrediendo, verum iudicando & dānan-
do quicquid legibus etiam diuinis cauetur. Sapiētia carnis Rom. 8
inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, nec enim po-
test. Hæc sapiētia est, quæ coelibatum damnat aduersus
Paulum, vt Hieronymum & cæteros ecclesiæ procures præ-
termittam. Et optime dictum est ab apostolo, Sapiētiā car-
nis inimicā esse Deo. Nihil est enim, quod magis carni De-
um reddat infensum & exosum, quam legis coercio, qua
prohibetur voluptatibus suis & concupiscentiæ inservire.
Vnde non solum aduersus doctrinam coelibatus, verum &
aduersus legem continentiae, multi verbis, plurimi operibus
insurgunt, qui ita scortis vti licere sibi putant, quemadmo-
dum & cibis. Nam continere, inquiunt, quid aliud est, quā
naturæ inferre vim & eius motibus incitamento, quod illi
insitum est a Deo, auersari? Quod si illis coniugij remedi-
um afferas, optime, inquiunt, quasi mecum possim, miles,
mercator, aut quauis alia causa hospes, vxorculam circum-
ferre. Quid quod nec vxorem habere possum, quando in-
dotata me ad famem rediget Saguntinam & quæ dotem ha-
buerit, mihi inopi & in diem viuenti non nubet. His & id Psal. 140
genus alijs verbis vtitur caro, ad excusandas excusationes in
peccatis. Quin & legis, quæ solutis mulieribus prohibet vti,
fructus esse dicunt cæteras monstrosas & horrendas libidi-
nes, ac Veneris monumenta nefandæ. Vnde & omnes mœ-
chi & scortatores mire sibi placent, & de pudicitia blandiun-
tur, cum vident, aut audiunt quosdam in id genus sceleri-
bus

Matth. 18

Aduersatur
tur carole
gi.

bus deprehensos. Quid est hoc aliud, quam huiusmodi flagitia continentiae legibus imputare? Quid dicam de his, qui grauissima quapiam contumelia sunt affecti? Quam procaciter aduersantur legi, quae praecipit nobis remittere fratribus de cordibus nostris, quam audacter huic opponunt et preferunt illam viri boni descriptionem ex Cicerone: Vir bonus est qui multis prodest, nemini nocet (nisi lacessitus) quae si pro nisi, habuisset etiam, nihil potuit dici venustius, nihil elegantius, nihil verius, nihil Evangelicae philosophiae propinquius. Sed ad illam virtutis perfectionem carnis sapientia non potuit attingere. Spiritus enim & non carnis est percipere arcanum illud verae pietatis fastigium, quod absconditum est sapientibus & prudentibus, & paruulis tantummodo reuelatum: Aduersatur ergo caro legi diuinae, quae praecipit contumelias & damna patienter ferre, & noxam inferentibus condonare. Quin & fructus eius esse dicunt conuicia, probra, maledicta, interdum & verbera, quae procacium furor contemptae modestiae solet inferre. Verum haec haud diuinae legis, sed humanae maliciae fructus sunt: Ad eundem modum & illa quae Philippus commemorat, non sunt coelibatus fructus, sed humanae libidinis, quandoquidem & in maritis solent inueniri frequenter. Nam ultionis seueritatem quam appellat parricidia, superius exposuimus esse malum (quod veteri proverbio dictum est) necessarium, quod inuitis, ut reor, magistratibus infligitur contumacibus. Caeterum si huius legis alios veriores fructus exigas, proferam tibi Nicolaum, Martinum, Gregorium, Hieronymum, Augustinum, Basilium, & alios

& alios Christi Pontifices ac sacerdotes, qui vel ab ineunte Matth. 19
 pueritia, vel integra ætate se castrauerunt propter regnū cœ-
 lorū. Quibus coelibatus asseruit Euangelicam libertatem, vt
 ecclesiæ Dei & promptius inservirent, & creditis sibi gregi-
 bus expeditius ministrarent, vt omittam monachos & vir-
 ginū myriades: aduersus quos Philippus nec vnum quidē
 antistitem proferre poterit, q̄ coniugis simul & episcopi fun-
 ctus officio, miraculis, doctrina aut insigni quadam ac rara
 pietate in ecclesia enituerit. Nā scortatores, adulteri, aut præ-
 postera libidine, infames carnis & concupiscentiæ, vt dixi-
 mus, fructus sunt, quos velut spinas & tribulos Christiana
 professio, colonorum stupore aut negligētia inculta, produ-
 cit. Hos coelibatus bonis & pudicis habet admixtos, quoni- Matth. 19
 am similis est quilibet Christianæ pietatis ordo sagenæ mis-
 sæ in mari, & ex omni genere piscium congreganti.

Secundo loco dicit sibi obiectū fuisse illud Isaïæ: Munda Isaïa 52
 mini qui fertis vasa dñi, & multa alia dicit esse citata in hanc
 sententiam: quibus omnibus respondet virginitatē sine fide
 non esse mundiciam coram Deo. Quis dubitat? Sed addit,
 coniugium propter hoc mundū esse, iuxta illud, omnia mū- Titum 2
 da mundis, & externas mundicias & cæremonias legis non
 esse huc transferendas. Quia Euangeliū, inquit, requirit mū-
 diciam cordis, & subdit exempla, quibus concludit: Cū con-
 iugium sit mundum, recte dici his qui in coelibatu non con-
 tinent, vt ducant vxores, ita vt eadem lex, mundamini, q̄ fer-
 tis vasa domini, præcipiat vt immundi coelibes, fiant mun-
 di coniuges. Nos aduersus hæc omnia quid obijcimus?
 Nemo

1. Cor. 7

Nempe quod Paulus ait, ccelibem esse sanctum corpore & spiritu, quam sanctitatem apostolus Mosaicæ legis abrogator inuictus, vt Euangelij vindex acerrimus vniuersis Christianis nedum sacerdotibus suadet, & parum abest quin precipiat. Nullum igitur periculum est a superstitione Iudaica, in his quæ autore Paulo sequimur, qui interpretatur esse prophetici testimonij, quod nostri citauerant. Nam quod citat Philippus ex eodem, omnia munda mundis, de cibis dictum est, quorum delectum abrogat Christiana libertas. At cur non, inquires, locum habebit etiam in vsu coniugali? Paulum interroga, cuius vtraque sententia est, quam ciborum mundities ad idololatriæ suspicionem refertur, qua prorsus caret omnis qui fideliter & citra superstitionem cibis infidelium fuerit vsus, id quod de imparis matrimonij vsu docet Apostolus: Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Itaque par est in hoc ratio vtriusque. Sed nō hic agimus de hisce rebus, quatenus illarum delectum assequitur superstitio, sed quatenus vsus refertur ad continentiam, qua in re multum interest inter ciborum & coniugij vsus. Nam cibis vtuntur parcissime qui maxime abstinent, non tamen possunt prorsus non vti, vsu vero coniugali potuerunt multi carere perpetuo. Adhæc, ciborum vsum non comitatur carnis quædam intemperies & petulantia, cuius naturaliter omnes homines pudet, qualis est in venereis actibus quantumcunque legitimis, & in ea sitam esse reor immundiciem illam, propter quam coniuges non iudicauit Apostolus

lus

lus sanctos esse posse carne & spiritu. Denique non tantum
 corporis, verum & spiritus sanctificationi obesse monstra-
 tur huiusmodi vsus, quando cessandum ab eo censet Pau-
 lus, ijs quibus vacandum est orationi. Eandem doctrinam
 significat Petrus apostolus: Viri similiter, inquit, cohabitan-
 tes secundum scientiam quasi infirmiori vasculo muliebri
 impertientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vi-
 tæ, vt non impediantur orationes vestræ. Quamobrem sa-
 cerdotes, quorum munus est semper orare, iure decreuit
 ecclesia maritos non fieri. Negare ergo castum coelibatum
 esse mundiciem & sanctificationem Christianis, est Aposto-
 lo aduersari dicenti: Bonum est homini, mulierem non tan-
 gere, & rursus: Volo autem vos omnes esse sicut meipsum.
 Et rursus: Dico autem non nuptis & viduis bonum est il-
 lis si sic permanserint sicut & ego, & post multa quibus coe-
 libatum suadet: Mulier innupta & virgo cogitat quæ do-
 mini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu: & in eadem epi-
 stola: Omne, inquit, peccatum quodcunque fecerit homo
 extra corpus est, qui autem fornicatur in corpus suum peccat.
 Quicquid habet fornicatio corporeæ functionis & im-
 mundiciæ, commune est illi cum legitimo congressu, a quo
 solo animo differre videtur, idcirco contagio illa, qua pecca-
 tum istud afficit corpus peccantis, eadem aut similis prope-
 modum est in actu coniugij, propter quā Apostolus corpo-
 ris sanctitatem negat coniugibus, quam virginibus tribuit.
 Quandam ergo veram sanctitatem atq; mundiciam Euan-
 gelio dignam possidet castus coelibatus, quā coniuges q̄diu
 z coniug

coniugio vtuntur assequi non possunt, & hanc requirit in sacerdotibus suis ecclesia, quemadmodum & synagoga, dū eius typum gereret, suas mysticas mundicies & sanctificationes exigebat. Ultimo dicit obiectum sibi fuisse, quod dogma istud ecclesia damnarit in Iouiniano. Hoc argumentum Philippus librat in anthitetis doctus posuisse figuras. Nā ex orditur ab ironia, mox honesti nominis vmbra sibi fauorē, nostris inuidiam conciliat, tandem erumpit in apertum conuicium. Tertium, inquit, argumentum horribile est, q̄ heresis Iouiniani sit coniugium sacerdotum. Bona verba. Nouū hoc crimen est, coniugium esse hæresim: Iouiniani tempore nondum norat mūdus legem de perpetuo coelibatu, impudens igitur mendacium est, coniugium damnatum esse, &c. & post nonnulla alia subdit. Quod vero ad Iouiniani causam attinet de collatione virginitatis & coniugij, supra diximus quid sentiamus. Non em̄ æquamus coniugium & virginitatem, etsi nec virginitas neque coniugium mereatur iustificationem. Postremo iuxta rhetorę præcepta, verba cōmiserationis in peroratione multiplicat, nobis minatur dira, principes qui dogmati suo fauent, consolatur, quasi nos non legerimus illud Isaia: Et erunt qui beatificant populum istum seducētes & qui beatificantur præcipitati. Tædet me iam verborum, quæ in recensendis & confutandis Philippi verbis expenduntur, idcirco vt ea quæ per singula essent animaduertenda, in compendium redigamus, tria præcipue continet responsio Philippi. Primum est, Iouiniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo coelibatu.

Proxi

Isaia.

Proximum, Coniugium sacerdotū non est hæresis Iouiniani. Tertium, quod sequitur ex præcedentibus, mentitos esse nostros in eo quod obiecerant argumentando. His tribus dictis ordine præpostero respondendum duxi, ut eisdē gradibus ascendamus, quibus Philippus descendit. Quod postremo dicit obiectum illi fuisse a nostris impudens mendacium, non potest vsquequaq; refelli, quia nostrorum obiecti onem scire nō possumus, nisi verbis eius, q ne fraudis aut vanitatis in referendo teneretur, præparat sibi aditum euadendi, dicens, non sibi fuisse factam a nostris copiam confutationis, ne coargui possent vanitates & calumniæ in illa contentæ. Ego congressibus istis non interfui, idcirco horum omnium fides sit penes Philippum. Operæ precium tamen existimo fore, si dispiciamus an illi cum Iouiniano circa coelibatum & coniugia saltem in cōmuni conueniat, ut ex hoc prudens lector animaduertat, vtra fuerit yanior, nostrorū obiectio, an Philippi responsio, qua dicit sibi cum Iouiniani dogmate non conuenire. Iouiniani dogmata mihi scire non cōtigit, nisi ex autoribus, qui eius vel obiter meminerunt, vel confutarunt errores: haud enim, ut credo, extant illius commentaria. Augustinus & alij tantum articulos hæresum recensent, Hieronymus vero aduersus illum scripturus, assertionum capita distinguens, addit etiam argumenta, quibus suam hæresim confirmabat. Hieronymi verba sunt: Proponam breuiter aduersarij sententias, & de tenebrosis libris eius quasi de foueis serpentes protraham, neque sinam venenosum caput spiris maculosi corporis protegi, pateat

Error Iouiniani de coelibatu & matrimonio.

Augustin.
Hieromy.

z ij quod

quod noxium est, ut possit conteri, cum patuerit. Dicit virgines viduas & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent cæteris operibus, eiusdem esse meriti. Niti-
 tur approbare eos, qui plena fide in baptismo renati sunt, a diabolo non posse subverti. Tertium proponit inter absti-
 nentiam ciborum & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam esse distantiam. Quartum quod & extremum, esse omnium, qui suum baptisma seruauerint, vnã in regno coelorum remunerationem. Hos quatuor errores in eo deprehendit Hieronymus, quorum probationes mox etiam his verbis producit. Audite patienter virgines, audite quæso voluptuosissimum concionatorem, &c. Sunt & alij loci quibus Hieronymus perfunctorie attingit verba Iouiniani, cuiusmodi est ille in medio ferme prioris libri: Esto, inquit, nuptiarum & virginitatis sit diuersa conditio, quid ad hoc potest dicere? Si virgo & vidua fuerint baptizatae, & ita permanse-
 rint, quæ erit inter vtrancumque diuersitas? Et paulo inferius: Frustra, inquit, hæc loqueris quia & Episcopi & presbyteri & diaconi vnus vxoris viri, & habentes filios ab Apostolo constituantur. Pro his dictis & alijs, quæ possent ex aliorum libris colligi sufficiat nobis argumentum Erasmi, viri matrimonio non admodum iniqui, sed autoris, si quem alium habet ætas nostra, grauissimi. Iouinianus inquit in argumento, ex monacho clericus, homo obscurus sed diues, nec eruditus tamen, nec eloquens. Iam olim extinctam Basilidis heresim conatus est instaurare, æditis super hac re commentarijs, quibus ex diuinæ scripturæ testimonijs perperam intellectis, probare nitetur.

Titum

Erasmus.

nitebatur virgines viduas & maritatas eiusdem esse meriti, si
 cæteris vitæ operibus non discreparent. Deinde vere bapti-
 zatos non posse relabi in peccatum, quem errorem Augusti-
 nus ascribit & Pelagio. Ad hæc nihil interesse inter vescentē
 cibis & abstinentem, modo cum gratiarum actione sumat.
 Postremo par omnibus fore præmium in regno coelorum,
 quicumq; suum baptismum seruauerint. Hæc cum Romæ do-
 ceret neminem sacerdotum, aut alicuius nominis clericum
 in errorem potuit trahere, tantum mulierculas quasdā cor-
 ruptas, adeo vt hoc audito quædam virgines sacræ prouectæ
 iam ætatis nupserint viris. Porro quod ipse non duceret vx-
 orem, id negabat se facere, quod hinc præmium aliquod spe-
 raret, sed ne molestijs matrimoniorum irretiretur, hoc est, nō
 vt melior esset, sed liberior. Hactenus Louiniani dogma circa
 matrimonium & coelibatum, autoribus Hieronymo, Augu-
 stino, Erasmo, perspicuum fecimus, nunc quid de hisce rebus
 Philippus sentiat, nequit nisi eiusdem verbis intelligi: Quæ
 vtinam ita possent interpretari, vt nullam damnati erroris su-
 spicionem simplicibus inferrēt. Alioqui quid proderit, si nos
 quātumuis quoquomodo coacta tamen interpretatione ve-
 limus excusare Philippum, & alius imo & alij omnes nolint
 credere, in scribendo sensisse, nisi quod verba ipsa præ se fe-
 rūt. Quibus si multū autoritatis detulerint, vt Germani dese-
 runt, erit illis occasio incidendi in hæresim ab ecclesia damna-
 tam, si nihil aut parum, iudicandi illum incidisse, & peribit in
 conscientia eius frater, pro quo Christus passus est. Sed for- 1. Cor. 8
 tassis hæc nobis sine causa dicuntur, idcirco quædam eius di-

cta Iouiniani dictis annectamus, vt ex vtrorumq; collatione lector pronunciare de cōuenientia aut differētia facile possit.

Quinto loco suarū probationum: Coelibatum, inquit, ideo prædicant aduersarij se requirere, qd sit mundicies, quasi coniugium sit immūdicies, ac peccatum, aut quasi coelibatus mereatur remissionem peccatorū & reconciliationem, coniugiū vero non mereatur remissionem peccatorū, &c. Et huc allegant cæremonias legis Mosaicæ, quod cū in lege, tempore ministerij sacerdotes separati fuerint ab vxoribus, in nouo testamento sacerdos, cum semper orare debeat, semper debet continere. Hæc inepta similitudo allegatur tanq̃ demonstratio, q̃ cogat sacerdotes ad perpetuum coelibatum, cū quidē in ipsa similitudine coniugium concedatur, tantum ministerij tempore consuetudo interdicitur. Et aliud est orare, aliud ministrare. Orabant sancti tunc quoq; cū non exercebant publicum ministeriū, nec cōsuetudo cum coniuge prohibebat, ne

Coniugiu
est mēdū
credētibz

orarēt: Sed respondebimus ordine ad hæc figmenta. Primū hoc fateri necesse est aduersarios, quod coniugium sit mundum in credētibz, q̃a est sanctificatum verbo dei, hoc est, est res licita & approbata verbo Dei, sicut copiose testatur scriptura. Christus em̃ vocat cōiugium coniunctionē diuinam, cum ait: Quos Deus cōiunxit. Et Paulus de cōiugio, de cibis & similibus rebus, inquit, sanctificantur per verbū, & orationē, hoc est, per verbū, quo conscientia sit certa, quod Deus approbet, & per orationē, hoc est, per fidem quæ cum gratiarū actione tanq̃ dono Dei vtitur. Item: Sanctificatur vir infidelis per vxorem fidelē, &c. id est, vsus coniugalis licitus & sanctus

Matth. 18
1. Timo. 4

1. Cor. 7

Etus est propter fidem in Christum, sicut licitum est vti cibo,
 &c. Item: Saluatur mulier per filiorum generationem, &c. Et pau-
 lo inferius: Si mundicies proprie opponitur concupiscentiæ,
 significat mundiciem cordis, hoc est, mortificaram concupi-
 scentiam, quia lex non prohibet coniugium, sed concupiscen-
 tiam, adulterium, scortationem: Quare coelibatus non est mun-
 dicies, potest enim maior esse mundicies cordis in coniuge, ve-
 lut in Abraham, aut Iacob, quam in plerisque etiam vere conti-
 nentibus. Postremo si ita intelligunt coelibatum mundiciem
 esse, quod mereatur iustificationem magis quam coniugium,
 maxime reclamamus. Iustificamur enim neque propter virgini-
 tatem, neque propter coniugium, sed gratis propter Christum,
 cum credimus nos propter eum habere Deum propitium.
 Hic exclamabunt fortassis Ioviniani more æquari coniugium
 virginitati, sed propter hæc conuicia non abijciemus verita-
 tem, de iustitia fidei, quam supra exposuimus. Neque tamen
 æquamus coniugio virginitatem. Sicut enim donum dono præ-
 stat, prophetia præstat eloquentiæ, scientia rei militaris præ-
 stat agriculturæ, eloquentia præstat architectonicæ, ita virgi-
 nitas donum est præstantius coniugio. Et tamen sicut orator
 non est magis iustus coram Deo propter eloquentiam, quam ar-
 chitectus propter architectonicam, ita virgo non meretur ma-
 gis iustificationem virginitate, quam coniunx coniugalibus
 officiis, sed unusquisque in suo dono fideliter seruire debet, ac
 sentire, quod propter Christum fide consequatur remissio-
 nem peccatorum, & fide iustus coram Deo reputetur: Nec
 Christus aut Paulus laudant virginitatem ideo, quod iustifi-
 cet:

Virginitas
laudatur
non quia
iustificet,
sed quia
minus di-
strahit a
Deo.
Matth. 19

Collatio
Philippi et
Iouiniani.

cet: sed quia sit expeditior, & minus distrahitur domesticis occupationibus in orando, docendo, seruiendo. Ideo Paulus ait: Virgo curat ea quæ sunt domini. Laudatur igitur virginitas propter meditationem & studium. Sic Christus non simpliciter laudat hos qui se castrant, sed addit, propter regnū coelorum, hoc est, ut discere aut docere Euangelium vacet. Non enim dicit, virginitatem mereri remissionem peccatorum aut salutem, &c. Longiorem vereor me transcripsisse sermonem, quam solertis lectoris ingenium vellet. Iungatur tamen his alius paragraphus, quo nos Encratitis confert, & quædam alia quæ superius ascripsimus, ex quibus omnibus haud erit operosum colligere, quam dissideat Philippus a Iouiniano. Aequat Iouinianus matrimonium coelibatui, dicēs eiusdem esse meriti. Aequat Philippus, dicens, nullius esse meriti. Habes tamen hic discrimen quo possis alterum excusare ab hæresi alterius, sed cogita utrum illi qui damnarunt Iouinianum, quod negaret virginitatem aut coelibatum maioris esse meriti quam coniugium, probassent Philippum qui asseuerat virginitati nullum inesse meritum, Iouinianus probat coelibatum, ut vitæ genus quam sibi sumpsit, & diuersam esse conditionem fatetur coelibis & coniugis, ita tamen ut ista diuersitas non faciat coelibem meliorem, sed liberiores. Philippus putat se ab eius hæresi euasisse: quod dixerit varia esse dona coelibatus & coniugij. At qualia dona? Sicut prophetia præstat eloquentiæ, scientia rei militaris præstat agriculturæ: eloquentia præstat architectonicæ. Et tamen sicut orator non est magis iustus coram deo propter eloquentiam, quā archi-
tectus,

tectus, ita virgo, &c. Agnoscis verba Philippi, nec em̄ quicq̄
 affingo, agnosce ergo & alia apertiora, vt nec ij quibus opus
 est pinguiore minerua, possint ignorare cōuenientiam. Nec
 Christus, inquit, aut Paulus laudant virginitatem ideo quod
 iustificet, sed quia sit expeditior. Non hic quærebatur an vir-
 ginitas sola iustificaret, quod nemo vnq̄ credidit, sed vtrum
 in Christiano sit maioris meriti quam coniugium, responde-
 bit vt supra nullius esse meriti, vt semper sit aliquid quo diffi-
 deat a Iouiniano. At quomodo differt? Non quidem erro-
 res eius corrigendo, aut minuendo, sed augendo, nam & hic
 aliunde poterat sumi differentia, ab eo videlicet quod pœni-
 tentia ductus, quod tam modeste loquutus fuerat de cœli-
 batu, postea præfert illi coniugium, cum dicit, nos non habe-
 re talem locum pro hypocrisi cœlibatus, qualē pro coniugio
 ipse producit. Citat Iouinianus aduersus ecclesiā exordium
 Geneseos, & ex vtroq̄ testamento colligit matrimonij lau-
 des, donec perueniat ad Paulum, ex quo obiicit locum prio-
 ris epistolæ ad Tim. quasi ecclesia prohiberet nubere. Eisdem
 testimonijs vtitur Philippus, eadem obiicit, eadē colligit ad-
 uersus catholicos. Iouinianus tamen haud ægre fert si certo
 modo doceantur homines cœlibatum, quandoquidem ipse
 cœlebs vixit. Lutherus autem, Pellicanus, Oecolampadius,
 Osiander, Philippus ac cæteri huius sectæ omnes sunt mari-
 ti: contempserunt enim cœlibatum, cuius votum ferme o-
 mnes susceperant, & ceu rem ignauam & immundam ab-
 iecerunt. Et Philippus sedulo aduersandum esse pronunciat
 in ecclesia superstitionis persuasionibus de cœlibatu: Quod si

Philippus
 plus errat
 q̄ Iouinia-
 nus de vir-
 ginitate.

1. Timo. 4

Aa.

a ver

a verbulo, superstitiosis, præsidium illi petas, vt nō quaslibet, sed superstitiosas persuasiones damnare videatur, vide obsecro quas appellet superstitiosas. Prædicare coelibatum & laudibus efferre tanq̃ euangelicæ vitæ genus, dicere hunc, gratissimum esse sacrificiū, mereri remissionē peccatorū, mereri aureolas, ferre ceterisimum fructum. Horū quædam affingit, quæ nusq̃ sunt a nobis prædicata, vt est illud: mereri remissionem peccatorum. Cetera haud nostra sunt, sed Hieronymi, Augustini & cæterorum, qui olim damnarunt Iovinianum: apud quos frequens est illa fructuum distributio, ab origine ecclesiæ per sanctorum manus vsq̃ ad nostra tempora deducta: item collatio coelibatus & angelicæ vitæ, sumpta ex Christi verbis. Non nubent neq̃ nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in coelis. Has persuasiones, quibus pleni sunt veterum sanctorum libri, Philippus appellat superstitiosas: & cum hoc (si diuis placet) blanditur sibi, quod Ioviniano nō consentiat. Sed esto noui dogmatis autor Philippus, quādoquidem ita vult nisi illi cum Ioviniano conueniat: omittamus eius dicta cum Ioviniani doctrina conferre, conferamus tamen cum sacris literis: Primum omnium virginitatem nullius meriti esse vult. At Iohannes in Apoca. singulare præmium virginibus tribuit, cuius alij beati non sunt participes, quantacunq̃ fide alioqui & charitate polluerint: quanuis enim sine fide nemo mereatur, non tamen sola fides est quæ meretur: quod superius est a nobis abūde monstratum. Vocat Isaias eunuchos, hoc est, coelibes, ad singulare præmium, si modo cætera custodierint, sine quibus impossibile est placere Deo. Verba pro-

Math. 22

Apoc. 14

Isaiæ 56

prophetæ sunt: Hæc dicit dominus eunuchis, qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Si hoc præmium commune est omnibus iustis, cur eunuchi specialiter vocantur ad illud? Quanquam enim mox alienigenas etiam custodientes præcepta Dei vocet ad præmia, non tamen quicquam pollicetur, quo se cæteris prælatos intelligat. Concordat apostolus Paulus prophetæ, qui pollicetur magis beatam esse coelibem quam conjugatam, si permanferit in coelibatu: Magis igitur aduersatur catholicæ veritati Philippus: dicens virginitatem nullius esse meriti, quam Iovinianus, qui dixerat, non maioris esse meriti quam coniugium. Philippus coelibatum secludit a pietate, conferens illud & æquans cum oratoria & architectonica, ac cæteris politicis artibus Paulus tribuit illi sanctitatem mentis & corporis, & placere Deo quod summa pietas est. Negat Philippus virginitatem esse mundiciem, aut sanctitatem magis quam cōiugium. Propterea quod dixerit Paulus: sanctificari viri infidelem in coniugio propter uxorem fidelem. At Paulus loquitur hic de illo genere sanctitatis, & mundicie, quod securam reddit uxorem, ne infidelis & idololatæ viri cohabitatione se pollutā & immundam existimet: Quæ sanctificatio per quæ similis est Leviticis & externis sanctificationibus: Isdem tamen apostolus eodem capite aliam sanctitatē veriorē, nempe corporis & animi, tribuit virginibus & innuptis, quā coniugium, etiā cū summa fide, quā diu inter officia cōiugalia

lia versatur, non potest assequi. Demū tota Philippi doctrina si cum Paulo conferas, ex diametro dissidet a VII. cap. prioris epist. ad Cor. vt cætera loca prætermittam. Sed fortasse Philippus conabitur quo discrimen istud effugiat, apostoli dicta suo more interpretari, vbi dixerit Apostolus melius, interpretabitur expeditius, vbi sanctum, interpretabitur aut simpliciter iustum, vt non possit coelibatus esse, aut licitum & approbatū verbo Dei, vt possit esse etiā matrimoni, vbi Christus regnū coelorum, interpretabitur, scripturas discere & docere. At quid hoc tanto labore faciet, nisi vt non solū a sacris literis, verum ab ecclesia catholica suis interpretationibus se recessisse declararet. Et cū hæc ita se habeant, vsq; adeo nos oēs stupidos fore, Philippus existimat, vt ad cætera omnia cōniuentes, solo illo verbulo moueremur. Non æquamus coniugium virginitati. Sed quid ego queror? Haud nostra hæc iniuria est o Germani, sed vestra (vt nunc tandem ad vos nostra cōuertatur oratio) ad quos cū, ceu ad viros bonos, in exordio prouocasset, neminem vestrū putauit futurum, cui quicq; esset emunctæ naris aut integri ac liberi iudici, quo posset hæc omnia conferre, & Iouinianum in Philippo agnoscere. Iam q; legem perpetui coelibatus ante Iouiniani tēpus nouerit mundus, vel ex ijs apostolorum & conciliorum decretis constat, quæ superius commemorauimus, in quibus ædita lege cauetur ne possit fieri maritus, qui semel se sacerdotio consecrarit, quod si post coniugem ductam fuerit (vt quondam necessitate fiebat) sacris iniciatus, ab ea separari præcipitur, si modo sacerdos haberi voluerit, ita vt semper fuerit coelibatus

tus sacerdotio indiuiduo connexus, id cum ipsa verba de-
 cretorum tum Hieronymus palam facit aduersus Iouinia-
 num, qui pro suo dogmate Episcoporum ac cæterorū sacerdo-
 tū matrimonia allegauerat ex Paulo, cui inter cætera hæc re-
 spondet Hieronymus. Sed & ipsa Episcopalis electio mecū
 facit, non enim dicit eligatur Episcopus, qui vnā ducat vxo-
 rem, & filios faciat, sed qui vnā habuerit vxorem, & filios
 subditos in disciplina. Certe confiteris non posse esse Episco-
 pum, qui in Episcopatu filios faciat, alioqui si deprehensus
 fuerit, nō quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur,
 aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarum, vt idē
 sint virgines quod mariti, aut si sacerdotibus non licet vxo-
 res tangere, in eo sancti sunt, quia imitantur pudicitiam vir-
 ginalem. Et parum infra: Oportet episcopum irreprehen-
 sibilem esse, vt nulli vitio mācipatus sit, vnus vxoris virum,
 qui vnā vxorem habuerit, non habeat, & cætera. Ibidem
 etiam obseruat Hieronymus, quod superius attigimus, eo
 tempore apostolos permisisse, vt episcopus esset vnus vx-
 oris vir: quando recentī adhuc ecclesia non poterant inue-
 niri tot virgines nec cœlibes quidem, quot Episcopis & sa-
 cerdotibus opus erat. Obseruemus & nos in verbis Hiero-
 nymi, tanta sæueritate fuisse cautum, ne Episcopus, ne sa-
 cerdos vxorem haberet, vt tunc cum non poterant ordi-
 nari nisi mariti, cogerentur mox ab ordinatione dimittere
 coniuges. Si deprehensus, inquit, fuerit: non quasi vir te-
 nebitur, sed quasi adulter damnabitur. Non hic spectemus
 Hieronymum, cuius verba sunt, tamen habet, vt par est,

F. ALFONSVS VIRVESIVS

multum ponderis eius autoritas, sed attendamus tempora illa quibus hic erat mos totius ecclesiæ, tam vetustus, tam receptus: ut ex eo tanquam ex re quæ ab ipso etiam aduersario negari non poterat, colligat, ecclesiam semper cœlibatum coniugio prætulisse, adeoque decreuisse, ut sacerdotes aut eligerentur cœlibes, aut electi fierent. Si talem locum, imo si tales locos (nam Hieronymi verba non eius, sed sanctorum præcedentium & conciliorum sententias continent) posset proferre Philippus, ad confirmandum sacerdotes aliquando uxores duxisse, quas tragœdias nobis excitaret, quas querelas; quas minas, quos terrores nobis incuteret, quibus nos execrationibus deuoueret, quam diris, quam terribilibus, quam tumidum euge suis caneret principibus? Quorum vicem, ita me Christus amet, ut vehementer doleo. Ecquid est magis dolendum, magisque lugendum, atque tot viros genere illustres, maiorum cum imaginibus tum insigni, ut fuerant non ita pridem omnes Germani, pietate claros, adhuc musarum, quod illorum plerique sunt, alumnos & contubernales, ita fascinosos esse, & velut Circeis poculis dementatos a Luthero, ut eius & cæterorum fraterculorum ac sacrificulorum libidini supplices inseruiant. Hoccine est decus Germanicum & peculiaris illa animi celsitudo, qua cæteras nationes antea dicuntur? Hæccine est antiqua illa Germanorum cum pietas tum grauitas, quæ semper a doctrina Christi suscepta, ecclesiam religione coluit, fidei simplicitate sustinuit, armis prouexit. Itane Lutherus, Pellicanus, Oecolampadius & cæteri professio-

fessionis suæ desertores non poterāt voluptatibus indulgere, obsequi Veneri, & libidinis suæ frena laxare, nisi tota pene Germania consentiente, probante, fauente. Quæ olim cū ecclesia non ferebat legitimas sacerdotum vxores: cohabitare maritis, nunc aduersus ecclesiam pugnat ne monachi & sacrificuli quidam separentur a concubinīs? Hæc fierent, si testiculi vena vlla paterni viueret in vobis? Siccine nō pudet Germaniā, quæ quondam Romanorū arma, tyrannorū fauiciam, hæreticorum etiam Arrianorum furorem excelsa quadam animi magnitudine & ingenuitate contempsit, in cuius laudibus magnificis alioqui & opulentis semper cōstantia sibi primas obtinuit, nunc tam abiecte, tam effceminatē, tam indecore impudicis quibusdam fraterculis cessisse, vt patiatur se ab ecclesiæ totius communione diuelli, ne illi diuellantur a scortis? Videtis quantus se campus aperiat, quæ se nobis offerat copia perorandi, si rhetoricis schematibus & Philippi coloribus vtī vellem? Sed ea est causæ quam defendendam suscepimus ratio, vt non tam splendide orationis ornamenta, quam solida argumenta desideret. Quæ vter nostrum expeditius protulerit, & aptius quibusuis etiam Germanis, modo liberi sunt & integri, iudicare permitto, ita tamen vt de totius causæ summa nemo hominum, nec angelus quidem de cælo, secus ac iudicatum est ab ecclesia, pronunciare præsumat.

Philippica XX. De monastica
 professione.

Abso.

Erasmus.

Monache
rum ori-
go anti-
qua nimis

Aboluta causa coelibatus illorum, qui sacris ordi-
bus iniciati, ecclesiae tantum legibus continent, reli-
quum est, ut quod in praecedentis disputationis
polliciti sumus exordio, de ijs differamus, qui non
ecclesiasticis tantum decretis aut sacramenti necessaria conse-
quutione, sed voto, nulla lege, nulla loci gradus aut ordinis
necessitate, sed sua tantummodo sponte suscepto, tenentur ad
continendum, super quorum instituto prolixius olim con-
ferentes scripsimus ad Erasmum virum quidem doctum si-
mul & pium, sed in quo frequenter modum desideres: quem
ego honoris potius, quam contumeliae causa nominatum vo-
lo, etenim ea dicam, quae ille nonnunquam ioco, interdum et
serio agnoscit. Hic cum tam aperte bellum mihi suscepisse vi-
deretur aduersus monachos, ut professionem interdum
ipsam nedum mores, subinde traduceret, decreui admoniti-
one consulere, & sus (quod aiunt) mineruam docere, non
quae illum crederem ignorare, sed quae vel praecipiti scriben-
di libidine, vel immodico Christianae pietatis zelo minus at-
tente considerasse videbatur. Quamobrem quando veritas,
cui soli nauamus operam, orationis aut verborum varietate
non indiget, satis ad huius loci explicationem erit, quic-
quid ibi diximus, vel praecipua quaedam transtulisse. Pro-
ductis quibusdam verbis Erasmi ex epistola ad Paulum
Volzium abbatem, & confutatis, adijcio. Haecenus de ex-
ternis obseruationibus & delectu. Nunc de votis, quae nos
interius attingunt, attentius aliquanto conferamus, in quo-
rum contemptum ne repente aut sine causa incidisse videre-

ris,

ris de monachatus origine præloquutus, mille cum annorū
 vetustate concludis atque in Benedictum atq; Bernardum
 tibi primos monachos refers. At non ita visum est Basilio,
non Hieronymo, non Augustino, non demum religiosissi-
mo viro Iohanni Cassiano, qui quo propinquiore aposto-
 lorū temporibus fuere, eo te melius verisimile est monacha-
 tus originem prospexisse. Hi omnes monachorum institu-
 tum ab apostolorum temporibus repetūt & institutis, quos
 nihil nisi pium credibile est homines docuisse: vtpote qui ni-
 hil præcipiebant: quod prius a Christo non didicissent. Sed
 tu cuius studium videtur monachorum professionē deijce-
 re, non admodum, inquis, desiderabimus tria illa vota ab
 hominibus reperta. De votorum nomine, vtrum vota ne,
 an pollicitationes, promissiones aut pacta appellanda sint, su-
 perfluum esset nunc & puerile contendere. De re autem
 ipsa, hoc est, de animæ, sese hostiam viuam Deo offerentis,
 consecratione atque dedicatione, quæ sit primo quidem in
 baptismo vitæ æternæ cunctis hominibus ianua, postea ve-
 ro non vno modo & fieri potest, & refici, quorum omnium
 arctissimus est professio cuiusdam Euangelicæ profectiōis, Matt. 19
 cuius verbum non omnes capiunt, etiam illi qui eius institu-
 to se verbis & extimo cultu tradiderunt, quam monachi
 tribus illis votis exprimimus. De hac, inquam, audeo dicere,
 quod non hominis cuiusvis adinuentio sit, sed Dei & homi-
 nis Christi Iesu totius virtutis ac pietatis magistri traditio, q-
 multa solōs docuit apostolos, quæ turbæ aures per animi
 crassitudinem & curarum sæcularium strepitum ferre non

Monacho-
rum vota
est Christi
traditio.

Bb potes

poterant. Hæc vt manifestiora fieri possint, vota singula seorsum conferamus.

Primum omnium cœlibatus votum proferatur, quod
 1. Cor. 7 plerunq; sine alijs suscipi solet, iuxta consilium apostoli dicē-
 tis: Bonum est homini mulierem non tangere, propter forni-
 cationem autem vnusquisque vxorem suam habeat. Et rur-
 sum: Igitur qui matrimonio iungit virginem suam bene fa-
 cit, & qui non iungit melius facit. Et rursus de vidua: Cui au-
 tem vult, inquit, nubat tantum in domino. Beatior autē erit
 si sic permanferit secundum meum cōsilium, puto autem q̃
 ego spiritum Dei habeam. Hoc itaq; votum non tātum ab
 apostolo, verum et ab ipsius Christi doctrina originē ducit.
 Scribit enim Matthæus differenti Christo de matrimoni
 19 Math. 19 fœdere quod nulla posset ratione dissolui, respondisse disci-
 pulos: Si ita est causa hominis cum vxore nō expedit nube-
 re, quibus Christus ait: Non omnes capiunt verbum istud,
 sed quibus datum est, sunt enim eunuchi, qui de vtero ma-
 tris nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus,
 & sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum
 cœlorum. Qui potest capere capiat. Ex his Christi verbis fa-
 cile (vt reor) erit vnicuique colligere, cuius instituto cœliba-
 tum amplectamur. Christus enim ipse hanc egregiam vir-
 tutem commendans, ad eius nos contentionem inuitat, di-
 cens: Qui potest capere capiat. Iure autem præceptioni addi-
 dit temperamentum, quoniam, vt prius dixerat, non omnes
 capiunt verbum hoc, id est, non omnes assequuntur hoc or-
 dine perfectionis fastigium. Dixit autem quispiam. Ego
 cœli

ecclibatum a Christo commendatum haud nego, verum q̃
 huic tam raræ difficultique virtuti se quisquam astringat vo-
 to non Dei sed hominum esse traditionem confirmo. Hoc
 opus, hic labor est, astruendi non coelibatum sed necessitatē
 perpetuo continendi, quæ proficiscitur ex voto, quam rati-
 ocinatione prius, mox ipsius Christi verbis demonstramus.
 Principio vouere res honestas, studiosas, pias, honestum
 ipsum etiā esse ac Deo gratum, per sacras literas manifestius
 quam vt dubitare possimus, apparet, si voto (inquit Deus
 ipse) vel sponte quispiam obtulerit hostiam eadem simili-
 ter edetur die. Qui locus duobus modis pietatem præsta-
 ri significat, sponte scilicet, cum quis nulla se astrinxit ne-
 cessitate, & voti nuncupatione, quæ scilicet sponte suscipi-
 atur, necessario tamen quod semel promissum est exhibe-
 tur, vtrunque modum Deus probat, vtrunque commenda-
 dat, quod id ipsum eiusdem verbis aut similibus horū quæ
 modo citauimus Moyse non semel declarat. Hinc est illud:
 Lætatus est populus cum vota sponte promitterent, hoc est, Leuiti. 7
Vouere res
honestas,
est deogia-
tum.
 quod diximus, vota sponte offerri necessitate præstari. Ne
 temere quid loquaris, inquit Salomon, neque cor tuum Eccēs. 4
 sit velox ad proferendum sermonem coram DEO. Et pa-
 rum infra: Si quid vouisti Deo ne moreris reddere, displice-
 ret enim isti infidelis & stulta promissio, sed quodcunque
 voveris redde, multoque melius est non vouere, quam post
 votum promissa non reddere. Apparet igitur his locis &
 id genus alijs, quæ in eandem sententiam possent afferri vo-
 ta quæ de rebus pijs concipiuntur, & nuncupantur, & bona
 Bb ij esse,

esse, & placere Deo, cui bona cuncta placent. Coelibatum vero rem esse non modo bonam verum & optimam palam faciunt Christi verba illa quæ produxeramus. Ex quibus efficitur, coelibatus votum ipso Deo autore suscipi, cui gratum esse tum locis scripturarum, tum ratiocinatione monstrauimus. Quid quod Christus ipse (vt quod de verbis eius pollicitus sum non prætermittam) haud quencunque coelibatum, sed perpetuum & constantem, quemque nullo modo deseruisse liceat, spadonum illa distinctione commendat. Ipsa enim vox per triplex spadonum genus distributa de illis Christum differuisse significat, qui nullo modo aut iure vsquequaque generare possint. Hi sunt enim quos eunuchos & spadones appellamus, quorum duo genera Christus exposuit, quibusque tertium addidit, eorum videlicet quibus nec vis nec naturæ vitium, sed pietas gignendi potestatem subtraxit, vt quemadmodum vtrique illi non possunt naturaliter gignere, ita & hi, q sibi pietatis causa gignendi ius ademerunt, non possint nisi impie generare, quod id ipsum nequit, nisi his qui voti susceptione continent accidere. Alioqui coelebs etiam si sit virgo, quotiescunque voluerit, pie tum nubit, tum ducit, si coelibatum Deo non promisit. Quandoquidem non est eius coelibatus castratio illa quam Christus cōmendat, & suadet, dicēs: Qui potest capere capiat. Quibus ego verbis Paulina quædam adiungo. Et qui non potest capere non contēnat; alioqui Christū ipsum

Apoca 14 non modo coelibem sed et virginem spernit, quem virgines soli sequuntur quocunque ierit, quique vsque adeo coelibes

honest

honestare decreuerit, vt matrē non elegerit, nisi eā quæ coelibatus votum perpetuo susceperat. Alias qui posset virginis illa responsio cū angelica legatione cōgruere: Quomodo fiet istud qm̄ virum non cognosco? Potuit nimirum illi ab angelo responderi: Etsi haecenus non cognoueris, quid miraculi habet conceptionis & pariendi promissio facta virgini, quæ & adulescentula est, & desponsata viro, sed hanc responsionē excludebat virginis animus, cui certum erat & pollicitatione aut si maius inuolabili proposito (puerile est enim de nominibus contendere) fixum perpetuo coelibem fore. Hoc est, quod nos votum coelibatus appellamus, cuius autorem habemus Christum, exēplo vero eius matrem, hoc inter cætera nomine super omnes foeminas benedictā, quod prima oīm hoc se voto Deo totam dicauit & astrinxit, idq; non auctoribus Benedicto, Bernardo, aut antiquiore Basilio, sed Christo ipso coelestis disciplinæ magistro, qui vernantis lilij candorem, quem cunctis erat fidelibus commendaturus, in virgine matre sumptis primitijs consecrauit. Hec prolixius quam opus erat. Nunc aliud de tribus votis conferamus.

Hæc est voluntaria paupertas, cui promissum est regnum coelorum, diuitibus ingressu difficile, ne dicā impossibile, nota sunt Christi verba apud Mat. quibus hæc oīa continētur, quibusq; pronunciat rerū omnium abdicationē non quantumcūq; sed quæ voto concipitur, ad euangelicā perfectionem multum conferre: Si vis, inquit, perfectus esse, vade vende omnia quæ habes & da pauperibus & sequere me. Quo in loco, eadem, qua superius, ratiocinatione colligere possumus,

Matth. 5.
Matth. 19.
Paupertas
voluntaria
ad perfectionem
euāgelicam
multum
confert.

Bb in per=

perpetuæ paupertatis promissionē & piam esse, & Deo gratiam: Sed maiora molimur, ostendere videlicet, non de quacunque paupertate Christum esse loquutū, sed de ea quæ voti nuncupatione confirmatur, eamque esse quæ nobis gradum facit ad perfectionem. Hoc venditionis verbū significat, quod spem adimit, quas semel abiecerimus facultates, rursus recuperandi. Cur enim vendere suadet, si non perpetuo deserendas docebat? Potuit profecto dixisse: Vade & omnium quæ habes, seposita cura, eorum dispensationē alteri trade, aut penes aliquem bonorum tuorum facultates depone, ut me expeditior sequi possis, sed hoc non esset illius summæ virtutis, quæ perfectionis aditum continet, disciplinam nobis tradidisse: quæ, ut coelibatus spadonis nomine nuptiarum ius adimit in perpetuum, ita venditionis verbo omnem diuitias habendi spem & affectum euangelicam perfectionem capeffentibus subtrahit. Hoc igitur Christus hic agit venditione, quod superius castrationis verbo significauerat, utrobique perpetuam & irreuocabilem perfectionis aggressionem suadet, quam nos voti nuncupationem appellamus, voce si non euangelicis literis aut apostolicis expresse tradita, certe re quocunque eam velis appellare nomine, non ab alio quā a Christo accepta, quamque & nomen ipsum sæpe alias est sacris literis usurpatum, quoties aliquid firmum, constans & irreuocabile Deo offerri declarant, cuiusmodi coelibatum aut paupertatē, quæ Christus nobis cōmēdauit & docuit, esse debere probauimus. Sed hic fortasse quispiā obijciat, haud esse credibile Christianos omnes apostolorum temporibus monachos fuisse, aut paupertatis votum

votum suscepisse, cum tñ legantur oēs iuxta hunc, quem modo produximus, euangelij locū vendidisse oīa quæ habebāt & in pauperū vsum erogasse, fuisseq; oīa tam diuitibus quā ^{Ad. 1} pauperibus cōmunia, distributa singulis prout erat opus vnicuiq; quod id ipm si monachorū est institutum, necesse est nos fateri oēs illius temporis Christianos monachos fuisse, quod nec verisimile est, & ecclesiæ ratio, quæ multiplici constat diuersorū ordinum professione, nequaquā id nos credere sinīt. Huic ergo argumentationi respondeo, nō esse meum disquirere a quibus, quā multis, quare, quot modis tēporalia bona contemni & in pauperū vsus erogari possint, nā multa fiunt a monachis, quæ a quibusvis Christianis fieri posse, & interdum fieri, sine monachatus ascriptione non ignoramus: q̄rum pietas peculiaris & temporanea nihil detrahit publicæ pietatis professioni, qualis est monachorū institutio. Sed & negari mihi posse, videor, vt aliter obiectioni respōdeā, quod primo ad colligēdū proponit, oēs, scilicet Christianos apostolorū tēporibus bona sua abiecisse, vēdidisse, tradidisse pauperibus. Fecerunt hoc muli in Hierosolymitana præsertim ecclesia, sed non omnes, Quotquot autem fecerunt, quid erit si fateamur monachos fuisse, aut si nomine offendaris id fuisse, quod monachi esse conantur, profitentur, tametsi multi non assequantur? Extant apostolorum scita illa omnium prima atq; celeberrima, quibus cauetur, vt conuersi de gentibus ab ^{Ad. 15} stinerent a sanguine & suffocato & fornicatione. Sanguinē, & suffocata, quorum abstinentia data est ad tempus Iudæorum neophitis, q̄bus conuiuendum erat cæteris Christianis, omit-

omittamus. De fornicatione, te rogo, an ne credis bona sua in
 fidei susceptione deseruisse, qui se nec a foeminis quidem non
 suis cōtinebant. Credo igitur omnes illos aut illorū plures de
 quibus scriptum est. Multitudinis credentiū erat cor vnum
 & anima vna, neq; quisq; eorum quæ possidebat aliquid suū
 esse dicebat, sed erant illis omnia cōmunia, monachos fuisse, si
 nominis humilitatem non contemnas. Quandoquidem &
 illa facultatum abdicatio non sine publica fiebat contestatio-
 ne quadam, quæ professionis & voti speciem videretur ha-
 bere. Alioqui haud intelligo in quo Ananias fuerit spiritui
 sancto mentitus, de quo scriptum sit: Anania cur tentauit sa-
 tanas cor tuum, mentiri te spiritui sancto, & fraudare de pre-
 cio agri. Nōne manens tibi manebat, & venundatum in tua
 potestate erat. Quare posuisti in corde tuo hanc rem. Nō es
 mentitus hominibus sed Deo. Manebat ager Ananiæ Chris-
 tiano, ante venditionem agri, manebat et agri preciū illi post
 venditionem, nec mortuus fuisset, si agrum non vendidisset,
 nec si venditi se precio non abdicasset. Quid ergo abrenunci-
 ando facere voluit, si iam Christianus erat. Profecto mona-
 chus fieri decreuerat, aut si noīe offendaris, euangelicā se velle
 paupertatem amplecti conceptis verbis professus est, quibus
 spiritui sancto mentibus conuincitur, eo qđ non vere & sim-
 pliciter, quod ceteri eiusdem professionis consortes præsta-
 rent, fecisset perpetuā, scilicet integram, perfectā paupertatē,
 cuius votū cōceperat, amplecti, & cuiuscunq; rei vel minime
 tanq̃ propriæ possidendæ sibi ius & spē prorsus adimere. Er-
 rant igitur omnes illi, quorū meminit Lucas, quosq; describit

in cōmuni viuentes, euangelicæ paupertatis professores sub apostolorum & reliquorum Christi discipulorum pastoralī ducatu viuentes. Postea vero quam apostoli & proceres discipulorum ob Euangelij negocium latius peragendum, per totum dispersi sunt orbem, ij qui sub apostolorū magisterio non modo fidem Christi, verum & euangelicam perfectionem professi fuerant, quibusq; apostolicus adhuc inerat pietatis ardor, ne ceterorū Christianorum, remissius viuentium, contagio & ipsi tepescerent, discendentes a ciuitatibus suis in locis suburbanis ac secretioribus cōmanere cœperunt, ac sub euangelica regula & aliquibus forte institutis haustis (vt verisimile est) ab ipsa apostolorum doctrina, verbo duntaxat tūc temporis tradita, agminatim viuere, qui propterea quod segregati a ceteris fidelium turbis naturales societates viri scilicet, & vxoris, parentis & filij, domini et serui, sola euangelica cohabitatione contenti respuebāt, castrantes semetipsos propter regnum coelorum, & propter æternæ hæreditatis thesauros inenarrabiles in terra thesaurizare nolentes, monachi appellari a cæteris Christianis cœperunt. Horum itaq; studium monachatus ille est, quem tu pietatem esse negas. Nā monachorum hierarchæ Basilius, Benedictus, Bernardus, & reliqui omnes, non tam monachatus exorientis institutores, atque delabentis (vt hominum studia quantumlibet pia, tandem frigescunt) restitutores fuerunt: quemadmodum & de Antonio antiquiore etiam monacho Hieronymus prodit, quod non tam ipse ante omnes monachos fuit, quam ab eo omnia incitata sunt studia. Quorum omnium? Non certe

Cc Bene-

Benedictensium aut Franciscanorum, qui nondū erant, sed eorum qui de apostolorum reliquijs adhuc perdurabant, quorum temporibus proximus fuit Antonius. Et hi quidem primo cæteris Christianis minus cōmunicabant, non dedignationis contemptu, sed propriæ vtilitatis intuitu, cui soli prospicere licebat, & consulere, tunc cum publica vtilitas eorum operam haud desiderabat. Nā episcopi & sacerdotes adeo salutis animarū cupidi erāt & studiosi, vt qui episcopatum exa-
 a. Timo. 3 peteret, bono cuidā laborioso & operoso, vt Paulus ait, se māciparet, & presbyteri episcoporum vices pie & fideliter exequabantur: neq; de decimis aut prædiorū iure erat eis contentio, sed de euāgelici muneris functione, in qua non solum pietate, verum & æmulatione quadam, vt significat Paulus, Christus annunciabatur, quod illi honoratiores haberentur, non qui ditiores essent aut satellitibus stipatiores & exoletis, sed q
 Philip. 1 in Euangelio prædicando & ardentiores & frequentiores. Quamobrē nulla monachos tunc temporis coge-
 bat necessitas, vt cellularum recessus egrederentur, tam paucis credentibus, vt potius vulgi multitudine infici possent & opprimi, quam pauculis illis fidelibus, de quibus summa erat cura episcopis & presbyteris, subuenire. Porro cum successu temporum credentium augeretur multitudo, & principum sequitiam in Christianos indies remitteretur, ita vt ecclesiæ episcopi & cæteri ministri fidelium oblationibus ditari iam inciperent, coepit abundare iniquitas, charitas frigescere, rerum temporalium sollicitudo, episcoporum mentes ab euāgelico munere seducere, monachorum & quorumcunq; piorum ho-
 Matth. 24 minum

minum ac sapientium opera in ecclesia desiderari: cuius occasionis pretextu monachi familiarius, & (vt ita dixerim) mansuetius reliquis Christianis cōmunicabant: quibus salubria consilia & æternæ vitæ impartiebantur præcepta: Huius rei causa coeperunt in precio & veneratione maxīma in populis haberi: ita, vt sicut ex Dionysij, Hieronymi, & Augustini literis colligitur, magna esset episcopis & cæteris ecclesiæ processibus cura, de monachorum iudicio in separandis hæreticis a cōmunionē fidelium, qui tunc abundantius pullulabāt: Episcopi etiam maxime vererentur monachorum offensionem ob sapientiam & sanctitatē, quam in eis populus venerabat, & suspiciebat. Hac autē omnium ordinū obseruantia, monachorum nōnulli (vt est hominū ingenium inconstans) abusi, plus iusto coeperunt insolescere & autoritatis arrogare sibi: alij extra cœnobia diutius euagari, quam necessitas exigebat, & monastica ferebat disciplina, Vnde coacti sunt Episcopi, synodicis actis ad quasdā eos regulas modestiæ & honestioris vitæ instituta reuocare, & monasteriorum præpositis, vt eos in pristina viuendi norma & quiete continerent præcipere: Cuius rei gratia obediētiae votum fiebat, vt omnis creatura, iuxta doctrinā apostoli, potestatibus sublimioribus subderetur: Monachorum igitur insolentia in causa fuit, vt obe-

Roma. 12

Cc. ij. hoc

hoc nomine, cōmunius intelligi solent, nunquam sine obedientiæ arctissimo vinculo fuerunt, nec esse quidem potuerūt, cum hoc euangelicæ militiæ symbolum, sicut & alia duo, de quibus hactenus differuimus, Christus ipse nobis tradiderit, quod id ipsum nobis conferendum superest.

Obedien-
tia est finis
monasticæ
professionis.

1. Reg. 15

Hebr. 5

Matth. 6

1. Cor. 7

Distulimus vero hactenus de obedientia conferre, quā aptius vltimo loco tractatur, quæ finis est & velut scopus totius monasticæ professionis. Videntur hoc prophetae verba significare, quibus dicitur: Nunquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci dñi? Melior est em̄ obediētia q̄ victimæ, & auscultare magis quā offerre adipem arietum, qm̄ quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Apostolus quoq; Paulus obedientiæ fastigium nobis in Christo cōmendaret, incomprehensibili quodam mysterio eam didicisse prædicat dicens: Equidem cū esset filius Dei, didicit ex ijs quæ passus est obedientiam & consummatus factus est oībus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Porro postremam esse obedientiam in monastica professione, & cæterorum omnium quæ profitemur, quasi finē & scopum ideo dicimus, quia ad eius absolutiorem perfectionē reliqua duo vota precedere oportet, & inservire. Nam qui potest homo alterius se totum voluntati & imperio mancipare, nisi prius ab omnium se rerum seruitute prorsus absoluerit? Nemo, inq̄t Christus, duobus dominis seruire pōt: Idcirco eum qui perfectæ obedientiæ holocaustum offerre decreuerit, a coniugij primum vinculis liberum esse oportet: mulier siquidē (vt Apostolus ait)

non

non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter nec vir potestatem corporis sui habet, sed mulier. Neceſſe etiam illi est: vt a diuitiarum se & quarumcunq; temporalium facultatum tyrannide vendicet, quando non modo qui vxorem Lucæ 14 duxerat, verum & qui villam, quiq; iuga bouum emerat, coeleſti conuiuio rei familiaris curam cauſati non interfuerunt. A quo autem ſuperatur, quis eius ſeruus conſtituitur. Aſſe- Petri 1 rendus igitur primo eſt animus in libertatem duobus votis, paupertatis ſcilicet & coelibatus, vt ingenuæ Chriſti ſeruituti per obedientiam nos totos perfecte dedamus. Significauit hoc Chriſtus qui coelibatu expoſito & paupertate commendata addit adoleſcenti, quem ad paupertatem adhortabatur, Et ſequere me. Sequimur illum, cuius greſſus & ob- Matth. 19 ſeruamus & imitamur. Chriſtus autem obedientiæ præſertim inſtitit via, ita vt Paulus ad hoc factum hominē (quod Heb. 5 ſuperius citauimus) prædicet, vt obedientiam ex ijs quæ paſſus eſt dicens, fieret obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis. Et quanquam eſt quædam obedientia, quæ vulgo credentium ſatis ſit, ad hoc vt illis proſit Chriſtus, non ad hanc tamen adoleſcentem adhortabatur; quæ rerum abdicatio- Matth. 8 ne non indiget, ſed ad aliam arctiorem, quam ab altero exi- Ibidem. git adoleſcente, cui nec humanæ pietatis in parentes occaſione, ab obedientiæ iugo ſemel ſuſcepto recedere permittit. Si- ne, inquit, mortuos ſepelire mortuos ſuos. Qua cenſura & quaſi iure paſtorali noluit vti erga ſcribam, q̄ ſe etiam ſecutorum offerebat: non quod pia quorumcunq; hominum vota deſpiciat, ſed quia ſciebat ſcribam onuſtum diuitijs,

Cc iij præ

præstare non posse, quod verbo tantum pollicebatur. Quod id ipsum utinam monasteriorum prepositi animaduernerent, & imitarentur: ne sine maximo ætatis, morum & ingeniorum delectu quenquam admitterent ad temere aggrediendum, quod tam infelicitè a multis, postea magno religionis dedecore, maiori autem animarum periculo, deseritur. Respondit itaque Christus scribæ sequuturum se pollicenti: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet, ubi reclinet caput suum. Quorum verborum sententia est: non potes nudum sequi, diuitiarum & rei familiaris cura circumplexus. Hunc igitur respuit, tanquam Euangelicæ perfectioni, ob amorem diuitiarum, ineptum, illum vero tanta sæueritate retinet, ut nec ad parentes sepelendos abscedere sinat. Iam quemadmodum per obedientiam nobis sequendus sit Christus alio loco manifestius ipse declarat: Si quis vult, inquit, post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me: Quid est seipsum abnegare, nisi nulla in re iuris sui esse velle, a seipso quodammodo desciscere, & alterius voluntatem in cunctis sequi? Ita Christus abnegauit se, dū (quod ait Paulus) semetipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem. Hanc exinanitionem seu humiliationem & obedientiam Christus in se nobis imitandam, vel teste ipso, ne remotiores quæramus, proposuit: & hortatus est apud Matthæum. Quem locum ita paraphrastice interpretaris: Discite a me, quod mitis sum & corde minime elato, &c. Totus ex patris nutu pendeo: ille poenas exiget ab improbis, ille præmia reponet benefactis: illi cedo totam

tam

tam gloriam: illi committo omnium sollicitudinem: ego simpliciter illius voluntati per omnia morem gerēs, quod in me est, studeo bene mereri de omnibus, nocere nemini. En tuus ipsius verbis obediētie species & exemplar in Christo propositum, totius vitæ rationem ab alterius nutu & voluntate pendentem continet, quam sola præceptorum Dei obseruatione minime præstamus. Nam quæadmodum de cœlibatu diximus & paupertate, esse quandam communem, ad quam omnes homines tenentur, & assequi possunt, iustitiâ: qua a noxijs voluptatibus continent, permissis cum modestia et gratiarum actione vtuntur: qua etiam ab alienis se continent facultatibus, & de suis pauperum inopiæ subueniunt, reliqua vero in timore domini possident, & sine cuiusquam augmento nocumento: ita est etiam quædam obediētia communis, qua proprie voluntatis tumor legi Dei comprimendus præceptorum obseruatione subiicitur: in cæteris autem, quæ permulta sunt, libertatis suæ vtuntur iure, & propriæ voluntati laxant habenas. Hæc, inquam, communis est via: extra quam nemo peruenit ad vitam, & cui cætera omnia compendia deseruire debent. In ea tamen quo frequentior est, eo plures, vt ait Propheta, absconderunt superbi laqueos Psalm. 140 nobis. Nam qui onusti familia, coniuge, liberis, & rei familiaris cura illam ingrediuntur, tribulationem, inquit Paulus, 1. Cor. 7 carnis habebunt: quandoquidem semen illud verbi Dei, quod cecidit inter spinas ab huius sæculi sollicitudinibus suffocari solet: & qui vxorem duxerat inuitatus ad nuptias, non vt cæteri rogatus excusatus haberi, sed intrepide Matth. 23
Matth. 24 falso

F. ALFONSVS VIRVESIVS

Lucæ 9
Matt. 19
Quid ad-
dat mona-
stica pro-
fessio com-
muni vitæ
etiam ho-
nestæ.
1. Petri 1

Ecclesi 18

Matth. 19

falso pronunciat, se non posse venire. Quamobrem propo-
sita est a Christo altera sublimior & Evangelicæ perfectioni
propinquior via, ad cuius ingressum nemo cogitur, tam-
etsi semel ingressis non est liberum retrocedere. Nemo enim
mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est
regno Dei. Secundum hanc qui se castrauerunt propter re-
gnum cœlorum, nullius cupidinis voluptatem sibi licere
volunt, & qui semel omnia reliquerunt, ut ait Petrus, ut Chri-
stum sequerentur, nullius terrenæ hæreditatis dominatum
sibi contingere cupiunt: & qui se totos Dei tradiderunt ob-
sequio, uti pia Christi mancipia, Evangelicam seruitutem
ciuili præferentes libertati, nulla sui iuris esse patiuntur, quo-
niam non solum a cupiditatibus, verum & a voluntatibus
nostris ut auertamus nos Sapiens hortatur. Hanc si nescis
monachi ingredimur viam, imo hic est ille monachatus,
quem tu pietatem esse negas, & ad vitæ ciuilis genera, fabros
scilicet milites & iurisconsultos ac cæteros humanæ societa-
tis communes ordines reijcis. Nos vero illam absolutæ pie-
tatis culmen continere defendimus, cuius institutionem, do-
ctrinam & hortamenta saluberrima non a quouis homine,
sed ab ipso accepimus Christo, qui voluntarios probat spa-
dones, quique rerum omnium abdicationem pietatis con-
summationem suadet, postremo qui ad sui ipsius abnega-
tionem, quo facilius ipsum sequi valeat, hominem hortatur,
quod id ipsum obedientia non quæcunque, sed ea quæ mo-
do descripsimus, aut sola aut maxime præstat. Atqui vera
sunt, inquires, hæc omnia, quorum tantopere fidem no-
bis

bis facere conaris. Esto Evangelicæ perfectionis virtus obedientia non quæcunque, sed quæ omnium etiam cogitationum nedum operum et verborum ius adimat homini: eam Christus citatis locis & pluribus alijs docuerit, sed quid hoc ad monachorum placita, quæ hominibus obedire præcipiunt, & de re tam ancipiti animã dari obsidem cogunt? Obedientiam Christus docuit, præstitit, suavit, sed illã, qua mens Deo subijcitur, eiꝰ per cuncta obedire conatur, iuxta illud apostoli: Patres quidem carnis nostrę eruditores habuimus, Heb. 12 & reuerbamur eos, nō multo magis obtemperabamus patri spirituum & viuemus? Hanc Christus docuit, & huius se nobis exemplū proposuit, quod locus ille nobis paraphrastice enarratus a te dudum productus ostēdit, cui consonat illud: Descendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, Iohan. 6 sed voluntatem eius qui misit me, & multa in hunc modū: Ito igitur, inquires, & ei obedire totis animi viribus contende, cui Christus, cui apostoli, cui martyres, cui omnes ecclesię procures obedierunt, nempe Deo, cuius non modo præceptis, verum simplici monitioni quo minus obedias nemo tibi impedimento erit, nemo obstrepet, nemo taxabit. Si hæc dixeris, quinimo cum te dicturum minime dubitem, bene se res habet, quod obedientiam probas, quæ mandatorum Dei præfinitionibus non contenta, ad superiora grassatur, et nihil iuris homini in seipsum relinquit. Nam quod obijcis, satis esse nobis obedire Deo, cui Christus & obediuit, et obedire nos docuit: nihil n̄s quæ sunt hæcenus confirmata detrahit, quando ipsius Christi verba sunt, de hominibus lo-

Dd quena

107
 quentis ad homines: Qui vos audit me audit, & q̄ vos sper-
 nit me spernit, &c. quibus significat non modo suis, verum
 & hominum verbis Deum imperitare hominibus consue-
 uisse. Neq; em̄ est quisquam adeo demēs, vt quod Christus
 patri obedierit omnia suggerenti, nos nihil nisi quod Deus
 per semetipsum edixerit facturos esse contendat. Pater enim
 diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit, vnde
 fit: & illud eiusdem filij: Filius non potest a semetipso face-
 re quicquam: sed quæcunque viderit patrem facientem, hæc
 eadem similiter & ipse facit. Nos vero quando dignabitur
 Deus per semetipsum alloqui, monere, ostendere, non mo-
 do rerum agendarum summas & capita, verum & singula
 quæque, quantumuis minima quæ vel facienda fuerint, vel
 dicenda, vel etiam cogitanda: Qua ratione per singula, quæ
 nobis vel facienda vel omittenda succurrerint, Deum con-
 sulere ac rogare poterimus. Fient hæc quidem in patria, v-
 bi, quod ait Propheta, erunt omnes docibiles Dei, cuius præ-
 sentia omnes non modo ignorantia verum ambiguitatis te-
 nebras & cunctationem submouebit ab animis beatorum,
 fierent & nunc, si nobis expediret ad salutem, & fragilitatis
 nostræ conditio pateretur. Veruntamen omnium rerum
 artifex Dei sapientia hoc antidoti genus curadæ hominum
 superbiæ adinuenit, vt qui Deo ipsi per semetipsum præci-
 pienti quondam obedire contempserat homo, nunc homi-
 ni obediēdo subelatur & in salutem illam hominis propter
 Deum obseruantia euadant, qua de ipsius contemptu & vo-
 luntatis eius trāsgressione amiserat. Quamobrem etsi huius
 obe

Iohan. 3

Iohan. 3

Isaie 56
Iohan. 6

Sap. 7

obedientiæ sacrificium Deo imoletur, hominibus tamen,
 qui Dei erga nos vicem gerunt, est persoluenda, de quibus,
 vt modo citauimus, Christus ait: Qui vos audit me audit, et Lucæ 10
 qui vos spernit me spernit. Quin & hoc maxime modo
 quod quotidie orando dicimus, vtunque præstamus, vt Math. 6
 fiat scilicet voluntas Dei sicut in cælo & in terra. Hoc est, si-
 cut in cælo non partim Dei, partim hominis voluntate vi-
 uitur, sed solius Dei nutu et imperio fiunt omnia, ita & in ter-
 ra quoad fieri possit, nullatenus voluntati nostræ in seruiamus,
 sed iuxta Sapientis consilium a voluntatibus nostris a- Ecclesiæ 18
 uertentes, Dei voluntatem, de qua vel ipsius lege vel maio-
 rum placitis constare nobis potest, in omnibus tum facien-
 dis tum omittendis sequamur, fiatq; in nobis quod de veris
 Euangelij cultoribus Propheta longe ante prædixerat: Si Isaiæ 58
 auerteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die
 sancto meo, & vocaberis sabbatum delicatum & sanctum dñi
 gloriosum, & glorificaueris eum, dum non facis vias tuas &
 inuenitur voluntas tua vt loquaris sermonem, tunc delecta-
 beris super dño: & sustollam te super altitudinem terræ, &
 cibabo te hæreditate Iacob patris tui, &c. Diem sanctum do-
 mini lucem Euangelicę veritatis appellari quis ignorat, quæ
 & sabbatum dicitur, quod in ea vera requies animorum iux-
 ta Christi Iesu promissionem inueniatur. In hoc igitur die Math. 11
 quicumque glorificauerit dominum non faciens voluntatem
 suam, neque viam proprię cogitationis sequutus, sermonis
 etiam licentiam cohibuerit, delectabitur super domino, &
 sustolletur in altitudinem terræ, eam de qua Hieremias:

Dd ij Bo

Treno.3

Bonum est, inquit, viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius & tacebit, quia eleuauit se supra se, cibabiturque Iacob hæreditate, hoc est, strenue pugnantium mercede præmiabitur. Porro cum bisariam Deum hominibus loqui dixerimus, per se scilicet & per præpositos: quibus obediētes Deo ipsi obsecundamus, est quod mouere possit quempiam, vt vel secum tacitis cogitationibus dicat: Qui possum ego scire, hominem hunc, qui mihi præficitur, Dei voluntatem mihi, dum imperat, proponere? Aut vnde huic idiotæ fortassis et flagitioso potius quam mihi perspectam esse colligam Dei voluntatem? Cui ego fidenter audeo polliceri, omnia quæ maioris imperio fecerit, modo non sit aduersus Christi doctrinam, secundum eius fieri voluntatem: cum etiam si nihil probitatis huiusmodi operibus insit, obediētia tamen ipsa qua fiunt, bona non esse atque a deo Christo gratissima nequeat. Atqui tantum adest hæc obediētia (dices) a monachatu, vt monachorum omnium perfectissimos iuxta atq; clarissimos illam promississe nunquam legamus, neque suscepisse quidem. Huius rei testes locupletissimi sunt Paulus, Antonius, Macharius, quin & Hieronymus non monachorum modo, verum totius ecclesiæ decus & honestamentum. Oportune mihi Hieronymum produxisti, eiusdem enim verbis tibi respondebo, qui in libello de virginitate ad Eustochium tria esse narrat monachorum genera. Primū cœnobitarum, quos Aegyptij Suases vocant, Latine vero communiter viuentes appellare possumus, proximum Anachoretarum, quos Latine dicimus

Hierony:

Monachorum genera tria.

cimus Heremitas, tertium quod Aegyptij Remoboth dicunt, hos diuus Benedictus Sarabaitas Aegyptiaco etiam appellat nomine, quos nos transfugas (vt abbas Piamon apud Iohannem Cassianum exponit) interpretari possumus. Horum optimos esse coenobitas multis argumentis edocet. Sarabaitas vero deterrimos, vel hoc quod bini vel terni habitent suo arbitratu ac ditione viuentes, inter quos saepe iurgia esse dicit, quod suo viuentes cibo non patiatur se alicui esse subiectos, e conuerso aut paupertatem & obedientiam in coenobitis praecipue commendat. Veniamus, inquit, ad eos qui plures sunt, et in communi habitant. i. quos vocari coenobitas diximus. Prima, apud eos consederatio est obedire maioribus, & quicquid iusserint, facere. Diuisi sunt per decurias atque centurias. Manent separati, sed iunctis cellulis, &c. Hec cum ita sint, leuior nunc apparet obiectione, quam vt opus sit iusta confutatione, oes enim illi quos sine obedientie voto monachos fuisse commemorat, non coenobitae erant, quorum causam aduersum te suscepimus, sed Anachoretae. Sed videor mihi, videre te aliam grauiorem obiectionem, qua semel nos a proposito dericias molientem. Esto, inquires, vt obedientia opus sit monachatu, atque habemus pontifices, episcopos, curiones, & alios ecclesiastici ordinis hierarchas, quibus obedire possumus, vt non modo superflue, verum & ambitione quadam monachi suam monarchiam seorsum a caeteris fidelibus fecisse videant. Huius argumenti vis exposita ratione obedientiae prorsus eliditur, Cum enim sit, quod superius exposuimus, plenissima quaedam animi subiectio & libertatis nostrae, qua multa per caeteros ecclesiae

Dd in magis

magistratus & facere possemus & dicere, in alterum translatio, quis non videt eam Episcopis aut cæteris communibus præfectis minime posse præstari. Quando enim illi multis impliciti curis nobis moderandis, dirigendis, docendis, per singula verba, opera, & cogitationes etiam, vacare poterunt, aut volent, a nobisq; totius vitæ ac singularæ actionum rationem exigere? Sed audiamus hac de re Hieronymum, Benedicto, & Bernardo primis tibi monachatus inuentoribus antiquiorem. Erat Bethleem vbi diuus Hieronymus in monasterio degebat communi diocesum iure Hierosolymitano Episcopo subiecto, quo munere tunc temporis Iohannes quidam pontifex fungebatur, conquestus est ille nonnunquam per epistolas quod Bethlemitici monachi sibi non obedirēt, eisdemq; ferme utebatur verbis quæ in argumentatione posuimus, cui diuus Hieronymus ita respondet: Porro quod dicis te petisse, vt subijcerentur ecclesiæ Dei, & non scinderent eam, neq; proprium sibi facerent principatum, de quibus dicas non satis intelligo: si de me & presbytero Innocentio satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim nunc excitatus hæc loqueris, ob id enim ego Antiochiam & ille Constantinopolim vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus: sed vt in agris & in solitudine durescentia peccata descentes Christi in nos misericordiam defeceremus. Si autem de Paulino tibi sermo est, vides eum Episcopo suo esse subiectum, versari Cypri, ad visitationem nostram venire interdum, non vt tuum, sed vt alienum, eius videlicet, a quo ordinatus est: quod si hic
etiam

etiam esse voluerit, & in exilio nostro quietus in solitudine
 viuere, quid tibi debet, nisi honorem, quem omnibus debe-
 mus Episcopis? Fac a te ordinatum, idem ab eo audies, quod
 a me misello homine sanctæ memoriæ Episcopus Paulinus
 audiuit: Num rogauit te vt ordinarer? Si sic presbyterum tri-
 buis, vt monachum nobis non auferas, tu videris de iudi-
 cio tuo: sin autem sub nomine presbyteri tollis mihi, pro-
 pter quod sæculum dereliqui, ego habui quod semper ha-
 bui, nullum dispendium in ordinatione passus. Habes Hie-
 ronymi de tua argumentatione sententiam: In qua non est il-
 lud prætereundum, quod tam indissolubile fuit semper mo-
 nasticæ obedientiæ vinculum, vt nec per presbyteratus dig-
 nitatem, quæ tunc temporis vt rarissima, ita maxima habeba-
 tur, monasticæ obedientiæ iugum abijcere liceret, aut ad Epi-
 scopi sacerdotium conferentis se transferre ditionem: Ego,
 inquit Hieronymus, habeo quod semper habui, nullum di-
 spendium in ordinatione passus. Quid est quod semper ha-
 bui? Monachatum utiq; cœnobialē, ab eo tempore quo An-
 tiochiam urbem celeberrimā fugiens in Bethlemiticum sese
 cōtulit monasterium, nam antea Anachoretam per aliquod
 tempus egerat: Nec clam me est obedientiæ vinculum, vt su-
 perius dixi, haud tam aperte atq; circūspecte quondam atq;
 hodie fuisse voti nuncupatione, districtum: quoniam simpli-
 cius Christiani atq; candidius omnia in ecclesiæ nascentis ex-
 ordio transigebant, postea vero quam Christi & apostolorū
 eius exempla animis cœperunt excidere, & vestigia quasi de-
 formari, oēs ferme Christiani ordinis sui functione vna cœ-
 perunt

perunt abuti, & a primæua illa euāgelicæ propaginis integritate degenerare. Inter quos & monachi lapsi nō nihil sunt, vti-
 nam aut ad illorū nos lapsum erigeremur. Lapsi, inquā, sunt,
 insolescentibus plus iusto cœnobiorū præpositis, monachis
 vero honestate liberius euagantibus, quamobrem synodi-
 cis patrum decretis Abbates iussi sunt Episcopis obedire,
 monachi vero obedientiæ iure ab Abbatibus repeti. Quæ
 duo tam salubria decreta vtinā ea synceritate, qua sunt olim a
 maioribus tradita, hodie seruariētur. Verum tyrannis per vni-
 uersum orbem, effusa monachorū cœnobijs non pepercit,
 quin horū prius propemodum extinxit & aboleuit, posterius
 vero supra modum auxit, & vsq; ad cœlū conata est eue-
 here, tametsi vsq; ad inferos superbiorū oīm & immoderate
 dominantium domicilia dixerim verius neq; eīm eiecto Lu-
 cifero, vllus est in cœlo superbiæ locus: Vtuncq; tñ se præfe-
 cti gerant aduersus subditos, & pastores aduersus gregē, illi
 tamen obedientiæ suæ (modo Christo sibi prius obediendū
 intelligāt) mercede nō fraudabunt. Nec propter quorundā
 insolentiā succensendū est bonis, nec vniuerso ordini & scō-
 rum patrū quin & ipsius, vt probauimus, Christi detrahendū
 sanctiss. instituto, qđ vsq; adeo antiquius est Benedicto, nedū
 Bernardo, vt cū ipa totius hūani gñis salute videatur exortū.
 Hæc ferme ante annos XVI. ad Erasmus: Nā etsi nihil
 prorsus addidimus transcribendo, multa tñ p̄termisimus, q̄
 tunc temporis fuerant a nobis iuuenili magis loquacitate, q̄
 causæ necessitate congesta: pro qbus oībus vnum ex Augu-
 stino testimonium pro sanctæ paupertatis, quā amplexi sunt
 mona-

Eccōs 9

Isaia 14

August.

monachi professione substituam. De terra, inquit, suscitatus est supra oēs diues ille pauper, & de illo stercore erectus est supra omnes opulentos ille inops, vt sedeat cum potentibus populi, quibus ait: sedebitis super duodecim sedes, & sedem gloriæ hæreditatē dans eis. Dixerant em̄ potētes illi: Ecce nos dimisimus oīa, & sequuti sumus te. Hoc votum potentissimi vouerant. Sed vnde hoc eis? Ab illo de quo hic continuo dictum est: Dans votum vouenti, Alioquin ex illis essent potentibus quorū infirmatus est arcus. Dans, inquit, votū vouenti. Non em̄ dñō quisq̄ quicq̄ ratum voueret, nisi qui ab illo acciperet, quod voueret lib. XVII. de ciuit. Dei, cap. III.

Nunc ad Philippum redeamus, qui victus his rationibus & alijs grauioribus, q̄ a nostris pro monastico instituto producuntur, respondet se de genere doctrine disputare, non vtrum vota seruanda sint. Sentimus em̄, inquit, licita vota seruari debere, sed vtrū cultus illi mereantur remissionem peccatorum & iustificationem, &c. Et addit catalogum quæstionū prorsus parergon, quo videri vult cōplexus capitū summā, de quibus inter Lutherū & catholicos suscepta sit circa monasticam professionem cōtrouersia: tametsi nescio an Lutherus subscripturus sit illis verbis. Non disputamus vtrum vota seruanda sint, sentimus em̄ licita vota seruari debere: nisi forte probando Philippi modestiam in verbis, quo facilius imponat in rebus: re em̄ nec latum (quod aiunt) vnguem Philippus hic dissentit a Luthero, licet specie verborum differre videatur, id quod facile prudens lector ex inferioribus colliget. Quæ cum ita sint, haud satis possum assequi mente, quo-

Ee nam

nam fato nostro (si modo fati nomine liceat uti) fieri videamus, ut nemo his trecentis supra mille annis ecclesiae hostis fuerit, qui non bellum eodem tempore nobis quoque visus sit indixisse: Nec ad hoc necesse est a me quēpiam nominari, qui haec germanis scribo chronicorum ac rerū gestarū non ignaris. Possunt enim, si velint, Arrios, Sabelios, Macedonios, Constantios, Iulianos, Valentes, Lucios: & huius generis alia monstratum veteratum recentiora meminisse. Quo magis admiror viros alioqui & prudentes, & cautos, qui haec nobiscum ultro fateantur, quorum imitentur exēpla, illorū exitus & supplicia nō perhorrescere. Sed non potestis deferere verbū dei. Atqui illi nihil magis habeant in ore, quā istam importunissimam vna atque vanissimā ad verbum Dei prouocationē, cui adeo mordicus adhærebant, ut vocem homouision, quod in sacris literis nō inueniatur, nollēt recipere, ut prætēxtu verbi Dei, totius fidei Christianae molē & pondus euerterēt. Vnde & monachos, quos arte aut libertatis lenocinio ad se pellicere nequiuisent, primos ab ecclesia stātes in acie post episcopos, pertinacius & hostilius q̄ ceteros Christianos oppugnabāt. Quod idip̄m modo Lutherus, Pellicanus, Philippus, & ceteri complices, verbis, quando exilijs & necibus, quod quondā fiebat, non possunt, efficiunt. Bona tamen spes est fore, ut misertus nostri Deus, hac persecutione quae a gladio linguae iniquae & a scandalis operātium mendacium proficiscitur, nos puriores reddet, & sibi acceptiores. Nam dum superbit impius, incenditur pauper. Tamen si video quam parum nobis diuina providentia (ut ita dixerim) fidat, quibus leuissima serua-

Ecc. 19

Psalm. 9

seruauit certamina, maioribus nostris principum ac tyrāno-
rum sauitiam, oppositis nobis, vtpote imbecillis, relicta est so-
daliū nostrorum rabies pro persecutione. Ex nobis em̄ ex- 1. Iohann. 2
ierunt, sed non erant ex nobis: Qui etsi acuerunt linguas su- Psalm. 110
as sicut serpentes & venenum aspidum sit sub labijs eorum,
nunquam tamen eo produxerunt inuidiam, vt meliori or-
bis parti maiorum nostrorum meritis non probaremur. His
tamen omnibus prudentium considerationi dimissis, quæ-
stionum catalogo quas Philippus coegit, respondere incipiā,
si prius lectorem & vos precipue admonuero, Germani, Phi-
lippum, qui modo nostris obiecerat, quod ad austruendam le-
gem coelibatus reuelationes quasdam produxissent, totam
hanc de monachorum professionibus causam a reuelationi-
bus exordiri. Narrat em̄ aut fingit quendam Franciscanum
fuisse in Germania, qui coniectus in vincula, quod eius do-
ctrina minus cæteris sodalibus probaretur, vaticinatus fue-
rit, successurum sibi quendam Lutherū certe significans, qui
monachorum regnum esset euersurus, cuiq; monachi non
possent resistere: Nugæ: Sic apud Virgilium Dido Libiæ re-
gina imprecans, futura vaticinatur inter Romanos & Car-
thaginenses bella: Aeneam apud inferos multa post sæcula vi-
dere describitur, cum tamen vtraq; poetam scribentem hæc
& fingentem aliquot præcesserint ætates, quanq̃ potuit acci-
dere, vt Franciscanus ille nouerit Lutherum iuuenem, iā in-
de ab adolescentia huius furoris, qui postea secutus est, indo-
lem ostentantem, æternumq; (quod ait poeta) seruante sub
pectore vulnus, quo monachorum meditabatur excidium.

Ee ij Sed

Sed nos tum somnijs tum coniectoris, cum ea qua digni sunt, fide prætermisissis, ad causam accedamus.

Primum itaq; controuersiae caput est, ut a Philippo proponitur, Vtrum monastici cultus mereantur remissionem peccatorum, & iustificationem. Quousq; bone Deus, mercenaria hæc & seruilia nobis occinuntur. Nihil ne præstandum est, nihil profitendū, nisi remissionem peccatorum, nisi iustificationem mereat. Quid sibi hisce q̃stionibus vult significare Philippus. Nos remissionem peccatorum, & iustificationem ingenuè fatemur neminē sibi posse mereri: promeremur autē varijs ab eodem & probatis et institutis operibus Christū, quo nobis immeritis propicius esse velit, & peccata remittere. Alioquin si nostrum esset mereri iustificationem, cū meritum debeat præcedere mercedem, sequeretur, quod ante iustificationem quisq; mereretur gratiam, qua iustificaretur: quod nemo vnq; catholicus dixit. Sed Philippus querit hæc, & id genus alia, ut quæstionum fūco significet, id a nobis tribui nostræ professioni, quod tribuere impium esset prorsus & stultum. Sed ne toties respondendū sit importunis huiusmodi quæstionibus, nos, quomodo, quibus, & cuius meritis remittantur peccata, superius exposuimus sufficiēter, ut credo, certe prolixè, cum de iustificatione et poenitentia ageremus. Monachatum vero suscipimus, non quo peccata præterita nobis donentur, quæ vel in baptismo, vel in poenitentia condonantur. Sed quo facilius futura vitemus, & a præteritorum reatibus, sordibus, morbis, indies liberiores euadamus.

Proximum caput Philippicæ controuersiae est, utrū huiusmodi

Remissio
peccatorū
a quo fit.

Monastica
vi a ad qd
accipitur.

modi cultus, sint satisfactiones pro peccatis? Hoc multiplicare verba est, non explicare quæstiones. Nos superius de satisfactionibus differuimus, quicquid operibus nostris tribuunt sacræ literæ ad satisfaciendum, aut promerendū, non potest monasticis exercitationibus, quæ circa eadem opera versantur negari. De ieiunijs, vigilijs, sacris precibus, lectionibus, et id genus alijs loquor, non de cucullorum forma, colore, magnitudine, & hisce rebus, quæ non pietatis, sed decoris, & discretionis gratia assumuntur.

Tertium caput est, vtrum illi cultus sint pares baptismo? ortum vt existimo, ab illorum dogmate, qui dicunt baptismum nihil hominibus prodesse. Ita enim æquiparatur Philippo, Gal. 3. & circumcissioni, tum præputio, vt Apostoli verbis illis in Christo Iesu nec circumcisio aliquid valet, neq; præputium addatur intrepide (nisi quis malit dicere impudenter) neq; baptismum. Cuius aut quorū hæc sunt verba, dogmata, cōmenta, quid miræ si quærant: vtrum monastici cultus sint pares baptismo? Nam a nobis (de veris monachis, & vniuerso ordine loquor) perinde alienū est prius atq; posterius. Post has quæstiones, succedunt aliæ eiusdem farinae: vtrum monastici cultus sint observatio præceptorum & conciliorum: vtrum sint perfectio Evangelica: vtrū habeāt merita supererogationis. Hæc mediæ respondemus, professionē monasticam continere, ea quæ maxime possunt ad perfectionem iuuare, hoc est liberum a noxijs et periculosis curis ac sollicitudinibus animū reddere, alioqui sola charitas est q̄ vere perficit. Primæ vero quæstioni respondendum videtur, quicquid

Monastica professio continet ea quæ maxime possunt ad perfectionem iuuare.

Ee in est

est observatio conciliorum esse & præceptorum, licet non
 e conuerso. Monastica ergo professio in concilijs versatur, eo
 tamen spectat, ut perfectius seruentur præcepta. Idcirco nec
 coelibatus nec rerum omnium abdicatio est hactenus cuiquam
 præcepta, quod autem capescere volentibus consulantur, a-
 pertius est, quam ut egeant nostra confirmatione, & nos pau-
 lo ante probationes attulimus. Tertiæ quæstioni respondeo,
 merita supererogationis nulla esse, si debitum cui superero-
 gandum est, & addendum id quod meremur, absolute con-
 sideretur, si vero consideretur in ordine ad necessitatem, quæ
 sacris literis est nobis imposita, quicquid boni operis non te-
 nemur lege præstare, supererogamus non debito, sed necessi-
 tati: Hoc est, nemo plus expensum potest ferre, quam retule-
 rit acceptum, sed potest aliquanto plus exhibere, quam ab il-
 lo cui deseruit, secundum suæ legis præscriptiones erat exi-
 gendum. Continenter quæritur, utrum monachorum me-
 rita applicata alijs saluent eos. Quare hoc? Nempe quia mo-
 nachi prædicant se esse cæterorum saluatores. Non pudet
 virum probum, ut habetur a Germanis, & prudentem,
 tam apertam comminisci calumniam? Quanquam utut se
 habeat applicatio meritorum, quid facit ad monasticum in-
 stitutum de quo differimus? Errant fortasse monachi non-
 nulli, in hoc & quibusdam alijs, quæ proposita sunt a Phi-
 lippo, num statim euertendus est monachatus, & non poti-
 us dirigendus, & ad viam reducendus? Ecquis vnquam
 vidit inter mortales ordinem, in quo non pessima quæque
 admixta sunt optimis? Subuertantur ergo vniuersa homi-
 num

num instituta, quia nullum est in quo non vulgo probentur
abusus, qui cordatioribus displicent. Sed succedunt nunc al-
iae quæstiones, quæ propius causam attingunt. Vtrum sint
licita vota his opinionibus facta. Vtrum licita sint vota, quæ
prætextu religionis tantum ventris & ocij causa suscipiun-
tur. Vtrum vere sint vota, quæ sunt extorta aut inuitis, aut
ijs, qui per ætatem nondum iudicare poterant de genere vi-
tæ: quos parentes aut amici intruserunt in monasteria, vt
de publico alerentur sine patrimonij priuati iactura. Hæc
& his verbis quærit Philippus. Ego vero his omnibus vna
respondeo, mihi non videri licita vota, quæ illicitis fuerint
opinionibus suscepta, cæterum de opinionibus vouentium
& iudicio pronunciare, non Lutheri est aut Philippi, sed
ecclesiæ. Porro monachatum, qui non pietatis causa sed vi
aut cupiditate suscipitur, cuiusmodi plurimum foemina-
rum esse credo, & quorundam adolescentulorum, quibus-
dam, præsertim se militijs dedicantium, ingenue fateor, mi-
hi nequaquam probari, nec huiusmodi teneri credo votis,
quæ his affectibus atque defectibus nuncupauerunt. Tam-
etsi (quod superius diximus de sacerdotibus) non est cuius-
uis de hisce iudicare rebus: nec debet priuata temeritate di-
mitti, quod publica est & solenni autoritate susceptum. Quin
consulto prius Pontifice summo & totius causæ ratione ei-
dem diligenter exposita, iudicio eius est parendum. Hoc cum
ita sit, vehementer admiror, quid sibi velit vestra cōfessio, in
qua tribuitis summo Pontifici ius dispensandi in huiusmo-
di votis, cum tamen citra eius autoritatē apud vos quotidie
rescin-

rescindantur impune. Ultima quaestio est vtrum licita sint
vota quae palam vergunt ad malum exitum, vel quia pro-
pter imbecillitatem non seruantur, vel quia ij qui sunt in illis
sodalicijs, coguntur abusus missarum, impios cultus sancto-
rum, consilia sequendi in bonos viros approbare, & adiuua-
re, &c. Haec quaestio vt & multae praecedentium nocagit, vt
apostatae, quorum per vniuersam Germaniam ingēs est nu-
merus, iure videantur a monastica tranquillitatis observati-
one in huius saeculi theatrum velut histriones mutata perso-
na prosiliisse. Cōtinet enim causas quas professionis suae de-
sertores apostatae pretextunt, vt vulgus imperitum existimet
illos non libidinis & voluptatis causa, quod res est, sed pieta-
tis zelo a nobis tanquam ab impijs discessisse. Nos de his (si
qui sunt) qui verae continere nō possunt, superius diximus,
quid iudicij haberemus. Caeteri abusus quorum occasione
singunt se ordinem deseruisse, nihil nos mouet, quandoquā-
dem multa sunt quae Philippo iudicantur abusus, & eadē
vt sacri ritus & piaē consuetudines probantur ecclesiae. Et si
quae sunt quae nullis bonis viris probari queant, potuerant
absque loci, ordinis & sodalitiij mutatione vitari. Nam qua-
le est hoc, fieri ex monacho sacris iniciato laicum & maritū,
propterea quod caeteri sodales abutuntur monachatu? Nū-
vt locus tibi obsit, nullus est alius in quo tibi liceat esse mona-
cho? Nunquid vniuersa monasteria sunt vsque adeo corru-
pta, vt nullus sit apud illa verae pietati locus? Hoc vt ita esset,
quod tamen quis esse credat? sed vt ita esset, nunquid non ti-
bi liberum est seorsum agere monachum, hoc est, castū ser-
uare

uare cœlibatum, frugaliter viuere, & Episcopo saltē aut cuiquam alteri præsuli præsripto & peculiariter obedire, & sic meliori quo fieri possit modo quod pollicitus es exhibere, et non causas comminisci vanas, ne quid apertius dicam, quibus simplici vulgo fucum faciens, ex monacho, presbytero catholico fias laicus, maritus, hæreticus, aut certe schismaticus. Hæc ad quæstionem: Verum vt omnia quæ aduersum nos tam in confessione quam in apologia, quæ nihil addit nisi verba, obiecta sunt semel colligam, & breuiter ad singula respondeam, hæc mihi videntur in genere obijci.

¶ Monachi, votum cœlibatus contra Dei mandatum suscipiunt. I.
Hoc esse vanum constat per ea quæ de cœlibatu in comuni, & de votis monasticis differuimus.

¶ Colunt Deum humanis traditionibus, cuiusmodi sunt vota, contra illud sine causa colunt ne mandatis hominum. II. Matth. 15

Non sunt hominum mandata cœlibatus, rerum abdicationis, & obedientia, sed Christi consilia, quod superius ostendimus: tamen si Philippus pertinacissime negat rerum abdicationem esse consilium Euangelicum. Sed quid non negabit, qui hoc aduersus Dei verbum inficiatur, de quo maxime solent applaudere, & quod quarta quaq; linea nunc apte nunc inepte nobis obijciunt. Cum ego Norimbergæ hac de re, cum Osiandro conferrem, protuli locum ex Matthæo, quod Christus dixit adolescenti: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus & habebis thesaurum in cœlo & veni sequere me: qui locus ex hoc apparet esse consilium, quod quicquid in eo præscribitur arbitrio relictum

Cœlibatus, rerum abdicationis, ac obedientia, non sunt hominum mandata, sed Christi consilia.

Matth. 19

Ff est

est capescētis. Si vis, inq̃t, perfectus esse: Nec potest esse præceptum, quod præceptis iam pridem enumeratis apponitur, exposuerit Christus mandata quærenti, quonam modo seruari posset, & vitam æternam acquirere, qui cum communi legis obseruatione non videretur esse contentus, & maiora quædam meditaretur ac mente conciperet, non repetit Christus: Si vis saluus esse, sufficiebant enim ad hoc præcepta per CHRISTVM exposita. Sed, si vis perfectus esse, quod communem præceptorum superat obseruationem, tametsi in eorundem arctiorem custodiam demum recidat, vade & vende omnia quæ habes, &c. Cum igitur locum in disputatione produxissem falsus est Osiander (quod ego conabar astruere) verbis illis non inesse præceptum, sed cōsiliū, nullam ad posteros habere vim quo possit inter communia Christi documenta in totius ecclesiæ vsum tradita connumerari. Non enim generatim nec ad personam, inq̃t, publicam locutus est ibi Christus, sed privati hominis peculiariter & seorsum interrogantis priuatę contulit necessitati. Hanc responsionem eo videntur excogitasse Lutherani, vt imperitæ multitudini satisfaciant, quæ vt nihil intelligit, ita nec percipit, nec cogitat quidem, quid aut quale sit, quod nobis arguentibus & scripturas producentibus respondeatur, tantū si aduersarios cedere & obmutescere non coegerimus, quicquid responderint, dūmodo audacter, confidenter, stomachose respondeāt, suos euicisse credunt: Et ego fateor me, vt est pudibūda veritas, quamprimū Osiander conatus est argumentationem sua strophæ deludere, hesisse tantisper ad
vania

vanitatem hominis, quē ego grauiorem existimabā, quam
 vt tam futili commento ipse sibi pateretur illudere. Mox ve-
 ro resumpto spiritu, quid ais, inquam, ecquid erit firmamen-
 ti in scripturis, si possimus contēdere, & semel vt verum ad-
 miserimus, quicquid responsum est interrogantibus aut cō-
 sulentibus, non esse ad alios homines, nec ad alia tempora,
 transferendum? Et quid hoc est, quod tu mihi modo respō-
 des, nisi quod ridicule consuevit sub delinquentium respon-
 deri persona, dum productis Euangelicis verbis coarguun-
 tur peccata? Hoc, inquiunt, erat in illo tempore, nimirum ri-
 dicula allusione ad tempus & personas quibus Christus lo-
 quebatur, omnia eius verba referentes. Sed hæc, vt dixi,
 ioco solent & quasi per ironiam responderi, tu vero serio
 mihi futilissima responsione velle videris, argumentationis
 vim & pondus euadere. Quod quale sit, tute intra animi
 tui recessum considera et cogita an dignum tua gravitate sit
 & prudentia, de rerum maiestate quarum veritas ad fidem,
 vsus ad pietatem pertinet, ita nugari, vt quicquid tibi in buc-
 cam venerit, quo non videaris esse victus effutias. Nam cō-
 silium Christi de rerū abdicatione nō esse, vt ita dixerim, per-
 sonale, & illi tantū iuueni, cui respondebat, tributū, vel ex hoc
 apparet manifeste, quod mox ad idem cōsilium, quod tristi-
 tia & abcessione renunciauerat adolescens velut alludens Pe-
 trus, suo & aliorum nomine dixit: Ecce nos reliquimus o-
 mnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Hoc est: Ag-
 gredimur quod suades, perfectionis aditum quod orbi de-
 mōstras, maturauimus occupare, quid ergo mercedis tantū

Ff ij labo-

laboris, tantum difficultatis capescentibus polliceris? Confirmat hanc expositionem responsio Christi, qui eandem mercedem, quam ostentauerat adolescenti, vniuersis ad idem, quod illi suaserat, adnitentibus pollicetur: Omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Hæc ut multa sunt & varia, ita diuersis pro Christi nomine dimittuntur modis, quorum vnus est coelibatus & paupertatis spontanea susceptio, quæ non potest homini ut superius palam fecimus, nisi voti nuncupatione absoluta contingere.

Augustin. Vnde Augustinus quod Petrus pro toto discipulorum collegio Christo proposuerat, votum esse dicit potentissimorum. Sed vnde, inquit, hoc eis nisi ab illo de quo dictum est:

1. Reg. 2. Dans votum vouenti. Nos libentius accedimus vni Augustino, ut Chrysostomum & ceteros eiusdem expositionis autores ecclesiæ procures prætermittam, quam vniuersis monasticæ professionis tum hostibus tum desertoribus. Hæc longius enarraui quam statueram, propter eos, qui cum verbum Dei identidem a nobis efflagitent, non credunt esse verbum Dei, nisi quod illi produxerint, & suis interpretationibus illustrauerint, obscurauerint dixissem verius. Porro quod Philippus citat sine causa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum exposuimus Philippica X. Sed rursus obiectiones audiamus.

Matt. 23.

III. ¶ Credūt huiusmodi votis mereri iustificationē, et peccatorum remissionē.
Hoc æque, ut superius, vanum est: tamen in peccatorum remissionē

remissione non nihil tribuimus nostris operibus non cōmenticijs, sed pijs, & in hunc vsum a Christo probatis, hæc tamen superius etiam discussa sunt Philippicis X. & XI.

¶ Impie opponunt iræ Dei humana opera, cui solus Christus erat ILLI opponendus.

Non est impiū iræ dei opponere lachrymas, ieiunia, & cætera poenitentiæ opa, eleemosynas, preces, quæ opposuerunt Petrus, David, Niniuitæ, & multi alij pro eius delictis, Hieronymus etiā dicit, se in eremum secessisse, vt in agris & in solitudine durescētia peccata deflens, Christi in se misericordiā deflecteret. Cur non satis fuit illi, Deo huiusmodi peccatis irato Christum opponere, aut ipsi Christo suos labores, cruciatus, mortē, vniuersa denique, q̄ pro nobis & fecit, & passus est, opponere, quo eius auerteret iram, & misericordiā in se deflecteret? Quinimo Paulus nō modo pro suis, verū & pro cæterorum peccatis sua opa offerebat, cū supplebat (vt ipse ait) quæ deerant passionum Christi in carne sua pro corpore eius, q̄d est ecclesia, tametsi hoc non erat aliud opponere iræ Dei, quā Christum, cuius opera sunt quicquid eius mēbra, fideles scilicet, operantur: De quo etiam superius Philippica.

¶ Huiusmodi operum fiducia Christum amittunt, iuxta illud Pauli: **Es** vacuati estis a Christo qui in lege iustificamini.

Ita esset, si hisce rebus aliud q̄ Christū exprimeremus, aut alium q̄ Christum in nobis operantē crederemus: Paulus loquitur de operibus legis Mosaicę, Nam de Christianis operibus ostendit se lōge diuersum sentire cū dicit: Glorificate deum in corpore vestro. Philippus loco quē citat vult, & aperte pronunciat Paulū intelligi de operibus etiam decalogi, quod

Ff iij non

Opera bona non est
impium
opponere
iræ Dei.
Math. 26
Psalm. 6
Iona 3
Hierony.

Colos. 1

V.
Galat. 5

1. Cor. 6

non est nunc sententia confutare: Nam si Paulus dicit, quicquid Philippus vult illum dixisse, aut cōminiscitur, intellexisse, frustra illi auersamur, cui nullo modo resistere possumus. Nunc vero quod ad hunc Pauli locum attinet, sufficiet pro confutatione, integram Pauli sententiam, tametsi longiusculam, suis verbis exposuisse: State, inquit, & nolite iterum iugo seruitutis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circūcidamini, Christus vobis nihil proderit: Testificor autē rursus omni homini circuncidenti se: quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini: a gratia excidistis. Nos em̄ spiritu ex fide spem iustitiæ expectamus, Nā in Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neq; præputiū, sed fides q̄ per charitatē operatur: Haud expositione, vt reor, opus est, sed admonitione ad intelligendum hoc loco, qui fidem charitati cæteris operibus exclusis, coniungit, non decalogi, cum legis meminit, sed veteris Iudaismi opera dānari, et a Christo pronuciari aliena. Non tñ mireris, Germane lector, quod hoc loco Philippus operibus legis Mosaicæ addat etiam præcepta decalogi, nā & alio opere circuncisioni & præputio, quæ nihil valere pronūciat Apostolus, addidit etiam baptisma, & facit Paulum dicentē: In Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neq; præputium, neq; baptisma, vt ipse addit. Quādiu hæc licent Philippo, q̄ poterit eum superare: Sed tu potius attende quod dicitur, in Christo Iesu multum valere opera charitatis ex fide.

VI. ¶ Falso docent monasticum institutum esse statum perfectionis.
 Hierony. Falso ergo Hieronymus monachum instituens dicit: Tu
 autem

autem perfectum te esse pollicitus es. Nam cum derelicta militaria te castrasti propter regna cœlorum, quid aliud quã per-^{Math. 23}fectam sequutus es vitam? Quin & fefellit Christus iuuenem cui dixit: si vis perfectus esse.

¶ Præferunt consilia præceptis, & ita obscurant præcepta Dei, & ver^{VII.}rum cultum.

Hoc esse fictum & vanum, vel ex hoc apparet, quod Tho^{Thomas}mas recentiorum monachorum facile princeps, docet in ea parte summæ theologicæ, quam appellat secundam secundæ, quæst. CLXXXIII. arti. III. quò in loco non obscure totius veræ perfectionis primas tribuit præceptis diuinis.

¶ Præferunt se non modo simplicibus Christianis, verum & magistris^{VIII.} tibus & pastoribus.

Verus monachus nemini se præfert, Institutum hoc esse vtilius & expeditius ad assequendũ Christianam perfectionem, quam cõmunis laicorum vita, ex sacris literis confirmauimus: Pastoribus non modo supremis, verum et quibusuis curionibus quantum tribuamus, ostendunt Thomæ verba in ea parte summæ theologicæ, quã modo citauimus, quæstione eadẽ articulis VII. & VIII. hac de re ex professo disserētis.

¶ Ex huiusmodi falsis præconijs vitæ monasticæ populus periclitatur^{IX.} falsis opinionibus, audit sine modo laudari cœlibatum, ideo cum offensione conscientiaē versatur in coniugio.

Cur hoc non occinitur Paulo: qui multis nominibus cœlibatum præfert coniugio: Quamquam non est, cur in matrimonio cū offensione conscientiaē versentur cõiuges, quibus etsi tranquillitas mentis, corporis, & animi sanctitas, & id genus alia negantur, æterna tamen salus offertur.

¶ Audit

- X. ¶ Audit solos mendicos esse perfectos, ideo cum offensione conscientiae retinent possessiones, negociantur.

Matth. 19

Cur & hoc non occinitur Christo, qui non modo perfectionem diuitibus negat, vt monachi, verū & ingressum regni coelorum illis esse tantum non impossibile praedicat, &

Lucas 8

femen verbi dei a diuitiarum sollicitudinibus suffocari dicit, tametsi monachorum nemo solis mendicis tribuit perfectionem, vt Philippus consueta fide obijcit nobis.

- XI. ¶ Audit consilium euangelicum esse de non vindicando.

Fortassis a Luthero & Philippo, qui vt Christianos cum Christianis funestis certaminibus committant, id quod non semel fecerunt, praedicant Euangelium amare sanguinem & bella. Nam de nobis haecenus audiuit nemo.

- XII. ¶ Plurimi monachi ante iustam aetatem susceperunt vota monastica quibus liberum est rescindere.

Viderint ipsi, in quos haec competant, nos ordinē & professionem, non quorundam temeritatem defendimus. Nec mihi (tametsi quintodecimo anno vixdum exacto monachum indui, & quinto post mense vota suscepi) vnq̃ probata sunt vota praecocia, quae tamen semel nuncupata fuerint, non possunt priuata autoritate rescindi.

- XIII. ¶ Augustini tempore libera erant collegia monachorum, postea addita sunt vota.

Hoc superius ostendimus esse fictum, cū de votis ageremus. Quoniam vero citatur Augustinus, tametsi verba non producantur operae precium totius causae confirmationi me facturum existimo: si eundem controuersiae iudicem legero, quem sui dogmatis testem citat Philippus, Augustinum igitur

August.

tur

tur in psal. XCIX. audiamus. Si aut sic laudamus (inquit, nā de indiscretis omnium ordinum & immodicis laudibus tractare cceperat) in hoc tempore ecclesiam Dei quō laudāt scripturæ Dei, ecce quomodo nunc dixit: sicut lilium in medio spinarū, sic proxima mea in medio filiarū. Cantic. 2 Audit homo, considerat, placet illi lilium, intrat, adhæret lilio, tolerat spinas, merebitur esse in laude, & in oculis sponsi, qui dicit: Sicut lilium in medio spinarū, sic proxima mea in medio filiarū. Ita & in clericis laudatores clericorū intendunt ibi bonos ministros, fideles dispensatores, oī m toleratores, viscera sua impendentes ijs, q̄s volunt proficere, non quærentes quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, Laudant hæc, obliuiscunt, quia mixti sunt malis. 1. Cor. 10 Rursus qui reprehendunt auaritiā clericorū, improbitates clericorum, lites clericorū, appetentes res alienas, ebriosos, voraces, iactantes, & tu inuide vituperas, & tu incaute laudas. Tu q̄ laudas, dic mixtos malos: tu qui vituperas, vide ibi & bonos. Sic & in illa vita cōmuni fratrum quæ est in monasterio, magni viri sancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus dei inde viuunt: cum lectione illis res est, laborant manibus suis, inde se transigunt, nō auare aliquid petunt. Quicquid eis infertur a pijs fratribus, cum sufficientia & cum charitate vtuntur: nemo sibi vsurpat aliquid, quod alter non habeat: omnes se diligunt, omnes inuicem se sustinent: Laudat, qui nescit qd interius agatur, qui nescit quomodo illo vento intrāte, etiam naues in portu colliduntur. Intrat quasi securitatem sperans, neminem quem toleret habiturus: inuenit ibi fratres malos, qui malī inueniri non possent, nisi admitterentur. Est necesse

vt primo tolerentur, ne forte corrigantur. Nec excludi facile possunt, nisi prius fuerint tolerati, & sit ipse intolerandæ patientiæ. Quis me hic quærebat? Ego putabam quia charitas esset hic. Et paucorum hominum molestia irritatus, dū non perseverauerit implere quod vouit, fit desertor tã sancti propositi & reus voti non redditi. Iam vero cum inde exierit, fit & ipse vituperator, & maledicus, & dicit ea sola, quæ quasi se pati non potuisse asseuerat, & aliquando vera, sed vera malorum toleranda sunt, propter societatem bonorum. Dicit illi scriptura: Væ ijs qui perdiderunt sustinentiam. Et quod est amplius, ructat indignationes malorum odorum, vnde absterreat intraturos, quia ipse cum intrasset, perdurare non potuit, &c.

Quid apostate Augustini etiam tempore iactaret in monasterium.

Non potuit magis graphice Augustinus Lutheri omnium transfugarum apostasiam, & causas quas illi prætexunt, describere. Videtur non suorum temporum dānasse desertores, sed nostrorum vaticinatus, tametsi nostri libidinē & impudicitiam vna cum indignationibus adiunxerūt: vt non contenti fieri sanctæ professionis desertores, fiant etiam maritorum aut certe procorum æmuli, & riuales, & ita vtriusque ordini iure odibiles & execrādi: Sed ad vota redeamus. Videtis Germani quam ex fide Philippus citet Augustinū, nempe vt alios diuinæ scripturæ locos consuevit. Augustinus diserte pronunciat eos, qui quorundam peccatis aut morum importunitate offensi, monasteria deserunt, voti desertores esse. Dum non perseverauerit, inquit, implere quod vouit, fit desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi. Hoc est votum illud Christi doctrina & apostolorum exemplo

plo susceptum, quod loco quem paulo ante ex XVII. lib. de ciuit. dei citauimus, votum potentissimorum appellat. Quid ego vnum aut alterum, sexcenta possem producere loca, quibus voti, vt nunc fiunt vota monastica, meminit Augustinus: sed constantiam & veritatem dictorum Philippi rursum videamus:

¶ Augustinus negat dissolui coniugia illorum, qui post huiusmodi vota duxerunt vxores. XIII.

Qui constat Augustini temporibus non fuisse vota monastica, quod precedens obiectio habet, & eundem tractasse an sint dissoluenda coniugia quæ conciliantur post huiusmodi vota? Augustini verba non de votis pronunciat monasticis, sed de continentiae voto, quod viduæ quædam domi suæ, quod se liberius ac firmitus Christi obsequio & misericordiae operibus mancipare valeant, priuatim suscipiunt. Nam locus etsi a Philippo arte sua consueta non citatur, neque proferuntur verba, aut nullus est, aut habetur in libro de bono viduitatis cap. II. & X. cuius verba tametsi prolixa non grauabor adijcere, nempe vt multum lucis causæ, multum pudoris (nisi omnem prorsus abiecerit) allatura Philippo: Citat Augustinus cap. VIII. ad viduas conditionis suæ admonendas apostoli verba ex capite primo prioris epistolæ ad Timotheum, atque in hunc modum de viduarum coelibatu simul & pudicitia disserit: Volo igitur iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse. Nuptiarum bonum apostolica sobrietate & auctoritate commendat, non procreandi officium etiam eis quæ continentiae bonum capiunt, tanquam ad obsequelam legis imponit.

Philippi
vanitas &
inconstan-
tia in citan-
dis testi-
moniis.
August.

1. Tim. 1

Gg ij nit

nit. Deniq; cur hoc dixerit pandit, cū adiungit, & dicit, Nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Iam enim quædam conuersę sunt retro post satanam, vt his verbis eius intelligamus eas quas nubere voluit, melius posse continere quam nubere, sed melius nubere q̃ retro post satanam ire, id est, ab illo excellenti virginalis, vel vidualis castitatis proposito in posteriora respiciendo cadere vel interire. Proinde quæ se non continent, nubant, anteq̃ continentia profiteantur, anteq̃ Deo voueant, quod nisi reddāt, iure dānantur. Alio quippe loco de talibus dicit: Cum em̃ in delicijs egerint in Christo nubere volunt, habētes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, id est, voluntatem ad nuptias a proposito cōtinentiæ deflexerunt. Irritā quippe fecerunt fidem quā prius vouerant, quod perseverantia implere noluerunt. Nuptiarū igitur bonū semper est quidē bonū, sed in populo Dei fuit aliquñ legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium: in quibusdam vero humanitatis solacium: Filiorum quippe procreationi operam dandī, nō canino more per vsum promiscuum foeminarū, sed honesto ordine coniugali, non est in homine improbandus affectus etiam, ipsum tamen laudabilius transcendit & vincit coelestia cogitans animus Christianus. Sed quoniam sicut ait dominus: Non omnes capiunt verbum hoc, quæ potest ergo capere capiat, quæ se non continet nubat, quæ nō coepit, deliberet: quæ aggressa est perseueret, nulla aduersario detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. In coniugali quippe vinculo si pudicitia conseruetur, damnatio non timetur: sed in viduali & virginali continen-

1. Timo. 5

Matth. 19

nentia, excellentia muneris amplioris expetitur: Qua ex-
 petita & electa, & voti debito oblata, iam non solum non
 capescere nuptias, sed etiam, si non nubatur, nubere velle da-
 mnabile est. Nam vt hoc demonstraret Apostolus non ait:
 Cum in delicijs egerint, in Christo nubunt, sed nubere vo-
 lunt, habentes, inquit, damnationem, quoniam primam
 fidem irritam fecerunt, & si non nubendo, sed tamen volen-
 do, non quia ipsæ nuptiæ vel talium damnandæ iudicantur,
 sed damnatur propositi fraus. Damnatur fracta voti fides,
 damnatur non susceptio a bono inferiori, sed ruina ex bono
 superiore: Postremo damnantur tales, non quia coniuga-
 lem fidem posterius inierunt, sed quia continentiae primam
 fidem irritam fecerunt. Quod vt breuiter insinuaret Apo-
 stolus, noluit eas dicere habere damnationem, quæ post
 amplioris sanctitatis propositum nubunt, non quia non da-
 mnentur, sed ne in eis ipsæ nuptiæ damnari putarentur. Sed
 cum dixisset, nubere volunt, continuo addidit habentes
 damnationem. Et dixit quare. Qm̃ primam fidem irritam
 fecerunt, vt voluntatem quæ a proposito cecidit appareat
 esse damnata, siue subsequantur nuptiæ siue desint. Pro-
 inde qui dicunt, talium nuptias non esse nuptias, sed po-
 tius adulteria, non mihi videntur satis acute ac diligenter
 considerare quid dicant. Fallit eos quippe similitudo veri-
 tatis, &c. Hæc sunt opinor verba quibus innititur obiectio
 Philippi, quibus superiora nos adieciimus, vt præter totius
 operis argumentum quod est de bono viduitatis, ipse cur-
 sus orationis & tenor ostendat nullam hic monachatus aut

Gg iij mona-

monasterij fieri mentionem. Loquitur enim Augustinus de viduis illis, quibus Paulus dicit: Volo autem iuniores nubere, & alibi: Cum in delicijs egerint, in Christo nubere volunt, quas non fuisse monachas, nec id aggressas quod monachatus hodie profitetur, vel Philippus ipse concedet. Firmauerant quidem coelibatus propositum voto, sed priuato, quod sacramenti viribus non potest obistere. Quod si quæras quæ sit ratio cur solennitas tantum virium addat professioni, quæ ab ipso profitentis animo, magis quam a solennitate quæ prorsus extima est, proficiscitur: Hæc iam quæstio alia est, & ab obiectione longe diuersa, nec ipsæ quæ ecclesiæ decretis non acquiescunt, deerunt vnquam huiusmodi interminabiles quæstiones, nos tantum ostendere volumus, Augustinum non esse de votis monasticis loquutum, cum ratas vult esse nuptias, quæ promissæ continentia superueniunt, sed de voto priuato, cui etiam ostendit fuisse quondam catholicos, qui vim tribuerent dirimendi, aut certe prohibendi coniugia & efficiendi vt non coniugia essent sed adulteria, tanta fuit semper ab ipsis etiam apostolorum temporibus votorum potestas & obseruatio, quæ hodie vt impia (si diuis placet) hominum commenta proscinduntur a Philippo quem rursus audiamus.

XV. ¶ Olim monasteria erant scholæ sacrarum literarum & aliarum disciplinarum, quæ sunt vtilis ecclesiæ, & ad discendum monachi conueniebant, nunc fingunt institutum esse vitæ genus ad promerendam remissionem peccatorum.

Monachorum collegia scholas esse sacrarum literarum vehementer optamus, & quædam esse videmus, alioquin non pro-

produxissent tot sapientium centurias optimis disciplinis instructas, aduersus ecclesiae alophilos. Certe nos quotquot haecenus incoluimus ordinis nostri coenobia (habituimus autem Burgis, Valladolidi & Salamancæ) scripturas sacras aut illarum grauiiores interpretes monachis semper enarrauimus. Factum tamen est, olim monasteria non fuisse nisi disciplinarum scholas: id quod Basilij, Chrysostomi, Hieronymi, Augustini, Iohannis demum Cassiani scripta aperte declarant, tametsi scripturarum sanctarum pia magis & simplex quam tumida & artificiosa lectio ac meditatio frequens primum locum sibi in monasticis exercitamentis obtineat. Omnium vero absurdissimum est, quod Philippus ex superioribus velut irrefragabilibus axiomatibus colligit.

Error est perniciosissimus, sentire quod Evangelica perfectio sit in **XVI.** traditionibus humanis. Nam ita etiam Mahumetistarum monachi gloriari possunt, se habere perfectionem Evangelicam.

Hoc ut verissimum est, ita ineptissime simul & maliciosissime aduersus nos colligitur. Quid enim ad nos attinet obiectio Mahumetici monachatus? Num significare vult nos perfici credere sine Christo & eius fide? Hæc mahumetica verba sibi concinant Lutherani, qui ausi sunt docere non obesse Christiano, si omnes externos ecclesiae ritus negligat, & vniuersos Turcarum, etiam circumcisionem, accipiat, id quod, ne quis me studio mentitur existimet, in eo libello meminisse me legisse, quæ Philippus hypotiposes apparet, ubi est illud quod commemorari de baptismo. Nos quidam homo ex
corpo

corpore constat & animo, credimus utroque pietatem esse præstandam, idque non ad nutum cuiusvis etiam catholici nedum pseudoprophetæ, sed scripturarum sanctarum & ecclesiæ præscripto.

XVIII. **R**egnum Dei est iustitia & vita in cordibus, ideo perfectio est crescere timorem Dei, fiduciam misericordiæ promissæ in Christo, & curam obediendi vocationi sicut & Paulus describit perfectionem. Transformamur à claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Non ait, alium subinde cucullum accipimus, aut alios calceos, aut alia cingula.

1. Cor. 6

Col. 3

Augustin.

1. Tim. 3

Iohan. 12

Hoc etiam quis vnquā negauit Philippo? Quærat quos hæc tam recondita doceat, monachi iam dudum ætates ista nouerunt, nec quicquam aliud profitentur. Addendum tamen erat ad perfectionem timori & fiduciæ amor, quæ Paulus dicit esse vinculum perfectionis. Huic maxime aduersatur ea, quam Græci philautiam vocant, hoc est, amor sui, omnium malorum fons & origo, atque adeo, vt Augustinus dicit: Babylonis ciuitatem & regnum diaboli constituens, quemadmodum charitas, quod omnium bonorum parens sit, regnum Christi efficit. Paulus ad Timo. enarrans scelera, quæ futura inter Christianos postremis temporibus vaticinatur, ab amore proprio, ceu ab vniuersorum capite incipit, & in voluptatum libidinem & amorem desinit. Monachi ergo qui vere quod profitentur esse conantur, vt ad charitatis perfectionem peruenire valeant, odium sui aduersus philautiam meditantur, illud, inquam, odium de quo Christus: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Vnde & perpetuum bellum sibi indixit

dixerunt ieiunijs, vigilijs, & laboribus, carnis libidinibus & concupiscentiæ aduersantes, non quod in his credant sitam esse perfectionem, sed quod intelligant, quo magis sui contemptum & odium mens Christiana conceperit, eo feruentius in Dei amorem & fiduciam identidem erigi, prouehi, perfici, consummari, & inter hæc dum caro inedia & squalore propemodum confecta, minus insolescit, minusque obstat spiritui perfectionem meditati, fit, vt, quod apostolus ait, quantum exterior homo noster deficit, ac viribus destituitur, tantum interior renouetur & perficiatur. 2. Cor. 4.

Post tam multa scripturarū loca, quæ nobis obiecta sunt in confessione, post impietates & errores, quos ex illis aduersum nos colligit Philippus, conatur etiam nostrorum argumentationibus respondere, & testimonia producta refellere. Principio, ne qua possimus ab eius non obiectionibus modo, verum & contumelijs euadere, agnoscit immodicas professionis nostræ laudes temperasse Gersonem, quoniam scripsit monachatum non esse perfectionem, sed statum acquirendæ perfectionis. Nos quos autores habeat professio monachorum, & quos suæ laudis patronos atque præcones superius exposuimus, nempe Christum, apostolos, & ne hos non intelligere nos cauilletur Philippus, Basilios, Gregorios, Chrysostomos, Augustinos, quorum multi iustis lucubrationibus, integris libris causam nostram susceperunt, laudes extulerunt, professionem prædicauerunt, non aduersus Lutherum & eius errores, quem tunc temporis, non timebant monachos succensurum, sed pro veritate, Hh qua

Gerson.

qua solet ad sui commendationem & laudes vltro inuitare sapientes, hi omnes non dubitant pronunciare, monachatu perfectionem esse Christianam. Quorum sententiam explicuit diuus Thomas & monachus & Gersone aliquot sæculis antiquior, vt apparet, cum ijs locis quorū paulo ante meminimus, tum verbis quæ hac de re eadem summæ theologicæ parte quæst. CLXXXVI. arti. I. ad argumenta quæ sibi obiecerat ipse respondet. Dicendum est, inquit, quod sicut dictum est, religio nominat statum perfectionis ex intentione finis, vnde non oportet, quod quicumque est in religione, sit perfectus, sed quod ad perfectionem tendat: Professio nis ergo nostræ locum et conditionem nos ipsi agnoscimus, etiam si nunquā admoneremur a Gersone. Sed nec hoc temperamentum probat Philippus: Hoc, inquit, si sequimur, nihil magis erit monastica, status perfectionis, q̃ vita agricolæ, aut fabri, nam hi quoq̃ sunt status acquirendę perfectionis. Omnes enim homines in quacunque vocatione perfectionem expetere debent, hoc est, crescere in timore Dei, in fide, in dilectione proximi, & similibus virtutibus, &c. Optime quidem, at non hic agimus, de his qui debent expetere perfectionem, sed an omnes professiones, aut omnia exercitia æque conferant ad perfectionem, & an illam omnium hominum instituta & vitæ genera aggrediātur, & vtrum monastica præcellat in hoc vniuersis vitę ciuilis institutis. Nam sacerdotibus ac cæteris hierarchis fatemur, quatenus monachi tantum sumus, impares nos esse professionis dignitate: Nec magis sunt ad propositum exempla veterū monachorum

rum, quæ producit Philippus, quibus exemplis æquati angelica reuelatione leguntur laici quidam summis anachoretis, quando non hic de meritorum collatione differimus, in quibus præstare potest sordidus lixa primis in ecclesia viris, sed de vitæ generibus in communi, de quibus negari nō potest, quin quædam propius accedant ad pietatem quam alia.

C O R O N I S.

HOc loco, & his de rebus differentem oppressit me quorundam monachorum calumnia, qui hæresis non cuiusvis, sed Lutheranae nomine me apud inquisitores Hispaniæ sunt criminati: Vide mihi lector quale pietatis hostimentum pro monasticæ professionis patrocinio iam inde ante XVI. annos suscepto nobis retulerint, simulq; animaduerte, qualem ecclesiæ nauant operam nonnulli, qui se fidei vindices & catholicæ pietatis iactant assertores. Sed nos neque propter paucorum, nec si plures quidem sint, insolentiam possumus sanctissimum religiōis institutum damnare, nec propter hominum ingritudinem Christi & ecclesiæ causam deferere. Si enim in hoc mundo tantum (quod ait ^{1. Cor. 15} Paulus) in Christo sperantes simus, omnium hominum miserimi sumus, Lutheri est, & eius complicum propter peruersos hominum mores, sanctas ecclesiæ leges et instituta damnare. Euangelica autem prudētia agnoscit quod superius ^{Matth. 15} diximus, sagemam Christi malos vna cum bonis semper ab initio mūdi collegisse, nec vllum esse ordinem tam perfectū, quin non mō nequam, verum perditissimos aliquot homines atq; deploratissimos habuerit. Innascuntur em̄ antido-

Hh ij tis,

Numc. 22
Matth. 16
Acto. 6
Apoca. 2

tis toxica, & saluberrimis quibuscq; rebus solent esse admixta venena. Sic propheticus ordo habuit Balaam, apostolicus Iudam, diaconicus Nicolaum, vt ipsis rerum omnium experimentis fateri cogamur, quod in exordio huius operis proposuimus. Nihil scilicet esse adeo præclarum, coeleste, diuinum, quod si versetur inter homines, & per homines dispensari, aut quoquo modo geri cõtingat, eorundem hominum defectibus non sit quadantenus obnoxium. Sed nos huiusmodi non monachis, sed monachorum mōstris despectis, oculos ad monasticæ professionis heroes Paulos, Antonios, Iohānes, Macharios, Hilariones, & antiquos illos Aegyptiacos greges apostolicæ perfectionis æmulos & sectatores, cōuertamus. His adijcere possumus Benedictum cum tam numerosa diuorum caterua: cuius institutum si nihil aliud ecclesiæ contulisset, vel hoc tamen erat illi semper habenda gratia, quod Gregorium illum cognomento Magnū, Pontificem protulit. Neque posterioribus sæculis defuerunt viri monasticæ pietatis professores, qui Mendicantium familias pio quidē consilio & successu non infelici condiderunt: nam sunt in eis, qui etiā sanctitate & eruditione claruerint. Quibus diuinæ approbationis pignoribus acceptis, pseudo monachos oēs æque atq; monachomastigas contēnamus, nec em̄ propter alteros professio, nec propter alteros vita monachorū nobis debet esse cōtemptui. Me vero nemo credat, velim, monachorū pertesum, aut illorū insectatione vsq; adeo commotum, vt propterea quasi indignans ab huius operis consummatione destiterim: stultum profecto esset & homi
nis

nis parum grauis, quod pro Christo opt. max. & eius tantūmodo gloria fuerat inchoatum, ob stultitiam quorundam hominum & contumelias velle deferere, sed decreui (quod superius ad Carolum Cæsarem inuictissimū præfatus sum) nihil doctrinæ seu grauioris alicuius sententiæ addere, his, quæ in schedis, quas ad inquisitionis regeſta retulimus, habebantur, ne quis me alio vnquam fuisse aut esse animo, erga catholicas veritates & ecclesiæ obseruantiam existimet, atq; fuerim antea quam aduersarij nostri quicquam aduersus nos molirentur. Adieci tamen epistolam ad Osiandrum nostram, vt Lutheranorum congressus (si modo Lutheranus est Osiander) qui nobis crimini dantur, vel hoc argumento quales fuerint, appareat. Reliqua autem confessionis & apologiæ capita, quæ his disputationibus non attinguntur, etiam si persequerem, nulla opus esset noua doctrina ad illorum confutationem: Omnia enim quæ sequentibus paragraphis Philippus inculcat de ecclesiæ ritibus, cæremonijs, præceptis, ordinibus, et si quæ sunt alia huiuscemodi, ita fuerant præcedentibus ab eo producta, vt nihil addat noui nisi verba, quorum est impendio largus, ita a nobis discussa, & ad scripturarum testimonia, & ecclesiæ auctoritatem, sunt collata, vt nulla sit opus alia confutatione. Superest vt Germanos nunc omnes (quod in exordio & sæpe alias fecimus) demū exhortemur, & per communem in Christo Iesu salutis spem obsecremus, vt totam hanc disputationem, quam maxime poterunt, integri legant, nec vlli se addicant sectæ aut factioni, cuius studio facile, nisi diligenter caueāt, non solum ad ea quæ fuerint subob-

Hh iij scura,

scura, verum & ad splendidissima quæq; , vt oculi tenebris
 affueti ad lucis aspectum, cæcutient, & hallucinabuntur, po-
 nentq; (quod ait Propheta) lucem tenebras, & tenebras lu-
 cem: apud quem prophetam multi, qui belle sibi sapere vide-
 bantur, tandem errore, vbi illis minime proderit, patefacto di-
 cunt: Elongatum est iudicium a nobis, & non apprehendet
 nos iustitia: expectauimus lucem, & ecce tenebræ: splendore,
 & in tenebris ambulauimus, palpauimus sicut cæci parietem,
 et quasi absq; oculis attrectauimus, impegimus meridie qua-
 si in tenebris, in caliginosis quasi mortui, &c. Est cui soli sub-
 dendum est nostrum omnino iudicium, Christus Iesus Dei
 patris & filius & veritas, qui mentiri non nouit, fallere nescit,
 peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. In cu-
 ius verbis, quæ per se, vel per prophetas & apostolos sua or-
 gana protulit, cum inciderit, vt intellectus imbecillitate cespia-
 temus, aut ambigamus, est: ad quam huiusmodi quæstio-
 nes ipsius Christi Iesu prospectiōe referantur. Ecclesia ca-
 tholica: de qua ineptissimum est dubitare quænam, aut vbi
 sit. Ea est enim quæ sectis, hæresibus suborientibus & inter-
 cedentibus, ab ipso Christi tempore & ab orbis initio vsque
 ad nostra palam & in aperto perseuerat. Est enim ciuitas su-
 per montem posita. Lucerna non sub modio latitans, vt qui-
 dam fingunt, quo non sit cuius iudicio damnentur, sed super
 candelabrum accensa, vt & dignosci possit ab omnibus, & ijs
 qui ad illam accesserint, lucere. Huius est, vt ait Paulus, capti-
 uare omnem intellectum in obsequium Christi: qua capti-
 uitate nulla potest esse libertas felicior, quinimo huic vni
 non

non esse animo, fide & pietate subiectum, est, quod ait Petrus,
velamen habere maliciæ libertatem. Huic multæ pseudo ec- 1. Pet. 2
clesiæ se ab apostolicæ prædicationis exordio opposuerunt,
quæ & si diu aliquoties durauerint, demum extinctæ
sunt, quoniam portæ inferi non præualebunt Math. 16
aduersus eam. Christo Iesu pollicen-
te vna atque præstante, cui sit
honor & gloria,
Amen.

FINIS LIBRI.

IOANNIS ERVI

Apologia sua

ALPHONSI VIRVESII

Philippica 20 contra

ethiun et philo

E

139

Th

1287